

קץ הנורמליות

קץ הנורמליות

משה פייגלין

The End of Normalcy

Moshe Feiglin

עריכה: ר. אורי
עריכת לשון: משה גרוס
עיצוב הכריכה: אור רייכרט

ספר זה נערך ועומד בתכנת **מלל**

© הוצאת ספרים סלע־מאיר בע"מ מנחם בגין 144 תל־אביב
נדפס תשע"ח (2018)
דאנאקוד 1019-1386

Hebrew Edition © Sella-Meir Publishers
All Rights reserved
Printed in Israel

יצא לאור בסיוע "העמותה לקידום רעיונות וערכי מפלגת זהות –
תנועה ישראלית יהודית" ע.ר. 580366334

"שלי ושלכם שלה הוא" (גדרים ג.)
לרעייתי ציפי,
לילדיי נעמה, אילת, אריה, דוד ואברהם
ולכל המטים שכם במסע חיי

תוכן העניינים

9		מבוא
19		שער ראשון במקום שאין אנשים
21		פרק א טובס
25		פרק ב צומת גן הוורדים
31		פרק ג דגלים בשומרון
44		פרק ד ישראל מחכה לרבין
63		פרק ה "ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש"
86		פרק ו מבצע 'מכפיל' – מעצר ראשון
111		פרק ז העוגות של ציפי
137		פרק ח "מדינה שתומה – רבין לך לנשיא"
161		פרק ט "פריז" או "טיינגמן"
187		פרק י רצח רבין
211		פרק י"א זחפאלמ"ל – מדינת ישראל נגד פייגלין ואחרים
252		פרק י"ב אחרית וראשית
279		פרק י"ג ירון
283		שער שני: קץ הנורמליות
285		פרק י"ד יולי 2018 – ד"ש מצומת גן הוורדים
285		פרק ט"ו נובמבר 2000 – טלפון אנונימי
286		פרק ט"ז איך יוצרים מנהיגות חדשה?
288		פרק י"ז מהלך פוליטי ראשון
290		פרק י"ח בוא, תנהיג את הליכוד...
291		פרק י"ט המפקד הגדול
293		פרק כ ישיבת המרכז הראשונה – מאי 2002
295		פרק כ"א "פייגלין יהיה שר ואתה שגריר בווינגטון"
298		פרק כ"ב נשיקה מפנינה
299		פרק כ"ג התנתקות
303		פרק כ"ד 23.4, 12.4, 3.5 – חותרים להנהגה

305	פרק כ"ה	הדלקת נרות חנוכה אצל דוד נתנאל בחיפה
307	פרק כ"ו	"קח את בנך את יחידך אשר אהבת"
310	פרק כ"ז	"הפעם פייגלין"
316	פרק כ"ח	יהדות = חירות
324	פרק כ"ט	"קואופויציה"
327	פרק ל	"it sucks life out of you" (זה שואב את לשד חייד)
336	פרק ל"א	"אין לך חיילים"
340	פרק ל"א	זהות
344	פרק ל"ב	כעוף החול

מבוא

ישראל 2018 – מלחמת המאסף של הענק המתעורר

אני רוצה שלום כדי שתהיה 'ישראליות'. השלום איננו מטרה בפני עצמה. זהו אמצעי להעביר את ישראל מעידן אחד לעידן אחר, לעידן של מה שאני מחשיב כמדינה נורמלית. 'ישראליות' של החברה במקום 'ייהוד' שלה יאפשרו לשלב את הלאומיות היהודית, שגשוג התרבות הישראלית, הפרדת הדת מהמדינה ושוויון מלא למיעוט הערבי בישראל

– ד"ר רון פונדק, מאדריכלי אוסלו, דו"ח קבוצת המשבר הבינלאומית, אפריל 2014

כשהאדם אינו יכול להיות יהודי, הוא נעשה ציוני

– הסופר חיים הזז, הארץ, 1943

אוסלו בשבילי זה לשכוח שאתה יהודי...

– הסופרת דורית רביניאן, במלאת שנה להסכם

הציונות, התנועה הלאומית של העם היהודי – תנועת האזרוח שלו, הנרמול שלו – התיימרה להעביר את עם ישראל מהקיום הקהילתי הגלותי המתפורר למצב צבירה לאומי ריבוני אזרחי מודרני – כלומר להשיב את היהודים אל ארצם ואל ההיסטוריה, אך להותיר את אלוהיהם בחוץ.

הציונות ניסתה לברוא עם אזרחי חדש והצליחה בגדול. ומתוך כך שהצליחה, הפכה מיותרת וכבר אינה יכולה להצדיק את עצמה ולהגן על עצמה.

אי אפשר שלא להתפעל מהענק הישראלי המתעורר לעינינו, מעוצמתו הפיזית, הכלכלית והצבאית. אי אפשר שלא להשתאות על

הטכנולוגיה, המחלפים, גורדי השחקים, התמונה הדמוגרפית שהתהפכה באופן מפתיע לטובתנו; אין ספק – הציונות היא סיפור הצלחה. מישוהו שם למעלה כאילו מצביע עלינו ואומר: "לא יעזרו לכם כל טעויותיכם, אתם יכולים לתקוע את הכלכלה, לפורר את המשפחה, להגחיק את הביטחון, להחריב את ההתיישבות – וככל שתחוררו את החבית, אני אמלא אותה יותר! כולם סביב יתפוררו ואתם תצמחו, בכל מדינות המערב ואפילו באיראן ובתורכיה יפסיקו ללדת אבל האישה הישראלית היא היחידה בעולם שתלד יותר מאימה.

ישראל חזקה מכל חסרונותינו, אך לניתוק מן הזהות יש מחיר. בלי זהות אין מטרה ואין דרך. ישרור האל – אומר שמנו, קיים או לא, בלעדיו אין לנו זהות.

הענק הישראלי המתעורר לוקה בעיוורון. הוא צומח במהירות, אך מגשש דרכו באפלה ללא מטרה. ענק ומוצלח ככל שיהיה (ועודנו רחוקים מלהיות באמת כאלה) דינו ליפול תמיד בסוף, גם אם בראשו יעמוד המוכשר שבראשי הממשלות.

לא רק היהודים המציאו לעצמם לאומיות אזרחית חדשה, גם הערבים למדו מאיתנו ועשו זאת. כשלחצו רבין ונתניהו את ידו של ראש הארגון לשחרור "פלסטיין" – כלומר כשהכירו הימין והשמאל כאחד בתמונת התשליל של הציונות, כשהכירו ב"פלסטיניות" ובלגיטימיות של דרישת ה"עם" האזרחי הערבי החדש לריבונות בארץ ישראל, איבדה הציונות את הערך המקודש היחיד שהיה לה באמת – הציונות איבדה את ציון.

הערך היחיד שנותר כיום לענק העיוור כדי להסתתר מאחוריו ולהצדיק את עצמו הוא ערך ההגנה העצמית. אפקט "יד ושם" – כלומר, הצדק שבמסכנות – כבר לא עובד לנו. 'דוד' עבר לעזה וישראל היא עכשיו ה'גולית'.

עם הסכם אוסלו הפכנו אזרחים לא קרואים בארצנו. הציונות הפכה לתנועה קולוניאליסטית. לא נותר לישראל שום 'חתיכת צדק' מול הלוחמים לשחרור "ארצם", שבמחי לחיצת יד הפכו ממחבלים ללוחמי חירות. אסור להרוג את הילידים שאת ארצם כבשנו; לכל היותר מותר ליירט את פגזי המרגמה שלהם – לאחר ששוגרו.

"אחריי מנהרה מעולם לא רדפה" אמרתי לסגן הרמטכ"ל המבוהל גדי אייזנקוט במהלך מבצע צוק איתן. במשך חודשיים המשיכו הטילים מעזה להינחת על תל אביב, וצה"ל ביקש לגייס עוד ועוד חיילי מילואים. "אתה מסוגל בבקשה להפסיק לספור מנהרות מפוצצות ולהגיד לי מי האויב?" – שאלתי אותו. הוא גמגם, התחמק, ועשרות חיילים המשיכו להיהרג בעזה במלחמת הסרק של הענק העיוור נגד אויב עלוב, שבהסכמי אוסלו מסרנו לידיו את הנשק החזק מכול – את הצדק.

כי בלי אלוהים, אין באמת זהות לעם האזרחי החדש שהקמנו. וכשאינך יודע מי אתה, אינך מסוגל לזהות את אויבך – אין צדק בלי זהות.

לעם חסר זהות, נדרש אויב חסר זהות – מנהרה, טיל, פגז, עפיפון, בלון. ישראל יורה טילים נגד פגזי מרגמה, שולחת קרני לייזר נגד עפיפונים, משגרת רחפנים נגד בלונים.

בעזה נלחמת הציונות את מלחמת המאסף שלה.

טעות לחשוב כי מדובר במלחמת ימין בשמאל. שתי ידיה של הציונות ביקשו להשיג אותה המטרה: ליצור לאומיות יהודית אזרחית, לאומיות יהודית – בלי אלוהים. את מקום האל מילאו עבור השמאל האוניברסליות, השוויון, הסוציאליזם והקומוניזם. הימין ניסה להמיר את אלוהים בלאומיות לשם לאומיות, במושגים מעורפלים של הדר והוד, בצבאיות הרואית, בפאשיזם הרומנטי של ראשית המאה העשרים.⁸

"הציונות – דבר אין לה עם הדת," הכריז הקונגרס הציוני – והוא צדק. אי אפשר לשוב ממצב הצבירה הגלותי-קהילתי אל המולדת והלאומיות הריבונית ולהישאר עטופים בתורת הגלות – כלומר בדת. בארץ ישראל צריכה התורה לשוב ממצב הצבירה הדתי אל תורה שהיא

א. בשנות הארבעים והחמישים ניסו שתי התנועות העולמיות – הלאומיות הקיצונית והאוניברסליות (השוויון) הקיצוני להשמיד את עם ישראל. האחת נעצרה אחרי שהשמדה שליש מעמנו והשנייה לא יצאה לפועל משום שברגע האחרון (בפורים 1953) סטלין מת.

תרבות הארץ, תורת ארץ ישראל. בן גוריון וז'בוטינסקי אימצו את התנ"ך, גירשו ממנו את השחקן הראשי וציפו כי מעם הארץ תצמח תרבות חלופית חיה שתיתן טעם ותוקף לעם הציוני. אמנם נוצרה לתרבות שפה, נוצרו הכלים, אך תרבות כזו עדיין לא קמה והיא אינה יכולה לקום בלי נשמתה ובלי בשורת האמונה וחזון החירות המחיים לנצח את העם היהודי.

הקמתי את זו ארצנו כדי לעצור את תהליך אוסלו מתוך מחשבה שאני נלחם בשמאל. חשבתי שאם אעצור את אוסלו, כבר יבוא מישהו מהימין וישיב את הרכבת אל המסילה. אם לומר את האמת, משהו בתוכי ידע כבר אז שזה לא יעבוד. כחייל צעיר חוויתי את חורבן יישובי חבל ימית בידי ממשלת הימין של בגין, שרון והמפד"ל. ידעתי שאין באמת למה לצפות מההנהגה ההיא, אבל הדחקתי את התחושה העמומה. נוח היה לסמן את השמאל כאויב וקל היה להוציא את ההמונים לרחובות כשעל ספסלי האופוזיציה שמימין ממתין מנהיג צעיר וכריזמטי – בנימין נתניהו. לא הבנתי אז שתהליך אוסלו אינו תהליך של השמאל נגד הציונות, אלא בדיוק להפך, אוסלו הוא ניסיון נואש להגשים את חזון הנורמליות הציוני. כשהקמתי את תנועת זו ארצנו וחסמתי את כבישי המדינה, הדחקתי את ההכרה המעורפלת שאין באמתחתי שום חלופה, כי גם הימין שואף בתוך תוכו לאותה מטרה ולכן יוביל תמיד בסופו של דבר אל אותה נסיגה, לאותו חורבן ואל אותה מלחמת מאסף.

כמו הנער ההולנדי, תקעתי את אצבעותיי בסכר, מנסה לבלום את השיטפון. בתחילה נראה היה שהצלחתי – מדינה שלמה עצרה בהתלהבות מלכת, הימין חגג את ניצחונו על השמאל, ובהמשך את ניצחונו בבחירות 1996, ניצחון שנוקף במידה לא מבוטלת לזכות המחאה הציבורית הגדולה שקדמה לו.

אך כחלוף 23 שנים, הסכמי אוסלו עדיין מושלים בכיפה. ראש ממשלת ימין קיבל בנאום בר-אילן את כל עקרונותיהם וכמוהו גם מנהיגי הציונות הדתית. האם מישהו מסוגל לומר מה ההבדל בין פתרון שתי המדינות של הקואליציה לעומת פתרון שתי המדינות של האופוזיציה? בין המדינה ה"פלסטינית" מינוס של נתניהו, לאוטונומיה

ה"פלסטינית" פלוס של בנט?

23 שנים חלפו מאז מאבקה הנחוש של תנועת זו ארצנו בהסכמי אוסלו. כל תחזיותינו הקודרות התגשמו בצורה הנוראה ביותר. טילים לא משוגרים מעזה רק לאשקלון, הם כבר מגיעים לתל אביב ולירושלים. עקומת הטרור עלתה באופן חד – פי שישה יותר נרצחים משני העשורים שקדמו לאוסלו, פי עשרים יותר הרוגים, זה"ל התנפח ללא הכר בחטיבות שיטור שלא נדרשו לפני ההסכמים, אגף לטיפול בנפגעי פעולות איבה הוקם בביטוח הלאומי. העם כבר לא מאמין בתהליכי השלום של השמאל ולכן הימין מנצח תמיד בבחירות. אך לימין אין יעד שונה ולכן אינו מסוגל להציב חלופה לדרכו של השמאל. 'אוסלו' ממשיך למשול בכיפה, והמוציא הראשי לפועל של רוב תהליכי החורבן המגיעים מעת לעת הוא בדרך כלל הימין.

במבט לאחור אני מבין שלא את הנסיגה והחורבן ניסיתי לעצור שם בחסימות הכבישים ושלל פעולות המחאה, אלא את מלחמת המאסף של הציונות. כל הפעולות שעשיתי מאז, כל העבודה ההגותית והפוליטית, נועדו ליצור תחליף לתהליך הנסיגה הדטרמיניסטי שלה – ליצור ציונות המתקדמת אל ייעודה במקום ציונות שנסוגה במלחמת המאסף של קיומה.

כשתקראו את סיפורה של זו ארצנו, תחושו מיד כי מדובר בתפישה אינטואיטיבית בשלה ואמיתית של הדמוקרטיה. בימי זו ארצנו ובכל הפעילות הפרלמנטרית שלי למדה ישראל להכיר תודעת חירות שיסודותיה חצובים מתוך היהדות. כשקראתי לציבור שלא לציית ולשלם את המחיר, נשענתי בעיקר על הגות אמריקאית, אך עדיין לא הבנתי אז עד כמה נשענת כל תפישת החירות האמריקאית על התנ"ך ועל נביאי ישראל – על תרבותנו שלנו.

ליהודי אין זכות בחירה – יש לו בכל רגע חובת בחירה! "זבחרת בחיים" מצווה אותנו האל, ואין בחירה ללא חירות – כולל החירות לכפור. החירות היא המגרש שעליו פועלת היהדות. בשורת חירות האדם תחת כנפי האל האחד, שבריתנו עמו חקוקה בבשרנו, הפכה אותנו מטרה להשמדה של עריצי תבל. מפרעה ואחשוורוש ועד להיטלר וסטלין – מגיעים כובשי העולם למסקנה שאת העם הזה אי אפשר

לשעבד; יש לו כבר מלך ולכן אין תקנתו אלא בהשמדה.
ובכל זאת, מתוך האפר, בניגוד לכל כללי ההיסטוריה ובדיוק כפי שניבא התנ"ך – הענק מתעורר.

מתעורר, אבל עדיין מפחד; מפחד מצילו, מכוח, מייעודו; מתעורר ונסוג, גדל אבל קטן. שאלו את עצמכם:

○ מדוע ממשיכים צעירים לרדת מישראל העשירה ולחפש את מזלם במדינות אירופיות מוכות אבטלה?

○ למה יותר ממצחצית מהוצאות הביטוח הלאומי מופנות למגור האחראי לרוב מקרי הרצח, התאונות הקטלניות, גניבות הרכב, הגניבות החקלאיות והבנייה הבלתי חוקית?

○ מדוע רופא יהודי שבורח מצרפת מבין שאין לו מה לחפש בישראל העשירה ומתיישב בקנדה – שם יתבוללו ילדיו!

○ מדוע בישראל העשירה הצעירים עובדים הכי הרבה שעות במערב, מרוויחים הכי פחות ומשלמים הכי ביוקר?

○ מדוע לזוג צעיר ללא תמיכה, שעובד ומרוויח יפה, אין שום סיכוי לרכוש דירה בישראל העשירה?

○ מדוע במבחני ההשוואה הבינלאומיים, חינוך ילדינו הוא מהגרועים במערב למרות שההוצאה לחינוך היא מהגבוהות בעולם, ובכל זאת אנו אנוסים להשתמש באותה מערכת חינוך כושלת?

○ מדוע אותו רכב עולה בישראל כפליים מאשר בחו"ל?

○ למה אנחנו מעבירים משאיות של מזומנים לעזה בכל חודש ומספקים לה מים וחשמל על חשבוננו?

○ מדוע אנו מתנהלים ככובשים בארצנו? למה בנינו צריכים לעמוד במחסומים במקום לשמור על הגבולות? מדוע לוחם שחיסל מחבל מואשם ברצח?

○ מדוע טעות בניווט עלולה לעלות לך בליניץ' בתוככי ארצך?

○ מדוע נפילת טילים על ערינו מכונה 'טפטוף'?

○ מדוע דריסה, דקירה חטיפה או סבב נוסף של מלחמה והרוגים ללא ניצחון הוא רק שאלה של זמן?

○ למה מסמנים אותנו באופן ביומטרי (כמו פרות)? האם

הביטחון האישי השתפר מאז שעברנו לתעודת הזהות הביזמטרית?
○ למה ציבור המוערך בלא פחות מחצי מיליון הופך לעברייני משום שעישן חומר שאינו ממכר (כמו סיגריות) ואינו מזיק (כמו אלכוהול)?

○ למה צעירים חייבים להתגייס לשנות בטלה בפקודה? או לפעילות שאינה תואמת את מצפונם ואופיים ולעיתים קרובות מדי הם מתאבדים? למה המדינה היחידה בעולם שמגייסת בנות בכפייה, מלבד ישראל, היא קוריאה הצפונית?

○ מדוע צריך רבנות מדינתית כדי להתחתן או לאכול כשר? למה צריכה המדינה להיות מעורבת במטבחים ובחדרי המיטות?

○ למה אדם חילוני צריך לממן ישיבות ואדם דתי צריך לממן לימודי מגדר ופילוסופיה?

בימיי כחבר כנסת הזדמן לי לשבת עם ראש הממשלה בנימין נתניהו בלשכתו. הוא ביקש לשוחח איתי על עניינים פוליטיים. הוא הציע לי עסקה שבה אזכה בשדרוג מעמדי במפלגה בתמורה לשיתוף פעולה שלי במהלך להקדמת הבחירות. אני בקשתי ממנו לדבר על עניינים שבמהות, וכדי להסיר את הנושא מסדר היום בקשתי לשוחח איתו ביחידות.

הוא הורה ליועציו לצאת מהחדר בחוסר חשק. האמת, בשלב זה מאזן הכוחות בליכוד כבר לא עניין אותי, ובקשתי להבהיר לנתניהו שאיני מתכוון לעמוד בדרכו. לא הפעם. "את מלחמת המאסף של הציונות אף אחד לא יכול לנהל טוב ממך", אמרתי, "כשתתחלק התודעה, תגיע שעת".
פניו של ראש הממשלה החווירו.

נתניהו אינו אדם שטחי, מדובר בראש הממשלה המוכשר ביותר שידענו מאז בן גוריון. אולם דומה שנתניהו הוא אחרון המוהיקנים של הציונות שבהקימה מדינה ליהודים, הגשימה את ייעודה ונתרה ללא חזון שיתדלק את חיותה. ציונות ה'קיום' – הביטחון, הכלכלה, היחסים הבינלאומיים, היא לזו חייו.

בחוג תנ"ך שנערך בביתו באוקטובר 2017 הציג נתניהו חזון עגום,

מינימליסטי ומשונה לאומה הכבירה שהוא עומד בראשה. "המדינה החשמונאית התקיימה שמונים שנה; אנחנו צריכים להגיע ליום ההולדת המאה." ברגע של כנות נחשפה אמת מרה ועמוקה.

אין בנמצא מנהיג צרפתי, בריטי, אמריקאי, הודי, סיני או אנגולי שהיה "מאחל" למדינתו לשרוד עוד שלושים שנה. בתוך תוכו יודע נתניהו, הציוני הגדול האחרון, כי לא הוא ולא הציונות של ימינו מחזיקים בנקודת המשען הבוטחת של חזון על-זמני. לכן, כל שנותר הוא להחזיק, לשרוד, לתמרן, ללהטט – באופן אישי ולאומי. כל ישותו כאדם וכמנהיג מאוגדת במילה 'שרידות' – ובאמת איש אינו יכול לנהל אותה טוב ממנו.

אלא ששרידות אינה מספיקה. איש לא יתקע לידנו כי תמיד יעמוד לצידנו נשיא אמריקאי שיהיה מוכן להילחם במקומונו את מלחמת ההישרדות מול הגרעין האיראני ושיהיה מוכן להעביר את השגרירות לירושלים – על אף התנגדותו של ראש ממשלת ישראל.

מוכשר ככל שיהיה, ראש ממשלה ללא חזון הוא טייס ללא מפה. הוא טס בסיבובים ובסוף הוא בהכרח מתרסק – או נוחת במסלול היחיד שבנמצא, כלומר במסלול ההתפרקות שסלל השמאל באוסלו. ההבנה הנכונה של תפקיד המדינה ומקומה בחיינו (המדינה שלנו, לא אנחנו שלה), החיבור הקוהרנטי בין זהות יהודית מוצקה של המדינה לבין חירות אישית מלאה של האזרח יתנו בידנו את הכלים לא רק ליציקת תוכן ומשמעות בחיינו האישיים והלאומיים אלא גם לתת תשובות לשאלות שהעלינו קודם, לגזירת פתרונות לבעיות הקיום היומיומיות – בכלכלה, בחינוך, בשאלות דת ומדינה ובביטחון.

יש להציב ייעוד וחזון לאומיים ששיבו לישראל את ממד הצדק שאיבדה באוסלו, את הגליטימיות הבינלאומית שאבדה בעקבותיו ואת הביטחון המלא בכך שאנו כאן כדי להישאר.

הספר שלפניכם הוא סיפורי האישי אבל במידה רבה גם סיפורנו הלאומי. זהו סיפור אידאולוגי שמתפתח לסיפור פוליטי. הספר הזה הוא סיפור ההבשלה האישית שלי ושל אלטרנטיבת הזהות לישראל.

הספר הזה הוא סיפור המסע מציונות של קיום לציונות של ייעוד. ממדינה נורמלית במלחמת מאסף, למדינה לא נורמלית, החיה את

ייעודה.

אני מזמין אתכם לצלול אל הסיפור – ואולי, אם תרצו, להצטרף אליי אל המסע.

משה פייגלין, אלול תשע"ח

שער ראשון

במקום שאין אנשים

פרק א

טובט

ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש
- אבות, ב, ו

בצעדים כבדים ומסורבלים התקדמה המחלקה במעלה רחובו הראשי של הכפר הערבי טובט.

הכפר המבוסס השוכן צפונית-מזרחית לשכם, נחשב בירת צפון השומרון. לא במחנה פליטים מדובר, כי אם בתושבים מבוססים, בעלי נכסים וממון, חלקם חולקים את זמנם בין ירדן לשומרון. כמ"מ צעיר במילואים, השתדלתי למלא את תפקידי ולאכוף את העוצר שהוטל באותו בוקר על הכפר. אלא שכוחם של חיילי, שרובם יכלו להיות הוריי, תש במהירות עם הטיפוס במעלה הרחוב הראשי התלול. הם התנשמו והתנשפו באופן מעורר רחמים ונדמה היה שאפילו תושבי המקום, שהציצו בנו בין החרכים, השתתפו בצערם של המילואימניקים המיוזעים. כולנו חבשנו קסדות שהתווספה להם מחיצת פרספקס להגנת הפנים. המחיצה התכסתה חישי-קל באדי זיעה והבל פה שטשטשו את הראייה. על גופנו עטינו שכפ"ץ מסורבל, ולרובים המעוקרים נוספו כל מיני אמצעים משונים לפיזור הפגנות. הפכנו לגוף מגוחך המבצע עבודת שיטור בארץ כבושה.

שירות המילואים עורר תמיד ויכוחים בין החיילים. המחלקה שלי הייתה מגוונת ושיקפה נאמנה את התפלגות הדעות המסורתית בחברה הישראלית. את השמאל ייצג בקנאות רבה סמל המחלקה אלי רודריגז, שעלה לארץ בנעוריו מדרום אמריקה, התחנך זמן מה בקיבוץ וספג את

ערכיו. הוא הודה שהשקפתו אינה מבוססת על תפישה מוסרית מגובשת. "אילו יכולתי, "אמר, "הייתי מגרש את כולם... אבל זה בלתי אפשרי, ואתם המתנחלים מתעקשים, ומסבכים את כולנו במלחמה איומה."

הוויכוחים הארוכים עם רודריגו התנהלו תמיד ברוח טובה, מלווים במבול קללות ארגנטינאיות שאף פעם לא הבנתי את משמעותן, אף כי נהניתי מעסיסותו של הצליל הדרום אמריקאי. "אחח! אילו יכולתי להביא לכאן את גנרל פינולה, "היה רודריגו מסיים את דבריו בחיוך רחב, "הוא כבר היה מעמיד אתכם – המתנחלים – במקום." לפעמים, בשעות הקטנות של הלילה היו הוויכוחים רגועים ומעמיקים יותר. כמה שנים מאוחר יותר, כשהתפרסמו הסכמי אוסלו, הסברתי לרודריגו בסבלנות את הסכנות הרבות הטמונות בהסכם. תשובתו הנחרצת הייתה: "אל תדאג, אנחנו נותנים לערפאת את עזה, נבנה שם את גדר המערכת, ואם הוא יעשה בעיות – צ'ק-צ'ק אנחנו סוגרים את הגדר וזורקים להם בוטנים."

הייתה זו התמימות המחרידה שאפיינה את הסתירה הפנימית אצל הישראלי הממוצע באותם ימים. הוא רצה "לעשות שלום" ולהשיג קצת שקט בכל מחיר וגם לשמר את שרידי המצ'ואיזם הישראלי. הסברים לא הועילו. כאשר הובלתי את ההיגיון של אוסלו לאין מוצא נחתם הוויכוח בטענה הניצחת: "מה קרה לך? אתה באמת חושב שיצחק רבין, רמטכ"ל מלחמת ששת הימים, לא יודע את מה שאתה מספר לי עכשיו? מה אתה חושב, שראש הממשלה רוצה להתאבד?!" לא חשבתי שהחבר'ה שהביאו לנו את הסכמי אוסלו "רוצים להתאבד, " אבל מכל בחינה הגיונית פשוטה ברור היה לי שזו אכן המשמעות הלאומית של ההסכמים האלה. לא ידעתי מה לענות.

בכפר טובס נתקלתי לראשונה פנים אל פנים באינתיפאדה, שהחלה

כשנה קודם לכן. גרתי אז ברחובות, ניהלתי את העסק שלי, וכל מעייני היו נתונים למשפחתי: אשתי ושתי בנותיי – שהקטנה שבהן חגגה לא מכבר את יום הולדתה השני. תחושה כבדה הציפה אותי במהלך אותה היכרות בלתי אמצעית עם המתחולל ביש"ע. כל הדיבורים על הכיבוש המשחית את חיילי צה"ל הפכו לנגד עיניי למציאות ממשית. בדיקת מכוניות אזרחיות, מישוש גופם של ערבים בחיפוש אחר אמצעי לחימה, כניסה לבתיהם באישון ליל – כל אלה עוררו אצלי סלידה עמוקה.

אחד מחברי הקרובים, שהיה גם הוא מ"מ באותו גדוד, אמר לי בעת תעסוקה מבצעית שהוא מרגיש כמו "בארץ אויב". האם הוא צודק? האם הפכנו באמת לעם כובש בארץ זרה, ארץ אויב? שאלתי את עצמי. ביני לבין עצמי חשבתי כי במצב הנוכחי השמאל צודק. כל עוד אנו מתייחסים אל הארץ הזאת כאל ארץ אויב, וכל עוד אנו מסרבים להפנים את בעלותנו הטבעית עליה, הרי שאנו כובשים – ובהכרח בלתי מוסריים. כדי שנוכל להתייחס אל מדינתנו כאל מדינה מוסרית ולא כאל מדינה קולוניאלית, חובה עלינו להכיר בלגיטימיות של בעלותנו על כל חלקי ארץ ישראל. לחוש מול השומרון ההררי אותה הרגשת שייכות נעימה שמשרים עלינו הרי הגליל, לחוש ביהודה כבשפלת החוף. אם אין אנו חשים שזו ארצנו מוטב ש"נתחפף" מכאן ויפה שעה אחת קודם.

אם זו ארצנו, הרי שמוסרי וצודק לנקוט בכל האמצעים כדי לשמור עליה מהחומדים אותה לעצמם; ואם אין זו ארצנו, גם חיפוש אדיב בתא המטען של פז'ו ישנה הוא מעשה בלתי מוסרי.

האינתיפאדה אינה אלא תולדה ישירה של חוסר תחושת השייכות הלאומית שלנו לאזורים הללו. אם היינו מפנימים את תחושת השייכות הלאומית והיינו מתייחסים לשטח המאויים כאילו היה כפר סבא או פתח תקוה, היינו מרגישים צודקים מספיק כדי לדכא את האינתיפאדה בראשית דרכה, ולא מכניסים את צה"ל לסיטואציה הבלתי מוסרית שבה אני נמצא עכשיו.

כך התרוצצו המחשבות בראשי כשמחלקתי העפילה במעלה רחובו הראשי של טובס. צעדנו בשני טורים, מעפילים לפסגת ההר. מימיני

הוביל רודריגז את הטור הימני, ומשמאלי אחד ממפקדי הכיתות, שהוביל מאחוריו את הטור השמאלי. הכפר היה שקט. ערביי טובס צייתו לכללי המשחק ושמרו על העוצר. טובס הפכה לעיר רפאים.

הכביש המטפס לפסגת הגבעה לא אפשר לעולה בו להבחין בנעשה מצידה השני של הגבעה. קסדותינו המגוחכות בצבצו במעלה ההר בדיוק כאשר מן העבר השני נחשפו לפתע דמויותיהן של שתי אחיות, האחת כבת חמש והשנייה כבת שנתיים. בשל העוצר, שלחו אותן הוריהן להביא דבר מה – בהנחה שחיילי צה"ל לא יעשו להן דבר. המפגש בין החיילים לילדות היה מפתיע לשני הצדדים. התנועה הצבאית וקסדות הפרספקס שעל פנינו שיוו לנו מראה מאיים, שסחט צווחת פחד מפיה של הילדה הקטנה, אשר שמטה מידה חבילה קטנה. אחותה הגדולה תפסה בזרועה, תוך שהיא מוותרת על החבילה, ומיהרה למשוך אותה מן המקום.

באותו רגע דימיתי מול עיניי את שתי בנותי, נעמה ואילת. הן היו בערך בנות גילן של שתי האחיות שברחו מהדמות המאיימת אשר פניה היו מכוסות באותו פרספקס מטשטש. חשתי סחרחורת. לא יכולתי לעמוד וכדי לא ליפול מיהרתי להתיישב על סלע בצד הדרך.

צחוק מתגלגל החזירני באחת למציאות.

"אז כל הדיבורים שלך עד היום היו סתם," אמר רודריגז בצחוק מתגלגל.

"ידעתי שאתה לא באמת מאמין במה שאתה אומר. הנה מגיעים

לתכל'ס – ואתה נמס כמו מרגרינה."

לא היה לי כוח או רצון להתווכח איתו.

"לא הבנת שום דבר," מלמלתי. "פשוט לא הבנת כלום."

קמתי, ארגנתי את המחלקה וסיימתי את הסיוור.

פרק ב

צומת גן הוורדים

כשהסתיימו ההכנות ל"חגיגה הגדולה" שעמדה להתרחש באותו יום אחר הצהריים, נותרה רק בעיה קטנה: היכן אמקם את עצמי בתוך כל הבלגן שהולך לפרוץ כאן. בחרתי בצומת גן הוורדים בין רחובות לראשון לציון. אולי משום שפניהם של אנשי רחובות, עיר הולדתי, אינן זרות לי, ואולי בגלל הפחד מ"פאשלה" רצינית והידיעה שאת פעילי רחובות ריכזה סווי – שהייתה מפורסמת ביכולת הארגון שלה. ואולי משום שידעתי כבר אז, שהתקשורת תנסה לשוות לנו מראה אלים, ולכן ניסיתי למשוך את מצלמות הטלוויזיה לצומת שתחסם על ידי פרופסורים סולידיים ממכון ויצמן. הנחתי שהתקשורת תחפש אותי בתוך כל המהומה, והעדפתי שעל מסכי הטלוויזיה יופיעו באותו ערב כמה שיותר פרופסורים מלומדים, וכמה שפחות גברים עבדקנים. שדרני התקשורת בכל הרשתות התחרו ביניהם באותו יום בתיאורים מזלזלים על התנועה הקיבוצית המאיימת לעצור את המדינה. בחמש ורבע אחר הצהריים. רבע שעה לפני החסימה הגדולה עוד זכינו לקיתונות של בוז משדרן ערב חדש, ואילו אני תהיתי שמא אני באמת שבו באיזו פנטזיה ילדותית, על אף ההבדלים בין המציאות הנשקפת מהשידורים לבין העובדות שהיו בידי.

האם זה באמת הולך לקרות, או שנפלתי בשבי איזו פנטזיה? האוטובוס שהוביל את המפגינים מרחובות לצומת גן הוורדים הכיל קומץ ילדים חרדים ונשים מבוגרות, ונראה יותר כמו קייטנה עירונית. ישבתי בקדמת האוטובוס והתפללתי לנס. כל ההפגנות האנמיות של מועצת יש"ע עד לאותו יום נתקלו בתגובה מזלזלת מצידו של ראש הממשלה: "הם לא מזיזים לי," "פרופלורים" וביטויים דומים, שערערו את ביטחוננו העצמי של הציבור שאותו ניסיתי עכשיו להוביל. בכל

תקופת ההכנות ניסיתי לזקוף מעט את גבו של הציבור הזה, להקרין רוח חדשה, ביטחון עצמי ומנהיגות. עכשיו, רגע לפני הפיצוץ הגדול, חשתי שילוב מוזר של שלושה, כמי שעשה את כל מה שביכולתו, יחד עם מתח רב שניסיתי להסתירו ככל יכולתי. סוזי שידעה על אנשים נוספים שאמורים להגיע, שמרה על קור רוח; כריסה בין שניה, היא התרווחה על שני כיסאות ריקים. דקות ספורות של נסיעה ברחובה הראשי של רחובות הותירו לי זמן קצר למחשבות אישיות.

נופי ילדותי חלפו לנגד עיניי. הפנמתי לתוכי את תחושת האנונימיות הטבעית כל כך לכל אזרח מן השורה, ונאחזתי בשארית הפרטיות. עוד מעט יאבדו לי "פריווילגיות" אלה ובכל אשר אפנה יזהו אותי, אם בחיבה ואם בכעס – אך בכל מקרה לא יניחו לי לנפשי כאחד האדם.

יצאנו את העיר והתקרבונו לצומת גן הוורדים. ניידות המשטרה שחנן באחת מפינות הצומת קטעו באחת את הרהורי. האוטובוס חנה בפינה מרוחקת, וה"קייטנה" שלנו החלה לרדת. ניידת שידור של הטלוויזיה שציפתה לאירועים, עמדה במקום מחוסרת עבודה.

הזלזול והבוז שהקרינו כלפינו רבין וממשלתו לא פסחו על צה"ל ומשטרת ישראל. ה"פרופלורים" הללו, כפי שכינו אותנו ראש הממשלה, אותם "שני אחוז", אינם מסוגלים באמת להוציא לפועל מבצע ציבורי "גרנדיוזי" כזה, הם נובחים כבר שלוש שנים וכל שנותר לנו, האליטה, הוא להמשיך לצעוד ולצפצף עליהם – זו הייתה התחושה שהוקרנה ממשדד ראש הממשלה אל הדרגים השונים. על אף הכנותינו הגלויות והודעותינו המפורשות לעיתונות, הודיע מפכ"ל המשטרה אסף חפץ כי אין שום מניעה לצאת לכבישים בשעות שעליהן הכריזה זו ארצנו כשעות העצירה. הפיקוד הבכיר במשטרה היה למוד ניסיון מאיזמי הסרק של הנהגת המתנחלים. הוא לא התייחס ברצינות להודעות התנועה החדשה הזאת (מן הסתם בצדק), ובוודאי לא האמין שהציבור יבצע את הוראותיה. בסתר ליבי קיוויתי שהזלזול ימנע לחלוטין שליח שוטרים לצומת, אך תקוותי התבדו ובמקום ציפה לנו כוח משטרה קטן. המכה התדמיתית שהמשטרה ספגה ברגעים הבאים עתידה לגרום להיפוך המגמה ולתגובת יתר אלימה בהמשך המאבק.

עלה בי החשש שהציבור הדליל יחסית יפחד מנוכחות השוטרים, ולכן הצעתי לסווי להתחיל בחסימה במרחק של חמישים מטר משם. סווי העדיפה להמתין – וצדקה. בדקות הבאות החלו להופיע מרחובות ומראשון מאות בני אדם. פרופסורים ממכון ויצמן לצד אנשי עמל. אנשי רוח, תלמידי ישיבה וסטודנטים. הם נשאו שלטים מכל הבא ליד, כתובות תוצרת בית וסיסמאות מאולתרות. השוטרים יצאו בשלב זה מהניידות והמפגינים, מורגלים באינספור הפגנות, ניצבו לצידי הכביש ושמעו בשמחה את צפירות ההזדהות של הנהגים. אך לא לכך התכוונתי! את זה כבר היה לנו שלוש שנים! לא יכולתי להתאפק יותר, פרצתי למרכז הצומת, מנופף בידי ומקווה שמפגינים נוספים יבואו בעקבותי. שניות אחדות חסמתי את הצומת בגפי, ואז ירד ההמון לכביש. מחסום הציות נשבר.

עכשיו ישבנו במרכז הצומת – ד"ר משה פרץ ממכון ויצמן, פרופ' חנוקוגלו, פרופ' אלי פולק ורבים נוספים.

למעשה חששתי מתגובת הנהגים יותר מאשר מתגובת המשטרה. האמנו שהעם ברובו הגדול מרגיש כמונו, אך לא הייתה לתחושות אלו הוכחה מוצקה, ומאמצעי התקשורת זרמה כל הזמן תעמולה הפוכה. הדבר האחרון שהיינו צריכים בשלב זה הוא תקרית שבה נהגים יצאו מרכביהם ו"ילכו מכות" עם מפגינים. אם זה היה קורה, זו הייתה התמונה המרכזית של ההפגנה הזו – בעניין זה יכולתי לסמוך על הצוות ברוממה.

הקדמנו רפואה למכה, והכנו בעוד מועד מודעות לנהגים, שחולקו בעשרות אלפי עותקים בכל הצמתים שנחסמו. לשמחתי, התברר שלא היה בהן צורך.

ההפגנה הפכה להפנינג המוני. כתבי השטח שדיווחו מהמקום (ומצמתים אחרים) לא יכלו לסנן החוצה מדיווחיהם את תחושת העליצות של המפגינים והנהגים כאחד. כתבת קול ישראל ששידרה בשידור חי ננזפה על ידי הקריין במילים "זה ממש דיווח אוהד." "אני מצטערת," ענתה, "אני מדווחת מה שאני רואה."

לאורך תקופת המאבק של זו ארצנו ניצבה התקשורת בדילמה פנימית. המאבק של גוף עממי ובלתי ממוסד נגד ממסד המתעלם מכל היקר והקדוש לחלקים נרחבים באוכלוסייה היה מסר מושך לתקשורת אוהדת; על אחת כמה וכמה כשאותו גוף מאמץ מושגים של מאבק פסיבי ובלתי אליים מבית מדרשן של תנועות המחאה הידועות בעולם החופשי. כתבי השטח התקשו להסתיר אהדה מסוימת לרוח החופשית שהתפרצה לה באותו יום. עם זאת, תחושת ההזדהות הטבעית הזו נבלמה כשהגיעו הדיווחים לאולפני העריכה. שם נעלמו שיקולי המקצוע והומרו בנטיות הפוליטיות המסורתיות של התקשורת הישראלית. את מהדורת מבט של אותו ערב פתח חיים יבין במילים – "זו ארצנו אמרו המתנחלים, וחסמו..." מכל מאות המפגינים במקום הייתי היחיד שהתגורר מעבר לקו הירוק, ובכל זאת, "המתנחלים חסמו... המתנחלים הפגינו." המתנחלים – אותם יצורים מוזרים המתרבים כחתולים, מרגיזים את הערבים ומסככים את כולנו – ירדו מגבעותיהם ובאו להפריע את מנוחתנו.

נהגים אחדים עצרו את מכוניותיהם והצטרפו ליושבים בלב הצומת, רבים צפרו לאות הזדהות, מעטים צפרו בעצבים; רעש ומהומה – הפנינג אמיתי.

כבאית שהובאה למקום החלה להתיז סילוני מים בניסיון לשטוף אותנו מהצומת. ד"ר משה פרץ ואני התיישבנו כשגבנו לכבאית, שילבנו זרועות והחלטנו לבדוק את יעילותו של האמצעי הזה. לשמחתנו התברר שמלבד השפעה פסיכולוגית זמנית, אין לכלי הזה אפקטיביות של ממש.

צלצול הפלאפון בתיק הקטן שעל גבי ניתק אותי לרגע מההתרחשות המקומית. קמתי מאמצע הצומת כדי להשיב. מעברו השני של הקו הייתה ציפי, שנשארה בבית עם הילדים וצפתה בטלוויזיה. ציפי, שספגה היטב את כל הלחץ והמתח של החודשים האחרונים, סיפרה לי בשמחה על ההתרחשויות בכל חלקי הארץ. מה שהתרחש בצומת גן הוורדים חזר על עצמו בו-זמנית בכל הצמתים המרכזיים במרכזי הערים. המדינה כולה הייתה כמרקחה.

שמחתי. לא הייתה זו תחושת הכוח, שלכאורה אמור היה להרגיש

כל אופוזיציונר הנאבק בממסד ומראה לו את נחת זרועו. לא הייתה כאן שום הרגשה כוחנית מסוג זה. הייתי איש קטן, ללא שום קשרים. המערכות היו מחוץ להישג ידי, תמיד הייתי רחוק מהצלחת. תוך דקות איעצר וגורלי יהיה נתון בידי אחרים. אז מה בדיוק אני מרגיש? אני חושב שחשתי כמו ממציא שבנה מכונה מטורפת, שכל העולם זלזל בהמצאתו, שאיש לא התייחס אליו ברצינות, והנה הוא לוחץ על הכפתור – וזה פועל!

אבל לא רק הבשורה עצמה שימחה אותי. הייתה זו גם נימת קולה של ציפי שהסבה לי אושר רב. ציפי נתנה לבעלה לעשות ככל העולה על רוחו, גם כשידעה שפעולותיו יפגעו בפרנסת המשפחה, בפרטיותה ובילדיה. ואני לא ידעתי מה שימח אותי יותר, הבשורות מהשטח או קולה השמח והמזדהה של אשתי, המבשרת לי על ההתרחשויות. לרגע הייתי מאושר.

חזרתי לצומת, כדי שגם סיום האירוע ינוהל בצורה נכונה. חודשים קודם לכן חזרנו והסברנו לציבור את חשיבות המעצר, כחלק מתורת המרי האזרחי הבלתי אלים, שהיה אמור לנטרל את אמצעי ההרתעה העיקרי של השלטון. מעצר היה חלק בלתי נפרד מכך. על גבי נשאתי תיק קטן – פק"ל מעצר שכלל תפילין, מברשת שיניים וקצת עוגיות. השוטרים המעטים שהיו בצומת עמדו חסרי אונים מול המון המפגינים. גם כוחות התגבור שהגיעו לא שינו בהרבה את המצב. השוטרים החלו להוביל את המפגינים ממרכז הצומת אל נקודה סמוכה לניידות והמפגינים נזהרו מאוד שלא להתעמת איתם. התנהגות השוטרים כאן הייתה מופתית. כשאחזו בזרועי וביקשו ממני להתלוות אליהם סירבתי, אך לא הקשיתי עליהם לסחוב אותי אל הניידות. קיוויתי שהנה-הנה מגיע המעצר המיוחל. לאכזבתי ביקשו ממני השוטרים רק לשבת בשקט בפינה. הם לא יכלו להתפנות לביצוע מעצר מסודר. לא לכך פיללתי. שוב ושוב קמתי וחזרתי לצומת, נגררתי לפינה ושוב – מעשה שטן – הם אינם עוצרים אותי; עד ששמעתי את אחד השוטרים צועק לחבריו: "אותו תעצרו – זה המנהיג שלהם."

בפעולות הבאות די היה שרק אראה את פרצופי באזור של הפגנה

וכבר הובלתי למעצר. בפעם הראשונה הייתי צריך להתאמץ קצת. נכנסתי לניידת בשמחה, הובלתי למשטרת ראשון לציון והצטרפתי אל מאות עצורים אחרים שהובאו מצמתים שונים באזור. מאוחר יותר שוחררו כל העצורים לבתיהם, ואני הובלתי בחשאיות לבית מעצר הצמוד למשטרת רחובות. מתוך חשש להפגנות מול תחנת המשטרה שבה הוחזקתי עשתה המשטרה כל תרגיל אפשרי כדי להסתיר את מקום מעצרי. בשעת לילה מאוחרת ניתן לי מזרן, ומחוסר מקום פנוי נשכבתי על האספלט בחצר הטיוולים הקטנה ומוקפת החומה.

הייתה זו הפעם הראשונה באותו יום מטורף שבה ניתנה לי הזדמנות לעכל את רצף האירועים. נראה היה שחלפה שנה מאז הבוקר, והייתי מותש. המחסור בשעות שינה, הנסיעות הליליות לכל יישוב נידח והמאמץ הכביר שהושקע בחודשים האחרונים נתנו בי עכשיו את אותותיהם. המעבר מניהול של המון רב וקבלת אחריות למהלך קיצוני בקנה מידה לאומי למצב שבו אינך חופשי אפילו להטיל את מימך ללא רשות יצר בלבול טבעי. ניסיתי להבין את משמעות הדברים, לסדר לעצמי את הראש, לנסות לנתח מה יקרה עכשיו, אך המציאות הייתה גדולה עליי בכמה מידות. פתחתי ספר תהלים וניסיתי לומר כמה פרקים, להתפלל שלא אפול, שלא אשגה וכל המאמץ הזה יהיה לשווא. כל כך הרבה תקוות של כל כך הרבה אנשים התנקזו אליי כעת. נשכבתי על גבי באפלה והנחתי לכמה דמעות להתגלגל אל רחבת הטיוולים הריקה, הבטתי בכוכבים מבעד לגדר הסבוכה הסוגרת מעליי, לא האמנתי שסערת הנפש תניח לי להירדם.

טעיתי.

פרק ג

דגלים בשומרון

הסיטרואן הישנה גנחה במעלה הדרך שבמרכז הכפר עזון, מגמאת את הקילומטרים הספורים שנותרו עד לביתנו החדש שבשומרון. עיניי נעו אל הסמטאות, כדי לאתר את הפתח שממנו יגיחו זורקי האבנים. סרקתי את הכביש, שמא פוזרו עליו 'נינג'ות' – אותם מסמרים מעוקמים המושלכים לכביש בחטף, ויודעים תמיד כיצד ליפול כשצידם החד כלפי מעלה, ממתנינים לצמיג מכוניתך. שבוע חלף מאז שכרנו את ביתנו בשכונת נווה עליזה שבקרני שומרון, וכבר חשנו כבני המקום. החיים ברחובות, משם הגענו, נדמו כזיכרון ישן ומטושטש.

השנה הייתה תשמ"ח (1988), וההתקוממות הערבית – האינתיפאדה, כפי שכינו אותה הערבים – סערה במלוא עוצמתה. הדרך לביתנו החדש עברה על פני העיירות הערביות קלקיליה ועזון, והיוצא מהן בלא פגע נחשב בר מזל. מיגון לכלי רכב עדיין לא היה, צה"ל היה שבוי בפקודות סותרות ומדיניות כיסוי האחוריים הפכה את השטח ל"מערב פרוע." שר הביטחון יצחק רבין, איש מפלגת העבודה בממשלת האחדות שנהנה מגיבוי מלא של יצחק שמיר, לא זיהה נכונה את היקף התופעה, וניסה לפתור אותה בשיטה של הכאת המתפרעים. אולם כאשר נתפסו חיילים מכים והושמו במעצר, התכחש להוראותיו והותיר את הצבא חסר אונים. זורקי האבנים ובקבוקי התבערה היו בדרך כלל נערים קלי רגליים, ותפיסתם הייתה כמעט בלתי אפשרית. גם כשנתפסו אי אלו פורעים, אי אפשר היה לנקוט נגדם באמצעים מרתיעים. הטלת עוצר הוכחה כבלתי יעילה, וענישה סביבתית לא באה בחשבון. הפרקליטות הצבאית לא אפשרה בשום אופן להתייחס לתופעה כאל אקט מלחמתי: צריך היה לתפוס את המתפרעים ולהעמידם לדין פלילי רגיל. תפישת הדרג המדיני את המציאות

כהפגנה רגילה של מיעוטים ולא כמלחמה לאומית (גם אם עדיין לא בנשק חם), כבלה לחלוטין את כושר ההגנה של חיילי צה"ל, הן על עצמם והן על הסובבים אותם.

הערבים רחשו כבוד לצה"ל מאז מלחמת ששת הימים ונרתעו מלתקוף חזיתית את חייליו, אך הם קלטו במהירות את המגבלות שצה"ל הטיל על עצמו ושמו אותו ללעג ולקלס. ילדים הטילו את מימיהם על חיילים מגוות הבתים, ואלו נמנעו מלהגיב. נשים קיללו וירקו, והחיילים המושפלים נאלצו לחזור ולשנן את הוראות ההגבלה השונות. כיוון שההרתעה אבדה, צריך היה להוסיף עוד ועוד חיילים לשמירה על כל תא שטח נתון. אם בתחילה שמרה על הסדר בכל מערב השומרון פלוגה אחת של משמר הגבול, הרי שעכשיו היה צורך בכמות כוחות גדולה פי כמה.

צה"ל הציב תחילה חיילי מילואים לביצוע המשימה, אך עד מהרה התגלו אלו כבלתי יעילים. המילואימניקים לא יכלו לדלוק אחרי זורקי האבנים וגם לא היו מעוניינים בכך. החיילים המבוגרים יותר הבינו עד מהרה שמדרך כזה עשוי לסבך אותם במשפט אם "חס וחלילה" יקרה משהו לנער הערבי, וגם אם ייתפס הנער הוא ישוחרר חיש קל חזרה לרחובות. אש"ף שילם את הקנסות שהושתו על הורי הילדים, ולכן לא הייתה בהם שום הרתעה. המילואימניקים העדיפו לשבת בנחת ולספור את הימים שנותרו לסוף שירות המילואים במקום להסתבך במרדפים חסרי תכלית. צה"ל שימש למעשה עלה תאנה לדרג הפוליטי, שנמנע מקבלת החלטות ברורות, וביקש למצוא פתרון צבאי לבעיה אידאולוגית.

בהיעדר הנחיה ברורה לפעולה, התמודד צה"ל עם הבעיה בצורה מסורבלת ומסואבת באמצעות הגדלת סדר הכוחות ושיפור איכותם. את כוחות המילואים החליפו עכשיו לאורך דרכי השומרון כוחות סדירים. במקום מילואימניקים שבעים, התיישבו בעמדות צה"ל חיילים מיחידות עורפיות. הבעיה הבסיסית לא נפתרה, כמובן.

הקולר נתלה שוב באיכות הכוחות, ואת החיילים העורפיים החליפו חיילי תותחנים ואחר כך שריון, הנדסה, גולני, צנחנים, ולבסוף מצאו את עצמם לוחמי סירת מטכ"ל והקומנדו הימי כשהם מתרוצצים אחרי

זורקי אבנים בסמטאות שכם במקום להתאמן לקראת המלחמה הבאה. אולם הפגיעה באימונים הייתה המכה הקלה יותר שצה"ל נאלץ לספוג. הפגיעה הקשה הייתה התמוססות רוח הלחימה והדבקות במשימה. מחזורי גיוס שלמים שגדלו לתוך האינתיפאדה, סיגלו לעצמם דפוסי מחשבה אנטי-צבאיים, שחלחלו מן הרמטכ"ל ועד לאחרון החיילים, והשפיעו על תפקוד הצבא גם בגזרות אחרות. דור שלם של קצינים וחיילים התחנך על ברכי התבוסתנות ועל רוח המפקד של הרמטכ"ל דאז דן שומרון, שגרס כי "אין פתרון צבאי להתקוממות אזרחית" אך המשיך להחזיק באחריות לנעשה בשטח. קצינים בכירים בשטח הקפידו לגלגל את האחריות לדרגים נמוכים יותר כי קידומם הצבאי היה מותנה ביכולתם לשמש עלה תאנה מוצלח לפוליטיקאים. הקצינים הבכירים הפכו לפוליטיקאים במדים. שומרון חילק בין כל מפקדי המטכ"ל את הספר המלחמה המטורפת לשלום, העוסק ביציאת הצרפתים מאלג'יר. המסר שבא מראש המטה הכללי היה שמחוזות התנ"ך, לב הארץ, ערש האומה העברית הם רק מושבה שמעבר לים, דוגמת אלג'יר הצרפתית. לחיילים נותר רק לספוג את האבנים, לקלל את כל העולם ולהמתין לשחרור.

תושבי השומרון בכלל, ותושבי שכונתי החדשה בפרט, עמדו חסרי אונים מול המצב שנוצר. שכונת נווה עליזה הוקמה על ידי קבוצת עולים חדשים מארצות המערב שעלו לארץ בתחילת שנות השמונים. חלומם היה להקים יישוב בשומרון בברכת ממשלת ישראל. השכונה החדשה נשאה את שמה של אשת ראש הממשלה דאז, עליזה בגין, שנפטרה באותה תקופה. השם שבחרו לעצמם ביטא היטב את הלויאיליות ואת הרגשת שיתוף הפעולה שבין מייסדי השכונה לבין השלטון המרכזי. מקימי המקום לא העלו בדעתם כי הדרך לביתם החדש בארץ ישראל תהיה זרועה תוך זמן קצר 'נינג'ות', מארבי אבנים, בקבוקי תבערה ומכשולים אחרים. כאזרחים שומרי חוק וסדר התקשו התושבים לקבל את האנרכיה

שהשתררה בשטח שאך לפני שנה היה שקט לגמרי. מצב שבו "איש הישר בעיניו יעשה" היה ההפך הגמור מהתרבות שבה צמחו. הם נותרו מתוסכלים, נבוכים וחסרי אונים. אלו שהעזו להפעיל את נשקם נלקחו מיד לחקירה, ואם גם פגעו, יכלו למצוא עצמם כלואים לשנים ארוכות. מצב הרוח ביישוב היה קודר למדי. בואם של שכנים חדשים בשיא הפרעות היה הפתעה משמחת.

אשתי ציפי עלתה עם הוריה לארץ מארה"ב עוד בשנות השבעים, והיכרותה הקודמת עם רבים מתושבי השכונה היא שהביאה אותנו למקום. השכונה הייתה חריג בנוף יישובי יהודה ושומרון. רוב התושבים היו בעלי מקצועות חופשיים, אנשי מחשבים, רופאים, מהנדסים וכדומה שעבדו באזור תל אביב ועשו מדי יום את דרך החתחתים לעבודה ובחזרה. רובם ככולם היו בוגרי אוניברסיטאות אמריקאיות בסוף שנות השישים והשכונה שילבה אורח חיים דתי עם חשיבה מקורית וחופשית. תושבי השכונה הפגינו אכפתיות רבה לנעשה סביבם, אך נאלצו להתמודד עם קשיי שפה והסתגלות. לילידי הארץ, המתנחלים הוותיקים, לא היה פתרון לנעשה סביבם כעת, וברור שגם ל'אמריקנזרים' לא היה מושג מה ילד יום.

נווה עליזה הייתה מקום אידאלי למשפחתי ולי. הפתיחות האנגלוסקסית והמרקם החברתי ההטרונגי התאימו לי מאוד. לא הכרתי את האנשים ולא עשיתי מאמץ מיוחד לשנות את המצב הזה. איני איש רעים להתרועע וטוב היה לי להתכרבל באלמוניות ולהתרכז בעבודתי. ציפי, לעומת זאת, הפכה חיש קל לדמות מרכזית ותוססת בשכונה. מעולם לא השתתפנו בפעולות התיישבות, ארגון צעדות וכדומה, אך האמנו בכל לב בזכותנו ובחובתנו ליישוב הארץ והיה זה עניין של זמן בלבד עד שנמצא את עצמנו כחלק ממפעל ההתיישבות. מעולם לא היינו חלק מהגרעין הפנימי של המתנחלים וטוב היה לנו כך. במבצעי ההתנחלות הנודעים של שנות השבעים הייתי צעיר מכדי להשתתף, ולאחר ארבע שנות שירותי הצבאי התמקדתי בקריירה האישית שלי והתרחקתי מכל תפקיד ציבורי.

ההתיישבות ביש"ע הייתה עכשיו חלק מתחום פעולתו של משרד השיכון, ונדמה היה כי תקופת ההתנחלויות והמאבקים ההרואיים

עברה מן העולם. זכרתי בהערצה את גוש-אמונים ואת מבצעי ההתנחלות שלו, שמעתי את השם "מועצת יש"ע", אך לא הכרתי את הנפשות הפועלות. הנחתי שהם מבצעים את תפקידם נאמנה. לא הבדלתי בין מנהיגי המתנחלים השונים, אך שמותיהם מצאו חן בעיניי: הראל, עציון, אליצור, זמביש, אריאל. לכולם היה צליל פלמ"חניקי וכך הם גם התלבשו: עם סנדלים תנ"כיות, חולצה מחוץ למכנסיים, בלורית סתורה – בקיצור מלח הארץ, מוטציה מודרנית של "איש הפלמ"ח ושמו דודו. "כאמור, לא הייתי שייך בשום צורה ל'קליקה', וגם לא היה לי שום רצון להיות חלק ממנה. הם הקרינו תחושה שיש על מי לסמוך, אז סמכתי עליהם – או שאולי זה היה צורך פסיכולוגי שפיתחתי כאדם מן השורה, בן לעדר ללא רועה.

הסיטרואן הקשישה הוסיפה לגנוח בטפסה במעלה הדרך הצרה כשלפתע הגיחה ממול מכונית של מתנחלים מאחד מיישובי הסביבה. היה במכונית הזאת דבר מה שהדהים אותי: כל החלונות היו מכוסים שבכת ברזל. בתוך המכונית ישבה משפחה שלמה, שביקשה להגן כך על שלומה. המכונית נראתה ככלוב עכברים על גלגלים הדוהר במורד הכפר. הייתי משוכנע שהמראה גורם סיפוק רב לערביי הסביבה. הייתי מזועזע, ובהגיעי הביתה סיפרתי לציפי על המכונית. להפתעתי סיפרה לי אשתי שרבים נוהגים כך – ולמרות אי הנעימות שבדבר אינם מוצאים שום ברירה אחרת. לא יכולתי להפסיק לחשוב על כך.

במוצאי שבת אחת סיפרה לי אשתי על תחרויות ספורט המתקיימות באופן קבוע בשכונה, וביקשה שאשתתף בהן. "מה יש", אמרה, "תכיר סוף סוף את השכנים שלך – וחוץ מזה גם קצת כושר לא יזיק, יאללה – החוצה!"

השתלבתי במשחק הכדורעף. אחרי ההפסד שנחלה קבוצתי עמדתי בצד והאזנתי לשיחה הערה שהתנהלה כמה מתושבי המקום. התברר שסימי, אישה מבוגרת תושבת השכונה, ספגה אבן גדולה בראשה כשניסתה לחצות את קלקיליה בדרכה הביתה והיא מאושפזת עתה בבית החולים תל השומר. התושבים פרקו את זעמם בשיחה ערה

והעלו הצעות סרק לפעולה. "בואו נרד לקלקיליה ונרגום מכוניות ערביות," הציע אחד. "בואו נחסום את הכביש," גרס אחר. זה היה ריטואל ההצעות הקבוע אחרי כל פגיעה. בסיכומם של דיבורים הייתה קבוצת תושבים נזעמת יורדת לקלקיליה או לעזון, לא יודעת בדיוק מה לעשות שם, עושה הרבה רעש של "תחזיקו אותי, תחזיקו אותי, לפני שמי יודע מה אני אעשה," ומצפה בסתר ליבה לצבא שיתערב ו"יאלץ" אותה לפנות את המקום. טקס הזעם הזה היה חוזר על עצמו אחרי האירוע הבא, והאירוע שאחריו, וכן הלאה. לבסוף נואשו התושבים מהפגנת הזעם הזו והפגיעות נותרו ללא תגובה. אני עצמי לא חשבתי שהבעיה היא בערבים אלא דווקא אצל היהודים, ולא ראיתי כל טעם בפעולות מסוג זה.

באותו ערב, לאחר שנזרקו רעיונות שונים, שמתי לב שמצפים לשמוע גם את דעתי, אולי במקרה יש לי חידוש כלשהו. "צריך לנסוע עם דגל ישראל," אמרתי בשקט. הבעה של תימהון עלתה על פני הכל. בתחילה חשבו שלא הבינו נכון את העברית הצברית שלי, אבל אני המשכתי והסברתי: "אני רואה מכוניות שנוסעות עם סורגים. אנחנו מתנהגים כמו עכברים בכלובים, הערבים לא היו יכולים לקבל פרס מוצלח יותר מהכלובים האלה. אנחנו מאמצים את דפוסי המחשבה של הצבא ובסוף ניסע הביתה בשריוניות. צריך להפוך את הקערה על פיה. הם מנסים לכווץ אותנו בתוך כלובים, אז אנחנו צריכים לפתוח חלונות, לנסוע לאט ובביטחון, והכי חשוב – עם דגל ישראל על גג המכונית. אם אנחנו נרגיש כמו בבית גם בלב קלקיליה, הם יכבדו את זה ויעזבו אותנו."

דבריי התקבלו באהדה מסויגת. השאלה הבלתי נמנעת ניסרה בחלל האוויר: אם בלי דגל אנחנו חוטפים כהוגן, מה יהיה עכשיו כשנסמן את עצמנו כמטרה בולטת? הרי ברור שהערבים יעדיפו דווקא את המכוניות המדוגלות!

– "הפסיכולוגיה של הערבים עובדת אחרת לגמרי ממה שאתם חושבים," אמרתי, "הם אינם עושים לנו אינתיפאדה מפני שחסר להם משהו. אדרבה, כאן טוב להם יותר מבכל מדינה ערבית. הם מזהים חולשה, נמשכים אליה, ותוקפים. הרצון הלאומי שלהם הוא תגובת נגד

לציונות – לא כלי המחזיק את עצמו. הלאומנות שלהם היא קודם כל תירוץ לפורקן יצרי האלימות והאנטישמיות שלהם, אחר כך סיבה להפיכת מנהיגיהם לרודנים עשירים, ורק לבסוף צורך מסוים לביטוי עצמאי של ציבור חסר זהות לאומית מסודרת. דגל ישראל לא ירגיז אותם – להפך, הוא יעורר אצלם יראת כבוד וירגיע אותם. בכלל, רעיון המדינה הוא עניין חדש לגמרי אצל הערבים. המדינה המודרנית היא לא משהו שהתפתח אצלם באופן טבעי – הוא נכפה עליהם בצורה מלאכותית אחרי מלחמת העולם הראשונה. זוהי חברה שבטית בעיקרה, ואתם שופטים אותה על פי אמות המידה המערביות שלכם. בתרבות האסלאם, אם אתה בורח ונכנע – סימן שאינך צודק, כלומר אתה רע, ואם אתה חזק ומנצח, הוכחת שאתה טוב וצודק. ישראלים אינם מבינים למה הערבים צריכים כל הזמן מחוות, ובסופו של דבר דרישותיהם רק גוברות. המושג – *I owe you one* (אני חייב לך) פשוט אינו קיים בתרבותם. אם נתת, סימן שלא הייתה לך ברירה ואתה חלש, ואזי ברור שאני חזק וצודק, ולכן מגיע לי עוד. הם לא ישנאו אותך אם תפגין עוצמה, להפך, הם יכבדו אותך.”

דבריי המפתיעים עוררו עניין אך גם חוסר אמון. גם אלו שהסכימו עם דבריי לא הביעו נכונות להיות הראשונים לחצות את אזור הפורענות כשדגל ישראל מתנופף על גג מכוניתם. חשבתי על העניין רבות ושוחחתי עליו עם אשתי. יום אחד קניתי דגל גדול בתל אביב, ובאותו לילה השקעתי מזמני בבניית תורן שהזדקר מעלה ממרכז גגה של מכונית. לא עשיתי לעצמי שום הנחות: החלטתי לבדוק את 'התאוריה' שלי עד הסוף ועל בשרי, בלי להותיר ספקות בנוגע לנקודה העיקרית – ראו את הדגל או לא ראו?

איש לא האמין שאני אכן מתכוון לנסוע כך ברחובות קלקיליה הפרועה. אנשים שטרם הכירוני חשבו שמדובר בהתרברבות ילדותית ובכל מקרה אוריד את ה"מפרש" הזה מהמכונית ברגע שאצא מן היישוב. אני הייתי רציני לחלוטין וכשיצאתי מן היישוב התנוסס הדגל בגאון על גג המכונית. אחד השכנים – עו"ד בשם ראובן פרידמן – ראה אותי יוצא לדרכי וחשש כנראה שזו תהיה גם דרכי האחרונה. הוא החליט, בלי ידיעתי, לעקוב אחריי כדי שיוכל להזעיק עזרה ברגע

שההמון הערבי יתנפל עליי. באותה תקופה, כתום שנה לאינתיפאדה, צנח ערכם העצמי של תושבי היישובים היהודיים. התאוריה הנחמדה שלי נראתה כסותרת את המציאות. הערבים נדמו כעם אמיץ לב הנלחם בעוז בצבא כובש ויכול לו. הם ויתרו על חצי מהכנסתם למען שאיפותיהם הלאומיות ותקפו את כל מי שייצג את השלטון הכובש. האמת היא שגם בליבי כרסם שמץ של ספק. הכנתי את עצמי לגרוע מכול. אם העניין לא יעבוד – אמרתי לעצמי לפני הכניסה לעזון – הרי שצ'יק-צ'ק תיעלם המכונית תחת גל אבנים ענק.

נכנסתי בנסיעה איטית לכפר עזון. השעה הייתה שעת בוקר רגילה, אנשים יצאו לעבודתם ותלמידים צעדו לבתי הספר. הערבים שקלטו את הדגל הענק המתנוסס על המכונית פערו עיניהם בתימהון. לא התעכבתי יתר על המידה, אך בשום אופן לא האצתי את מהירות המכונית – להפך, האטתי מעט. המבטים הנדהמים ליוו אותי עד ליציאה מהכפר. איש לא ניסה להתנכל לי. או שזה עבד או שהם פשוט הופתעו לחלוטין ולא הספיקו להגיב, אמרתי לעצמי. עכשיו מגיע המבחן האמיתי. בעוד שלוש דקות אני נכנס לקלקיליה, פה כבר לא עוברים מצד לצד בארבע דקות. לעזונים היה את כל הזמן הדרוש להכין את החבר'ה בקלקיליה למה שעומד להתרחש. גם אם לא, בשעה העמוסה הזאת בוודאי אתקע שם ברחוב הראשי. עכשיו נראה מה באמת קורה עם התיאוריות המשוגעות שלי.

בכניסה לקלקיליה היה מחסום קבוע של צה"ל. החיילים שעמדו אותה שעה במשמרת במחסום זיהו את הדגל המתקרב עוד הרבה לפני שזיהו את המכונית. הם לא היו מורגלים במראה כזה בעת שירותם ב'שטחים'. להפך, ההוראות ששונונו להם השכם והערב דיברו תמיד על החשיבות של "הרגעת הגזרה." בשום עמדה של צה"ל לא התנופף אז דגל ישראל ובוודאי שגם לא על כלי הרכב הצבאיים. דגל ישראל המתנוסס על גבי רכב אזרחי היה משב רוח מרענן לחיילים נכאי הרוח. הם הזדקפו ממקום מושבם נעמדו דום והצדיעו כשחלפתי על פניהם. חייכתי אליהם והחזרתי הצדעה, שוכח לרגע שאני עכשיו אזרח קטן הזקוק להגנה ולא קצין המחזיר הצדעה לחייליו. שמחתי שהחזרתי לחיילים קורטוב מגאוותם העצמית, אך ידעתי שלא אוכל לסמוך

עליהם בעוד דקה או שתיים, כשאאלץ להאט ולהזדחל עם מכוניתי בלב קלקיליה.

ירדתי למרכז העיר וכצפוי נאלצתי לעצור בצומת הראשית. דומה היה שכל העיר נועצת בי את מבטיה. שחקני השש-בש בפתחי החנויות הניחו את ספלוני הקפה מידם וקמו משרפרפיהם הקטנים, מנסים להסביר לעצמם את המחזה. נהגים ערביים שמרו ממני מרחק בטוח – לך תדע מה מסתתר מאחורי ה'מג'נון' הזה. טור המכוניות התקדם לאיטו, מתמרן בין עגלות שהובילו את מרכולתן לשוק המקומי. פתחתי את חלון המכונית והשענתי את מרפקי על הדלת בתנוחה הנוחה ביותר שיכולתי להציג. שמרתי על ארשת פנים שלווה לחלוטין – גם אם בתוכי הייתי מוכן בכל רגע לברד אבנים וסלעים שישבור את הקרח (ואת השמשות). לא הפניתי מבטי מאיש, ובחנתי את הנעשה סביבי ברצינות תהומית, בלי להפגין שמץ של מורא.

הפקק במרכז העיר הלך והשתחרר. נסעתי לאיטי וחלפתי על פני הסמטאות שנותרו בדרך ליציאה מהעיר. מחסום היציאה מהעיר התגלה לעיני והרגל כמו רצתה ללחוץ על הדוושה, להאיץ, לסיים את הישורת האחרונה, להשתחרר מהמתח הזה. אבל לא – אם אעשה כך הרי שוב יתעוררו הספקות באשר לתוצאות הניסוי.

החיילים במחסום היציאה כבר לא היו מופתעים למראי. חיילי המחסום בכניסה המזרחית לעיר, שממנה הגעתי, כבר עדכנו אותם בקשר לגבי המתנחל ה'מתאבד' עם הדגל. החיילים בקשו ממני לעצור; אחד מהם בחן אותי ואת המכונית בסקרנות רבה, כשחיוך רחב על פניו. "כל הכבוד!" נשמעו קריאות מהעמדה שלצד הדרך. השבתי להם בחיוך והמשכתי לעבודתי. כך החל עוד יום עבודה.

עכשיו החל מאבק מסוג שונה לגמרי. מאבק פנימי מול עיניהם התמהות של עמך ישראל, בכפר סבא ובתל אביב. ה'פזוה' של מכונית עם דגל גדול, הנוסעת בחוצות תל אביב, לא התאימה לי, ופעמים רבות אחר כך, כשכבר התמסד העניין, מצאתי את עצמי מוריד את הדגל כשעברתי את המחסום.

באותו ערב, כששבתי לביתי, התחלתי לפעול במהירות לשכנע תושבים נוספים להניף את דגלי ישראל על מכוניותיהם. ניצלתי כל רגע פנוי שהיה לי לקידום הרעיון. עכשיו, כשניסיתי את העניין פעמים רבות ומעולם לא הותקפתי, הייתי מסוגל לשכנע אחרים ביתר קלות. גם ציפי נסעה עם הדגל על המכונית, והגיעו הדברים לידי כך שכאשר התרפט הדגל ועוד לא נמצא לו תחליף היא אמרה לי: "אני מפחדת לנסוע בלי דגל". ציפי, גם אם לא הודתה בכך, הפגינה אומץ רב. כאשר שרתתי במילואים בשכם, לא היססה והייתה מביאה לכל הפלוגה אספקה טרייה של עוגיות הישר מהתנור, תוך שהיא חוצה את שכם כולה, כשדגל ישראל מתנפנף על גג המכונית.

המאמץ עבר עכשיו לפסים טכניים וכספיים. היה צורך בתורן ובדגל קלים להרכבה שיתאימו לכל סוגי המכוניות; וכמו כן בדרך להפיצים בקרב ציבור רחב ככל האפשר. בשיתוף עם אחד השכנים, דוד רומנוף, איתרתי ספק דגלים והזמנו על חשבוננו כמות גדולה של דגלים ותרנים. התרוצצתי בין היישובים השונים ומכרתי דגלים ומתקני חיבור למכוניות. היו מי שחשבו כי זהו משלח ידי ורווח רב בצידו. בפועל, ספגתי בשקט את הגירעון הגדל בחשבוני הפרטי.

אט אט החלו להופיע בשומרון יותר ויותר מכוניות ישראליות עם דגלים על גגותיהם. איש לא ביצע מעולם בדיקה מדעית, אולם ברור כי מכוניות עם דגלים ספגו פחות אבנים. בכל מקרה, הדגלים שיפרו את מצב הרוח הכללי וישרו במעט את גבם השפוף של הנוסעים. במקום הסתתרות בכלובים ממונעים, החלו אנשים לנסוע בגאון בכל רחבי הארץ עם חלונות פתוחים לרווחה. נהג עם דגל שהיה פוגש נהג דומה היה מאותת בפנסיו, וכך נוצרה אחוות 'מדוגלים', שנסכה בנו כוח. כשהפצתי את הדגלים בין היישובים הייתי נפגש לעיתים באקראי עם אחד ה'מנהיגים' של מועצת יש"ע. התפלאתי לראות שאצל אף אחד מאנשי אותה 'קליקה' מנהיגותית לא ראיתי דגל על גג המכונית. מאוחר יותר, כשהגברתי את פעילותי הציבורית ונתקלתי בהתנגדותם לכל מאבק אמיתי הבנתי טוב יותר את פשר התנהגותם. כך או אחרת, מספר מכוניות ה'מדוגלות' גדל בהתמדה, הן החלו למשוך תשומת לב תקשורתית, ואף זכו למאמר ארסי מיהונתן גפן. בקיצור, פגענו

במטרה.

הערבים מצידם לא הפגינו תגובת נגד מיוחדת להתנהגותם החדשה של המתנחלים. להפך, השטח הלך ונרגע. ברור שלא רק הדגלים גרמו לכך. כוחה של האוכלוסייה הערבית תש מימי העוצר המתמשכים וגם הממשלה, על אף חולשתה הבסיסית, למדה לחיות עם המצב החדש. נסללו כבישים עוקפים, שהיו משכך כאבים מסוים, אפשרו קיום חיים נורמליים, פחות או יותר, וקנו לפוליטיקאים פסק זמן. עם זאת, הופיעו יותר פיגועים בנשק חם אם גם בתדירות נמוכה יחסית. ההתפרעות העממית הרחבה גוועה לחלוטין ומן האינתיפאדה המאיימת נותרו רק השם וכמה רוצחים מקצועיים שהסתובבו חמושים בשטח. נדמה היה שדבקותם של המתנחלים וחוסנה הכלכלי העדיף של המדינה על האוכלוסייה הערבית עומדים להכריע את הכף. האינתיפאדה פרפרה על ערש דווי, ומבצע הדגלים השתלב בתהליך זה ואולי אף תרם להאצתו.

הערבים למדו לחיות עם הדגלים. ההתנגדות העזה אליהם באה ממקור בלתי צפוי לחלוטין.

עמרם מצנע עמד בראש פיקוד מרכז בשנים 1987-1989. האלוף היה איש שמאל מובהק: אף כי בעת שירותו הוכחשו הדברים, מיד כשפשט את מדיו הצטרף לשורות מפלגת העבודה והפך מועמדה לראשות עיריית חיפה. מצנע לא הבין מה צה"ל עושה ב'שטחים' שבהם אוכלוסייה עוינת היוצרת מעמסה על כוחות צה"ל. מטרתו היחידה הייתה לעבור את הקדנציה שלו בשלום ולא להסתכן בשום מעשה שעלול לגרות (לשיטתו) את הערבים לאלימות. ציונות, גאווה לאומית וגם כבוד לדגל ישראל, כל אלה נדחקו הצידה לטובת המטרה הפרגמטית הזו, שבסופו של דבר הניבה את מחיר הדמים הכבד ביותר. לא היה טעם לצפות ממצנע שיבין דבר וחצי דבר בעניין זכותו של עם ישראל על השטח שעליו היה מופקד כאלוף. מאוחר יותר, כשנעשה

ראש עיריית חיפה מטעם המערך, תקף את ראש הממשלה נתניהו על כך שהעז לכנות את הר הבית "סלע קיומנו" – ואם להר הבית לא הייתה שום משמעות עבורו, קל וחומר ליהודה ושומרון שעליהן הופקד.

לא ייפלא אפוא שהמכוניות המדוגלות טרדו את מנוחתו של האלוף והוא ביקש לבלום את התופעה. כאן נוצרה עבורו בעיה: השימוש בדגלים לא היה מבצע התנחלות או עימות עם חיילים, אלא פשוט הנפת דגל ישראל על מכוניות פרטיות, מעשה המשתלב היטב ב'פטריוטיות' צבאית טבעית. האלוף לא נרתע והוציא פקודות חד-משמעיות שלא לאפשר למכוניות לנסוע עם דגלים. מכוניות ישראליות נעצרו בצידי הדרכים, וחיילים מבוישים כבשו את פניהם בקרקע אל מול פניהם המופתעות על הערבים במקום וביקשו מנהגיהם להסיר את הדגלים. לעתים קרובות סירבו הנהגים להורדת הדגל ואמרו לחיילים: "עשו זאת בעצמכם." במקרים אחרים, הפנו החיילים מבט זהיר לצדדים וסיננו מתחת לשפם, "יאללה, סע, סע." המאבק הזה לא עלה יפה מבחינתו של מצנע. נשים סירבו לעצור במחסומי צה"ל; והחיילים לא התלהבו, בלשון המעטה, ממשימת ההסרה. דובי, השכן בעל המכונית המסחרית, צייר דגל ישראל ענקי על כל דפנות מכוניתו ושאל את החיילים במחסום: "איך להוריד?" המלחמה בדגלים לא הוסיפה כבוד לצה"ל, עד שלבסוף נגנזה הפקודה המגוחכת. לפתע החלו להופיע דגלי ישראל על כל עמדות צה"ל. אולי תפשו כאן, באיחור מה, שגאווה לאומית אינה גורם מתסיס, אלא להפך. אולי פשוט אימצו את הפתגם: "אם אינך יכול לנצח אותה, הצטרף אליה." גם מכוניות צבאיות רבות החלו לפטרל עם דגלי ישראל צמודים לאנטנות. פקודתו של מצנע הפכה לאנקדוטה מביכה.

האינתיפאדה דעכה והלכה. הנהגת אש"ף הגולה בטוניס התפוררה לחלוטין. מלחמת המפרץ שפרצה בינתיים הובילה את יאסר ערפאת להמר על הסוס הלא נכון – על סדאם חוסיין. בעקבות תמיכה זו איבד ערפאת את תמיכתן של ערב הסעודית ומדינות המפרץ. התפוררותו

של אש"ף בטונים, הסתאבותו ופיצולו לאין ספור שברי ארגונים, מעמדו החלש בשטח ופשיטת הרגל הכספית שמנעה ממנו תשלום משכורות לאלפי הנאמנים שקנה בכסף - הציבו את אש"ף במצב נואש, על סף התפרקות סופית.

בחיי היומיום של המתנחלים קשה היה לחוש בלחץ ממשי. בעיות הביטחון נדחקו למקום נמוך יותר בסדר הדאגות לטובת עיסוק בהמשך הבנייה ביהודה ובשומרון.

הערבים נואשו מהאינתיפאדה והמתנחלים כבר לא חשו את הצורך להוסיף ולנסוע עם דגליהם. מבצע הדגלים החל דועך, אך הותיר אחריו צאצא: יזמים פרטיים אימצו את רעיון הדגלים ובשנים הבאות הפכה הנפת דגלים על מכוניות חלק בלתי נפרד מחג העצמאות.

ואש"ף?

ישועתו של זה באה ממקור בלתי צפוי.

פרק ד

ישראל מחכה לרבין

בבוקר אחד בקיץ שנת 1992, כמה ימים לפני הבחירות, נסעתי מביתי שבגינות שומרון לעבודתי. באותה תקופה ניהלתי חברה שעסקה בתחזוקה חיצונית של רבי קומות, שמטבע הדברים שכנו בעיקר באזור תל אביב והמרכז. כמרבית תושבי יש"ע, הייתי שאנן ובטוח טרם הבחירות. העדפנו את המשך שלטון הליכוד, כמובן, אך העניין לא עורר בנו להט. נדמה היה שכל ויכוחי הסרק על עתיד 'השטחים', הוא נחלת העבר. כשהתנהלתי לאיטי בצומת מורשה הפקוק הבחנתי בהפגנה קטנה של נערי מר"צ. על השלטים שנשארו התנוסס משפט גאוני, שנחרט היטב בזיכרוני:

אתם בפקקים והכסף בשטחים

הסיסמה הייתה שקרית ופרטה בציניות על מיתרי מצוקת הנהגים התקועים בצומת. כאזרח מן השורה, העובד לפרנסתו, משרת במילואים 45 יום בשנה ומשלם מסים כיד המלך, התקוממתי נגד השקר. לעתים אף פיללתי בסתר ליבי לניצחון השמאל בבחירות, ולו כדי שיעזבו אותנו במנוחה. שיקבלו את ליטרת השררה שלהם, סוף סוף, וינקו קצת את האווירה העכורה שהם יוצרים. לא העליתי על דעתי שהם מסוגלים לגרום נזק משמעותי להתיישבות, שהרי רבין הצהיר מפורשות שלא יהיה שום משא ומתן עם אש"ף, ובקעת הירדן היא גבול הביטחון של המדינה. מגוריי בשומרון ממילא לא זיכו אותי בהטבות מיוחדות, למעט הבונוס של תיקון חוזר של נזקי האבנים למכונית.

לכל מגזר באוכלוסייה יש הוצאות מיוחדות לו. המגזר שזלל (וממשיך לזלול) יותר מכל מגזר אחר מהקופה הציבורית הוא מנגנון השמאל, דהיינו: קופת החולים של ההסתדרות, התק"ם, המפעלים

ההסתדרותיים הכושלים, קרנות הפנסיה ההסתדרותיות ועוד כהנה וכהנה. אבל השקריות של הסיסמה לא הפריעה לנערי מר"צ להניפה בגאון בצומת – ואני ידעתי שהיא משפיעה.

היו אלה ימיה האחרונים של ממשלת האחדות, שהמאיסו על הציבור את הליכוד המפולג והמסוכסך בקרבות פנימיים. כדי להרפות את הלחץ הפנימי והחיצוני, הסכים שמיר להשתתף בוועידת מדריד, בנובמבר 1991 וכרגיל במקרים מעין אלו – ברגע שנפרץ הסכר, הלחץ רק גבר. קליטת גלי העלייה שהגיעו לארץ באותו הזמן דרשה משאבים רבים. אחד הנושאים הבווערים על הפרק היה קבלת ערבויות אמריקאיות, שהותנו בהקפאת ההתנחלויות ביש"ע. ישראל נכנעה ללחץ, אך לא קיבלה את התמורה, שנדחתה לאחר הבחירות. כך למעשה אותתו האמריקאים לבוחר הישראלי: רוצה ערבויות? תצביע נכון! (ואכן, מיד לאחר עלות רבין לשלטון ניתנו הערבויות על אף דעיכת זרם העלייה).³

מן העבר השני התעוררה מפלגת העבודה, שהתנערה מהדימוי הממסדי המושחת שלה והעמידה בראשה את יצחק רבין שזכה תמיד לאהדתם של אנשי ימין רבים – ואני בתוכם. עקבתי בעניין רב אחר ההתמודדות המוקדמת בין רבין לפרס, בתקווה לניצחונו של רבין – בלי להעלות על דעתי את עומק האסון שאיש זה יביא עימו. יצחק רבין, מפקד חטיבת הראל בפלמ"ח, רמטכ"ל מלחמת ששת הימים, הצבר הנצחי ומר ביטחון – קסם לכולנו. תמונתו המפורסמת לצד יגאל

ב. אגדת התלות הישראלית בנדבות האמריקאים מושרשת היטב בתודעה הישראלית. לא כאן המקום להפריכה, ואני מפנה את הקורא לספרו של פרופ' עזרא זוהר 'ישראל: פילגש במזרח התיכון, המוקדש לנושא. מכל מקום נראה לי כי התלות הישראלית בסיוע האמריקאי אינה כלכלית: מקורה בצורך הפסיכולוגי לחוש כי איננו לבד, שיש לנו אבא. ראש ממשלה שינתק את העם היושב בציון מהסיוע הזה יטיח בפרצופו את הסיסמה הישנה: "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב", והרי כל מהותה של הצינונות אינה אלא להיות סוף סוף עם נורמלי. בבחירות 1992 ניצחה ה"נורמליות" הזאת ואושרו הערבויות.

אלון במלחמת השחרור, חיוכו המבויש, בלוריתו הפלמ"חניקית ושורת התפקידים הצבאיים שמילא – שבו את הדמיון. איש לא התעמק בעברו של האיש. רבין הבטיח לבוחר הישראלי את כל העולמות: גם ביטחון וגם שלום עם הפלסטינים, שיושג תוך שלושה חודשים. איש לא העלה אז בדעתו כמה עמוקה תהיה נסיגתו של רבין מערכי הציונות והיהדות. גם רבין עצמו לא הבין, ככל הנראה, לאילו מחוזות פוסט-ציוניים הוא יומר². איש לא טרח להבין כיצד מתכנן רבין למלא את כל הבטחותיו הסותרות, כשיום הבחירות הלך והתקרב.

בבוקר יום הבחירות הזמינה אותנו משפחת חברים למסיבת גן בחצר ביתם עם כמה משפחות חברים. ערכנו לעצמנו "טוטו בחירות." כל אחד רשם לעצמו את התוצאות הצפויות ומסר את הפתק לבעלת הבית.

לא ריחפה תחושה הרת גורל באוויר. השכנים לא היו מוטרדים במיוחד מן התוצאות המתקרבות. המארכת פתחה את הפתקים והקריאה אותם. "אתה יודע," פנתה אליי בתימהון, לפי התוצאות שלך הליכוד הולך להפסיד את השלטון?"

קצת התפלאתי על כך שאני הייתי היחידי שחשב כך. "כן," השבתי לה, "זה מה שהולך לקרות." ואכן שעה קלה אחר כך הודיע חיים יבין על המהפך.

ההודעה לוותה בדרמטיזציה מוגזמת ביותר, בין אם משום שזו דרכה של תקשורת ובין אם משום התכוונותה השמאלית המובהקת של התקשורת הישראלית. שידור חגיגת הניצחון ממטה מפלגת העבודה מילא את המסכים כל אותו הלילה. מילותיו של רבין באותה אקסטזת ניצחון, "אני אקבע... אני אנווט..." ליוו אותו אחר כך עד סופו הטרגי.

ג. את הסיסמה יומר² רבין טבע יוסי שריד לקראת בחירות 1992. היא התגשמה במלואה אחרי הבחירות. יצחק רבין עתיד להגשים במלואן את האידאולוגיות הפוסט-ציוניות הקיצוניות ביותר, שלהן הטיפו בעבר אנשי השמאל הקיצוני אורי אבנרי, שולמית אלוני ודומיהם.

אולם ההפתעה האמיתית לא הייתה ניצחון העבודה. ההפתעה האמיתית הוצנעה בקרן זווית, וכרגיל, בעידן התקשורת, לא ניתנה לה חשיפה אמיתית:

למרות התפוררותם המוחלטת של הליכוד ושאר מפלגות הימין, על אף ההתגייסות האמריקאית לטובת המערך, למרות המועמד הכריזמטי שהעמידה העבודה מול המועמד המיושן והאפור (שמיר), עם כול ההתגייסות היעילה של השמאל, מגובה במערכות ההסתדרותיות, ומעל לכול – למרות האהדה התקשורתית, הפסיד למעשה רבין בספירה פרטנית את בחירות 1992. רק צירוף מקרים מוצלח של רסיסי מפלגות ימין שלא עברו את אחוז החסימה, הסכמי עודפים מוצלחים, ורוב חוסם של גוש ערבי – אפשרו לו להקים ממשלת מיעוט והערבים שהמרי"צה את מדינת ישראל אל פי התהום.

המהלך שכונה "תהליך השלום" כלל הכרה בארגון טרור שמטרתו המוצהרת הייתה השמדת ישראל. לאחר הצלתו של הארגון מהקריסה שבה היה שרוי, וגיוס כספים ותמיכה בין לאומית עבורו, אמורה הייתה ישראל למעשה להקים עבור ערפאת מדינה אש"פית חמושה מכפר סבא ועד לירדן, מעפולה ועד ערד, וכל זאת כהקדמה בלבד לדיון על הסדר הקבע, קרי: גורל ירושלים וזכות השיבה לפליטי 1948. במקביל הובטחה לאסד כל רמת הגולן, כולל חמת גדר וחופה המזרחי של הכינרת. ההסכם הותיר את כל הנקודות האסטרטגיות החולשות על גוש דן בידי הערבים. הסורים ישובו ויצפו, ממרומי רמת הגולן, במרק המוגש בחדר האוכל של קיבוץ גדות, וצבאו של ערפאת יתמקם במורדות השומרון המערבי, מרחק 16 ק"מ מקו החוף. רוב מקורות המים של ישראל הצחיחה יימסרו לשליטת אויב המחויב להשמדתה, או במילותיו של נציב המים דאז: "הסכם אוסלו הינו מכת מוות למדינה". כל אזורי הארץ הנושאים את המטען ההיסטורי המשמעותי ביותר עבור העם היהודי, כולל ממצאים יהודיים בני אלפי שנים, עתידים היו להימסר לידיים זרות ולהפוך לחלק בלתי נפרד מן ה"היסטוריה הפלסטינית".

המהלך המטורף ביותר בהיסטוריה המדינית המודרנית, מהלך שלעומת מדיניותם של צ'מברליין, ודלאדיה ערב מלחמת העולם השנייה הייתה פסגת המדינאות המפוכחת, שווק במסע יחסי ציבור צורמני כפסגת החכמה המדינית.

הציבור התקשה לעכל את משמעותו של ההסכם ונטה להאמין כי עושיו מכלכלים את צעדיהם בתבונה. "הם בוודאי יודעים דברים שלא הגיעו לידיעת הציבור," אמר לעצמו האיש ברחוב, שהרי "לא ייתכן שרבין החליט להתאבד, ובכלל – סוף סוף מגיע השלום הנכסף."

הנקודה הקשה ביותר לעיכול הייתה לחיצת היד של רבין וערפאת. מאז הקמת המדינה הבינו מנהיגי ישראל משמאל ומימין כאחד כי הכרה במי שאינו מכיר בזכות קיומנו כאן, ובעצם מתיימר לרשת את הארץ הזאת במקומנו, סותרת את תכלית קיומנו ותדרדר את ישראל לקריסה מוחלטת. בשונה ממדינות ערב השכנות, נזהרו ראשי המדינה מלהכיר באש"ף ושללו את הארגון הזה באופן מוחלט.

עד שלפתע בא נציג הציונות, ודווקא הביטחוניסט שבחבורה, ושובר באחת את המוסכמה הזאת. באחת – טוהר השרץ, ומכאן ואילך פתוחה הייתה הדרך למסע חיבוקים ונשיקות שהורעפו על הרוצח מכל איש שמאל שהצליח להידחק בדל"ת אמותיו.

יון מיחאי פצ'פה – היה ראש שירות ביון החוץ של רומניה תחת משטר האימים של צ'אושסקו. לאחר שערק למערב, כתב פצ'פה את זיכרונותיו בספר בשם אופקים אדומים. פצ'פה, ששימש איש הקשר שבין ערפאת לצ'אושסקו תיאר בספר את קשריו עם האחרון ובין השאר כיצד סיפק לערפאת שומרי ראש צעירים למשכב זכר ודאג להקליט את הנעשה. "לאחר שקראתי את הדו"ח," כתב פצ'פה, "הרגשתי צורך כפייתי להתקלח בכל פעם לאחר שערפאת נשק לי או אפילו לאחר שרק לחצתי את ידו." כך כתב ראש שירות ביון החוץ במדינה קומוניסטית, אדם שאינו חשוד בעדינות יתרה. לעומת זאת,

אצלנו עמדו פעילי השמאל בתור כדי לזכות בנשיקתו של הראיס. בחינה צלולה של אותה עסקה מצמררת שעליה חתם רבין מובילה למסקנה כי האיש פשוט חדל להאמין ביכולתה של ישראל להתקיים כישות עצמאית ולכן בחר להשליך את יהבו על רצונן הטוב של ארה"ב ומדינות העימות. מדינה מכווצת ברצועת חוף צרה, שמוכנה להתפרק מכל נכסיה האסטרטגיים, ממקורות המים שלה ומעל לכול – מן המרחב שסביבו התגבש האתוס הלאומי ההיסטורי שלה, מתחילה למעשה את הספירה לאחור של קיומה כמדינה ריבונית.

אולם לא רק אבדן האמון בחוסנה הבסיסי של המדינה וביכולתה לשרוד הובילו את רבין בדרך ההתחסלות של אוסלו. היה כאן משהו בסיסי ועמוק יותר. הייתה כאן שאיפה של הישראלי החדש להיות 'נורמלי'. להיות עם ככל העמים. לאחר שנות דור של מאבק בלתי פוסק עם מדינות האזור שהמטיח בפרצופנו שוב ושוב את עובדת היותנו שונים (ולכן שנואים), מאבק שהמדגיש את זהותנו היהודית המעיקה, הם חשו שאת המאבק הזה צריך לסיים כדי לפתור אחת ולתמיד את שאלת הזהות. השאלה כיצד אנשים אינטליגנטים כיוסי ביילין, אורי סביר ודומיהם יכלו להגות במוחם רעיונות מטורפים כמו מסירת נשק ישראלי למחבלים, מובנת רק אם מאמצים ניתוח כזה של הדברים. לא הסכם שלום נחתם בין השמאל הישראלי למחבלים, אלא הסכם שהפך את ערפאת לקבלן משנה, שבאמצעותו נצליח "להיפטר מן השטחים הארורים" (כך בדיוק התבטא יוסי שריד כלפי מחוזות התנ"ך שאליהם כמהו אבותיו אלפי שנים). הזהות והקשר היהודי לאדמת ארץ ישראל היו עול כבד מנשוא עבור שריד וחבריו. ההסכם היה אמור לנתק את היהודים מזהותם היהודית המעיקה, ולהכניסם אחר כבוד למשפחת העמים. לא עוד עם נבחר, ולא עם השב אל מולדתו ההיסטורית, אלא סתם "סינגפור של המזרח התיכון", כהגדרתו של פרס, ואולי אפילו הקמת אומה ים תיכונית חדשה(!), כפי שכתב בספרו המזרח התיכון החדש,⁷ ובמילים פשוטות: התחסלותו מרצון של העם היהודי.

ה. שמעון פרס, המזרח התיכון החדש, תל-אביב: סטימצקי, 1995, עמ' 75.

הר המוריה, קברי האבות בחברון, קבר רחל אמנו, עמק דותן שבו הורד יוסף לבור, וכל שאר מחוזות התנ"ך, מכל אלו פטר אותנו הסכם אוסלו בשמחה ובטקסים מפוארים אל מול העולם כולו – והחליפם ב'מזרח תיכון חדש'.

אחד הסעיפים המוכרים פחות, שמהווים אבן בוחן מוסרית להסכם, היה סעיף הארכיאולוגיה. בסעיף זה עמד ערפאת על כך שיקבל לידיו בחזרה את כל העתיקות שנחשפו בשטחי ארץ ישראל בתקופה שבה שלטה ישראל בשטח. לתדהמת כל מי שעמד על משמעותו של הסעיף נאותה ישראל לדרישה ללא שום התנגדות. כל ההיסטוריה היהודית העתיקה הגלומה במרחבי ארץ ישראל ההיסטורית: משרידי מבצר הורדוס ומטבעות החשמונאים, ועד הגלוסקמאות והנרות עם עיטורי המקדש – כולם נעשו לרכוש פלסטיני. בהינף קולמוס נמחקה ההיסטוריה היהודית המעיקה, ובשקיקה רבה נפתח עידן המזרח התיכון החדש.

ההתפרקות מכל ערך לאומי שווקה להמונים כמימוש מודרני של חזון אחרית הימים. פרס, שריד, ביילין וחבריהם עטפו את מעלליהם בשמיכה עבה של מוסריות, דאגה לחיי אדם, שוויון בין כל המינים והגזעים; ובקיצור, הגשמת הליברליזם הדמוקרטי הנאור. אלא שקולם של אבירי זכויות האדם נאלם דום כשהחלו להיחשף הזוועות שחולל משטר האימים של ערפאת בערים שנמסרו לידיו. כ-1,500 מאותם ערבים טיפשים שהשליכו ייהבם על יהודים בוגדניים (ופרגמטיים) חוסלו במאה מיתות משונות על אנקולי העינויים בחדרי החקירות שקיבל ערפאת מישראל. אבל ככל שאימצו אנשים את אוזניהם, אי אפשר היה לשמוע את קולם של אבירי המוסר בעניין זה. אחרי ככלות הכול, המטרה מקדשת את האמצעים וחייהם של כמה אלפי 'ערבשים' ששייתפו פעולה לרוע מזלם עם יהודים כקליפת השום הם אל מול ה"שלום" העומד בפתח.

השבר היה כל כך מדהים עד שאיש לא קלט את מלוא משמעותו. אולם חיש קל התברר שחלום הבלהות אינו מציאות שנוצרה אחרי הבחירות, אלא תוכנית שנוקמה זמן רב לפנין, בשיתוף פעולה (בלתי חוקי) בין אש"ף למפלגת העבודה ולגורמי שמאל. בעשרות

מפגשים - רובם בקהיר - התגבשה תוכנית שעליה סיפר יהושע מאירי כעד במשפט שבו נתבעו ראשי זו ארצנו למשפט בגין המרדה. בשלב ההגנה במשפט ההמרדה לא יוצגתי בידי עורך דין ולכן חקרת את העד בעצמי.

פייגלין: מר מאירי, ספר לנו בקצרה על הרקע שלך, תוך התמקדות בארבע השנים האחרונות.

המאירי: ... ב-1990 יצאתי לקהיר בשליחות עיתון הארץ וישבתי שם עד 1994.

פייגלין: ומה עשית שם?

המאירי: כיסיתי את קהיר [גם] עבור קול ישראל, מעריב, חדשות.

פייגלין: ספר בבקשה לבית המשפט לאיזה רמה של קשרים הגעת כשהיית שם באותה תקופה, עם מי עמדת בקשר? בחצרם של מי נכנסת ויצאת?

המאירי: הייתי מקושר היטב גם לשגרירות הישראלית וגם לצמרת השלטון המצרית. יכולתי להיכנס למובראק בהתראה של חצי שעה.

פייגלין: האם ידוע לך על קשרים, על פגישות וסיכומים בין ראשי מפלגות האופוזיציה בישראל באותה תקופה לבין נציגי אש"ף?

אב בית הדין, השופט כהן: אינני מבין: מה הרלוונטיות לתיק שלך?

פייגלין: זה רלוונטי משום שבחומר החקירה שהוגש לבית המשפט אני מצוטט כמי שאומר שהממשלה, ממשלת רבין, הוקמה על תשתית פלילית, על תשתית של מעשים פליליים. ואני רוצה להוכיח את זאת דרך העד.

...

פייגלין: מה פרסמת בנושא זה?

המאירי: ב-19 בינואר 1992 נפגשו במלון הילטון רעמסס בקהיר, בקומה 32, בחדר הפגישות, יוסי ביילין ונביל שעת' (סגנו של ערפאת), כשעדיין חוק איסור המפגשים היה

בתוקפו. כמו כן נפגשו עם שעת' באותה תקופה אלעזר גרנות ויאיר צבן.

לקראת הבחירות בישראל – במאי 1992 – נפגשו בלשכתו של אוסאמה אל-באז בקהיר שמונה חברי כנסת של מפלגת העבודה בראשותו של יוסי ביילין, עם אבו מאזן ומחמוד עבאס, שהיה ראש הזרוע המדינית של אש"ף.

השופטת דותן: האם פרסמת גם את תוכן הפגישות?

המאירי: פורסם גם התוכן. **התוכן היה ניסיון להביא לניצחון של מפלגת העבודה בבחירות** [הדגשה שלי, מ"פ] ביילין מסר מכתב התחייבות משמעון פרס לידי של עמרו מוסא, שר החוץ המצרי. העתק מן המכתב הזה הועבר באותו יום לרוברט פלטר – שגריר ארה"ב בקהיר, שהעבירו משם לתוניס. התוכן קובע שתמורת הנחיה של אש"ף לערביי ישראל להצביע למפלגת העבודה, תדאג מפלגת העבודה אם תעלה לשלטון לשלושה סעיפים:

- **הראשון** – ביטול החוק האוסר מפגשים עם אש"ף. **השני** – אוטונומיה עצמאית מידית לפלסטינים... **הסעיף השלישי** – משהו שקשור בזכות השיבה זה נמצא בתוך הפרסום.

כל ההבטחות לבוחר ערב הבחירות, שאש"ף השנוא יישאר מחוץ לתמונה, לא תוקם מדינה פלסטינית ממזרח לירדן, רמת הגולן תישאר בבעלות ישראלית, וירושלים בירת ישראל בלבד – כולן הושמעו אחרי שנציגי מפלגת העבודה כבר חתמו על הסכם חשאי עם ארגון טרור המחויב להשמדת ישראל – הסכם המחייב אותם להפך הגמור ממה שהבטיחו לבוחר.

השינוי הטוטלי הזה, הסותר את כל יסודות הציונות שהיו מקובלים על כל ממשלות ישראל, מימין ומשמאל, לא בוצע בעקבות מציאות בלתי מוכרת שנחשפה רק לאחר קבלת השלטון. גם במקרה כזה היה צריך להעלות שאלות נוקבות בדבר הסמכות המוסרית של ממשלה לפעול באופן הפוך לחלוטין להבטחותיה לבוחר, בלי לשוב ולבקש ממנו מנדט – אלא שכאן הייתה תוכנית מוכנה מראש להונות את

הבוחר ולהציג בפניו עובדות מוגמרות.

עם היוודע תוצאות הבחירות הטיל נשיא המדינה על יצחק רבין את הקמת הממשלה החדשה. זו התבססה על קואליציה עם מר"צ וגוש חוסם של חברי כנסת ערבים. רבין הקים ממשלת מיעוט שמאלנית קיצונית שבסיסה האידאולוגי הוא פוסט-ציונית מודרנית.

אפילו המנון ודגל המדינה הפכו בסיס לשינויים. מיכה גולדמן, סגן שר החינוך בממשלת רבין, הציע לשנות את המנון המדינה כך שיתאים גם לערבים, שכן המלים "נפש יהודי הומייה" לא תאמו את תפישת "מדינת כל אזרחיה." זמן רב ויקר עבר עד שציבור נאמני ארץ ישראל החל להבין את עומק המשבר שאליה נקלעה המדינה, וניסה להגיב.

למחרת הבחירות ירדתי לאזור הדרום לשירות מילואים ארוך, ובמשך חודש ימים נותקתי מהחדשות. כששבתי לביתי שבשומרון התברר לי שהממשלה החדשה לא נחה לרגע והחלה מיד בביצוע תוכנית ההתפרקות. ההחלטה הראשונה שקיבלה הממשלה החדשה הייתה הקפאה מוחלטת של כל הבנייה בהתנחלויות. איש לא העלה על דעתו שמדובר במימוש הבטחה ישנה לאש"ף ומימוש התנאי של ארה"ב למתן הערבויות שיוכיחו כי לשלום יש פירות כלכליים. את החזר החוב בריבית גבוהה – הותירו לדור הבא.

הקפאת ההתנחלויות הייתה כרוכה בהוצאה כספית אדירה. אנשים שחתמו על חוזים עם קבלנים ביש"ע ואפילו כאלו שדירותיהם הושלמו, נאלצו לוותר על הרכישה. הממשלה מצאה עצמה נאלצת להחזיר את ההשקעה לקונים.

שכונות שלמות הפכו לעיירות רפאים. הקבלנים מיהרו לנטוש את אתרי הבנייה, לאסוף את הפיצי הממשלתי ולחפש לעצמם תעסוקה אחרת. הבתים הנטושים משכו בוזזים מכפרי הסביבה ועבריינים מגבולות הקו הירוק. שלדי הבתים החשופים הדגימו היטב את משמעותה של המהפכה הפוסט-ציונית החדשה.

במקביל, התקשתה הממשלה לפתור את מצוקת הדיור באזור המרכז ומחירי הדירות שם השתוו למחירי דירות במנהטן ובטוקיו. הממשלה

שילמה פעמיים: גם את עלות שבירת החוזים והפסקת הבנייה וגם את עלויות הבנייה החדשה במרכז הארץ. כספי הערביות האמריקאיות אפשרו לממשלה לדחוק את האיוולת הכלכלית את מתחת לשטיח ליצור אשליה של פריחה כלכלית וכך לקנות את תמיכת הציבור במהלכה. כספי הערביות כונו לכאורה לקליטת עלייה אך הופנו ברובם להגברה הצריכה ולכיסוי עלויות ה'שלום'.

לאור המצב החדש פנה ציבור נאמני הארץ, באופן טבעי, אל הנהגת הימין. זו הייתה מורכבת ממפלגות אופוזיציה מסוכסכות (ליכוד, מפד"ל צומת ומולדת) וממועצת יש"ע, שהייתה לכאורה גורם אופוזיציוני חוץ פרלמנטרי, אך למעשה הייתה קשורה בטבורה למסד הפרלמנטרי. כך או כך, בכנסת ומחוץ לה, הייתה ההתנגדות האופוזיציונית עלובה. אט אט, בלחץ הציבור החרד, החלו להתארגן הפגנות שקטות נגד מדיניות הממשלה. לאחר שהוסר מסך החשאיות מעל הסכם אוסלו וההכרה באש"ף הפכה לעובדה קיימת, לבשה ההתנגדות אופי תקיף יותר, שקיבל את ביטויו במגוון רחב של מחאות והפגנות ציבוריות. את הטון הכתיבו דווקא תושבים בתוך תחומי קו הירוק. הם התארגנו בצורה מקומית והפגינו בצידי הדרכים במקומות מגוריהם. מועצת יש"ע פרשה את חסותה על גופים אלו וכך נוצר הגוף שנקרא "מטות ערים". תושבי הערים קיבלו ברצון את מנהיגותה של מועצת יש"ע, וציפו ממנה להוראות מעשיות להמשך המאבק – אך אלו לא באו. איש לא היה מודע אז לסתירה הפנימית שבמהותה של המועצה, שרוב תקציביה הגיעו בעקיפין מממשלת ישראל, מה שהפך את מחאתה למס שפתיים ותו לא.

לתוך החלל שנוצר נכנסו אינספור גורמים חדשים שהצטרפו למחאה הציבורית נגד מדיניות הממשלה. חלקם התאגדו בתוך "מטות ערים" ואחרים באופן עצמאי. לעתים היו יישובים בודדים מעבר לקו הירוק, שהתארגנו באופן עצמאי ועלו להפגין בירושלים; לעתים הייתה זו חב"ד שערכה הפגנת המונים, ולעתים התארגנו תושבים נועמים מעיר כלשהי להפגנת אד-הוק, ולאחר מכן נעלמו. המחאה לבשה צורה ופשטה צורה. מהפגנות בודדים ועד הפגנות ענק של מאות אלפי אנשים, מערי אוהלים שהוקמו מול משרד ראש הממשלה ועד שביתות

רעב מתמשכות והמוניות.

ככל שחלף הזמן הניב אוסלו פרי באושים נורא בזירת הטרור. רבבות כלי הנשק האוטומטיים שנמסרו למחבלים ויצירת ערי מקלט למבצעי פיגועים העלו באופן חסר תקדים את מספר מעשי הרצח והטרור. מספר הנרצחים בפעולות טרור עלה בעקבות הסכמי ה'שלום' באוסלו לרמה שלא היה דוגמתה בכל תולדות המדינה, גבוה במאות אחוזים ממספר הקורבנות בתקופות הקשות ביותר של התקפות הפדאיון בשנותיה הראשונות של המדינה.

גל הרציחות הגביר מאוד את מחאת הציבור ויצר רצף של התארגנויות נגד הממשלה. כך מצאתי את עצמי משתתף בהפגנות רבות, לרוב עם משפחתי, נוטע אוהל סמלי מול משרד ראש הממשלה, מצטופף בלילה ירושלמי קר בין מאות אלפים או מזיע בכיכר מלכי ישראל בתל אביב. הסיסמה העיקרית שהונפה בהפגנות הייתה "אל תיתנו להם רובים!" בהתייחסות לרובים אשר שימשו לא אחת לרצח יהודים. כול קריאות המחאה ושביתות הרעב של הורי הנספים לא עזרו. הכול תורץ כקרבן הכרחי בתהליך השלום.

אט אט ניעורה בי ההכרה כי המחאה החוקית והממוסדת אינה יכולה להוביל לשינוי כלשהו במדיניות הממשלה. איש לא האזין, איש לא ניסה להיענות למצוקת הציבור. נהפוך הוא, ככל שגברה המחאה והקיפה מגזרים גדולים יותר, כך הפכה הממשלה מנוכרת יותר, עוינת יותר וקיצונית יותר בדרכה. במקום לנסות ולגשר על הפערים בחברה הישראלית, בחרו רבין וממשלתו לצאת במסע לדה-לגיטימציה של האופוזיציה. מתנגדי מדיניותו של רבין סומנו כ"אויבי השלום". "אין יותר ערבים ויהודים", אמר שר החוץ הנמרץ שמעון פרס, "יש רודפי שלום ואויבי שלום משני הצדדים." ראש הממשלה הגדיר אותנו "סייעני מאס", חלק גדול וכואב בציבור נדחק אל מחוץ למסגרת המאחדת את העם, ובראש הנדחקים היו כמובן המתנחלים.

השמאל הפוליטי, בסיוע מסיבי של תקשורת מגויסת, שלט ללא מצרים בעיצוב דעת הקהל. התקווה כי עכשיו, כאשר אנו נמצאים באופוזיציה, נזכה לפחות לתקשורת הוגנת (גם אם לא אוהדת), נגווה חיש קל. בדיוק כפי שהיה בימי שלטון הליכוד, הוסיפה התקשורת

להוביל קו חד וברור, ששלל כל הבעת דעה החורגת מקו "השלום". מתנחלים ובעלי כיפות סרוגות, שהיו חוד החנית האידאולוגי והמעשי של מתנגדי מדיניות הממשלה, "סומנו" על ידי התקשורת כימין קיצוני ועברו תהליך דמוניזציה חריף.

כלי התקשורת ניסו להעלים את מחאת האופוזיציה ככל יכולתם; טיעוניה, הגיוניים ולגיטימיים ככל שיהיו, לא הגיעו לידיעת הציבור הרחב. הקיצוניים בימין, אלו שקל היה לדובבם לאמירות קיצוניות ומפחידות, זכו לחשיפה מלאה.

במשפט ההמרדה של זו ארצנו תוארה השתקת המחאה בעדותו של מיכאל פואה, פעיל נמרץ בתנועה שהיה אחראי לתחום התקשורת:

פייגלין: ספר בבקשה לבית המשפט מי אתה, ובמה אתה עוסק.

פואה: אני מורה ומחנך במקצועי, אב לשמונה ילדים. רס"ן במילואים – בשירות פעיל עד היום, למרות שיכולתי להשתחרר כבר בילד השישי...

פייגלין: מתי התחלת להשתתף בפעולות מחאה?

פואה: בתחילת תשנ"ד, לקראת הסכמי אוסלו. הקמנו מטה פעולה בגליל התחתון של אנשים דתיים וחילונים והתחלנו בהפגנות נגד מדיניות הממשלה. כבר בשלב ההוא נתקלתי בצורה בוטה בחניקה תקשורתית, ואני רוצה לספר לבית המשפט על שיחה אחת... רצינו להביע מחאה בדרך הדמוקרטית הפשוטה – לעמוד ולהפגין. מובן שרצינו שההפגנה תסוקר בתקשורת הציבורית. הודענו על ההפגנה מבעוד מועד לכל אמצעי התקשורת – אך הדברים לא פורסמו.

בשיחה שהייתה לי עם הכתבת שולה שמרלינג לאחר ההפגנה, שאלתי אותה: "מדוע לא פרסמתם את ההפגנה שלנו?" היא שאלה אותי: "אתם חוסמים כביש? מישהו נעצר?" שאלתי אותה: "האם בשביל להביע את מחאתי אני חייב לעבור על החוק?!"

כך התברר לי כבר מהשלב הראשון שכדי שהפגנה של הימין

תעבור את התקשורת ותגיע לידיעת הציבור הרחב היא חייבת להיות מלווה בעברה על החוק. שלושה חדשים אחר כך ישבנו באוהל המחאה בצומת גולני. עברו אצלנו ראשי האופוזיציה והכול הועבר מבעוד מועד לתקשורת, אך בשום מהדורת חדשות לא נכנס העניין. כדי לחדד את העניין, שלושה ימים לאחר הבחירות ופירוק האוהל הוקם במקום אוהל מחאה של מר"צ. אפילו לא הפגנה – ולא ביקור של שום אח"מ, הנושא הוכנס מיד לחדשות.

מיכאל הוסיף ותיאר כיצד עזב את ביתו ואת ילדיו ועמד לבדו במשך שלושה חודשים מול משרד ראש הממשלה, כשעל גופו רובה צעצוע מכון לליבו, כדי להדגיש את סכנות ההסכם. למיכאל הייתה זכות לעמוד כחוק ולהפגין, אך הוא חווה התנכלויות רבות מצד השוטרים במקום, מעצרי שווא ומכות, וצעדיו הוצרו על כל צעד ושעל. עם זאת, מעל לכל צרמה לו ההתעלמות התקשורתית.

באחד הימים, בעודו עומד מול משרד ראש הממשלה שמע מיכאל דיווח בחדשות על מחאתו. מן הדיווח עלתה תמונה כאילו מיכאל תקף מישהו.

פואה: דיברתי עם ניקולאי רוזנבאום, עורך החדשות, והסברתי לו. זה לא עזר לתקן את הדבר. אמרתי לו, כתבים שלך עומדים 25 מטר ממולי, בניידת התקשורת! הוא לא שינה את זה.

מיכאל לא היה היחיד שהפגין: אלפים יצאו באופן עצמאי להפגנות בכל חלקי הארץ, אך התקשורת התעלמה לחלוטין מהמחאה הספונטנית הזאת ויצרה אצל המפגינים מועקה ותסכול. בשלוש שנותיה נהנתה ממשלת רבין מתקשורת אוהדת ותומכת. אנשי השמאל ששלטו בתקשורת הישראלית שלטון ללא מצרים מנעו מהציבור הרחב להיחשף למחאת אנשי ארץ ישראל. הדרך היחידה שמפגינים נגד הממשלה יכלו לקבל "זמן מסך" הייתה

בהקשר אלים כלשהו. "אם לא, זה לא חדשות." דיווח על הפגנות ימין חייב היה לכלול אלימות, אחרת לא ישודר (לעומת זאת דיווח מהפגנת השמאל כלל בדרך כלל "היפים" השרים בשקט שירי שלום). מצב זה גרם לדחיקתם של בודדים להתבטאויות קיצוניות ולמעשים פרובוקטיביים ואלו, בתורם, זכו להד נרחב וסייעו בדמוניזציה הכללית. הציבור הגדול שעסק בהפגנות שקטות לא סוקר ואף נצבע בצבעים שליליים והוצג כאלים, מה שעוד הגביר את התסכול. התקשורת הישראלית מעלה בתפקידה הטבעי כתקשורת חופשית והוגנת והעלתה את רמת האלימות. אנשים מן השורה היססו לצאת להפגנות (מי רוצה לראות את עצמו למחרת בעיתון הבוקר, בפוזה המכוערת ביותר שהצליח הצלם לאתר ותחת כותרת כמו "עיימות אלים בהפגנת הימין הקיצוני"?), סיר הלחץ הציבורי איים להתפוצץ, ובודדים קיצוניים ומטורפים החלו לחשוב על פתרונות קלים.

תקשורת, מטבעה, משמשת שסתום לפורקן לחצים, מביאה לידיעת הציבור את ההשקפות השונות, מהווה גורם מאזן המאפשר את הבעת כל הדעות בצורה פרופורציונלית פחות או יותר, ובאופן טבעי נוטה חסד עם ה"דפוקים", אלו שאינם חלק מן הממסד ומנסים להביע את מחאתם. כך מאפשרת התקשורת ויכוח חופשי, פורקת לחצים ומפחיתה פרצי תסכול ואלימות. התקשורת הישראלית פעלה (ועודנה פועלת) בדיוק הפוך. למרות שהתקשורת באותה תקופה הייתה ברובה כלי ממלכתי האמור על פי חוק לייצג נאמנה את כל ההשקפות, היא הפכה לכלי המייצג בפועל את הצד השמאלי בלבד. נאמני הארץ, שהם רוב הציבור, עברו תהליך דמוניזציה, ומחאתם הוחנקה.

הדמוניזציה הכללית הייתה הרקע לחיזיון שאיש לא העלה על דעתו שיתרחש בישראל של שנות התשעים: בצה"ל הוקמה יחידת מתנדבים לפינוי התנחלויות!

היחידה נהגה להתאמן בסמוך ליישוב קדומים, תוך ביום זעקות נשים בזמן הפינוי. קולות התרגילים נשמעו היטב ברחבי היישוב. מי שזכר עוד את גיוס המתנדבים לפעולות הסזון נגד ה"ימין" של ימי

המנדט הבריטי, יכול היה להיווכח כי לא אבד הכלח על יחס כזה ליריבים פוליטיים. המתנדבים לא כללו מן הסתם אנשי ימין, וכך חזר צה"ל – כוח המגן העברי של ימינו, לימי המיליציות הפוליטיות של טרום המדינה, כשמוסרות השלטון נופלות בידי השמאל.

מעורבותי הרגשית בתהליך המתרחש לנגד עיניי גברה והלכה. התעמקתי בשורשי הסכסוך, בתולדות המפלגות השונות ובצמיחתן האידאולוגית ומצאתי את עצמי בולע בשקיקה כל מילה שנכתבה על ראשי מפלגת העבודה – מובילי המהלך – ועל ביצוע תוכניתם.

באותם הימים פרסם ההיסטוריון וחוקר המלחמות אורי מילשטיין את ספרו על יצחק רבין.¹ מקריאת הספר התברר לתדהמתי שהמיתוס של "מר ביטחון" ו"המצביא המהולל" עליו רכבה מפלגת העבודה כדי להגיע לשלטון, אין לו ולא כלום עם המציאות.

לפי מילשטיין, רבין הגיע לכל תפקידיו בבעיטות כלפי מעלה. תמיד פישל, ובגדול – לעתים תוך סיכון החזית כולה, אך על אף כל מהדליו, מצא את עצמו מטפס בסולם הדרגות והתפקידים. כוחו של רבין היה בחוגים שמהם צמח ובתארים שנשא. אלו הספיקו לישראלים ואיש לא טרח לבדוק כיצד הגיע לתפקידים אלו וכיצד מילא אותם. רבין ענה לצורכי המיתוס הישראלי ולכן לא היה שום רבב יכול לדבוק בו.¹ עובדות מדהימות מעברו של יצחק רבין מעולם לא פעפעו אל מודעות הציבור..

למשל, רבין מעולם לא פיקד בפועל על קרב כלשהו והתחמק תמיד מקו האש. מהקרב היחיד שבו נאלץ ליטול חלק פעיל כמפקד הטיבת

1. אורי מילשטיין, תיק רבין: איך תפח המיתוס, תל אביב: שרידות, 1995.

העובדות המוצגות כאן שאובות מהספר ומשיחות עם מחברו.
2. המבקש דוגמה מאלפת להשתעבדות למיתוס, יעיין בתיאורו של רבין בהקדמה של פרופ' אניטה שפירא לספרה הישראלים החדשים. לא צריך להיות היסטוריון כדי להבין שמדובר במיתולוגיזציה ולא בהיסטוריה.

הראל (קרב השיירות ב-20 באפריל 1948)¹ ברח רבין כל עוד נפשו בו בג"פ השמיש היחיד שבנמצא, והותיר את חייליו תקועים תחת אש צולבת ונטבחים על ידי הפורעים הערבים.² טענתו המוזרה הייתה כי הלך "להזעיק עזרה," אך בפועל הסתבר שהלך לישון בקרית ענבים וסירב לשוב אל חייליו הנטבחים. ה'קרב' היחיד שבו השתתף רבין בפועל באותה שנה היה בירי אל ניצולי השואה ששחו אל החוף מאניית אלטלנה.

לאורך כל שנותיו בצבא רבין לא מצא את עצמו מעולם כמפקד בקו האש – ובכל זאת זכה לשם של מפקד אמיץ ומצביא דגול. שבועיים לפני מלחמת ששת הימים, כשהוא רמטכ"ל והשעה היא שעת מבחן

ח. מדצמבר 1947 ועד אפריל 1948 שימש רבין מפקד גזרת הדרך לירושלים. הוא מונה לתפקיד על בסיס ההערכה שהאזור נועד לפי החלטת החלוקה להישאר בינלאומי ולכן האויב לא יכוון אליו מאמץ ניכר והמלחמה תתמקד בגזרות אחרות. בפועל נעשתה הזירה למרכזית ורבין התברר כמפקד לא יוצלח. כישלונו של רבין בניהול אותה גזרה הביא לידי כך שארה"ב שינתה את הערכתה הראשונית וסברה עתה שהיישוב היהודי ינוצח במאבק עם ערביי ארץ ישראל. שינוי ההערכה הוביל לנסיגת האמריקאים מתמיכה בתכנית החלוקה ופגיעה בסיכויים להקמת מדינה עברית. רבין הודח מתפקידו על ידי בן גוריון ויגאל ידן, והועבר לתפקיד חסר משמעות של קצין קישור, אך ככלות זמן קצר שב יגאל אלון ומינהו לתפקיד מח"ט חטיבת הרא"ל ורבין מצא את עצמו שוב בתפקיד פיקודי באותה גזרה. כשהבין בן גוריון שהבריטים יוצאים מירושלים החליט לפרוץ אליה בשיירה גדולה ולהשתלט על המאחזים הבריטיים שיפוננו. רבין ערער על החלטתו (19.4.48) ובן גוריון, שבע מרורים מאותו קצין, אכף את החלטתו בדרך הבטוחה היחידה: הוא התייצב למחרת בראש השיירה בעצמו וכפה את ההחלטה על רבין. ראש השיירה הגיע ליעדו, ורבין מצא עצמו באותו קרב עם כשליש מהכוח המאסף, שהיה עדיין בשער הגיא. ט. הכוח הערבי מנה 30 איש בפיקודו של עו"ד אמיל גורי. תחת פיקודו של רבין במקום עמדו באותה עת כ-1,500 לוחמים חמושים, וכל שחסרו היה פיקוד ושליטה ראויים.

עליון, סבל רבין התמוטטות נפשית והורחק מכל פעילות – עובדה שאפשרה למעשה את הניצחון הגדול, וזאת בניגוד לתוכניות המגננה שהכין, שהיו הפוכות לחלוטין מאלו שבוצעו בפועל. זה לא מנע ממנו להתהדר עד יומו האחרון בתארו כמפקד בפלמ"ח ורמטכ"ל מלחמת ששת הימים, ולהדגיש בכל הזדמנות את עברו הצבאי המפואר.

כשפרסם מילשטיין את ממצאיו הוא ספג התקפות קשות מצד הממסד והוקע על ידי התקשורת הישראלית. ראש המוחים נגדו היה מאיר פעיל, היסטוריון רשמי-למחצה שהשתתף בכמה מהאירועים הקשים שחשף מילשטיין.

זכור לי כי בשיא הוויכוח סביב ספריו של מילשטיין, הגעתי לבניין משרדים גדול בתל אביב כדי לגבות את תשלום על עבודתי שם. מנהל הבניין, איש מבוגר ונמרץ, מוותיקי הפלמ"ח, היה נסער מהגילויים. "מי זה בכלל המילשטיין הזה שהוא מעז לדבר ככה על רבין?! אמר לי האיש, שהכיר את דעותיי – "אתה יודע מה זה בכלל להיות בפלמ"ח באותם שנים? אני הייתי חבר בגדוד הפורצים! כל הזמן נהרגו מסביבנו והוא מעז לדבר? אתה יודע מה היה רבין בשבילנו? כשהוא היה מגיע זה היה כמו שאלוהים הגיע."

ראיתי שהאיש נסער מאוד ולא היה לי נעים להתווכח עם אדם שסיכן את חייו למען המדינה ואיבד רבים מחבריו.

"בסדר, עניתי לו, "עזוב עכשיו את מילשטיין, מילשטיין משקר לאורך כל הדרך... ענה לי רק על השאלה הזאת: כמה זמן היית בפלמ"ח?"

"כמעט מההתחלה, ענה האיש.

"ותמיד בקו הראשון?"

י. "מיום שהמתחיות פלשה לתוך חיינו... הרגשתי, שמצבו ויציבותו של הרמטכ"ל, יצחק רבין, הולכים ומתערערים... החלטנו לתת מהלכים לסיפור, כי הרמטכ"ל לקה בהרעלת ניקוטין... הוצאתי פקודות לפיקוד דרום להזזת חטיבות ואוגדות... נתתי הוראות למפקד חיל האוויר... איש מן הקצינים לא שאל היכן הרמטכ"ל ולא ערער על פקודותיי." (עזר וייצמן, לך שמים לך ארץ, תל אביב: ספרית מעריב, 1975, עמ' 259-258).

"תמיד!" ענה האיש בלי שמץ יוהרה.
 "האם פעם אחת, פעם אחת!" חזרתי והדגשתי, "ראית לידך את
 רבין בזמן ששרקו הכדורים?"
 האיש נאלם דום.
 לא היה לי נעים מהאיש המבוגר והאמיתי הזה.
 לקחתי את הצ'ק ונפרדתי ממנו לשלום בהרגשה מאוד לא נוחה.

שנה וחצי חלפו מאז עלות ממשלת רבין לשלטון. שנה וחצי של הרס,
 ושל אין אונות מוחלטת בקרב הנהגת הימין, שהובילו אותי למסקנה
 שסגנון המחאה המוכר פשט את הרגל.
 ואז, יום אחד, מצאתי את עצמי יושב מול מעבד התמלילים וכותב
 תוכנית פעולה למאבק בממשלת רבין.

פרק ה

”ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש”

את ביתנו בנינו בקצה רחוב ריק מבתים כמעט, האחרון ברחובות קרני שומרון. נחלות אפרים ומנשה ואפיקו העמוק של נחל קנה המפריד ביניהן נשקפים היטב מחלונות הבית. נוף הקדומים המקסים הזה משך אותי לתקוע יתד דווקא בנקודה המבודדת. השכנים תמהו על המשבצת שבחרנו לבנייה, דווקא בתקופה ‘מסוכנת’ זו – פסיכולוגיית הדגלים עבדה כנראה גם במקרה הזה.

אהבתי לצפות בשעות בין הערבים במרחבים השוממים ובפסגות הרי שומרון המשנות צבעיהן לעת שקיעה. אין גדר המקיפה את השכונה ובאותה תקופה גם לא היו דרך ותאורת ביטחון. עם שקיעת החמה היה הבית המבודד בקצה הרחוב הריק מתעטף בעלטה מוחלטת, ומרבד הכוכבים שנצצו מעל לא הופרע על ידי שום אור חיצוני. מדלת המטבח יצאת הישר לשדה בר. היום כבר יש לצערי דרך ביטחון ותאורה, את הנוף חותך כבל חשמל המחבר בין הזרקורים ואור הכוכבים נאבק בתאורת הביטחון. הצד החיובי הוא שכל משבצות הבנייה ברחוב התמלאו אחרי בואנו ולא נותרה פינה ריקה ברחוב כולו. ערב אחד ישבתי אל מול ההרים והרהרתי. זוג שכנים טייל להנאתו במורד הרחוב, מפנק עצמו בכמה רגעים רגועים בטרם יחזור להשכיב את הילדים.

הזמנתי אותם להצטרף.

”נו... אז מה אתה אומר... מה עושים?” שאל האיש.

”מתנחלים”, אמרתי.

”מה זאת אומרת, שאל השכן, מבולבל במקצת.

”מתנחלים, מקימים יישובים חדשים”, עניתי.

”אבל הצבא יבוא ויפנה אותך מיד?”

"תסתכל על ההרים האלו, תראה כמה הם קרובים. כל כך פשוט
ללכת עשר דקות ולהקים נקודת יישוב חדשה. אני ואתה והמשפחות
מקימים התנחלות."

"ומה תעשה כשהצבא יבוא?"

"שיפנה."

"אז מה השגת?"

"אם אותו הדבר ייעשה בו-זמנית במאה יישובים או אפילו
בחמישה-עשר, הצבא לא יוכל להתמודד עם העניין."

"אהה, הבנתי. בסדר. אז ייקח להם שבועיים לפנות את כולם, ואחר

כך מה?"

"אז יש לכל נקודה שבועיים כדי להתארגן ולעלות שוב."

"רגע, רגע! אתה מתכוון שבאמת נקים שם יישוב חדש, או רק נשחק

שוטרים וגנבים עם הצבא?"

מבלי משים התמקד שכני באחת השאלות המהותיות בכל נושא
ההתיישבות ביש"ע. הסיסמה "התנחלויות פוליטיות", שחזרה על
עצמה ללא הפסק מפיו של ראש הממשלה, הרגיזה מאוד את
המתנחלים, אך אני דווקא הסכמתי איתה לחלוטין. ההתנחלויות אכן
היו פוליטיות, במובן זה שהן באו ליצור עובדות מדיניות בשטח. עם
זאת, לא ראיתי שום סתירה בין ה'פוליטיות' של ההתנחלויות לבין
היותן יישובים נורמליים ככל יישוב אחר. למעשה, כל ההתיישבות
הוותיקה, אשר קבעה את גבולותיה של המדינה, הייתה התיישבות
פוליטית, שהרי לא הייתה הצדקה כלכלית להקמת תל-חי או אחת
עשרה הנקודות בנגב. גם יישובי העולים בנגב הוקמו באתרים שנקבעו
לפי שאיפות פוליטיות. מבחינה כלכלית, עדיף היה לקלוט אותם
בערים הגדולות ולהתבסס על תשתית קיימת, כפי שעשתה מדינת
ישראל עם גלי העלייה שהגיעו בשנות השבעים והתשעים. אך מסתבר
שבישראל של שנות החמישים קבעו היעדים הלאומיים ("פוליטיקה")
בלשונו הזולגנית של רבין) את מקום ההתיישבות. כוונתו של רבין
במילה "פוליטיות" הייתה לומר: יישובים אלו אינם לגיטימיים –
בעיניי! הם לא יצאו מבית מדרשה של הציונות העובדת, ולכן אין להם
זכות קיום. מכאן הייתה הדרך קצרה לביטויים כמו: "הם רק שני אחוז

שאינם זכאים לאותה רמת ביטחון. "למותר לציין את משמעותו החמורה של משפט כזה מפיו של ראש ממשלה.

מאז תחילת מפעל ההתנחלות עשו מנהיגי המתנחלים ככל יכולתם לשכנע את הציבור בצדקת דרכם. השמאל כינה את ההתנחלויות "ערי שינה", אך בדיקה אמיתית גילתה שאחוז המתנחלים העובדים במקום יישובם עולה על המקובל בערים שבתוך הקו הירוק. אל מול הטענה שההתנחלויות מרתקות אליהם כוחות צבא גדולים להגנתן, טענו המתנחלים כי אלו כוחות זעומים ביחס לאלו המוקצים להגנת יישובי הצפון, ואיש עוד לא ניסה לשלול את הלגיטימציה של קריית שמונה או משגב עם בגלל מחיר הדמים להגנתן. ויכוחים כאלה היו ויהיו תמיד ויכוחי סרק, משום ששני הצדדים מביאים טיעונים מעשיים לביסוס השקפת עולמם הרוחנית. המתנחלים לא באו בגלל ביטחון, והשמאל לא רוצה שילכו בגלל שלום או כלכלה. שני הצדדים חוששים לחשוף את עולמם הרוחני ומעדיפים להתגושש בזירת הטיעונים הפרגמטיים. את גבולות הלגיטימציה במדינת ישראל קובעות אליטות השמאל (אליטות במובן הטכני של שליטה בעמדות כוח והשפעה), אין בעתיד הנראה לעין למפעל ההתנחלות ביש"ע סיכוי להיכנס לחיקו החמים של הקונצנזוס.

הציונות הדתית, שהצמיחה את דור הכיפות הסרוגות ואת המפד"ל, קיבלה על עצמה ללא עוררין את סמכותה ואדנותה של התנועה הציונית העובדת, "נציגתה הבלעדית" של הציונות. "הברית ההיסטורית" בין שתי התנועות התבססה על חלוקת התפקידים הבאה: מפא"י תקבע את סדר היום הלאומי, החילוני והציוני, ואילו המפד"ל תהיה אחרית לתוספת התבלין היהודי. "המזרחי" תמכה (בקונגרס הציוני שנערך ב-1907) בהצעה להקים את מדינת היהודים באוגנדה – עובדה היסטורית שפרנסי המפד"ל היו שמחים לשכוח ולהשכיח. השר שפירא, נציג המפד"ל בממשלת האחדות שהוקמה לפני מלחמת ששת הימים, הביע את חששו מכיבוש ירושלים – "לעולם לא נוכל לצאת משם אחר כך", הטעים השר. המזרחי קיבלה על עצמה את הציונות כתנועה "בדיעבדית", שבאה לפתור את "בעיית היהודים", ולא כתנועה "לכתחילית", שמטרתה להגשים ייעוד. לא משנת הגאולה של

הרב קוק הנחתה את דרכה של "המזרחי", אלא דווקא משנתו הפרגמטית של הרב ריינס. הציונות הדתית והמפד"ל נציגתה המשיכו בדרך זו לאורך שנים. פרץ ההתנחלות שבא לאחר מלחמת ששת הימים אמנם סתר רוח זו – ובאמת מקורו היה בישיבת מרכז הרב של הרב קוק ולא במפד"ל – אך גם הוא בא רק כשניתן לכך הכשר שבדיעבד מידי הציונות ההיסטורית – קרי, מפלגת העבודה – ובוטל כש'הכשר' זה הוסר.

המתנחלים שנאחזו בגבעות הטרשים של השומרון עדיין פעלו תחת ההנחה, גם אם לא במודע, שציונות=מפא"י. הם עשו כל שביכולתם להיות ציוניים יותר מהאפיפיור, לפי מודל תנועת העבודה. לא ההדר הז'בוטינסקאי וגם לא דמות החקלאי החרדי בשדות כפר חסידים אלא הרישול הפלמ"חניקי הוא שהיה מושא להערצה וחיקוי. הם התלבשו כפלמ"חניקים במכנסיים קצרים, בסנדלים ועם חולצה בחוץ ואף אימצו לעצמם שמות וכינויים בעלי צלצול מתאים.

אנשי הדובון והעוזי לא זכו באישורה הנכסף של הציונות ה'לגיטימית' אך עוררו כלפיהם שפע בוז מפי השמאל הקיצוני ומאת כותבי הטורים בהארץ.

אני סבור שהמתנחלים הראשונים לא היו מעזים לצאת למפעל ההתיישבות שלהם (ועוד בתקופת שלטון העבודה) אלמלא ידעו ברמה כזו או אחרת שיש בתוך תנועת העבודה תמיכה רבה ברעיון. אנשי אחדות העבודה, אלון, גילי ואפילו פרס, עוד התבשמו ופעלו לפי שרידי החלום הציוני-אקטיביסטי שהניעם בתחילת הדרך, והשפעות פוסט-ציוניות עדיין לא כבשו את לב הגוורדיה השלטת במפלגת העבודה. ההתנחלויות ביטאו אז למעשה את רצונה האמיתי של מפלגת העבודה, הציונית עדיין. לכן העזו המתנחלים להקימן. לכן החזיקו מעמד בסופו של דבר.

אין הדבר גורע מעוצמת מסירות הנפש של המתנחלים. אין הדברים גורעים כהוא זה מאהבת הארץ הכנה שלהם, מאמונתם הבסיסית ומהקשיים הרבים שאיתם התמודדו. ברור כי ללא תכונות אלו לא היה קם לו בית אחד בשומרון וביהודה. המתנחלים רצו וגם ממשלת המערך רצתה. נותר רק לשחק ב"שוטרים וגנבים" על הגבעות כדי לפתור אי

אלו בעיות פוליטיות פנימיות וחיזוניות – וקדומים וקריית ארבע הפכו לעובדה בשטח.

כך היה בשנות השבעים.

בישראל של שנות התשעים היה המשחק שונה לחלוטין.

הממשלה לא רצתה.

רבין ופרס של שנות התשעים היו שונים מאלה של שנות השבעים. לא ערכי הציונות הקלאסית פיעמו בלבם אלא המר"צותו של יוסי שריד. את מקומה של הציונות הקלאסית מבית מדרשם של כצנלסון וטבנקין תפסה הפוסט-ציונות שהגשימה הלכה למעשה את כל שהטיפף לו אורי אבנרי עשרות שנים קודם לכן.

רבין, המיתוס הבלתי מנוצח בציבור הישראלי, שימש למעשה סוס טרויאני בידי השמאל הקיצוני. יוסי שריד אף לא ניסה להסתיר זאת. ביטויים כמו "הגוף הוא מפלגת העבודה, אבל הראש הוא מר"צ" או הסיסמה "יומר"ץ רבין" ביטאו בדיוקנות מופלאה את התהליך שהתרחש. רבין אולי לא הבין מה קרה ובעודו מסוננוור מהכוח שנפל לידיו גם לא ניסה כלל להסביר (לעצמו) את השינוי הקיצוני שחל בדרכו.

פרס, לעומתו, הבין היטב את המתרחש, אך במקום להתעלם ולהשאיר את הסתירה בין הטפותיו הציוניות בעבר לבין התורה הפוסט-ציונית החדשה שאימץ, ניסח מחדש את השקפת עולמו, ובספרו המזרח התיכון החדש מחק באחת את כל האמיתות שבהן האמין ושתיאר בספריו הקודמים, ובנה לעצמו "אידאולוגיה" חדשה התואמת את מערך הכוחות החדש.

במקום ציונות – מזרח תיכון חדש, השתלבות במרחב.

העבודה כבר לא רצתה ביש"ע. להפך, היא נלחמה בה מלחמת חורמה. וכשהעבודה לא רצתה – הכיפות הסרוגות לא העזו להתקומם.

אחרי ככלות הכל – ציונים היו, וציונות=מפלגת העבודה...

על רקע זה בא פתאום איזה בחור צעיר שמתיימר להיות משוחרר מכל התסביכים האלה ומנסה להניע מחדש את מכונת ההתנחלות. לא הבנתי אז את משמעות הדברים. היום אני יודע שההתנגשות הבלתי נמנעת הייתה חייבת להתרחש קודם כל בתוך הגיגת הסרוגה, הרבה

לפני שיצאו הפריגטות לים הגדול – ובהתנגשות הזאת הפסדתי
 כמובן.

“אני במפורש מתכוון להיאבק בפוליטיקאים באמצעות יצירת מצב
 בעייתי מאוד – אולי אפילו בלתי אפשרי – לזרועות האכיפה שלהם,
 ענייני לשכני. “המטרה המידית היא לא הבתים, הגנים והחצרות, אלא
 המאבק,“ הוספתי. “המהפך הפסיכולוגי, מהתכווצות בתוך גדרות
 ליציאה החוצה, יביא בעקבותיו גם את חידוש ההתיישבות, בזה אין לי
 ספק, אבל זו לא המטרה כרגע! אני בפירוש משתמש בהתיישבות
 כנשק פוליטי. אין היום משמעות רבה למספר היישובים בשטח, אם
 מספרם מאה ושלושים או מאה וארבעים, זה באמת כבר לא משנה.
 אוסלו מאיים על הכול! אבל כמקל בגלגלי הרכבת הדוהרת לתהום יש
 לכל אוהל ערך עצום!”

שכני הרהר ממושכות בדבריי. הוא מעולם לא שמע רעיון כזה.
 “טוב! ומה בעצם תשיג בזה? אז רבין ימסור אותך לערפאת, יחד עם
 ההתנחלויות המצחיקות שלך. בסוף הוא ישאיר אותך בשטח ויצחק כל
 הדרך לאוסלו.”

“נראה לך שרבין מסוגל לנהל משא ומתן על השטח כשהשטח
 מתפקד עצמאית והוא כבר אינו לגמרי בעל הבית?” שאלתי רטורית,
 “נראה לך שערפאת ידבר איתו בכלל? הרי כל התקשורת העולמית
 תדווח כל יום על ההתנחלויות החדשות, ורבין יצטרך לתת תירוצים
 לכל העולם. אל תשכח – בשביל הסי-אן-אן אין הבדל בין אוהל עלוב
 על פסגה קרחת לבין העיר אריאל – שתיהן התנחלויות בלתי חוקיות.
 רבין אינו טיפוס מתוחכם. הוא עצבני ולחוץ, ולכן לא ייתן לך להמתין
 שם יותר מחמש דקות.

“גם בשביל אוהל סירים ושתי ילדות ישלחו גדוד.

“אל תדאג – הצבא יבוא.

“ועוד איך יבוא!”

השיחה הסתיימה, הזוג שב לביתו ואני לשגרת יומי. אבל כמו
 בסיפור הדגלים בראשי זמזם שוב אותו ‘יתוש’ מעצבן שלא נתן לי

מנחה. איני יכול להשאיר רעיון טוב בתחום התיאוריה!

ניסחתי את הרעיון שתיארתי לשכני במסמך מסודר.

כשסיימתי, חשבתי מה לעשות הלאה. הפעם לא דובר במהלך פרטי פשוט של הנפת דגלים על מכוניות, אלא במהלך מתואם של עשרות יישובים ביש"ע, ולא הייתה לי שום יומרה או רצון לבצע זאת בעצמי. הנחתי שיש הנהגה שתאמץ את הרעיון וניסיתי להגיע אליה. לא הייתה לי שום בקיאות בנבכי הפוליטיקה הפנימית של הנהגת המתנחלים, ולא הכרתי את דעותיהם של האישים השונים. שכפלתי את התוכנית ושלחתי אותה לכל השמות שהכרתי. מראשי המתנחלים ומועצת יש"ע ועד כותבי המאמרים בנקודה. מבני קצובר באלון מורה ועד הרב יואל בן נון בעפרה. מאורי אריאל – יו"ר מועצת יש"ע, ועד ראשי המועצות. שיגרתי עשרות מכתבים. אפילו יו"ר הליכוד – בנימין נתניהו – קיבל את התוכנית.

וידאתי טלפונית שהמכתבים התקבלו, אך איש מהנמענים לא השיב.

ערב אחד הגיעו למועדון היישוב בקרני שומרון חבר מועצת יש"ע הרב יואל בן נון ומזכ"ל המועצה אורי אריאל, כדי לדבר עם התושבים בנושאים הבעורים שעל הפרק. יואל בן נון הפליג בחומרת המצב, הניף אגרוף קמוץ אל-על ואמר: "למרות שאני דוגל בדרך כלל בפשרה – ברור לי כי רק בדרך של אגרוף קמוץ ניתן יהיה להגיע לכך שיתייחסו אלינו בכלל." "כשהגיע זמן שאלות ביקשו המאזינים לשמוע על

י"א. איש האגרוף הקמוץ הזה הבין היטב על איזה צד מרוחה החממה ואחרי רצח רבין התחבר למחפשי הטרף הקל ויצא בשצף קצף נגד חבריו המושמצים, שנחבאו בחוריהם. לא קשה לנחש מה היה קורה לחבר קיבוץ שהיה משמיץ את חבריו בכל אמצעי התקשורת ואז מגיע לחדר האוכל מלווה בשני שומרי ראש, כפי שעשה בן נון כשנכנס לתפילה בבית הכנסת של עופרה. הוא ידע איך ליהנות מכל העולמות: לקטוף את אהדת התקשורת והשמאל כמי ש"מסתכן בנפשו" ויוצא חוצץ נגד החברה האלימה והחשוכה שסביבו; ובמקביל להמשיך ולחיות טוב מאוד בתוך אותה חממה, לצד מתנחלים שלא העלו בדעתם להקיא מתוכם (ומובן

תוכנית פעולה ולא רק סקירה חסרת משמעות. שום תוכנית לא הוצגה בפני הנאספים, למעט רישום לקראת פעילות עתידית שתהיה או שלא תהיה. לבסוף הרמתי את ידי, הסברתי בקצרה את תוכניתי, ושאלתי את הרב בן נון מדוע לא ענה למכתבי. בן נון לא פסל את התוכנית. לא קיבלתי את המכתב, הוא אמר. ניגשתי אליו, ביררתי שוב את הכתובת, ובן נון הבטיח להתייחס כשיקבל לידי את התוכנית.

חזרתי לביתי ושלחתי את התוכנית פעם נוספת לרב בן נון. שום תשובה לא התקבלה, ובן נון גם התחמק מפניותיי בטלפון. פרשתי את שתיקתו בכך שהוא ושאר האחראים עושים כמיטב יכולתם, וכנראה שהם נורא עסוקים.

בערב ראש השנה תשנ"ד ניסחתי את המכתב מחדש כתוכנית לביצוע ותליתי אותו על לוח המודעות בשכונה. לא קיוויתי לרבות: סברתי שציבור קוראי האנגלית בשכונתי לא יטרח לעיין במסמך בן כמה עמודים בעברית על לוח המודעות. הלכתי לבית הכנסת לתפילת ראש השנה ושכחתי מכל העניין. ביום השני של החג, לאחר ארוחת הצהרים, נשמעה נקישה בדלת. רב השכונה, הרב מאיר ברגלס ואחד השכנים הקרובים אליו ביקשו להיכנס ולשוחח איתי. שמחתי לבואם והזמנתי אותם לשבת. הם ביקשו להבין את התוכנית על פרטיה והעלו כמה שאלות. לבסוף ביקש הרב לדבר בנושא, במסגרת הדרשה שייתן בבית הכנסת באותו יום והודיע לי שיזמין את המעוניינים לפגישה בביתי במוצאי החג.

מובן שהסכמתי. לא היה ברור לי כיצד יתגלגלו הדברים, אבל שמחתי לעצם ההתייחסות. עם תום החג החלו לזרום התושבים לביתי. עוף השמים נשא את הקול – ולא רק תושבים מנווה עליזה הגיעו אלא

שלא לגעת בו לרעה). 'פוזת' נביא הזעם של בן נון הייתה מחושבת. הוא ידע היטב מה יקרה כשיצא נגד חבריו מיום אתמול. הוא גם לא היה היחיד בהנהגת המתנחלים שקנה את עולמו בהלקאת חבריו. בהקשר זה, מעניינת ההשוואה שבין בקשת הרב הראשי להתנצלות של נתניהו לאחר התבטאותו האווילית בדבר יהדות אנשי השמאל, לעומת שתיקתו הנמשכת של הרב לאו כשראש הממשלה רבין הכפיש לאורך זמן את נאמני ארץ ישראל.

מכל הרבעים בקרני שומרון. ביתי היה צר מלהכיל את הבאים והפגישה נערכה בחוץ. הסברתי כמיטב יכולתי את התוכנית. אחד הרבנים, מישיבת ההסדר בקרני שומרון, ביקש את רשות הדיבור והביע התנגדות לרעיון. הוא לא נימק את התנגדותו וגם לא הציע רעיון חלופי, אך כמו במקרה בן נון ושאר הגוורדיה הוותיקה שאיתה באתי במגע – האותות הללו חלפו לידי בלי שהבנתי את משמעותם.

בסיכומי של דבר הוחלט להקים צוות שיעלה למקום מושבה של מועצת יש"ע בירושלים כדי לפגוש את המזכ"ל. בחרנו ארבעה נציגים: רב השכונה הרב ברגלס, איש האקדמיה (לעשות קצת רושם) ד"ר דני פלזנשטיין, שמואל סקט, ואנוכי. הפגישה עם אורי אריאל נקבעה ליום צום גדליה (ג' בתשרי תשנ"ד). אורי קיבל אותנו בסבר פנים יפות, התנצל על שאינו מציע כיבוד מפאת הצום, והקשיב בסבלנות לתוכנית. את התעלמותו מפניות העבר הסביר בכך שמאות תוכניות מופנות אליו כל הזמן והוא פשוט אינו יכול להשיב לכולן. בסיכומי של דבר לא פסל אורי את התוכנית, אך טען כי אי אפשר יהיה לבצעה. "יש לנו בעיה קשה של מקורות כספיים וכוח אדם. אין לנו אנשים! אין לנו אנשים!" חזר ואמר.

"במקום שאין אנשים השתדל להיות איש", נזכרתי באמרת חז"ל. כמעט שאמרתי זאת לאורי, אבל האווירה הייתה ידידותית מאוד ואני סכרתי את פי. הסברתי לו כי התוכנית מצריכה מספר קטן של אנשים, וציוד מצומצם ביותר. אורי התפתל בכיסאו ואמר לנו שלוש מילים שמאז מהדהדות באוזניי: "תכינו את התיק". כלומר תתחילו להכין את העסק, רדו לפרטים, תכננו בצורה מפורטת... ואז נראה.

זו הייתה שיטה מתוחכמת לשלוח אותנו לכל הרוחות עם חיוך חביב על השפתיים. אורי העריך, מן הסתם, כי ברגע שהנושא יעבור משלב הדיבורים לשלב העבודה המעשית השוחקת, אם יתגלגל הכדור חזרה אל הנודניקים האלו, ימשכו היושבים סביב השולחן את ידיהם מכל העניין "ובא לציון גואל".

לא הטרידה אותנו במיוחד העובדה שאורי אריאל הוא מזכ"ל של ארגון האמור לייצג אותנו ולהפעיל מנגנון ולשלם משכורות לאנשינו, בין השאר, גם כדי "להכין תיקים" כאלו. העובדה שכאשר סוף סוף

מועצת יש"ע צריכה להצדיק את קיומה אל מול הסכנה האורבת למפעל ההתיישבות ולארץ כולה, היא מעדיפה להעביר את התיק לקבוצת מתנדבים טורדנית נראתה תמוהה – אך אנו היינו חדורי מרץ ולא העסקנו עצמנו בקטנות כאלו. ההנהגה הוותיקה שחוקה מטרדות היום יום וכבר אינה מאמינה בפוטנציאל המאבק הקיים בשטח, אמרתי לעצמי; נוכיח להם שיש נכונות, ואז ודאי יתייצבו בראש המאבק. סיכמנו שנכין את התיק ונעמוד בקשר רצוף עם מועצת יש"ע בעניין.

מכל הקבוצה שישבה אצל אורי אריאל במועצת יש"ע היה שמואל סקט היחידי שבאמת נרתם לעזרתי ב"הכנת התיק." שמואל עלה לארץ שנתיים קודם לכן ועבד אז כמנהל מכירות באחת המחלקות ברשות הדואר. הבדלי הרקע והאופי בין שנינו יכולים לפרנס מחקר סוציולוגי נפרד.

שמואל – עולה חדש מארה"ב, דובר עברית עילגת במבטא אנגלו-סקסי, מעורב בין הבריות, תמיד עליו, תמיד בדיחה עסיסית על לשונו. כמי שגדל וחי כל ימיו בניו-יורק הוא ניו-יורקרי במלוא מובן המילה, נכון תמיד לחיקוי מוצלח של כושי, של איטלקי, של פורטוריקני, או של סבתא יהודייה.

שמואל הוא ז'לוב גדול, שציציותיו מתנופפות לכל עבר כשהוא מהלך במרץ. על מדפי ספרייתו אפשר למצוא ספרי קודש מכל סוג לצד קלטות וידאו של אופרות סבון אמריקאיות. שמואל אינו האיש שיותר על ההנאות הקטנות בחיים: הוא לא יכול לסרב לעוגה טובה ומסוגל לעצור לרגע, באמצע חסימת כל כבישי הארץ, כדי להקשיב בדריכות לבדיחה מוצלחת. הומור, שתמיד הוא תכונה בריאה, היה עתיד להיות מרכיב הכרחי בפעילות שעמדנו לבצע ולשמואל היו מנות גדושות של חוש הומור.

שבע מאבקים הגיע שמואל לארץ. נעוריו היו קודש למאבק לשחרורם של יהודי ברית המועצות. הוא הכיר היטב את כל שיטות המאבק האזרחיות בממשל דמוקרטי וניסיונו הועיל לנו רבות. על אף

מראהו המרושל, שמואל הוא אדם מסודר וחרוץ להפליא. הוא זכר תמיד את שמות הפעילים, ידע להפריד בין עיקר לטפל ולארגן אירועים עד לפרטי פרטים. כשנלחצתי לקראת פעולה כזו או אחרת והטרדתי אותו בשאלות טכניות, שמואל שמר על קור רוח, שלט בכל הסידורים הטכניים והתבדח על חשבוני.

אני ההפך הגמור משמואל. רזה ומסודר מבחוץ, אך למעשה בלגניסט לא נורמלי, אדם שבורח מהתעסקות בפרטים, רואה את היער אך נתקל בכל עץ בו. אני יליד הארץ, קצין קרבי במילואים, מעורה בשפה העברית ובתרבות הישראלית. כשאני הקפתי את השק"ם בשלושים שניות, שמואל התקוטט עם שחורים ברכבת התחתית של ניו-יורק או זרק ביצים על משרדי חברת התעופה הרוסית. וכשאני ליוויתי חברים ופקודים לדרכם האחרונה בזמן מלחמת שלום הגליל, ישב שמואל על הכביש בושינגטון בהפגנות למען יהודי ברית המועצות מול השגרירות הסובייטית.

את עדותו במשפט ההמרדה שלנו פתח שמואל בסיפור הבא:
 כבר כשהייתי בן ארבע עשרה הצטרפתי להפגנות שהתארגנו בארה"ב נגד סגירת השערים בפני יהודי ברית המועצות. יום אחד נעצרתי באחת מאותן הפגנות, ואבא שלי הגיע לתחנת המשטרה כדי לשחרר אותי, כשחיוך גדול על פניו. השוטר הניו-יורקי מילא בקפידה את כל הטפסים, ומשסיים לא היה יכול להתאפק ופנה אל אבי בשאלה: באים לכאן עשרות הורים בכל יום כדי לשחרר את ילדיהם, וזו הפעם הראשונה שמגיע לכאן אבא שנראה ממש מאושר. אתה יכול להסביר לי את זה?

אבא שלי הסתכל על השוטר ואמר: לעולם לא אשכח את ייסורי המצפון שלי ושל חבריי על כך שלא יצאנו להפגין נגד הממשלה שלנו כאן בארה"ב בתקופת מלחמת העולם השנייה. ידענו מה מתרחש באירופה, ידענו ושתקנו! הבן שלי לא שותק כשפוגעים ביהודי במקום אחר בעולם – לכן אני שמח.

שמואל ואני היינו שילוב נדיר של שני משוגעים. החלוקה בינינו

מעולם לא נקבעה באופן רשמי, אבל הייתה ברורה מהרגע הראשון. אני אחראי על הצד הרעיוני, האידאולוגי ועל העברת המסרים לציבור הישראלי. שמואל אחראי על הביצוע. אני הייתי פני המאבק והנהגתו; שמואל היה ידיו ורגליו.

אין זה אומר ששמואל היה שותף לגיבוש האידאולוגיה או שאני לא טיפלתי בסידורים טכניים – אך אלו היו תחומי האחריות, פחות או יותר.

הנחת היסוד שלנו הייתה שאם נגייס את כל ההתיישבות לביצוע התוכנית, תיאור מועצת יש"ע לקחת את מושכות ההנהגה בידיה. חשבנו לתומנו ש"הסוסים עצלים", ולכן צריך רק לעודד אותם לצאת מן האורווה, אלא שלא ידענו היכן להתחיל. שנינו היינו מנותקים לחלוטין מהגרעין הקשה של ההתיישבות. הצטרפנו ליישובים אחרי ייסודם ולכן השתייכנו למעגל חיצוני יותר ולא הכרנו את אנשי המפתח. היות שכך סיכמנו על דרך הפעולה הבאה: הוצאנו מתוך דפי זהב של יהודה ושומרון את שמות כל מאה ושלושים היישובים ביש"ע. רשמנו את השמות על לוח בטור אלפביתי, ולצידם עמודות ריקות שאותן התכוונו לאכלס בשמות אנשי הקשר בכל יישוב ויישוב. באחד הערבים כינסנו קבוצה של 20 שכנים במקלט השכונתי ותלינו את הלוח על אחד הקירות. המטרה הייתה לאתר אנשי קשר ביישובים השונים, המוכרים לתושבי השכונה, שיוכלו להעביר את המסר לשאר התושבים, איש איש ביישובו.

מלכתחילה היו תושבי שכונת נווה עליזה האנשים המתאימים פחות למשימה כזאת מכל תושבי יש"ע, שכן כולם היו עולים חדשים שבקושי רב תקשרו בעברית ומעגל ההיכרויות שלהם בארץ היה מצומצם מאוד. אך על חסרונות אלו האפילו מנות גדושות של רצון טוב והתלהבות. המנטליות האמריקאית, שאינה עוברת לסדר היום על קיפוח בסיסי של זכויות האזרח, ואינה מוותרת על הזכות למחות ואף

למרר לשלטון את החיים, אם צריך, כל אלו היו חלק בסיסי מאישיותם. רובם הגדול רכשו את השכלתם האקדמית באוניברסיטאות האמריקאיות בתקופת מהומות הסטודנטים שאורגנו נגד מלחמת וייטנאם. התנגדות למסד מושחת, ההכרה בזכותם למחאה ולהטבעת חותמם על תהליך קבלת ההחלטות – ולא רק אחת לארבע שנים – הייתה טבועה בדמם. קבלת המרות הממסדית הטבועה בנפש הישראלי לא הייתה מנת חלקם.

למי שאינו מורגל בחיים במדינה בעלת תפישה דמוקרטית מפותחת קשה להפנים קביעה זו, אך תפישת הדמוקרטיה בקרב אזרחי ישראל רדודה מאוד, על גבול הפרימיטיביות, ועומדת הרחק מאחור בהשוואה למדינות מפותחות אחרות. הבוחר הישראלי סבור שבהליך הבחירות הוא ממנה לעצמו דיקטטור למשך ארבע שנים ואותו דיקטטור, כל עוד אינו עובר על החוק, יכול לעשות בכוח העומד לרשותו ככל העולה על רוחו. עם רוח גבית מצד האליטות אותו דיקטטור גם זוכה להכשר לעבור על החוק, כפי שקרה לא אחת. העיקר אינו הקשבה לרחשי לב הציבור, אלא הקפדה על כיסוי מושלם מפני ועדת חקירה כלשהי. רוב ראשי הממשלות בעבר נהגו בתבונה ולא עשו שימוש יתר בכוח המצוי להם מתוקף הבנה פגומה זו, אך יצחק רבין וממשלתו היו שונים בעניין זה מקודמיהם (למעט בן גוריון, אך התנאים שבהם תפקד אינם בני השוואה).

זמן רב לאחר פעולותיה של זו ארצנו עדיין טענו נגדנו כי הפרות החוק שלנו היו צעד אנטי דמוקרטי. בעימות שערכתי עם דובר מר"צ (יוסי גזית) מול מאות תלמידים במוסד כנרות של השומר הצעיר, טען הלה, כי חסימות הכבישים של זו ארצנו היו צעד אנטי דמוקרטי. לא הבנתי איך אדם מכובד מוכן לומר שטות כזו.

"רק במדינות דמוקרטיות חוסמים כבישים!" עניתי לו. איני יודע מי היה מופתע יותר: גזית שהבין פתאום את טעותו; או אני, שציפיתי לדין מעמיק יותר.

התברר לי כי השמאל הישראלי, השולט בכל אמצעי התקשורת, פיתח לעצמו תיאוריות משלו בדבר מהות הדמוקרטיה, יצר למתנגדיו תדמית דמונית והזין עצמו בטיעונים אלו דרך התקשורת שבשליטתו.

כך נוצרו בשמאל דפוסי חשיבה 'חרדיים' – מעין בועה אטומה המייצרת וצורכת את השקפותיה ואינה נפתחת להשקפות שונות. הרדיו הממלכתי, הטלוויזיה, העיתונות היומית, הוצאות הספרים הגדולות, האליטה האקדמית, אליטות המסחר והממון – כל אלו נשלטו ביד רמה בידי אנשי שמאל. לסופרים ולאנשי הרוח הימניים לא הייתה דריסת רגל בקרב אליטות אלו והשפעתם הייתה זניחה. מטבע הדברים, אדם שהיה מעוניין בקריירה עיתונאית פיתח נטיות שמאלניות. למה להתחיל את החיים ברגל שמאל (כלומר, ימין)? גם ההשתלבות בקרב האליטות האחרות בישראל דרשה אחיזה ברעיונות תקינים פוליטיים ומי שחשב אחרת הסתיר בדרך כלל את דעותיו כדי להשתלב בבוועה בלי להשפיע עליה.

הבנת דמוקרטיה מגוחכת כל כך מצד אנשים אינטליגנטים שהגורל הציב אותם לפתע בעימות עם השקפה שונה הבהירה את המציאות הזאת. אני משוכנע שדובר מר"צ לא היה משמיע טענה אווילית כזאת אילולא נחשף לטענותיי הפשוטות באותו עימות בפעם הראשונה. נאמני הארץ, לעומת זאת, היו חשופים תמידית לביקורת קשה מכל עבר והיו חייבים לבחון את האידאולוגיה שלהם בהתמדה אל מול חיצו הביקורת שמשמאל. הימין כשל במבחן זה, בדרך כלל, ולמעט איים מבודדים של אידאולוגיה המבוססת על זהות יהודית בסיסית לא הצליח להתמודד מול מתקפת הפוסט-ציונות שהתרגשה עליו בעלות ממשלת רבין לשלטון.

השמעת הטענה כאילו "התנגדות אזרחית פסיבית" (מרי אזרחי בפי העם) נוגדת את הדמוקרטיה, ועוד מפיהם של אלו הרואים עצמם שומרי הסף של הדמוקרטיה בארץ הדגישה עד כמה תפישת הדמוקרטיה הישראלית פרימיטיבית. השמאל בישראל אימץ גישה מגוחכת שחוק (או החלטה חוקית) המתקבלים ברוב כשר הם בהכרח נכונים וכשרים ולכן חייבים לציית להם. כך הפך מנגנון שאמור לאפשר חיים תקינים בין בני אדם לדת בפני עצמה. האמת היא שאין בין חוק ומוסר ולא כלום. החלטת הרוב אינה בהכרח צודקת – ואין טענה טיפשית יותר מההנחה הבנאלית האומרת "הרוב תמיד צודק". לדעתי לא רק שאין זה נכון, אלא שלעיתים ההפך הוא הנכון, כלומר "הרוב

בדרך כלל טועה.”

למרות מגרעותיה של הדמוקרטיה אין בידינו שיטה העדיפה עליה, כפי שטען צ'רצ'יל, אך מכאן ועד הפיכת השיטה הפגומה הזו לדת כשלעצמה עוד ארוכה הדרך. מי שעושה זאת חושף את עצמו לסכנת עיוות מוסרי, דוגמת זה הרובץ לפתחו של משטר טוטליטרי. במדינות בעלות מסורת דמוקרטית התמודדו עם הבעיה, והשאירו אפיקי מאבק למצבים שבהם מנסה שלטון לנצל לרעה את כוחו המוקנה לו בחוק. אמות מידה ומודלים שונים פותחו, כדי להגדיר מאבקים כדמוקרטיים, גם כשאלו חוצים להלכה את גבול החוק. אך מסורת כזאת לא הייתה בישראל כשיצאנו למאבקנו ועולם המושגים של אוניברסיטאות המערב היה שונה מאוד מהבנת הדמוקרטיה הישראלית שבה נתקלנו.

במקלט הציבורי הקטן הלכו והתקבצו השכנים הקרואים לישיבה. זה עתה סיימו את ארוחת הערב, ובמקום לצנוח אל כורסה רכה מול הטלוויזיה, נכנסו תשושים למפגש. לא ציפינו להרבה מהחבורה הזאת, אבל לא עלתה בדעתנו שום דרך אחרת ליצירת קשר עם היישובים השונים. הקראנו ליושבים את רשימת כל יישובי יש"ע כפי שהיא מופיעה בספר הטלפונים וביקשנו ממי שמכיר מישהו ביישוב שקראנו בשמו להרים את ידו. לשמחתנו ולהפתעתנו התברר שאין כמעט יישוב שלא נמצא בו מישהו מוכר לאחד מיושבי המקלט. בסיום הישיבה קיבל על עצמו כל אחד מהנוכחים ליצור קשר עם האיש שנקב בשמו, להסביר לו את עיקרי התוכנית ולהזמין לכנס באריאל שבו יחולקו תיקי מבצע מסודרים. האנשים ביישובים יתבקשו לאסוף את שכניהם, להסביר את התוכנית ולהקים גרעין לביצועה בפועל. כך הוקם למעשה, מבלי משים, שלד של תנועה חוץ ממסדית לחלוטין, שעקפה את כל המערכות המקובלות ואיימה בעצם היוצרותה על המסד הקיים ביש"ע. באותו שלב לא היינו מודעים כלל לגודל היבלת שדרכנו עליה.

השכנים שקיבלו על עצמם את משימת ההתקשרות מילאו אותה בדייקנות ובצייתנות של 'יקים' אמריקאים. לא משימה פשוטה היא זו. כדי להעביר מסר לחמישה אנשים, יש לבצע בממוצע כשלוש התקשרויות לכל יעד, בשעות הערב כמובן.

רוב הציבור שמח לשמוע על המבצע המתוכנן של "מועצת יש"ע" וגילה נכונות להשתתף. תאריך הכנס שנועד לחלוקת תיקי המבצע נקבע ליום שישי, י"ט בכסלו תשנ"ד (3.12.93) ואנו נכנסנו לעבודה מאומצת כדי שהכנס יוכתר בהצלחה. עד לכינוסי זו ארצנו, רגיל היה ציבור המתנחלים לשיטת 'שלוף': מזעיקים אנשים מכל רחבי הארץ בשעה לא שעה, הבלגן חוגג, וכתום הכנס איש לא מבין מה הוא חיפש שם. לנו היה חשוב שהעסק ייראה שונה לגמרי, וכך היה.

לכנס במלון אשל השומרון באריאל, באו נציגים מכל יישובי יש"ע כמעט. כל אחד מהם קיבל תיק מבצע מסודר עם כל פרטי התוכנית. על הבמה עלו בזה אחר זה אנשי מועצת יש"ע, ראש מועצת אלקנה ניסן סלומיאנסקי, חבר הכנסת משה פלד מצומת, רבנים ונציגים שונים מהימין ומהציונות הדתית. הנאומים התארכו ולי נותר זמן מועט להציג את המבצע עצמו, אך קיבלתי זאת כהכרח בל-יגונה ושמחתי שהצלחנו ליצור חזית אחידה סביב המבצע.

בין האנשים שהגיעו לכנס היה בחור צעיר, גלוי ראש, לבוש בקפידה, מחויט ומעונב, שנראה כמו איש היחידה לאבטחת אישים. מיד עם בואו הוא ניסה להעביר את הכנס תחת חסותו. הוא חילק הוראות לסדרנים, לקח את תיקי המבצע שהיו מסודרים לחלוקה אישית וחילקם לעיתונאים, בלי שידע כלל מה כתוב שם, ויצר את הרושם כאילו הוא מארגן האירוע. הבחור לא הכיר אותי כלל וגם אני לא הכרתיו. כשהסברתי לו שהתיקים אינם מיועדים לעיתונאים, הביט בי בבוז והמשיך במעשיו. הכנס היה בעיצומו ולא יכולתי להתעמת איתו באותו מעמד והסתפקתי בניסיונות הרגעה של אנשי נווה עליזה, שהיו המומים מהתנהגותו הדוחה של הקרייריסט הצעיר. שמו היה שי בזק. הוא שימש אז סגן הדובר במועצת יש"ע (יש שם דבר כזה).

בדקות שנותרו לי הסברתי על המבצע, עניתי לשאלות הקהל, ובשירת אני מאמין והתקווה נפרדנו מהציבור לשלום, כשבליבנו מפעמת התחושה שהמבצע אכן יוצא לדרך.

רק נקודה אחת לא הוסברה לציבור, והייתה זו אולי הנקודה החשובה ביותר: תאריך תחילת המבצע. אנחנו רצינו מאוד לפתוח במבצע בט"ז בשבט תשנ"ד, אך במועצת יש"ע סירבו לאפשר לנו לקבוע תאריך כלשהו. תכינו את התיק, הם אמרו, אנחנו כבר נקבע את התאריך – כאילו עסקנו בהכנת חומרי בניין או ציוד משרדי. הרי עיקר העבודה הייתה הכנת הציבור, הבאת דבר המבצע לידיעתו, והפחת רוח קרב בקרב. אם אין תאריך, גם הציבור ה'חס' ביותר יצטנן במהירות וכל העבודה תהיה לשווא.

קיווינו שנכונות הציבור אכן תדרבן את המועצה והתאריך ייקבע. בינתיים עמלנו ביסודיות על פרטיו. בסמוך לכל יישוב אותרה וסומנה הנקודה שתיתפס והוכן הציוד הדרוש לכך. נערכו רשימות שמירה לאיוש הנקודות בימים שלאחר המבצע, ואף התחלנו לשדך ליישובים מתנדבים ממרכז הארץ. כדי לשמור על מתח מבצעי, הפצנו עדכונים בפקס לכל הפעילים. שיתפנו את כולם במכלול ההכנות ונתנו את התחושה (האמיתית) של מבצע המתארגן בחזית רחבה. צוות המתנדבים בנווה עליזה כבר מנה עשרות אנשים, כולם אנשי מקצוע מעולים שתרמו כל אחד בתחום התמחותו המיוחדת – במחשוב, בניהול וארגון, בציוד משרדי – והחשוב מכול, בנכונות לאייש את המטה הקטן שהוקם בתוך קרוואן נטוש בפאתי השכונה. כל העלויות הכספיות כוסו מכיסנו הפרטי. אגורה אחת לא התקבלה מהמוסדות הרשמיים ביש"ע, אף שבכל הפרסומים העיתונאיים הקפידה מועצת יש"ע להופיע כמארגנת המבצע.

ההכנות למבצע התקדמו בקצב מסחרר. אנו חשנו שהפרי כבר בשל, ואם הוא לא ייקטף בזמן, הוא עלול להירקב.

את רוב זמננו באותה תקופה הקדשנו לניסיונות שכנוע של מועצת יש"ע, שכללו אינספור נסיעות למשרדי המועצה בירושלים. הסברנו את החשיבות הרבה שבקביעת מועד, הוכחנו באותות ובמופתים את נכונותו של הציבור – אך הכל ללא הועיל. הרגשנו כמי שטען פגז

אימתני ללועז של תותח, אך את לחיצת ההדק הותרנו בידי מועצת יש"ע; וזו – בשל הכשל הבסיסי המובנה בתוכה – לא הייתה מסוגלת לכך.

מועצת יש"ע הוא מעין 'אגד ערים' המורכב מראשי מועצות המקבלים את רוב תקציביהם ממשרד הפנים ולפיכך אינם יכולים (או צריכים) לצאת למאבק חזיתי בממסד שבמסגרתו הם פועלים. הבעיה הייתה שמועצת יש"ע סירבה להכיר במגבלה זו וראתה עצמה אחראית לא רק על רווחת הציבור בתחומה אלא גם על המאבק הציבורי. הם לא יכלו להיאבק בעצמם, אך לא רצו להפקיד את הילת המאבק ואת תשומת הלב התקשורתית ביד אחרים. המלכוד הפנימי הזה במועצה מנע למעשה כל מאבק בשטח, למעט עצרות והצהרות חסרות תכלית. במקביל, שותקו יוזמות פרטיות, כשהמועצה מגלה אטימות לתסכולו של הציבור שאותו התיימרה לייצג. עד עצם היום הזה מתרכזת פעילות המועצה בהפצת מכתבים וניירות עמדה, במסיבות עיתונאים, בפגישות אינסופיות ובגיוס כספים שעיקרם נועד להזנת המנגנון עצמו.

כגוף שעיקר כוחו בפיו, הפכה הדוברות לתפקיד המרכזי במועצת יש"ע. כך החזיקה מועצת יש"ע דובר וסגן דובר (אהרון דומב ושי בוק) כל אחד עם שכרו, רכבו, טלפונו ושאר ירקות.

לנו התברר עד מהרה שאהרון דומב, דובר המועצה, מחזיק במעמד רם יותר מזה של המזכ"ל. גם כשהצלחנו להתקדם קמעה עם אורי, שניסה לתמרן בין האינטרסים המנוגדים ולעתים היה נדמה שהוא מתכוון למה שהוא אומר, היה 'דומפה' מחזיר את הגלגל אחורנית.

מאוחר יותר תפס 'דומפה' את תפקיד המזכ"ל. סולם דרגות מוזר במנגנון נורמלי, אך מובן לחלוטין במועצה. לצד מועצת יש"ע קמו במהלך כהונת ממשלת רבין אינספור גופי מאבק עצמאיים ועובדה זו מלמדת על על התפקיד השלילי שלה בחסימת פעולה ממשית ועל הצורך של הציבור באפיקי מחאה חלופיים.

אורי אריאל לא שיער, מן הסתם, כי ה'אמריקנזרים' האלו ייתקעו

למועצת יש"ע כמו עצם בגרון. לבלוע אי אפשר, מהסיבות שמניתי קודם; ולהקיא, גם כן אי אפשר, שהרי מה נאמר לציבור הממתין בקוצר רוח לתחילתו של מאבק? אי לכך החליטו להתיש את ה'אמריקנערים' ("שלא עשו צבא, שלא מבינים ערכי התיישבות ובכלל: איפה הם היו כשאנחנו עלינו לסבסטיה?") בשיטה ההסתדרותית, כלומר, ביורוקרטיה: "נדון בעניין בשבוע הבא."

אנחנו מחכים, מעדכנים את היישובים ועולים בזמן הנקוב לירושלים (שעה וחצי נסיעה לכל כיוון), ואז...

"הישיבה נדחת ליום שני כי אורי היה חייב לקפוץ ל..."

מעדכנים, שומרים על קשר עם היישובים, חוזרים ביום שני, ואז...
 "יש עכשיו מבצע גדול – אפשר באמצעותו להרוויח 50 דונם(!);

חייבים להתנין."

ממתנים, ואז...

"יש עכשיו עניין שאסור לנו לספר לכם עליו – אבל תאמינו לנו, עכשיו זה לא הזמן."

ומתי כן?

"נודיע לכם. בינתיים תשאירו את היישובים מוכנים, תמשיכו להכין את התיק."

חוזרים לקרני שומרון – ממשיכים להכין.

"אנחנו רוצים לדעת מי בדיוק יאייש את הנקודות בכל יום ויום."

אבל איך נכין רשימת איוש אם לא יודעים מה תאריך המבצע?

"אז תכינו רשימה אלטרנטיבית לכל יום בשבוע."

בין עיכוב למשנהו דאגה מועצת יש"ע להכפיש את שמנו בסתר. אם התקשר מאן דהו למשרדי המועצה וביקש להשתלב במבצע, היה מי שדאג להסביר לו כי מדובר בחבורת אמריקאים חסרי ניסיון שמוטב להתרחק מהם. אחד הרעיונות המבריקים שהגו במועצה כדי לכתוש אותנו בגלגלי הביורוקרטיה היה הדרישה הבאה: "אסור לנו בשום אופן לעלות על אדמות שאינן אדמות מדינה."

נכון, ענינו, כתבנו והסברנו זאת לכולם; היישובים מכירים היטב את האדמות סביבם.

"אנחנו רוצים תיק מפורט מכל יישוב, הכולל מפה טופוגרפית (רצוי

בקנה מידה 1:20,000), הנקודה שתיתפס, סימון דרכי הגישה אליה, נקודות חלופיות אם זו לא תאושר על ידינו" וכו' וכו'.

דרישה זו הייתה אמורה לסבך אותנו סופית, אבל ה'אמריקנזרים' לא אמרו נואש וכן לילה הפך המטה המאולתר של זו ארצנו למנהל מקרקעין. אנשי היישובים הרימו גבה בתימהון כשנדרשו למלא טפסים, מדידות, אישורים ומפות, אך כדרכם מילאו את המשימה בחריצות. כחלוף זמן קצר חזרנו אל מועצת יש"ע עם ארגזים מלאי תיקים – יישוב יישוב ותיקו – כולל מפות טופוגרפיות, רשימות איוש מסודרות, רשימות ציוד וחתומת האחראי בכל יישוב.

כך חלפו הימים בתכנונים עקרים, וההתלהבות הראשונית בשטח החלה להתפוגג. כל אותו זמן הקפדנו שלא לתקוף את מועצת יש"ע בתקשורת. ידענו שהדבר ישחק לידי השמאל וניסינו בכל כוחנו לשמור על אחדות, לפחות כלפי חוץ. לא כך התנהג 'דומפה'. מרגע שהבין את חשיבות האחדות עבורנו לא היסס לנצל את ה'חולשה' הזו ואף איים במפורש לצאת נגדנו באמצעי התקשורת, אם נעז לסטות מהתלם.

בעשרה בטבת תשנ"ד (במחשבה לאחור נראה, כי המבצע התקדם מצום לצום) ביצענו מהלך ששבר את הכלים. הצורך להפעיל את המערכת שבנינו היה חיוני לשימור שרידי אמונם של הפעילים. החלטנו על מהלך שיפעיל את הכוח וגם יוכיח למועצת יש"ע שהעסק עובד. עדיין התפתינו לחשוב שהעיכובים נובעים מחשש לכישלון. הדחקנו את ההכרה ההולכת ומצטללת שלמעשה העיכובים נובעים מחשש להצלחה.

הכרוזו באופן עצמאי על תאריך לביצוע "יבש לפני רטוב", שבמהלכו ייצאו הפעילים לנקודותיהם החדשות, יסמנו את הנתיב, יוודאו שכולם מכירים את המקום ויתפזרו. זה אמנם לא המבצע עצמו, אך התרגול יוכיח את היכולת להוציא עשרות יישובים לעשרות נקודות שונות בו זמנית, תוך תיאום וקבלת דיווחים מסודרים. במילים אחרות, יוכיח שיש כוחות ויש פיקוד ושליטה.

התרגיל עבר בהצלחה והוכיח את יכולתנו לפעול בשטח. ביום התרגיל התקשר אליי כתב הטלוויזיה ניצן חן וביקש לראיין אותי על רקע עליית אנשי קרני שומרון לנקודתם. לא ידעתי מה צופן

לי הראיון ולכן העדפתי להתראיין בתוך הקרוואן, אך בסופו של דבר השתכנעתי והתראיינתי בשטח. זה היה הריאיון הטלוויזיוני הראשון בחיי והוא לימד אותי לקח בתורת החשיפה התקשורתית.

"נו, אז 'דומפה' עכשיו אוכל ת'כובע... אה?" פתח ניצן ושאל. מהשאלה הבנתי שהכביסה המלוכלכת כבר נתלתה בחוץ (בידי 'דומפה', כמובן) וניצן חן מנסה לעורר את חמתי כדי לגרור אותי להתבטאות קשה כלפי מועצת יש"ע, שתעניק לו את הכותרת שהוא מבקש. העמדותי פני תם ועניתי לניצן: "יום צום היום, אף אחד לא אוכל ולא מאכיל." סיימתי את הריאיון ושבתי למטה המבצע. מכל עבר זרמו דיווחים מפורטים על עליית היישובים לנקודות החדשות. הכול תורגל ונרשם בקפדנות על לוחות מטה שהוכנו מראש. עם סיום התרגיל נמנו 68 (!) יישובים שנטלו חלק פעיל בתרגיל. הוכחת היכולת רוממה מאוד את רוחנו; השתכנענו שאילולא הסחבת הממוסדת, יכולנו באותו יום להעלות בפועל את 68 הנקודות ולהניע תהליך שיבטל את גזרת אוסלו.

תחושת ההצלחה התחלפה במהירות במפח נפש גדול. הפעילות העצמאית 'הוציאה מן הארון' את התנגדותה של מועצת יש"ע לפעילותנו ו'דומפה' הוציא הודעות לתקשורת שלפיהן המבצע בוטל. פעילים ששמעו בחדשות על ביטול המבצע התקשרו אלינו לברר מה קורה וכששמעו שהביטול נעשה שלא על דעתנו התרגזו מאוד, אך איבדו עניין במבצע כולו. ידיעות בעיתונות שנשתלו על ידי מועצת יש"ע הסירו כל ספק באשר לכוונתה.

ראשי המועצה הפכו ליריבינו והפעילים ביישובים איבדו את רוח הלחימה ורובם משכו ידיהם מכל העניין. חמישה עשר היישובים שנשארו נאמנים למבצע היו רובם יישובים חדשים שפרנסיהם לא צמחו ממסד גוש אמונים ולא חשו מחויבים להוראות המועצה.

הדילמה שעמדה בפניי הייתה קשה מנשוא. אם אצא באופן עצמאי עם היישובים שנתרו, תתלקח מחלוקת שתזרע פירוד. אם אבטל הכול, אזי חסל סדר מאבק אמיתי ושיבה לעצרות מחאה מאולתרות. הרגשתי שעול כבד מדי מונח על צווארי ואיני יכול לקבל החלטה כזאת בעצמי. באישון לילה נסעתי אל יו"ר ועד רבני יש"ע, הרב זלמן מלמד, שאותו

לא פגשתי מעולם, אך הנחתי שמכוח תפקידו הוא המתאים ביותר לסייע לי בהחלטה מסוג זה. הרב שמע את התלבטותי, חשב כמה דקות ואמר: "האחדות חשובה ביותר, אך היא לא יכולה לבוא על חשבון המאבק. נסה להביא לכאן את אנשי מועצת יש"ע ונדון בעניין. לא נקרא לזה דין תורה, אלא משהו פחות מאיים, כמו בירור תורני."

הודיתי לרב ולאחר זמן אכן נפגשנו כולנו בביתו שבבית-אל. בפגישה נכחו אורי אריאל, זאב חבר ('זמביש'), שמואל, הרב מלמד ואיש סודו יעקב כ"ץ (כצ'לה). שמואל ואני הצגנו את כל התוכניות, ואילו זמביש ואורי טענו כי יש עדיין אפשרות להעלות בשקט כמה קרוואנים בכמה מקומות. טיעונם העיקרי היה כי עדיף לשמור על פרופיל נמוך כדי להשיג הישגים בשטח, כפי שאכן עלה בידו של 'זמביש', שהיה אז ראש אמנה, התנועה המיישבת של גוש אמונים. טיעון זה הוכיח שוב שהנהגת יש"ע לא הבינה את התהליך שאליו נקלענו וממשיכה להילחם את מלחמות העבר. גם אם זמביש היה מצליח להקים עשרה יישובים (והוא לא הקים אף לא אחד) בלי שאף אחד ישים לב, האם הייתה לכך השפעה על התהליך המדיני? האם היה הדבר מונע את תהליך מסירת השטח כולו לאש"ף?

כלומר, בשם ערכי ההתיישבות – אותו אתוס ציוני של "עוד דונם ועוד עז" – יצאה יש"ע חוצץ נגד מאבק להצלת המפעל כולו והותירה את ההתיישבות ללא מגן מול תהליך החיסול שנכפה עליה.

האם שיטת "עוד דונם ועוד עז" לא הוכיחה את עצמה בעבר? ודאי שכן! אך זה היה כשהופעלה השיטה במעלה ההר ולא במדרון. כשבונים מבנה, יש משמעות לכל לבנה נוספת. אך כשמכוונים אליו תותח, לא בונים קומה נוספת, אלא חופרים שוחות ויוצאים למאבק כי פגזי התותח ימוטטו את הקומה החדשה באותה קלות.

"וכמה זמן ייקח לכם להעלות את הקרוואנים האלו?" שאל הרב מלמד. 'זמביש' נקב בזמן וכך, באלגנטיות רבה, הופרכו שאריות התירוצים. הוסכם בינינו שעם תום פרק הזמן הדרוש ל'זמביש', יצא המבצע לדרך בכוחות משותפים. שמואל ואני, שכבר לא בטחנו ביושבים מולנו, הקפדנו לנסח את הדברים בכתב ולהחתים עליהם את כל הנוכחים, כולל את הרב מלמד. הנחנו שאם ראשי יש"ע יחתמו על

מסמך כזה לצד יו"ר ועד רבני יש"ע, הם לא יעזו להפר את התחייבותם. החתימה עלתה לנו במאמץ גדול, אך מרגע שנחתמו הדברים החלה לפעם בי שוב התקווה.

הזמן הנקוב במסמך חלף, ושוב עלינו בפעם המי יודע כמה למועצת יש"ע בירושלים, כדי לתאם במשותף את המשך המבצע. התבקשנו להמתין בחוץ, אך קולו הרועם של 'דומפה' הגיע לאוזנו. ויכוח קולני התנהל בפנים ואני הבנתי שהעסק הולך להיתקע שוב. ככלות שעה ויותר, הוזמנו להיכנס. בחדר ישבו אורי אריאל, אהרון דומב, ניסן סלומיאנסקי, שי בוק ונלווים קבועים שתפקידם המדויק לא היה נהיר לי מעולם. הנוכחים כבשו פניהם בקרקע, ו'דומפה' נטל את זכות הדיבור. "היו בינינו מחלוקות", אמר, "ומכיון שאני מודה שאני מוביל את ההתנגדות למבצע, אני נוטל את זכות הדיבור. אני יודע שלניסן [סלומיאנסקי] קשה עם מה שאני הולך להגיד כאן, ולכן הוא מתחבא שם בפינה", ניסה 'דומפה' לחפות בהומור על הסערה הממשמשת ובאה. ואכן, כחלוף כמה משפטים התברר ש'דומפה' השיב אותנו למשבצת הראשונה. לסיכומים, לדין תורה ולממסמכים החתומים לא הייתה כל משמעות. 'דומפה' הוביל את מועצת יש"ע להתכחשות מוחלטת לכל התחייבויותיה.

התכוונתי לתת לו לסיים את דבריו ורק אז לענות, אך שמואל כבר לא היה מסוגל להחזיק מעמד יותר. הוא קם ויצא – ואני אחריו.

פרק ו

מבצע 'מכפיל' – מעצר ראשון

א: מלכת הלבבות וחיילי הקלף

פסענו בשתיקה ברחובות ירושלים, מתרחקים והולכים ממועצת יש"ע. התגייסנו למאבק נגד מסירת לב הארץ לאש"ף. הקרבנו את כל מרצנו, זמננו וממוננו לטובת אותו מאבק ומצאנו את עצמנו מטיחים ראשנו בחומה הבלתי עבירה של ממסד המתנחלים הקיים.

החודשים שבהם ניסינו להניע מהלך יסודי של שינוי באמצעות הממסד הקיים – זה המכנה את עצמו משום מה "המחנה הלאומי" – היו ה'קורס' המרוכז והאינטנסיבי ביותר שעברתי בחיי. בתחילת הקורס, הייתי תמים לחשוב שממסדים פועלים לקידום מטרותיהם המוצהרות ובשירות שולחיהם. חשבתי שמחלוקות – אם יש כאלו – הן מחלוקות ענייניות שאפשר לגשר עליהן לטובת המטרה המשותפת. האמנתי אמונה בסיסית באנשים שנטלו לעצמם את ההנהגה. בסיום הקורס הבנתי שהעולם נחלק בראש וראשונה לממסד – ולמה שמחוצה לו. הערך הראשון שעליו ישמור הממסד מכל משמר הוא הממסד עצמו. כמו עיקרון השרידות האנושי – אותו רצון להמשיך ולחיות, הקיים אצל כל דבר חי או צומח, גם הממסד הוא גוף שבראש מעייניו נמצאת שרידותו.

לאיש הקטן נדמה שהממסד בא לשרת את בוניו ואת מממניו, אך לא היא. הממסד נועד בראש וראשונה לשמר את קיומו ולהבטיח את מקורות הקיום שלו. מטרותיו הבאות הן להשביע את רצון שולחיו, שכן כך הוא מבצר את שרידותו, אך אם אינטרס השרידות הממסדי יחייב פעולה בניגוד לאינטרס של שולחיו – האינטרס הממסדי יועדף תמיד על האינטרס הציבורי.

זאת ועוד, הממסדים השונים, גם אם הם מייצגים אידאולוגיות סותרות ולכאורה מתעמתים זה עם זה, עושים זאת רק כדי להצדיק את קיומם, ותמיד יעדיפו זה את זה על פני קשר עם גורמים הקוראים תיגר על הממסד, אפילו הם אווזים באותה אידאולוגיה, משל היו דגים המעדיפים להילחם זה בזה במים – בסביבת חיותם – ולא להצטרף לחיות היבשה, ולו גם המוצלחות ביותר.

מועצת יש"ע זכתה במוניטין החוץ ממסדי של גוש אמונים, אך הפכה ממסד בפני עצמו ולכן לא יכלה לצאת למאבק שיסכן את הממסד. משום כך הייתה מועצת יש"ע לנכס חיוני לממשלת השמאל, בעל חשיבות גדולה בהרבה מזו של שלום עכשיו, למשל.

הציבור הרחב ראה במועצה את הנהגת המתנחלים, המשך ישיר לגוש אמונים. הדיבור של 'דומפה', שי בזק, ושות' חיוק את התדמית הזאת בעיני הציבור. אנשי המועצה ניצלו היטב את סלידת המתנחלים ממחלוקות. ציבור אידאליסטי זה העדיף תמיד עשייה על פני התכתשויות פנימיות. איש לא ניסה לקרוא תיגר על מנהיגות מועצת יש"ע, כי אף אחד לא רצה באמת בתפקיד הזה.

מועצת יש"ע מעולם לא עמדה לבחירה ודחתה את הרעיון לערוך בחירות כאלו בכל פעם שהועלה, אך הדבר לא הטריד את הציבור יתר על המידה. גם אני, כפרט בציבור הזה, לא הוטרדתי מכך. כל עוד נדמה היה לי שיש הנהגה כלשהי – ובזכות מורשת העבר נתתי בה אמון – לא התעניינתי בפרטים. אפילו ההשתלטות המוזרה, ללא שום מינוי מסודר, על כספי ציבור, לא הפריעה לי.²

התקופה הייתה רגישה ביותר מבחינה פוליטית. ההסתודדות הסודיות באוסלו וההכרה באש"ף כבר נחשפו ברבים, אך ההסכמים המעשיים עדיין לא נחתמו. רבין עוד לא לחץ את ידו של ערפאת והציבור עוד לא עיכל את שינוי הכיוון הטוטלי בחשיבה הציונית. כל ישראלי חונך משחר ימיו לראות בערפאת את השטן

י"ב. מימון מועצת יש"ע בא בעיקר מהעברות כספים מתקציבי המועצות. כלומר, מכספי משרד השיכון ומכספי תושבים משלמי ארנונה שמעולם לא בחרו בה.

בהתגלמותו. זה לא היה קשה במיוחד: רצח נשים, זקנים וטף היה לחם חוקו של האיש ושל זרועות הטרור שהקים. משנתו המדינית לא הסתפקה מעולם בפחות מחיסולה המוחלט של מדינת היהודים והקמת מדינה פלסטינית על חורבותיה. מול אויב שטני וטוטלי כזה הייתה דעת הקהל הישראלית מאוחדת בשלילתו המוחלטת. היו אמנם קיצוניים ותימהוניים בשמאל אשר הצדיקו את עמדתו, ודגלו בהידברות עמו – אנשים כאורי אבנרי, אייבי נתן, ויוסי שריד – והיו אנשי מצפן שקיבלו את משנתו המדינית של אש"ף ודגלו בחיסול הישות הציונית ובהקמת מדינה רב-לאומית וסוציאליסטית. אנשים קיצונים אלו, דוגמת חיים הנגבי ממצפן, ייצגו מיעוט שולי בחברה הישראלית אך ידעו להשתלב באמצעי התקשורת ולהופכם לכלי שרת לקידום עמדותיהם.

אחוז אנשי המפתח בעולם התקשורת הישראלי שהגיע מאותם בתי מדרש שמאלניים קיצוניים הוא פשוט מדהים ואינו עומד בשום יחס להיקף התנועה באוכלוסייה. דוגמה בולטת לכך היא משה נגבי, איש שהצדיק בפרסומיה של תנועת יש גבול מלחמת אזרחים (!) אם ייחצו הקווים האדומים (שיקבע נגבי, כמובן). משה נגבי שימש שנות דור ויותר פרשן לענייני משפט של קול ישראל.

כך אירע שכאשר הפתיע רבין את האוכלוסייה בישראל עם תרגיל אוסלו שלו – שהיה למעשה אימוץ התורה הפוסט-ציונית מבית מדרשן של התנועות השמאלניות הקיצוניות ביותר – זכו הוא וממשלתו לגיבוי מוחלט של התקשורת הישראלית, ללא שום פרופורציה לתמיכה בהן בקרב הציבור הנכון.

האזרח הקטן, ששנא את הרוצח המגעיל עם הזיפים והאקדה, נותר פתאום חשוף אל מול תו התקינות הפוליטית החדש. המלך אמנם עירום ונותר דוחה כשהיה, אך מכל עבר הריעו לו ההמונים, והאזרח הקטן אימץ את התשפוכת התקשורתית. כל כלי התקשורת האלקטרונית והכתובה גויסו לשינוי עמדות הציבור, והמתקפה המסיבית על המוסכמות בנושא אש"ף, החלה לתת את אותותיה.

רבין, שכדי להיבחר הבטיח באופן חד־משמעי כי לא ידבר עם אש"ף ולא ידון כלל על מדינה פלסטינית, לא היה צריך להתמודד עם

תקשורת טורדנית שתציק לו בשאלות מביכות כמצוות תפקידה בדמוקרטיה. להפך, התקשורת הפכה בכל דרך אפשרית את רבין ועוזריו ל"גיבורי השלום", ואת אלו שהעזו להשמיע קולם נגד "תהליך השלום" הפוסט-ציוני נעשו אצלה ל"מחררי מלחמה", ל"ימין קיצוני" וכדומה. מפגיני הימין הוצגו תמיד כ"ימין קיצוני" – ברמיזה לכיוון הפשיסטי, והפגנות התומכים בתהליך תוארו תמיד כפעילות "מחנה השלום".

לא נעים היה אז להיחשב מתנגד למדיניות הממשלה. האליטות בצבא, במשטרה ובאקדמיה מיהרו לישר קו עם הממשלה והתקשורת והכל הזינו אלו את אלו בתמיכה ב"תהליך".

כן, למשל, שיחרר הרמטכ"ל דאז אהוד ברק הצהרות פוליטיות, כמו זו המעדיפה את "שלום" כנכס אסטרטגי על פני רמת הגולן – הצהרה שהגיונה הפנימי פוליטי (ברק הצטרף למפלגת העבודה מיד עם שחרורו מצה"ל) וכל כולה מעילה בתפקידו הצבאי. כלי התקשורת הזדרזו לפרסם הצהרות כאלו וההזנה ההדדית לא הותירה סיכוי כלשהו לאזרח הקטן שניסה לעבד בעצמו את הנתונים.

אדם מן היישוב נוטה להצטרף במצב כזה למקהלה המקרקרת ומהללת את בגדיו החדשים של המלך ולא להביט אל מבושיו.

כדור השלג המתגלגל של עיצוב דעת הקהל צבר תאוצה לכיוון של הכרה כללית באש"ף, ה"צורך" לקיים עמו משא ומתן וההכרח למסור לידי חלקי ארץ. בתחילת הדרך, בזמן שנחשפו המגעים עם המחבלים לציבור הרחב, ניצב הכדור בראש ההר ולא היה ברור לאן בדיוק הוא יתגלגל, אך ככל שחלף הזמן ואיש לא ניסה לבלום את הכדור, הוא תפח וצבר תאוצה, כשהוא רומס את כל ערכי הציונות המיושנים. בנקודה זו כבר אי אפשר היה לעוצרו.

דעת קהל – הוא מושג המצריך עיון. לכאורה, אפשר להסיק מהדברים שנאמרו עד כה שזו ארצנו ניסתה לפעול בניגוד לדעת הקהל, שהחלה לנטות לטובת ממשלת רבין. אין הדבר כך. כדי להבין זאת כדאי להיזכר בסיפור בגדי המלך החדשים. כל אחד מאלו שהריעו למלך העירום ידע בליבו פנימה את האמת המבישה, אך למסתכל מן הצד נדמה היה שמוסכם על הקהל כולו שהמלך לבוש לתפארת. נדרש

ילד קטן שיבוא עם סיכה ויפוצץ את הבלון הזה. כשזה קורה, הבריות מתפכחות ודעת הקהל האמיתית נחשפת. כשמכל מרקע וכותרת עיתון הריעו להכרה באויב הנתעב מיום אתמול – החלה דעת הקהל החיצונית להשתלט על תבונת הציבור. במציאות התקשורתית החד-צדדית, לא הצליחו המחאות הרגילות לפוצץ את הבלון הזה. היה צורך בסיכת המרי האזרחי של זו ארצנו כדי לגרום לאנשים להתעשת. אך לא רק בזירת דעת הקהל הישראלית עמדה ממשלת ישראל אל מול מציאות לא ברורה בשלבים הראשונים. גם ה"פרטנר" עצמו תבע ממנה לעבור משוכות רבות של חשדנות. בתחילה סירב רבין נמרצות להיפגש עם ערפאת בעצמו ואפילו לא חלם ללחוץ את ידו. כל צעד פזיז של אחד הצדדים התפרש מיד כהטמנת פח לצד השני, ופעילות התיישבותית בשטח בשלב זה הייתה בעלת פוטנציאל ממשי לנטרל את התהליך כולו.

כשפסענו ברחובות ירושלים חשנו שמואל ואני שזהו זמן קריטי. אם נוותר בשלב זה, רכבת אוסלו תצא לדרכה ללא שום התנגדות ממשית; ולמעט נביחות חסרות משמעות, הדרך סלולה לאבדן לב הארץ וכל מה שיבוא בעקבותיו. חשנו שאת תיבת פנדורה הזו עוד אפשר לסגור בשלב בלתי יציב זה. אמנם יידרש מאמץ מרוכז ואיחוד כוחות אך הדבר עדיין אפשרי. שבנו לקרני שומרון בהחלטה לנסות ולהציל את המאבק ויהי מה.

באותו לילה עמדה בפנינו ברירה קשה ביותר. מהמבצע המקורי לא נותר הרבה. מעשרות היישובים שהיו מוכנים לפעולה נותרנו עם יישובים בודדים שעדיין היו מעוניינים לצאת גם ככלות מסכת ההתשה וההתכתשויות עם מועצת יש"ע.

ואז עלה במוחי רעיון.

"תראה," אמרתי לשמואל, "ממחסנית של מאה כדורים נשארנו לנו בערך חמישה (יישובים שמוכנים להמשיך); עכשיו כבר איננו יכולים לירות צרורות כמו שתכננו. במקום זה, בוא נירה בבודדת. בכל ערב נעלה יישוב אחר."

נכון, הצבא יוכל לרכז שם את כל הכוחות, ואנחנו 'ננופנף' מכל נקודה עוד לפני שנתקע יתד אחת בקרקע. אבל בכל זאת, התנחלות חדשה בכל ערב תיצור רעש גדול. ואולי אם נצליח לעורר תהודה ציבורית, יצטרפו אלינו בהמשך גם יישובים אחרים. יישובים שעלו על הקרקע ופוננו ישובו ויעלו במקביל לעליית יישובים חדשים וכך אולי בכל זאת נצליח להפעיל לחץ ממשי על המערכת, שלא תוכל לטפל בכמה מוקדים בעת ובעונה אחת.

הרעיון לא טמן בחובו אותו קסם של הרעיון המקורי וגם רוח הלחימה המקורית נעלמה בפחי נפש, אך אנו נאחזנו בתקווה שנצליח לקומם את מה שחרב, להפיח רוח חדשה והנוטשים את הזירה יחזרו אליה אחרי שבוע של מאבק חוזר ונשנה בשטח.

עם הרבה פרפרים בבטן ניגשנו לביצוע התוכנית החדשה, שהייתה מעט מזעיר ממה שתוכנן והוכן מלכתחילה. חשבנו היטב על הכוחות העומדים לרשותנו: כולם היו יישובים ואנשים מהמעגל השני של ההתיישבות, שלא היו חלק מגוש אמונים ההיסטורי ולא היו מחויבים לקליקה של יש"ע, אלא למאבק עצמו.

נותרו מוכנים: קרני שומרון (אלא מה), מעלה אדומים (כמה 'אמריקנערים' שהתגררו שם), קריית ארבע (האופוזיציה הנצחית לממסד היש"עי), בת עין (יישוב של חוזרים בתשובה מנותקים לחלוטין מכל ממסד שהוא), תפוח (ע"ע קריית ארבע), ועוד כמה יישובים שהיה לנו ספק לגבי רמת המוכנות שלהם.

החלטנו להתחיל עם קריית ארבע. במצבנו, העדפנו להפעיל את התותחים הכבדים מיד בהתחלה. בלילה השני תעלה בת עין (סמכנו על האמונה שלהם. הם יעלו גם אם הלילה הראשון יתפקשש). קרני שומרון תעלה בלילה השלישי (כאן נמצאים שמואל ואני, יהיה בסדר), תפוח ברביעי, חשמונאים בחמישי, יקיר בשישי, מעלה אדומים בשבוע שאחריו ועד אז, אינשאללה, יצטרפו גם המתנדדים.

יצרנו מיד קשר עם היישובים האמורים. אגב כך התברר לנו שאת מפח הנפש שלנו עם הממסד של יש"ע חשו על בשרם אנשים רבים בהזדמנויות אחרות. הם לא היו זקוקים להסברים ארוכים.

תאריך ההתנחלות הראשונה נקבע ליום ט"ו בשבט תשנ"ד

(26.1.94).

אנשי קריית ארבע קיבלו על עצמם להיות נחשונים. לא היה צריך להסביר להם מה לעשות. קריית ארבע ניצב תמיד בחוד המאבק וספג את מנת הרוותחין הקשה ביותר מצד השמאל (ולמרבה הצער, גם מהנהגת הימין). הם היו מתורגלים במבצעים כאלו ושמחו שהפעם הם אינם לבדם במערכה.

"אל תדאג", אמרו לי יהושע שני ושלוש ישראל, מהדמויות הבולטות בקריה, "אנחנו כבר נכין פה חגיגה אמיתית." "ואכן, אנשי הקריה הכינו תוכנית מפורטת שעל אף הידיעה הברורה של השלטון בדבר המקום והזמן עדיין הצליחה להפתיע את הכוחות בשטח. אפילו לי לא הסכימו אנשי הקריה לספר היכן יתמקמו ומה יעשו – עד כדי כך הם מידרו את עצמם. אני סמכתי עליהם, ובצדק.

מוטי קרפל וחבריו מבת עין הכינו את נקודת ההיאחזות ללילה השני וארגנו את המתיישבים.

היכרותי את אנשי בת עין הביאה אותי לתחושה עמוקה של התבטלות בפני אנשי אמת אלו. כל יושביו הם חוזרים בתשובה, אנשים שלא מצאו מנוח לרגלם בכל צורת התיישבות אחרת. הם בנו את בתיהם במו ידיהם וסירבו להסתייע בכוח עבודה ערבי. כולם בעלי עיניים עמוקות וחודרות וגישה המשלבת אמונה תמימה ואופטימיות עם התחברות לטבע ולחיי מעשה. אחד מגדל עיזים בחצרו, שני מנהל קליניקה מפורסמת בעיר, שלישי יושב כל היום בבית המדרש ולומד. בתיהם המשתלבים בטרסות הטבעיות כמעט שאינם נראים במבט ראשון, וילדיהם נראים כאילו שבו זה עתה מצפייה בקרב שבין דוד לגולית.

קרני שומרון הכינה את עצמה גם היא וכך שאר הישובים – אף כי אף אחד לא הגיע לקרסולי התפעול המבצעי של קריית ארבע.

הודענו לתקשורת על כוונותינו, ופרסמנו ברבים את תאריכי המבצע והמקומות שאליהם נעלה. מאלמנט הפרישה הרחבה וההפתעה לא נותר שריד. אילו הייתה התקשורת מתעלמת מאיתנו ולו היה צה"ל נמנע מלהגיע למקום ספק אם היינו זוכים להד כלשהו. במקרה כזה, תכננו לבסס את הנקודות החדשות כהתנחלויות של ממש. היו לנו גם

תוכניות להביא מתנדבים מגבולות הקו הירוק ולפתוח למעשה בתנופת התנחלות – דבר שלא היה מאפשר התעלמות מאיתנו. כפי שהתברר, התכנון הנוסף היה מיותר בשל תגובתה החריפה של ממשלת רבין.

היחס שבין הנקודות הזעירות שהעלינו והכוחות שנשלחו לפנות אותן היה מגוחך ממש. כשראיתי את גדודי החיילים היורדים אל האוהל העלוב ואל הדגל שהניפו תושבי בת עין התחוויר לי כמה צדקתי בהערכותי הראשוניות: הן בהערכת שבריריותו של התהליך בנקודת הזמן שבה נמצאנו; הן בתלותו המוחלטת בהתנהגות המתנחלים; והן בתגובתו הצפויה של השלטון.

צדקתי. בראייה לאחור אני מעז לומר שאלמלא מועצת יש"ע יכולנו לפתוח אז בתהליך שהיה סותם את הגולל על אותה באר צפועונים שנפתחה באוסלו.

בדיק עם פתיחת המבצע נקראתי לתרגיל מילואים של שלושה ימים ולא התאפשר לי להשתתף בעלייה על הקרקע של אנשי קריית ארבע. התנחמתי בכך שבקריית ארבע יסתדרו בלעדיי, כי אין שם בעיה של מנהיגות מקומית. שמואל הצטרף אליהם בליל העלייה, ואת מה שהתרחש שם שמעתי בזמן האירוע בטרנזיסטור קטן שהיה צמוד לאוזניי בזמן המילואים.

לאנשי קריית ארבע לא היו אשליות בנוגע לנחישות הצבא לפנות אותם מכל התנחלות שהיא. הם היו מורגלים בפעולות מחאה עצמאיות. קריית ארבע מצאה עצמה מאז פרוץ האינתיפאדה, בקו הדם של המאבק בין הלאומים על הארץ הזאת – פשוטו כמשמעו.

צאצאיו של אברהם מיקדו את המאבק על הארץ שהובטחה לו, סביב קברו. ממשיכיו החוקיים של המונותאיסט הראשון, יצחק, יעקב ונשותיהם, קבורים אף הם באותו אתר מופלא, במערת המכפלה; יורשיהם המשיכו לשבת במקום אלפי שנים, עד שנטבחו במאורעות תרפ"ט וגורשו בידי בני בניו של ישמעאל.

לאחר שחרור המקום במלחמת ששת הימים החלו יהודים לשוב לעיר אבותיהם אך הערבים התעשתו במהירות והבינו כי איש אינו מתכוון להיפרע מהם על עברם הרצחני ולא התכוונו לאפשר להם

לעשות זאת. התנכלויות היו עניין שבשגרה ומעשי טבח מחרידים הפכו לריטואל קבוע.¹⁷

שורת הנרצחים בקרב יהודי חברון ששבו לבתיהם של טבוחי תרפ"ט – התארכה והלכה. בתגובה הידקו השלטונות את הפיקוח – על היהודים.

מחאות אנשי קריית ארבע וחברון נתקלו בחומת אטימות. צה"ל ראה בהם גורם מתסיס באזור ערבי, והממשלה התייחסה אליהם כאל גורם עוין של ממש. בתקופת ממשלת רבין הפכה קריית ארבע עיירה רדופה. אנשים חששו לדבר בטלפון ולו גם שיחת חולין. כוחות גדולים של צבא ומשטרה בלשו כל הזמן בכל פינה בניסיון לאתר מפגינים פוטנציאליים. החשש הגדול מהערבים תורגם לאלימות מצטברת כלפי היהודים. התקשורת הצטרפה לחגיגה, והציגה את יהודי חברון והקריה כחומייניסטים מסוכנים של ממש, כקוץ בישבנו של כל ישראלי, שכוחות צבא "עצומים" נדרשים לתת את חייהם להגנתם והציבור צריך לבזבז עבורם את מיטב כספו. אנשי הקריה ניצבו בחזית המאבק, נטלו תשעה קבין מן הטרור הערבי, ובנוסף – מנת יתר של הסתה תקשורתית, ועריצות השלטון וזרועותיו. מועצת יש"ע, המנהיגות הממוסדת של המתנחלים, ניערה את חוצנה מאנשי הקריה ונקטה את הקו הידוע לשמצה שהוביל 'דומפה' הבלתי נלאה: "אנחנו היפים – זה רק הם שעושים צרות." אמרות השפר של דובר מועצת יש"ע בדבר "עשבים שוטים" הצומחים בקריית ארבע שוכפלו בשקיקה רבה בכל אמצעי התקשורת ושימשו כלי שרת ראשון במעלה בידי כל אלו שביקשו לדחוק את אנשי הקריה לפינה.¹⁸ אצל אזורי ישראל התקבל

¹⁷ג. השייח' ג'עברי, ראש עיריית חברון בזמן שחרורה, הציע לכוחות צה"ל המשחררים לשלם פיצויים למשפחות הנרצחים בתרפ"ט, שכן דירה מלא עבור כל התקופה שבה נעשה שימוש בבתיהם, ואף הזמין את היהודים לשוב ולהתיישב בחברון כולה (מעריב 15.6.67, מתוך נתיב מאי 1997). אולם זמן קצר אחר כך הבינו ג'עברי וחבריו עם מי יש להם עסק, והרצחנות הערבית המסורתית שבה על כנה.

¹⁸ד. למשל, כשהפך מזכ"ל מועצת יש"ע הכריז 'דומפה' בכנס של שלום

הרושם בתקופה ההיא שקריית ארבע על 6,000 תושביה, היא מעוז חמאס ותואמת הקסבה של שכם, פחות או יותר. הקריה הפכה סיר לחץ חברתי וקשה מאוד היה לגור שם גם בלי הבעיה הביטחונית הקשה שיצרו הערבים. היו תושבים שעמדו בכל התנכלויות הערבים, אך נשברו ועזבו את המקום לנוכח הדמוניזציה הלאומית שנערכה להם. לאנשי הקריה, העובדה שגוף חיצוני (זו ארצנו) יצא במבצע בכל יש"ע כשהם מהווים בו חוליה בלבד ואינם עומסים על שכמם את כל המאבק, הייתה חידוש מעודד. העובדה שמועצת יש"ע נותרה מחוץ לתמונה שימחה אתם אף יותר, ולא היה צריך שכנועים רבים כדי להוציאם לפעולה.

הם ארגנו מאות אנשים ותכננו להיכנס לבית נטוש סמוך לצומת הזכוכית שבפאתי הקריה. הנקודה עתידה הייתה להיקרא "גבעת לפיד" על שם אב ובנו, בני משפחת לפיד, שנרצחו במקום זמן קצר קודם לכן. איש מה'חיילים' לא ידע מה היעד. המידור היה גבוה מאוד, ותוכנית הטעיה מתוחכמת הוכנה מראש.

ההושוע שני, שלום שראל וחבריהם ידעו שצה"ל ישב להם על הזנב, צמוד וקרוב לאורך כל הערב וינסה לגדוע את הניסיון בעודו באיבו. היה עליהם למצוא דרך להוליך שולל את הצבא, להגיע לנקודה ולהתבצר בה, עם העיתונאים ובלי הצבא. והם עשו זאת.

קבוצה קטנה של כחמישים איש יצאה ראשונה וביימה התנחלות בפניה מרוחקת של קריית ארבע. חיש קל נעו כל הכוחות לאותה

עכשיו כי יש אנשים בחברון העיר המסוגלים לחזור על מעשהו של ד"ר ברוך גולדשטיין. "מי שמכיר את יהודי חברון ואת גישתם המתונה להדהים ביחס למציאות המטורפת שנכפתה עליהם, יכול רק לשער את הנזק שחוללה הצהרה כזו מפי מנהיג לכאורה. איש לא שמע מעולם את מנהיגי שלום עכשיו יוצאים בביקורת בסגנון זה כלפי אנשי מחנה 'השלום'. למנהיגי שלום עכשיו אין סיבה לפזול למקורות לגיטימציה ציבורית בישראל. למנהיג מועצת יש"ע לא הייתה לגיטימציה בעיני עצמו והוא ניסה לשאוב אותה בהטלת בוץ באנשי מחנהו, לא בבירור פנימי אלא בכנס של שלום עכשיו.

נקודה והחלו לפנות את מאחו הדמה. כוחות נוספים חסמו את דרכי הגישה למקום וכצפוי גודל הכוח שרוכז במקום יצר כאוס. איש לא ידע מימינו ומשמאלו, רשתות הקשר הוצפו בדיווחים, וכל הגנרלים מיהרו לאזורי המצלמות על שלישיהם, נהגיהם, קמב"ציהם וכו'.

בתוך כל המהומה הצליחו כמה מאות אנשים לחמוק ולהתמקם בבניין הנטוש שבפאתי הקריה ולהתבצר בו, מלווים בגיל ליטמן מקול ישראל ובאנשי תקשורת נוספים.

ההפתעה הייתה מושלמת. נדרש לכוחות הצבא זמן רב להבין כי נפלו בפח וטעו בזיהוי המאמץ העיקרי, וזמן רב עוד יותר נדרש להם להתארגן ולפנות את המתבצרים בבניין. הפינוי עצמו לא היה כרוך במאמצים מרובים, שכן כל המשתתפים הקפידו מאוד לשמור על פסיביות מוחלטת ולא ניסו להתנגד בכוח לפינוי.

עשרות עצורים הובלו באותו לילה לבתי המעצר בבית לחם ובירושלים. גם שמואל נעצר באותו ערב עם אנשי קריית ארבע ושוחרר למחרת. בין העצורים היה גם עו"ד צעיר – עולה חדש מאנגליה בשם שון קספר. קספר היה עתיד ללוות אותנו תקופה ארוכה ולהתנדב להגיע באישון לילה לבתי מעצר שכוחים בכל רחבי הארץ כדי לדאוג לשחרורנו.

הבאים בתור היו תושבי בת עין ואני נערכתי להצטרף אליהם עם שחרורי מהמילואים.

הגעתי לבת עין בערב העלייה על הקרקע.

היה קר מאוד בהרי גוש עציון. חברי היישוב התכנסו בבית הכנסת שבנו כמו ידיהם והתארגנו לעלייה על הקרקע. שום סימן לכוחות צבא לא נראה במקום. איש לא יכול היה לדעת כיצד יתפתחו הדברים. התיישבתי בפינת בית הכנסת והקשבתי להנחיות שניתנו על ידי פרנסי היישוב הקטן. אמרתי כמה מילים, עניתי לכמה שאלות ויצאנו לדרך.

השתדלתי להיות נוכח בכל אחת מהעליות על הקרקע. לא ראיתי בעצמי מנהיג והתנהגותי החיצונית מעולם לא הייתה כזו, אבל ידעתי שהציבור במקום זקוק להנהגה – ולכן סיגלתי לעצמי התנהגות

מותנית. אפשרתי להנהגה המקומית לנהל את העניינים, בתקווה שלא יזדקקו לעזרתי. התחמקתי מראיונות לתקשורת. רצינו שצופי הטלוויזיה יראו בכל ערב פנים אחרות. אך התושבים ידעו שאני שם, ומן הסתם שאבו מכך עידוד והעריכו את סוג ההתנהגות הזה.

כמו בקריית ארבע, גם כאן זכתה הנקודה החדשה לשם. בת עין כינתה אותה "מאחז דור ההמשך". בדרכם נטלו האנשים אוהלים, קרשים, דגלים וכמה אביזרים וצעדו במורד ההר לנקודה. "מאחז דור ההמשך" הוקם בנקודה שכוחת אל, שלולא הפרסום התקשורתי אפשר היה לבנות בה את מגדל שלום בלי שאיש יבחין בכך.

כשהגענו למקום הלילה כבר החשיך וגשם ירד על כולנו. התחלנו לבנות את המאחז. על תורן שנתקע באחד הסלעים נתלה דגל גדול והמתנחל מבת עין שתלה אותו כבש למחרת את כותרות העיתונים. מסביבנו רחשו אנשי התקשורת – בימים ההם עוד לא היה לי מושג מי הוא מה, אלו רשתות נמצאות במקום, מי זרה ומי מקומית, מי מהרדיו ומי מעיתון.

במקום הופיע קצין בדרגת סגן אלוף והודיע לנו שעלינו להתפנות מן המקום. נוצר ויכוח סביב הג'יפ הצבאי, אך אני קטעתי אותו. ביקשתי מהאנשים לא להתווכח אלא להמשיך במשימתם ולהתעלם ממנו, וכך היה.

לא עבר זמן רב ונודע לנו כי כוחות גדולים מאוד של המשטרה הצבאית התמקמו באזור. כעבור פרק זמן נוסף הופיעו בראש ההר החשוך מאות דמויות שאי אפשר היה לזהותן בחושך, בגשם ובערפל. הנחנו שמדובר בכוחות צבא, אך הם היו מרוחקים כחצי קילומטר מאיתנו, ואנו העמדנו פנים של מי שאינם מבחינים בכך.

הדמויות הלכו והתקרבו. אחד מאנשי הטלוויזיה הפנה את זרקורי המצלמות לעבר החיילים והמראה עורר פרץ צחוק אצל כל הנוכחים במקום. מאות חיילי משטרה צבאית שהובאו למשימת הפינוי שלנו, הגיעו ישירות מהקורס החילי, אי שם בצריפין. הם הוכנו למשימה בצורה מושלמת ולבשו אפודות אדומות-לבנות מחזירות אור. מאות שוטרים צבאיים נראו לפתע גולשים במורד ההר לאור זרקורי המצלמות, באפודות מחזירות אור שזרחו באדום בוהק על רקע

הערפילים והאפילה הכבדה במקום.

אי אפשר היה לראות פנים, מדים, רגליים או ידיים. נראו רק מאות אפודות מלבניות זוהרות תלויות באוויר ומתקדמות אלינו בצעד נמרץ, כמו גדוד חיילי הקלפים של מלכת הלבבות באליסה בארץ הפלאות.

הניגוד הבולט בין ממדי הכוחות שנשלחו לצלע ההר השכוח הזה לעשרות הבודדות בנקודה, לאוהל העלוב ולדגל המרוט היה בולט לעין. ברור היה שהאיום מצד זו ארצנו זכה ליחס רציני ביותר, והיה מי שהחליט לגדוע את המהלך בהחלטיות בעודו באיבו. גם סוג הכוחות הפתיע אותי. הנחתי שכוחות צה"ל באזור הם שיפנו אותנו, אך צה"ל שלח אלינו אנשי מקצוע – שוטרים צבאיים – ככל הנראה בזכות סמכויותיהם המורחבות, המאפשרות פתיחה קלה יותר של הליכים משפטיים בשלב מאוחר יותר.

התירוצים שבהם השתמשה הצמרת הפוליטית והצבאי כדי להבאיש את ריחם של המתנחלים בעיתוני הבוקר שלמחרת עוררו גיחוך. "המתנחלים מאלצים אותנו להפריש כוחות למאבק איתם במקום לשמור עליהם," רטנו מקורות צבאיים 'בכירים'. ברור היה שמדובר בדברור המגיע הישר מלשכת ראש הממשלה. השוטרים הצבאיים שפינו אותנו מעולם לא שמרו על מתנחל; אך גם אילו עשו זאת, הטענה הייתה משוללת יסוד וכוונתה הייתה לשלול את הלגיטימציה של ציבור המתנחלים.

כשהסתדרות שובתת או כשמפגינים ארגוני שלום לא יהיה מקור 'בכיר' שיטען שפעולתם מונעת מהמשטרה טיפול בגנבים וברוצחים. המדינה חייבת לטפל בהפרות סדר בכל רובדי האוכלוסייה, ולשם כך היא מקצה את הכוחות הנראים לה מתאימים.

כאשר מדובר במאבקם של המתנחלים, הופך פתאום העניין לנטל על צה"ל. כלומר, פורטים כאן על מיתר הלויאליות הציבורית לצה"ל ומנסים להציבו נגד המתנחלים ומאבקם. הגדילו המפקדים הבכירים לעשות כאשר טענו כי בשל הצורך לפנות מתנחלים יקשה על צה"ל לשמור עליהם כראוי. כלומר, המתנחלים עוד נושכים את היד המנסה

להגן עליהם – הם האחראים להפקרתם הביטחונית. התעמולה הזו הייתה מרושעת, בייחוד על רקע ההפקרות ששררה באזור בשנים האחרונות והתנערות צה"ל מאחריותו הביטחונית. אילו היה מפקד צבאי באזור הצפון מודיע כי תושבי הצפון מהווים נטל על צה"ל, הוא היה מסיים את תפקידו כבר באותו יום. אך המתנחלים נאבקו על עצם הלגיטימיות של ישיבתם במקום וצה"ל והממשלה ידעו זאת, וניסו לכרסם בלגיטימציה הזאת. במאבק זה הייתה ידם של המתנחלים על התחזונה ונותרה כך.

עד מהרה התפוגג חזיון האפודות הסוריאליסטי, ומארץ הפלאות של אליסה שבנו אל ארץ הפלאות היהודית.

ככלות ויכוח קצר פינו השוטרים הצבאיים ללא קושי רב את התושבים מהמקום. האוהלים פורקו, הדגלים הורדו, רבים מהשוהים במקום נשלחו למעצר ובזה תם העניין. המפקדים במקום פעלו לפי הוראות כה נוקשות עד שגם כמה מהעיתונאים במקום הוכו ונעצרו. זו הייתה שגיאה והיא פעלה נגדם בכיסוי העיתונאי למחרת.

אני לא נעצרתי באותו ערב. אולי העמדה הלא מתבלטת שלי חסכה ממני את התענוג. לא הייתי מוכר והכוחות במקום לא זיהו אותי כדג שמן. ידעתי שזו הייתה רק יריית פתיחה, והמאמץ העיקרי עוד לפנינו. היה חשוב לי להישאר חופשי עוד יום-יומיים ולכן גם לא התאמצתי במיוחד להיכנס למעצר בשלב ההוא.

שבתי לביתי בשעת לילה מאוחרת. לא ידעתי מה היה האפקט או האם דברים יתחילו לזרום כמצופה או יתבררו כלא משמעותיים. לכאורה, המטרת הושגה במלואה: עשרות אנשים נעצרו, היה מאבק מתקשר היטב על הקרקע, והממשלה נהגה בדיוק כפי שציפיתי שתנהג. אך האם העניין הציבורי יצבור תאוצה או יגווע?

כותרות העיתוניים למחרת בבוקר לא אכזבו. הדיווחים הרבים וההתעניינות התקשורתית הרבה הבהירו לי שאני פורט על המיתר הרגיש שאליו כיוונתי. בעקיפין עודדו הפרסומים את הקבוצות הבאות שהתארגנו לעלייה.

בערב הבא הגיע תורנו, אנשי קרני שומרון. בחרנו שלוחה חשופה, לא הרחק מאזור התעשייה של קרני שומרון. למקום היה ערך ייחודי. מדובר היה באדמה יהודית פרטית, בבעלותו של משה זר, מתושבי המקום. למעשה היה המבצע שווה ערך מבחינה משפטית למסיבת גן בשטח פרטי, ואנו רצינו ליצור בעיה משפטית בפניונו מהמקום. לא היו לי אשליות רבות. מעולם לא הטלתי יהבי בעיניים עצומות על השוויון בפני החוק בישראל, אך בכל זאת הצטיידנו בכל אישורי הבעלות על הקרקע ובהזמנה כתובה של בעל השטח.

הניירות שבידינו היו חסרי כל ערך כשהגיעו הכוחות לפנותנו. מח"ט הגזרה הכריז על כל השטח שבין שכם לכפר סבא – כולל קרני שומרון, קדומים, וכל מה שבתוכן וביניהן – שטח צבאי סגור, וניתנה לנו ארכה קצרה להתפנות מהמקום. התושבים, שלא ידעו כלל מה קורה ובאו לערוך קניות במרכז המסחרי הסמוך, מצאו עצמם מובלים למשאית העצורים שהוכנה מראש. עולה חדשה שיצאה מהמרכול והוציאה מתיקה מצלמה כדי לצלם למזכרת את ההתרחשות, הותקפה על ידי קצין האג"ם של המשטרה הצבאית. הקצין חבט בפניה ומשך מידיה את המצלמה.

המצב המגוחך שבו הפך סלון ביתם של התושבים לשטח צבאי סגור לא עניין איש מהגורמים המשפטיים. השימוש הסיטונאי שעורך צה"ל בכלי של הכרות שטח צבאי סגור רוקן את המונח מכל משמעות עניינית והפך אותו לכלי פוליטי. שטח צבאי סגור מעצם מהותו הוא אזור בעל רגישות ביטחונית כתוצאה מאימונים, פעילות מבצעית או חשיבות אסטרטגית זו או אחרת. במקרה שלנו – לא נכנסנו לשטח צבאי סגור – השטח הצבאי הסגור "נכנס אלינו".

חיילי המשטרה הצבאית סחבו אותנו בזה אחר זה והובילו אותנו אחר כבוד לטיוליות מסורגות שהוכנו מבעוד מועד. כשהגיע תורי, ניגשו אליי החיילים והחלו בתהליך האזהרות שלפני המעצר. ביקשתי מהם לוותר על השלב הזה ולבצע את תפקידם. הם סחבו אותי

לטיולית העצורים, כשהם נוקמים את נקמתם הקטנה ושומטים אותי מפעם לפעם על גבי אל הטרשים והדרדרים. לא התייחסתי לעניין. בכל ההתרגשות שמסביב גם לא חשתי כאב כלשהו. היו אלה ילדים בני 19 שפרקו את תסכולם ברגע של חולשה – על גבי. שכחתי לגמרי מן העניין, עד שכמה ימים אחר כך נפלטה קריאת תדהמה מפיה של אשתי, כשראתה לפתע את גבי. אני שכחתי לגמרי מ"ניגוב" הטרשים הזה, אך עתה, לאחר שהגלידו החתכים, נראה היה כאילו עברתי סדרת מלקות. ציפי התרגשה מהקטעים האלו הרבה יותר ממני, וכשהגיעו הדברים לאלימות נגדנו איבדה את חוש ההומור שלה כליל. ניסיונות ההרגעה שלי לא שיכנעו את הכעס הרב שעצרה בקרבה.

באותו לילה נעצרו עשרות גברים ונשים. אחד מהם, שותק ומחייך בביישנות, היה ד"ר יוסף ביגון. יוסף, שהזדהה עם מאבקנו, הצטרף לפעילות ונעצר עם כל החבורה בלי שיווהה על ידי עוצריו.

הטיוליות המלאות החלו במסע מפרך בין בתי המעצר השונים בארץ. אנשי בת עין וקריית ארבע היו עדיין עצורים, ומערכת בתי המעצר החלה כורעת תחת העומס. הצורך לשמור את הקבוצה הגדולה במקום אחד, כדי שלא לשנע עצורים מכל רחבי הארץ לדיון משותף בהארכת מעצר אילץ את המשטרה לחפש לנו מקום מעצר מתאים. לבסוף, לקראת בוקר, הגיעה השיירה... לבית המעצר בטבריה.

במקום המתינו עברנו בהפגנת הזדהות תושבי טבריה, לצד נציגים רבים מאמצעי התקשורת. הוכנסנו למעצר ולפי מה שהוסכם מראש השבנו לכל שאלות חוקרינו בתשובה אחידה: "זוהי חקירה פוליטית ואין לי מה לומר."

חילקו אותנו לתאי מעצר. התא שלנו התמלא ואז נפתח שוב שער הברזל של התא והצטרף אלינו יוסף ביגון, נושא על שכמו את המזרן התקני המעופש. הכמות הגדולה של עצורים אילצה לדחוס אותנו בכמות העולה על מספר המיטות; ביגון נידון לשינה על הרצפה. הצעתי לו להתחלף אתי. "אבל אתה מפקד המבצע." אמר יוסף בחיך. "בסדר! אז עכשיו אני נותן פקודה לעבור למיטה ההיא." עניתי והצבעתי על מקומי. יוסף השלים עם ה'פקודה' והתחלף אתי במקומות.

שמואל, שבהיותו תלמיד צעיר בארה"ב הפגין ונעצר לא פעם ולא פעמיים למען שחרורו של ביגון סבר שהסיטואציה משעשעת במיוחד. "תראה," אמר לביגון בחיוך, "אתה היית עצור ברוסיה, אני נעצרת בשבילך באמריקה, ועכשיו שנינו עצורים בארץ ישראל." ביגון חייך בטוב לב מהול במרירות.

את היומיים בטבריה בילינו בהשוואת התנאים בשלושת המקומות, בהאזנה לבדיחות של שמואל (שהתעקש לנסות לחפור מנהרת בריחה באמצעות כפית פלסטיק שגנב מחדר האוכל) ובלימוד תורה בחברותא.

לעת ערב, כשהתארגנתי לשינה, הוצאתי מאי שם פיג'מה וכלי רחצה שהיו איתי כל הזמן והתארגנתי על רצפת התא, משל היה זה בית מלון מפואר. כל הנוכחים, שישנו בבגדיהם, פרצו בצחוק – ועד היום הם נזכרים בחיוך בהתאקלמות המהירה והמפונקת שלי. "תתחילו להתרגל," עניתי לסובבים, "זה הולך להיות ביתכם השני."

בשלב הזה ציפיתי שאנשי בת עין יעלו שוב לנקודתם, לפי התוכנית המקורית, אך הציפייה הייתה מוגזמת. רוב הגברים ביישוב היו עצורים או שבו זה עתה ממעצר. הם חששו לפרנסתם ולא יכלו לצפות לגיבוי כלכלי מן הסוג שניתן בקיבוץ למי שמופרש לפעילות פוליטית. בחורים אחדים אמנם ניסו לשוב ולאייש את הנקודה, אך הדבר לא עלה בידם.

כאן למעשה התגלה עקב אכילס של כל מבצעי זו ארצנו: חוסר היכולת להתמיד במאבק, להמשיך וללחוץ על אותה נקודה, אפשר לממסד לכתוש אותנו באמצעות המנגנון. כוחנו היה באפשרות לפצל כוחות ולאליץ את השלטונות להתמודד בחזיתות רבות. ברגע שהתייצבנו בטור עורפי ולא מילאנו את השורות מיד לאחר שהמנגנון נגס בעומדים בראש הטור, ברור היה שנאבד תוך זמן קצר את התנופה והמאבק ידעך. גם במבצע הגדול הבא שלנו, כשנה וחצי אחר כך, נכשלנו באותה נקודה בדיוק. סברנו שהציבור נחוש דיו לשוב ולחזור על אותה פעולה, אך התברר לנו שמי שיצא בשלב הראשון נטה בדרך כלל להסתפק בכך. כך הצלחנו לחזור לשטח עוד כמה פעמים והמאבק גווע.

מעולם לא בנינו מנגנון ארגוני מסודר. לא יכולנו לסייע ממשית לחברים העצורים ולבני משפחותיהם. לא התרמנו בעלי ממון ולא התארגנו למאבק ממושך. היו יתרונות מבצעיים למנגנון שלידי ולהיעדר ביורוקרטיה, אך עובדות אלו היו גם בעוכרינו.

לפי התוכנית המקורית היו אמורים לקום בהמשך עשר נקודות נוספות, בהן ביקיר, במעלה עמוס, במעלה אדומים ועוד. בשלושת שבועות המבצע אכן היו ניסיונות חוזרים ונשנים לעמוד בתוכנית המקורית, ונקודות רבות עלו ופוננו. היו כבר ניסיונות חבירה של תומכים מהערים הגדולות, ובמשחק כיפוף הידיים, לא היה ברור מי ינצח.

מטה זו ארצנו הקטן פעל בשתי רגליים קשורות ועוד יד אחת מנוטרלת, ללא גב כלכלי, אך הצליח להפעיל רק מעט מזעיר מיכולותיו ולהוציא את השלטונות משיווי משקלם – עד שטורפד בידי מועצת יש"ע. ראשי המשטרה כבר נערכו להקמת מחנות מעצר למתנחלים, צעד חסר תקדים שהיה חושף את אופייה הלא דמוקרטי של ממשלת השמאל, ומקנה לנו נקודות רבות בדעת הקהל.

הממשלה לא יכלה להרשות לעצמה, בשלב רגיש זה, להניח ולו למאחז אחד שלא יפונה עוד באותו לילה. המבצע אישש את ההנחה שיכולתה של המערכת להתמודד עם תופעה מעין זו מוגבלת מאוד ואין ספק שלו זכינו לשיתוף הפעולה הרצוי ואילו הצלחנו להוציא לפועל את התוכנית המקורית להקמת 130 מאחזים בו זמנית (או אפילו רבע מכמות זו) לא הייתה דרך להתמודד עם התופעה והמבצע היה משיג את יעדיו.

בפועל, בקרב כיפוף הידיים בין צה"ל המוגבל, מערכת הכליאה הפקוקה, ושאר המערכות השלטוניות שהיו על סף איבוד עשתונות, לבין קומץ מתנחלים שנאבקו בממשלתם ובהנהגתם כאחד, החלו המתנחלים לאבד גובה. הכוחות המדולדלים של התושבים, שאפשרו לטפל בהם בשיטת ה'סלאמי' במקום בחזית רחבה, והוויתור על יתרון הפרישה הגדולה בשטח, כל אלו עשו את שלהם. השלטונות והמנגנון

התישו את הבודדים שנאבקו בהם והמבצע הלך ודעך. ציבור המתנחלים אמנם נטה לצד הנאבקים ורבים שהתנגדו למבצע וקיבלו את עמדת מועצת יש"ע החלו להרהר בכך שנית ואף התייצבו רשמית בתמיכה בגורם היחיד שהתייחס למאבק ברצינות. אך גילויי התמיכה וזרם המצטרפים לא הצליחו למלא את השורות שהידלדלו.

שמואל ואני החלטנו להכריז על הפסקה במבצעי ההתנחלות, כדי למתן את כתישת הכוחות ולמנוע קריסה כוללת שלו. הפעילים איבדו את מרצם וגם אנחנו היינו מותשים כהוגן. התכוונו לפתוח במסע שכנוע רחב, לגייס מחדש את היישובים שנטשו אותנו ולשוב ולבצע בתאריך מאוחר יותר את המבצע המקורי.

ההצלחות הראשוניות אמנם חיסלו את גורם ההפתעה, אך איששו את הנחות היסוד והוכיחו כי התוכנית בת ביצוע. קרננו עלתה פלאים ביישובים השונים, ולהתארגנות מחדש היה סיכוי רב להצליח. אך כשבוע אחר כך, בבוקר חג הפורים, אירע מאורע שזעזע את המדינה כולה, טרף את הקלפים, ולא אפשר לנו מבחינה ציבורית לחזור ולהתארגן שנית.

קריית ארבע והיישובים הסמוכים לה ספגו את הלחץ הכבד ביותר באותם הימים. מספר ההרוגים והפצועים הלך וגדל, והגיבוי הממשלתי והציבורי, מהשמאל ומהימין הממוסד כאחד – הוענק דווקא לצד השני.

באותם ימים שימש בתפקיד הרופא המחוזי עולה מארה"ב בשם ברוך גולדשטיין. האיש היה לאגדה בחייו בין שכניו. מסירותו לתושבי האזור לא ידעה גבול והרחיקה הרבה מעבר לגבול מחויבותו המקצועית. האיש קרב אליו כל עני ומדוכא, טיפל בדאגה בבעיותיהם העדינות ביותר של התושבים ולא ויתר אף על המקרים הקשים ביותר. גולדשטיין נהג לעבוד בקביעות עם ילדים מפגרים בשכלם והגיע איתם להצלחות במקומות שאנשי מקצוע הרימו את ידיהם בייאוש. הייתה לו כל האהבה והסבלנות שבעולם לשבת עם ילד מפגר שאסף מאי-שם ולצייר איתו ציור. סמוך לכרית על מיטתו הונח תמיד מכשיר קשר

שלא פסק מלטרטר כל הלילה. גולדשטיין לא היה מוכן לאבד רגע יקר אם תושב נקלע למצוקה וגם בשנתו היה קשוב בחלק מהכרתו למוקד החירום.

כל תושב ידע שגם אם ייתקע באמצע לילה מושלג, בתאונה או במארב קטלני, ברוך יגיע – וכשיגיע, הכול כבר יהיה בסדר. ביישובים הקטנים שבדרום הר חברון היה התור במרפאות מתארך בימים מסוימים באופן מפתיע: "כולם רצו פתאום להיות חולים, כשידעו שהיום הוא מגיע למרפאה," סיפר לי חבר מבית-יתיר.

ד"ר גולדשטיין לא הסתפק בטיפול ביהודים וטיפל במסירות גם בערביי הסביבה וכמובן גם בחיילי צה"ל באזור. יכולתו המקצועית ומסירותו הרבה זכו בהכרה רשמית כשזכה בתואר רופא השנה מטעם קופת חולים.

לד"ר גולדשטיין היו שורשים עמוקים בעיר חברון. משפחתו חייתה שם לפני פרעות תרפ"ט. קריאות "אדבח אל-יהוד" שגברו והלכו בכל פינה נשמעו היטב אצל האיש שמשפחתו כבר חוותה את נחת זרועם הרצחנית של ערביי העיר. לא היה איש שראה בעיניו את תוצאות ההפקרה הביטחונית ואת שפך הדם המתמשך בחברון יותר ממנו. וכפי שהסתבר, הוא לא היה מסוגל לערוך את ההפרדה החיונית בין העומס הנפשי והמקצועי לבין חייו הפרטיים.

זמן מה לפני פורים נפוצו שמועות עקשניות על טבח מתוכנן של ערביי חברון בתושבים היהודיים שם. השמועות השתלבו היטב בהסתה הבלתי מרוסנת מהמסגדים. אווירה דחוסה של סכינים שלופות שררה בכל מקום. ואם אפשר היה לחשוב כי מדובר בדמיונות שווא ובמלל חסר משמעות היוצא מפיות המואזינים באירוע שאיש את החשש מטבח מתקרב ביהודים.

ערב אחד ערך הפיקוד הבכיר באזור ישיבת תיאום עם בעלי תפקידים מרכזיים באזור. ד"ר גולדשטיין נכח בישיבה בשל תפקידו כרופא מחוזי ובעל תפקיד חיוני בשעת חירום, לצד ממלאי תפקיד חיוני אחרים, שמפיהם נודע לי על תוכן הישיבה. הוסבר לנוכחים כי צפויות התקפות רצחניות על תושבי חברון היהודים – התקפות בהיקף גדול יותר מזה שאליו 'הורגלו' עד היום. ד"ר גולדשטיין התבקש

לפרוש את תאג"ד החירום ולהודיע מראש על חוסר במנות דם, פלסמה ושאר ציוד רפואי. גולדשטיין שאל את הקצינים הבכירים מדוע אינם מכריזים על עוצר בחברון אם ידוע להם על כוונות כאלו. התשובה הייתה ברורה ופשוטה: "יש עכשיו תהליך שלום – זה בלתי אפשרי."

בקריית ארבע ובחברון הייתה לביטוי המצמרר שטבע שמעון פרס, "קורבנות השלום", משמעות מעשית מאוד וד"ר גולדשטיין היה האיש שהתמודד יום עם מחיר הרפתקת אוסלו. אין ספק שעבורו הייתה התשובה שקיבל באותה ישיבה הודעה פשוטה וברורה על גזר דין מוות שהוטל על אי אילו יהודים, קורבנות שיועלו על מזבח "תהליך השלום".

בערב פורים ירד ד"ר גולדשטיין למערת המכפלה כדי לשמוע שם את קריאת מגילת אסתר. המון ערבי פרץ מן המערה בקריאות "אדבח אל-יהוד". החיילים המוצבים במקום ניצבו בחוסר מעש, וכשפנה אליהם גולדשטיין בשאלה מדוע אינם עושים דבר, משכו בכתפיהם בחוסר אונים.

הפור שנפל על היהודים בסיפור המגילה הפך להיות עניין אקטואלי מאוד בערב חג הפורים תשנ"ד. קל היה לראות איך סכנת החיים על יהודי שושן וממלכת אחשוורוש, שהתהפכה והייתה למוות ולהרג שהרגו היהודים בשונאיהם, הפכה לממשות חיה בנפשו של ד"ר גולדשטיין, שזה עתה סיים את קריאת המגילה, יצא ממערת המכפלה וראה כיצד השמועות, התחזיות הצבאיות וההיסטוריה רוויית הדם בעיר האבות מתממשות מול עיניו, ואין מושיע.

הוא לא השאיר אחריו שום הסבר מדוע בחר בדרך המזעזעת של טבח במתפללים המוסלמים כדי להפוך את הקערה על פיה. אולי חשב שפחות ממעשה כזה לא יחולל את הזעזוע שיביא לעוצר המיוחל, אולי שקע בתאוריה מיסטית כלשהי, ולכן בחר דווקא במקום זה ובדרך המזעזעת הזאת. איש לא ידע זאת לעולם.

אנשים שהכירו את ד"ר גולדשטיין, את מצב הדברים בחברון ערב הטבח הנורא ואת מסירותו של האיש לכלל ולפרט מתקשים לגנותו בפה מלא. קשה לגנות איש שהקריב את חייו כדי להצילך מטבח

ממשמש ובא, גם אם בחר בדרך נוראה כזו.

אני לא הכרתי את גולדשטיין. כששמעתי בבוקר חג הפורים על הרצח במערה הייתה תגובתי הספונטנית – רוצח מטורף, איש נאלח. האנשים בשטח סיפרו לי את הדברים שהוסתרו בשיטתיות על ידי אמצעי התקשורת בארץ והדבר יצר אצלי קונפליקט פנימי בהתייחסותי לאיש: דחייה וסלידה עמוקה ממעשה הטבח מול מסכת חיים ברוכה כשקדמה לו.

השלטונות סירבו לאפשר את קבורתו של ד"ר גולדשטיין בבית הקברות היהודי הישן בעיר חברון. הוא נקבר זמנית בכניסה לקריית ארבע. קבורתו הזמנית הפכה קבועה מאוד והשיגה מטרה הפוכה. מקום קבורתו הצדדי והבולט הפך סמל למצוקתה של חברון ומשך אליו אנשים שהזדהו עם מעשהו או שחשו חוב מוסרי כלפיו. עצם הקרבת החיים והמעשה המזכיר סיפורים תנ"כיים נקשרו במחשבות מיסטיות וחלק מהציבור במקום החל להתייחס לקבר בכבוד הנשמר לממיתים עצמם על קידוש השם.

גולדשטיין היה ונותר עברי תעלומה לא פתורה. סתירה עמוקה בין הווייתו כבן אנוש וכיהודי, לבין המצב האובייקטיבי שבו היה נתון. האם באמת לא הייתה ברירה אחרת? האם לא התערבו בשיקוליו שיקולים משיחיים שלא ממין העניין? ומה היה קורה אם לא היה נוהג כפי שנהג? והרי הוא לא היה סדיסט קטן, הנהנה מעינוי ערבים – הוא ריפא אותם.

אין ספק שגולדשטיין היה אדם קיצוני והשקפתו הייתה נטולת ממד עומק מסוים. הוא התמסר למטופליו בצורה מדהימה ואולי היטשטשו אצלו הגבולות. אולי היה משהו לא אנושי באותה מסירות חסרת מעצורים. ברור גם שלא היה מזן הקדושים המעונים שמשימים עצמם משיחים ומנסים להיכנס להיסטוריה במעשה מטורף. הוא לא ביצע את הרצח במערה כדי לעצור את התהליך המדיני. לא היה כאן ניסיון לשנות תהליכים פוליטיים. הוא ראה בהם אסון, כמובן, אך מעולם לא ניסה להתערב בהם כפרט. לא בתהליך הפוליטי התערב גולדשטיין, אלא בסכנת חיים ברורה וממשית לרבים מיהודי חברון. טוב, אפסיק כאן – איני פסיכולוג, ובעצם, אני כותב מתוך בלבול ומבוכה. ייתכן

שהרגשות העזים ישככו עם השנים ואפשר יהיה לדון בנושא זה ביתר קלות.

בכל רחבי הארץ והעולם נוצל מעשה הרצח במערת המכפלה לניגוח חסר תקדים של המתנחלים. איש אינו זוכר את שמו של רוצח הנוסעים ברחוב דיזנגוף, איש אינו זוכר את שמו של הערבי הרוצח בקו 18, הראשון או השני, איש אינו יודע מי רצח בדיזנגוף סנטר, מי טבח בעפולה, מי ריסס ביריות ומי דקר בהיחבא. כולם זוכרים את ברוך גולדשטיין.

בעזה, לעומת זאת, זוכרים את שמו של הרוצח הבולט ביותר שיצא מקרבם, אך בצורה שונה לגמרי. שמו של יחיא עיאש, 'המהנדס', זכור היטב לערבים. מנהיגם קרא רחוב ראשי בעזה על שמו בטקס חגיגי. ההלקאה העצמית חסרת התקדים בעקבות מעשהו של גולדשטיין משכה מיד גינוי נרחב במועצת הביטחון וברחבי העולם, התדמית של ישראל נפגעה והסערה בישראל פנימה סביב הטבח, גולדשטיין, מקום קבורתו וה'פולחן' סביבו לא דעכה במשך שנים. הישראלי ראה עצמו תמיד צודק, מוסרי ומונע מחוסר ברירה – ההפך הגמור מהרצחנות שאפיינה את אומות העולם והופנתה בצורה הסדיסטית ביותר כלפי היהודים לאורך הדורות.

הציונות סדקה את התדמית הזו בהישענה על כוחם הפיזי של היהודים להשגת מטרות מדיניות. הכוח יצר עימות הכרחי עם יושבי הארץ ולראשונה מזה דורות רבים מצאו עצמם יהודים בעמדת החזקים, המנשלים, המכים את החלש.

בתוך השמאל הקיצוני התגבשה משום כך התנגדות לעצם קיומה של המדינה הציונית, שנתפשה בעיניו קולוניאליזם מנשל מן השורה. רבים התנגדו לרעיונות אלו תחילה, אך עם השנים, ובעיקר אחרי מלחמת ששת הימים, אימץ השמאל כולו את העיקרון הבסיסי שהציונות אינה מבטאת רעיון מוסרי, אלא צורך קיומי בלבד.

למעשה, הציונות הקלאסית נגועה מיום היוולדה באותו פגם מושרש. אין היא ציונות של ייעוד אלא ציונות של קיום. הצורך

הקיומי תמיד יהיה חזק יותר ומניע את הציבור בקלות רבה יותר מאשר הצורך האידאולוגי. הציונים שהחלו באותו מהלך מדהים של החייאת עם מת והשבתו לארצו בחרו בנתיב הקל. אך אין ספק כי היה בבריחה מיעדיו ההיסטוריים של העם גם מרכיב בסיסי של רצון שלא להתמודד עם משמעותה האמיתית של הזהות היהודית.

הציונות בנתה את עצמה על בסיס קיומי בלבד, וגם אם דיברו על היהודי החדש הנבנה בארץ ישראל, לא הקדישו לכך מחשבה והניחו שהעניין יסתדר מאליו.

היהודי החדש, אותו דור שכבר נולד כאן והצורך הקיומי כבר לא בער בעצמותיו, מצא את עצמו בקונפליקט. שנאת הסובבים אותנו לא פחתה, והצידוק המוסרי לשיבתנו כאן כבר לא היה ברור כל כך. הבנה רחבה ל'אמת' של הצד השני, כפי שבאה לידי ביטוי בתחילה בשמאל הקיצוני ביותר, בארגון מצפן, נעשתה עתה נחלתו של כל איש שמאל – ואפילו מרכז – המכבד את עצמו.

הישראלי נטול הביסוס האידאולוגי לשיבתו בארץ, נשען ככל יכולתו על תיאוריית הצורך הקיומי. כלומר, הישראלי חייב היה להישאר כבשה ולהימלט מתדמית הזאב.

ביקורי חובה ב"יד ושם", הדגשת תחושת חוסר הברירה, הוראות בלתי אפשריות לחיילים המשרתים בסביבת אוכלוסייה ערבית, נכונות למסור כל שטח שאין בו צורך ביטחוני, השענת כל יסוד קיומנו בארץ הזאת על צרכים ביטחוניים בלבד – כל אלו באו לשמר אותה תדמית כבשית והצדקה המוסרית קלה, חסרת השאלות. הכבשה צודקת תמיד ובכן, ראו נא עד כמה אנחנו כבשים.

בא ברוך גולדשטיין והתנהג כמו גוי אמיתי, בלי שום עכבות, בזמן התפילה, מאחור, וניפץ באחת את מגדל הקלפים, שחט את הכבש שכה עמלנו לטפח ושעליה נשענו כל כך. יסוד מוסד בקיומה של מדינת ישראל הציונות-קיומית התערער. היא לא יכלה לעכל זאת, לא לשכוח ולא לסלוח.

לא רצח החפים מפשע הפריע לישראלים. אכפת להם מהערבים כפי שאכפת להם מהשלג דאשתקד. ודאי שההלקאה העצמית הציבורית הרחבה לא עמדה בשום יחס לתגובת עמים אחרים למעשה פשע של

יחיד. הצורך היה בהשבת תדמית הכבשה בין שבעים זאבים, שאם לא כן – באיזה זכות אנו כאן?

מבול ההלקאה העצמית ושטף השנאה שפרץ מכל שכבות השמאל, הקמת ועדת החקירה המתוקשרת בשידור חי – כל אלו יצרו אווירה שמנעה כל אפשרות לגיוס חוזר של הציבור להמשך מבצע 'מכפיל'. ציבור היעד שלנו התחפר בעמדות הגנה אל מול המתקפה הקשה ואיש לא חשב לחשוף עצמו במאבק מחדש באותה תקופה.

גם מקורותינו האישיים התדלדלו. שמואל ואני חייבים היינו לשוב לעבודה ולפרנס את משפחותינו. וכך, בלב דואב על הזדמנות שהוחמצה, סגרנו את המטה בתחושה שעשינו את שלנו ובהחלטה שלעולם לא נשוב ונטיח את ראשו בכותל זה.

לכאורה, אכן בוזבו כאן מאמץ גדול. בפועל, רכשנו מוניטין שנותר בלבבות ושנה וחצי אחר כך הוא אפשר לנו לחזור בגדול. ורווח נוסף אחד "קטן" הושג במבצע 'מכפיל'.

הרוח וההתלהבות שהפחנו בלבבות והתחושה שאפשר ליטול את גורלנו בידינו הביאה במקומות אחדים להמשך עצמאי ושקט של המבצע. אדמות מדינה ונקודות אסטרטגיות יושבו והתפתחו. הנקודות החדשות הפכו לשכונות פורחות, ושמואל ואני הוזמנו מדי פעם על ידי התושבים לחגוג את "יום ההולדת" למבצע שהוליד את התיישבות הלא מוכרת הזו, שהולידה את תופעת המאחזים.

פרק ז

העוגות של ציפי

ר' יוחנן אומר: לא חרבה ירושלים, אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה

– בבא מציעא

Good men must not obey the laws too well

(אדם הגון אל לו לצייט לחוק יתר על המידה)

– ראלף וולדו אמרסון¹⁰

”היכן נפגשתם?” שאל התובע את שמואל בחקירה הנגדית.
”תמיד ישבנו אצל משה”, ענה שמואל בטבעיות, בעברית העילגת של עולה חדש מארה”ב.

אפשר היה לראות שהתובע חש שהנה עלה בידו לאחוז בזנבו של דג שמן. הנה מודה מספר 2 בארגון במידה מסוימת של “היררכיה מחתרתית”. מיד פנה התובע לפיתוח הנושא.
”ומדוע ישבתם תמיד אצלו?” שאל.

”פשוט מאוד”, ענה שמואל, “העוגות שאופה אשתו יותר טעים מהעוגות שאופה אשתו שלי.”

בית המשפט כולו התגלגל מצחוק. אפילו שלושת השופטים לא יכלו לכבוש את צחוקם. הקהל כולו שכח לרגע היכן הוא נמצא. זה, אם כן, היה הקריטריון העיקרי למיקום הפגישות של ה”ארגון” האימתני שעתיד היה לשבש את שגרת החיים במדינה ולהנחיל ממד חדש לתרבות המחאה בישראל: המרי אזרחי הבלתי אליים.

ט”ו. בתוך אליעזר וינריב, בעיות בפילוסופיה של המוסר, תל אביב: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תשס”ח.

בהפרש של 1700 שנה, עמדו ר' יוחנן ואמרסון על אותו הכרח להכניס את החוק לפרופורציה הראויה, שאם לא כן הוא עלול להפוך כלי לגיטימי בידי שרירות הלב, האטימות והאכזריות.

סוגיית המרי האזרחי וגבולות הציות לחוק לובנה כבר שנים רבות לפני הופעת זו ארצנו, בידי מיטב האינטלקטואלים והפובליציסטים של מחנה השמאל. אך למרות המאמץ שהושקע בהכשרת הלבבות, לא הצליחו פרנסי הרעיון לסחוף ציבור שלם להשתלב במרי אזרחי כזה. המרב שהשיגו תנועות מסוג יש גבול היה סרבנות יחידים לשרת בצה"ל בכלל או בשטחי יהודה ושומרון בפרט. אולי משום שתנועות אלו לא ייצגו את תחושותיו העמוקות של העם ולא היו יותר מקילוחים אליטיסטיים לצד הזרם העיקרי.

שמואל ואני, לעומת זאת, לא נזקקנו לדיבורים רבים. היה ברור לכל בר דעת שיש גבול לציות וכי החוק היבש עלול להפוך לכלי של רשע בידי שלטון בלתי מוסרי. השאלה לא הייתה אם יש גבול לציות; השאלה הייתה **היכן הוא עובר**, ואם נאלצים לעבור על החוק – מה הדרך הנכונה לעשות זאת בלי לנתץ את אושיות החברה. היה ברור לנו שבמדינת ישראל גבול זה נחצה מזמן, שעקרונות היסוד עליהם מושתתת הציונות כולה נותצו לרסיסים, והמפעל כולו על סף חיסול. רוב זמננו הוקדש, לכן, לתכנון אופרטיבי ולא לדיונים אידאולוגיים. בדיעבד, התברר לנו שעקרונות היסוד שנותצו אינם נחשבים עקרונות בסיסיים כל כך במערכת המשפט הישראלית.

כיצד, אם כן, אפשר לעבור על החוק ולא לשפוך את התינוק עם מי האמבטיה? כלומר, כיצד עוברים על החוק בלי ליצור אנרכיה?

שלושה עקרונות הנחו את כל פעולותינו: אי שימוש באלימות פיזית או מילולית; מאמץ למזער את הסכנות והנזקים העלולים להיגרם מפעולותינו; ונכונות מלאה לשאת במחיר שייגבה מאיתנו בבתי המשפט. הנכונות הזאת חשובה מאוד, שכן משמעותה היא שאנו

מכבדים את החוק ולא מנסים להתחמק ממנו; להפך, אנו מקבלים בהכנעה את תוצאות מעשינו על פי החוק שהפרנו בריש גלי. מורד ייענש על מעשיו אם ייכשל. לעומתו, הנוקט במרי אזרחי ייענש בכל מקרה – גם אם השלטון יתחלף (וכך אמנם היה במקרה שלנו).

בהגבלות אלו, הכל כשר בדרך למטרה. פעלנו מתוך תחושה קשה של סכנה קיומית והשעה דחקה, ולכן לא העסקנו את עצמנו בכל משמעויותיה החוקיות של מילה זו או אחרת. כיוון שמיהרנו בארגון הפעולות ובכתיבת ההנחיות, מסרנו את עצמנו בקלות לידי היועץ המשפטי לממשלה, מיכאל בן יאיר. הוא לא נדרש לטרוח יתרה כדי לאתר התבטאויות בכתב העונות לכאורה להגדרת "המרדה" – הסעיף שבו הואשמו מאוחר יותר.

השיחות המעטות שניהלנו עם עיתונאים בשלב ההכנות, נפתחו תמיד בשאלת נכונותנו לעבור על החוק. השאלה הועלתה תמיד בפליאה רבה, כאילו היה מדובר בחילול הקודש, והבהירה את היחס הדו-ערכי של החברה הישראלית לחוק. מצד אחד, אין מדינה דמוקרטית בעולם שבה החוק זוכה ליחס כה מזלזל כמו בישראל. מצד שני, איש לא יעז להכריז על כך בפומבי. אם יישאל ראש ועד עובדים אם בכוונתו לעבור על החוק במאבקו על תנאי שכר או נגד פיטורי עובדים הוא ישלול זאת מכול וכול. "אנו פועלים רק במסגרת החוק," יאמר ומיד אחר כך תינתן הוראה וכולנו נצפה בשריפת צמיגים ובכליאה בלתי חוקית של מנהל המפעל במשרדו.

הדמוקרטיה המפותחות הכירו במצבים המצדיקים הפרה של החוק. נורמות וכללי התנהגות במקרים כאלו הפכו אחד מיסודותיה של הדמוקרטיה המודרנית. כשמדובר ביחידים, מדובר בסרבנות אידאולוגית; וכשמדובר בציבור שלם, מדובר ב"אי ציות אזרחי מנומס," או בתרגום (הלא מדויק) שהשתרש בארץ: "מרי אזרחי בלתי אליים."

מרי אזרחי המוני נושא מסר משמעותי הרבה יותר מסרבנותם של בודדים. ציבור רחב שאינו מסוגל עוד להשלים עם עוולות השלטון ומוכן לעבור על החוק בצורה פסיבית, תוך תשלום המחיר הכרוך בכך, מצביע על עוול קיצוני ששלטון חסר רגישות הולך את נתיניו לתוכו.

התפרצות רחבה של מרי אזרחי היא מבחן מצוין למהותו הדמוקרטית של השלטון. האדם הפשוט אינו מעוניין מטבעו לעבור על החוק, אלא לדאוג לחייו, למשפחתו ולפרנסתו. באופן טבעי, האזרח הקטן חפץ להיות מובל בידי הנהגה ברורה ולציית לה. הציות הוא חלק מהטבע האנושי. שבירת מחסום הציות היא פעולה הנוגדת את טבע האדם. ציבור שלם היוצא לרחובות בצורה מרוסנת (בשונה מאספסוף) ונכון לעבור על החוק ולשלם את המחיר צריך להדליק נורה אדומה מהבהבת אצל כל שלטון דמוקרטי: הפרתם את כללי המשחק; לא את הכללים הרשמיים, אלא את הכללים החשובים יותר, התשתית שעליה נשענים ערכי הלאום.

שלטון המתעלם ממחאה כזאת – גם אם החוק לצידו – אינו יכול להתהדר בתואר "דמוקרטי".

אחת התופעות שייחדו את מאבקה של זו ארצנו לא הייתה רק ראשוניות התופעה בארץ אלא הרכב האוכלוסייה שיצא לרחובות. רוב המפגינים היו מבוססים, משכילים, אקדמאים ובעלי משפחות גדולות – לא חתך האוכלוסייה האופייני של אנשי מחאה.

פעולות המרי האזרחי בארה"ב ובאירופה היו נחלת שחורים (רובם חסרי עבודה) או סטודנטים שאינם מטופלים במשפחה. לאלו לא היה הרבה מה להפסיד. בראשם עמדו תמיד אידאולוגים מוסריים שהקריבו הרבה, אך ה"מיליה" האנושי הורכב מציבור זמין וקל להפעלה. בזו ארצנו היה המצב שונה. המשתתפים בפעולותיה היו רבבות, אך ייצגו מספר גדול הרבה יותר, שנותר מאחור ולא השתתף פיזית באירועים.

ממשלת רבין בחרה להתעלם מתוכן המחאה ולדכאה באלימות מכוונת נגד מפגינים שנקטו פסיביות (לעיתים כשידיהם קשורות מעל ראשם) ולבצע שורה של עבירות חמורות על החוק. ממשלת ישראל נכשלה במבחן הדמוקרטי שהציבה לה זו ארצנו והותירה סימן שאלה גדול על עצם טבעה הדמוקרטי.

בארה"ב נחגג מדי שנה בשנה יום הולדתו של כומר שחור בשם מרטין לותר קינג, שהפר את החוק והביא לשוויון זכויות בין שחורים ללבנים. ביום זה שובתים האמריקאים ממלאכתם ומעלים על נס את פועלו של אותו עבריין. החוק בארה"ב הוא אפוא אמצעי בסיסי

לשימור החברה, אך בשום אופן לא מוסד קדוש. למרבה הפלא, שמירת החוק בארה"ב קפדנית בהרבה מזו המקובלת בארץ, בין אם מדובר בהתנהגות נהגים, בהפגנות פועלים או בהעלמת מס.

הקו הברור הנמתח בין החיוב בשמירת החוק והסדר ובין הצורך הנדיר אך החיוני בהפרתו במצבים מסוימים מאפשר קיום וביצור שני העקרונות: עיקרון שמירת החוק ולצידו העיקרון המוסרי. מקובל כיום כי בכל המקרים שבהם פרץ מרי אזרחי בדמוקרטיה מערבית, קידם המרי את שלטון החוק והדמוקרטיה באותן מדינות ומנע עיוותים מוסריים קשים שפשו בממסדיהן. מדובר כאן בכלי מאזן חשוב מאין כמוהו נגד שרירות לב השלטון, כלי שתמיד היטיב עם המדינות שקיבלו אותו ומעולם לא הוביל לאנרכיה. לעומת זאת, במדינות טוטליטריות, שבהן כלי זה אינו קיים (או במדינות "דמוקטטוריות" נוסח ישראל של רבין) נשלל כלי זה מן הציבור, והתוצאה הבלתי נמנעת הייתה תמיד התפרצות אלימה בשלב כלשהו. רצון המפלגות השולטות בארץ, מימין ומשמאל, להציב את שלטון החוק כצו מוסרי מחייב בכל מקרה – רצון טבעי אצל מי שמוסרות השלטון והיכולת לחוקק חוקים בידו – מביא לכך שבישראל אין יחס רציני לחוק ואין יחס רציני למוסר. הציבור בארץ לא קורץ מהחומר הגרמני, כמובן, ולכן אין חשש לציות עיוור מצד בניו של אברהם. מה שמתרחש הוא שהראש היהודי ממציא לנו פטנטים: "החוק קדוש, אך מותר וראוי להפר אותו בשם מסכנות ומגונה לעשות זאת בשם הצדק."

יום שישי אחד בתמוז תשנ"ה הזמנתי את שמואל לשיחה במטבח ביתי על כוס קפה ועוגת גבינה טרייה שאשתי הוציאה זה עתה מהתנור. ימים וילילות ארוכים של פעילות קשה ולוחצת הולידה בינינו שפה משותפת ולא היה צורך להכביר במילים. השנה שחלפה מאז מבצע 'מכפיל' הותירה את שנינו מתוסכלים מאוד. התחושה שאפשר היה לעצור את אסון אוסלו, לו רק הייתה ניצבת הנהגה אמיתית בראש המאבק, ליוותה אותנו כל אותה שנה. מיד עם סיום המבצע שבנו לעשות לביתנו והבטחנו לעצמנו שלעולם לא נפעל עוד כ"דון

קישוטים.

ההחלטה לא החזיקה מעמד. המציאות האיזומה שהחמירה והלכה לנגד עינינו, והתחושה שכבר הצלחנו להניע ציבור גדול לפעולה, לא הרפתה מאיתנו, אף כי תהינו אם יש עוד טעם בפעולה, לאור יחסיה ההדוקים של הממשלה עם ערפאת. טלפון מרבין לערפאת בבקשה להתעלם מפעילותם של המתנחלים – סביר היה שייענה בהסכמה.

שמואל לעס בשקט את עוגת הגבינה; אני הסתפקתי במשפטים ספורים. "את מה שצריך לעשות, אף אחד לא עושה ולא יעשה. לנו יש מושג כללי מה צריך לעשות וגם כושר ביצוע מסוים. מכאן שיש לנו אחריות לקום ולהתחיל. אתה זוכר את הפתגם: 'במקום שאין אנשים.' שמואל לא אהב קלישאות וניכר בו שדבריי נראו לו בזבוז זמן. הוא התרכז בעוגה. כשסיימתי את דבריי אמר: 'חבל שחיכינו עד עכשיו. מה הרעיון שלך?'"

"אנחנו ניקח אותנו רעיון של מבצע 'מכפיל', ופשוט נפתח אותו, עניתי לו. "הפעם המטרה היא לא לגרום לערפאת לפרוש מהמשא ומתן, כי זה כבר מאוחר מדי. המטרה הפעם היא לחץ ישיר על ממשלת ישראל, משני צידי הקו הירוק. הפעילות על גבעות השומרון צריכה להיות חלק מפעילות כלל ארצית שתיגע בכל אזרח במדינה ותערער את הלגיטימיות של מהלכי הממשלה. הפעם נפיק לקחים מהשטויות שעשינו במבצע 'מכפיל'. לא פונים לשום גורם, לא מתאמים עם שום ממסד, לא מנסים להישען על אף מפלגה. הכניסה לחברי כנסת אסורה."

"טוב, ומה בדיוק עושים, תכל'ס?'"

"אין טעם שננסה להקים התנחלויות חדשות," אמרתי, "בשנה שחלפה מאז 'מכפיל' הפכו היחסים עם ערפאת הדוקים כל כך שממשלת ישראל תוכל לבקש ממנו להעלים עין ותטפל בנו בשקט הרחק מעיני התקשורת. כדי ליצור בעיה אמיתית בשטח, אנחנו צריכים לדבר על מאחזים – לא על התנחלויות. בוא נודה על האמת – המטרה שלנו כרגע היא לא התיישבות אלא ליצור בעיה מדינית שתחייב את הממשלה להתייחס אלינו, שתגרום לה להבין שאנו גורם ממשי באזור. זה בכלל לא משנה לרבין אם אנחנו 130 יישובים או 140."

מבחינתו, כולנו 'פרופלורים' באותה מידה וגם ההתנחלויות החדשות ייכנסו מיד להגדרת ראש הממשלה 'הם לא מזיזים לי'. לכן, במקום התנחלויות נדבר על מאחזים. מאחזים אלו ישבו במקום שבו נמצאים מאחזי זה"ל הנטושים לאורך הצירים ויבלטו בשטח. הם יוסיפו לתחושת הביטחון של הנוסעים בכבישים, ויצרו קריאת תיגר לתהליך הנסיגה. הממשלה תהיה חייבת לפנות אותנו משם והציבור יבין שיש בעיה. חשוב מאוד שאי אפשר יהיה לסמן את זה שוב כבעיה של מתנחלים בלבד, ולכן אנו צריכים במקביל לבצע פעולה רחבת היקף בתוך גבולות הקו הירוק שתהפוך את המחאה הזאת למחאת העם כולו. לכן, במקביל לתפיסת המאחזים, יצאו מפגינים בכל רחבי הארץ בדיוק בשעה שבה נתפסים המאחזים ויחסמו לפרק זמן של שעותיים צמתים מרכזיים בכל רחבי הארץ. בהמשך, אנשים מהערים הגדולות יתגברו בתורנות את המאחזים ויותר אי אפשר יהיה להתחמק מהבעיה."

שמואל הביט לעברי, והוסיף בחיוך: "נשמע טוב. קצת גרנדיוזי, אבל מה יש להפסיד – בכל מקרה המדינה הולכת פייפן."

כשאני נזכר באותה פגישה איני מבין מהיכן שאבנו את האומץ. שני צעירים לא מוכרים, מטופלים במשפחות עם ילדים, ההולכים נגד הזרם ללא כל סיוע ותמיכה כספית, וחושבים לבצע מהלך שאיש לא הצליח לעשותו. היה כאן שילוב של תחושת חוסר ברירה, הבנה כי הציבור מצפה בכיליון עיניים למהלך, אמונה ביכולת ההנהגה שלנו, נאיביות מדהימה, ומעל לכול – פשוט יד ההשגחה.

באותו שלב, שמואל אמר את מה שתמצת בעצם את כוחו של האיש: "בוא נפתח יומנים." שנה קודם לכן, כשארגנו את מבצע 'מכפיל', נפל כל העסק על התאריך. מועצת יש"ע שהעמידה פני מעוניינת ביוזמה, ובעצם הכשילה אותו ככל יכולתה, שמרה בידה את המפתח לפתיחת המבצע: את תאריך הביצוע. הפעם החלטנו לפרק את המוקש הזה ולפעול הפוך: קודם כל נקבע מועד, ומאותו רגע נעשה כל שביכולתנו כדי להיות מוכנים באותו תאריך.

הייתה זו הרגשה טובה, להשתחרר מהעכבות שהטילו עלינו גורמים אינטרסנטים בעבר. כך שמרנו על יכולת קבלת החלטות עניינית,

מהירה והחלטית.

עכשיו צריך להגיע שוב אל הציבור. ידענו שמבצע כזה מצריך ריכוז מאמץ הסברתי נרחב מאוד. לא עמדו לרשותנו כספים לפרסום, ולכן היינו חייבים 'לרכוב' על מערכות תקשורת קיימות, שיעשו עבורנו את העבודה גם אם נגד רצונן.

היה לנו ניסיון קודם בארגון כנסים וידענו שכנס מרשים שילהיב את הציבור ויראה לו שיש על מי לסמוך הוא המפתח להצלחה. על רקע התסכול והייאוש העמוק כנס מוצלח יניב גל שמועות מהיר, ודבר המבצע יתפשט במהירות. פתחנו יומן וחיפשנו תאריך ומקום מתאימים. בחירת המקום הייתה קלה: מלון אשל השומרון באריאל, שאותו כבר הכרנו מכנס קודם בזמן מבצע 'מכפיל'. ידענו שהמקום מרכזי ומסמל הזדהות עם אזור השומרון, שלא לדבר על כך שיכולנו לעמוד במחיר השכירות. בחירת המועד הייתה קשה יותר, עד שעניינו צדו תאריך שמצא חן בעיני שנינו: יום שישי, ראש חודש אב תשנ"ה. גם יום שישי וגם ראש חודש – נראה לנו מתאים ביותר.

מיד אחר כך המשכנו לדפדף ביומנים כדי לאתר את התאריך המתאים למבצע עצמו. הנחנו שאנשים שיגיעו לכנס ויחליטו להשתלב במבצע יהיו זקוקים לפרק זמן של כשבועיים להתארגן עם חבריהם במקומות מגוריהם. ההחלטה נפלה על יום שני – י"א באב תשנ"ה. אלא שאז התברר כי באותו יום יחגוג רב היישוב את בר המצווה של בנו בירושלים, ולנו נכוננו עוד מספיק מאבקים, ולא רצינו להקים עלינו גם את משפחת הרב, שדרכם לשמחה תיחסס מן הסתם. דחינו את המבצע ביום אחד, והתאריך הסופי נקבע ליום שלישי, י"ב באב תשנ"ה (8.8.95)

בחירת התאריכים הותירה לנו כשלושה שבועות בלבד עד הכנס, ואנו נכנסנו לעבודה מטורפת. רצינו שמשתתפי הכנס יצאו ממנו עם תיק פעולה מסודר, הנחיות מפורטות ומחויבות להעביר את המסר לחבריהם שלא הגיעו לכנס. שמואל ואני חילקנו בינינו תפקידים. אני התיישבתי על תכנוני המבצע המפורטים וכתבת תיק הנחיות. שמואל התמקד בסידורים הטכניים והמנהלתיים של ארגון המקום. תיק המבצע שכתבתי היה פשוט וכלל שתי מטרות: לאפשר לכל

המעוניינים להצטרף בקלות למבצע, וכמו כן ליצור רושם כי מדובר באנשים היודעים מה הם רוצים מעצמם. אפשר היה אמנם לתמצת את התיק בשלושה עמודים, אך אני רציתי ליצור רושם מתאים, ולכן יצרתי חוברת מסודרת עם נספחים שנתנו לפעילים מענה לכל תרחיש אפשרי בשטח. התיק כלל מבוא שניתח את המציאות המדינית אליה נקלענו, הסבר מפורט של התוכנית, ונספחים שונים לגבי יחס לכווחות הביטחון, בחירת אתרי המאחזים, התנהגות לפני ואחרי מעצר, התנהגות בחקירה וכדומה.

יצאנו מנקודת הנחה כי אנו מייצגים את רוב הציבור בארץ. מרי אזרחי אינו שיטה הננקטת של מיעוט קיצוני. תנועות כמו כהנא חי או גוש שלום לא יעלו על הדעת לארגן מרי אזרחי, משום שנהיר להן כי הציבור לא ייענה להן והן תשמנה עצמן ללעג ולקלס. הנכונות שלנו ללכת לצעד כזה נבעה מאמונה בסיסית כי "אנחנו העם" ושההצלחה תלויה בכושר המנהיגות שנגלה והתארגנותנו ולא בהשגת הסכמה בסיסית של רוב הציבור, הנתונה ממילא לעמדותינו. מסיבה זו הקפדתי על תוכניות פשוטות וברורות, כשהחלק ההסברתי בתיק המבצע תופס מקום מצומצם בלבד.

התוכנית התמקדה תפיסת המאחזים בשטח. רוב התיק עסק באיתור מקומות מתאימים למאחז, אופן תפיסתו וכדומה. לא הייתה כוונה להצהיר על התנחלויות חדשות, כפי שעשינו בזמן מבצע 'מכפיל'. למדנו מניסיוננו. לא רצינו לטפס שוב על העץ הזה ולכן השתמשנו במסגרת של "מאחזים".

במקום לחפש פסגה אפלולית וקשה לפינוי, תרנו דווקא אחר נקודות בולטות לאורך הצירים. רצינו שיפנו אותנו משם. רצינו ליצור בעיה ולהביא לחיכוך בלתי אליים, שימשוך את תשומת ליבה של התקשורת ויעלה את הבעיה על סדר היום. המטרה לא הייתה להקים יישוב, אלא להתמקד בנקודות שבהן רואים אותנו כל המשתמשים בדרך, להיות קוץ בישבנה של הממשלה, קוץ שאינו נותן מנוחה. להצלחת התוכנית היה צריך לאתר נקודות מתאימות, לאייש אותן במספר מצומצם של אנשים, לדאוג לתחלופה מיידית לאחר פינוי ולביטחון השוכנים בהן. לכן הקפדנו שהנקודות לא תהיינה בלב

אוכלוסייה ערבית וציידנו אותן בהנחיות ברורות לגבי שמירה על עצמן ושמירת קשר עם היישובים הסמוכים להם.

ניסינו כאן לשבור את דפוסי ההתנחלות הקלאסיים שהיו נהוגים מאז ימי גוש אמונים. לא רצינו המונים שיעלו לנקודות, יפנו משם פעם ופעמיים ובכך ייגמר הסיפור. העדפנו נקודות עם חמישה אנשים לכל היותר וציוד מזערי, היכולות להתפנות ולקום מחדש במהירות. בנינו על גמישות ועל עורף רחב של מאה ושלושים יישובים קיימים.

תפקיד תושבי הערים בשלב הראשון היה משיכת תשומת הלב למבצע בכללותו. אולם בפועל תפסו חסימות הצמתים תשומת לב אדירה, ומבצע המאחזים דעך כחלוף ימים אחדים. המשתתפים בהקמת המאחזים התלהבו מדיווחי התקשורת על הנעשה בערים הגדולות ועלו למאחזים בהמוניהם, במקום בצורה מצומצמת כפי שתכננו. בדומה בתרגולות התנחלות בעבר, הובאו למקום חומרי בנייה וציוד נוסף, אך כשפנו על ידי צה"ל לא היה לאנשים אורך נשימה לחזור ולהיאחז במקומות.

למעשה, כולם - הממשלה ואנשי זו ארצנו כאחד - הופתעו מהצלחת מבצע החסימות, שהסיטה את תשומת הלב מכישלון המאחזים והפנתה את המאבק לפסים שונים מאלו שתכננו תחילה.

היה ברור לנו שאולם הכנס באריאל חייב להיות מלא עד אפס מקום. למספר האנשים לא הייתה משמעות רבה לגבי ביצוע התוכנית, אך ידענו שאולם מלא מפה לפה יותיר רושם רב על הנוכחים. כדי להניע אנשים לפעולה, יש לנטוע בליבם תקווה. אנחנו היינו גרעין המאבק, והבאים לכנס נחשפו אלינו. אבל כמעט כל הציבור, שקיוונו להוציא לרחובות ימנה אנשים שייחשפו לרעיון מכלי שני ושלישי. לכן, הרושם שיישאו איתם הנוכחים בכנס היה קריטי. לא יכולנו להסתייע בפרסום יזום שבו אתה הקובע בדיוק מה יראה הציבור, ושום מנגנון לא העמיד לרשותנו מערכות הפצה מסודרות. באותם ימים שבהם השימוש בדואר אלקטרוני לא היה נפוץ ומסרונים ורשתות חברתיות היו בגדר מדע בדיוני, היינו צריכים לשלוח את לחמנו על פני המים כמיטב

יכולתנו, ולהתפלל שהשמועה תעשה לה כנפיים ותגיע ליעדה ביעילות.

כדי להפיץ את דבר התוכנית והכנס המקדים, הקמנו מחדש רשת קשר שפנתה לציבור רחב ככל האפשר. לא רצינו להסתייע בממסד ובמערכות ההפצה הקיימות, כדי לשמור אופי חוץ ממסדי מובהק. לא ראשי מועצות ולא מי שמקבל את שכרו ממשרדי הממשלה והמערכות השלטוניות – רק אנשים מן השורה. החלטנו להקים מערכת חוץ-ממסדית משלנו ועשינו זאת בדרך הפשוטה ביותר: השתמשנו ברשימות התפוצה מתקופת 'מבצע מכפיל', טלפנו לאנשים בהן ועדכנו את הרשימות.

הפנייה לאנשי הערים הייתה שונה במקצת. באותה תקופה כבר היו פעילים רבים בערים הגדולות וביישובים שונים בתוך הקו הירוק שהתארגנו לפעילויות שונות. קבוצות שונות היו יוצאות להפגנות מקומיות, ואנו יצרנו עמן קשר. תוך זמן קצר ביותר עמדו לרשותנו רשימות פעילים בכל הארץ. אלו לא היו אנשי זו ארצנו (לא היה דבר כזה "אנשי זו ארצנו") אלא אנשים שחיפשו דרך למחות נגד הקריסה שהביאה עלינו ממשלת רבין והתייאשו מההתעלמות המופגנת מכל מחאותיהם בשנים שקדמו לזו ארצנו. תושבים מודאגים ניצבו במשך שנתיים כמעט בכל צומת מרכזי ברחבי הארץ ומחו בצורה שקטה ומכובדת. המחאה התרכזת בעיקר בימי שישי ובמוצאי שבתות. לעתים היו עשרות בכל צומת; אחרי פיגועי טרור או נסיגות נוספות היו מגיעים מפגינים רבים יותר. התקשורת התעלמה לחלוטין מהמחאה הכלל-ארצית הספונטנית הזו ויצרה אצל המוחים מועקה ותסכול על כך שזעקתם לא הגיעה לאוזני הציבור הרחב.

אל סיר הלחץ הזה נכנסה זו ארצנו. רוב ההתארגנויות המקומיות אימצו את התוכנית שלנו בהתלהבות. כמה מהן קיבלו את התוכנית במלואה; אחרות קיבלו חלקים ממנה; והיו מי שדחו אותה לחלוטין (מהקבוצה השלישית, שהייתה קטנה מאוד, חזרו הרוב והודו בטעותם לאחר המבצע הראשון). לא בזבזנו זמן בוויכוחים עקרים עם מי שחלק עלינו. לא היה לנו זמן לזה. קיווינו שהצלחה ראשונית תשכנע את המפקקים כי זו הדרך לפעול במצב הנתון.

הפצנו את דבר קיום הכנס בכל דרך אפשרית. האנשים שאיתרנו סידרו עבורנו חוגי בית, ובכל לילה, לאחר יום עבודה מפרך, היינו נוסעים ליישובים שונים ומפצים את דבר התוכנית והכינוס הקרוב. לעיתים היו אלו פגישות מוצלחות, אך לעיתים מצאתי עצמי ביישוב מבודד, לאחר שלוש שעות נסיעה לילית, יושב בחדר ריק עם פעיל משועמם שאמור היה לארגן ציבור, אך התגלה כפטפון מוכשר אך מארגן מוכשר פחות. אולם עצם ההתרוצצות שלנו ממקום למקום הייתה גלים והפיצה את הבשורה, מה שמלמד שהוצאת אנרגיה פועלת לעיתים גם באופן עקיף.

גרעין המבצע אמור היה להיות יישובי יש"ע אשר יקימו את המאחזים. אנשי הערים הגדולות נועדו לשמש מעטפת שתוסיף למבצע נפח ותעביר את תחושת החירום לכל בית בישראל. עמדנו בפני בעיה פסיכולוגית עדינה. אנשי הערים לא רצו לפעול ללא ביטחון מלא כי אנשי היישובים יבצעו את חלקם בתוכנית, ובדיוק כך גם אנשי היישובים. היינו צריכים לשכנע כל קבוצה כי הקבוצה השנייה כבר מוכנה, ו"רק מחכה לכם." לא סילפנו את האמת, אבל לא תמיד סיפרנו לכולם את כל הידוע לנו על מצב ההכנות מן העבר השני. כך יצרנו מציאות שבה כולם חשו חלק ממערכת שלמה, משומנת ומתוזמנת, ומתוך כך גם אחריות לחלקם בתזמורת.

נוסף לכל ההתרוצצויות בשטח החלטנו להשקיע סכום מסוים בפרסום ברדיו. רכשנו תשדיר בערוץ 7 שקרא לאנשים להגיע לכנס תכליתי באריאל. רצינו שהמודעה תהיה אפקטיבית ככל האפשר, ולכן פנינו לאנשים בעלי קול מוכר שניאותו לתרום את קולם לכך. הראשון היה הרב בני אלון שהסכים לאחר שכנוע קצר. שני היה אדיר זיק, שבפגישה לילית מאוחרת שמע מאיתנו את פרטי המבצע ומיד נעור בו ה'זיק' הייחודי שלו. אדיר, שתוכניתו הפופולרית בערוץ 7 הייתה הפורקן העיקרי לתסכול באותה עת, ניאות ברצון וליווה אותנו לאורך כל הדרך. ההיכרות הקצרה הפכה לידידות עמוקה.

אין להקל ראש בהסכמה שנתן הרב בני אלון, ראש ישיבה ובעל מעמד, שהסכים להמר על זוג פעילים שנוי במחלוקת וחסר תמיכה, ולהזדהות איתו בגלוי. הרב בני עצמו היה באותה תקופה בעימות

מסוים עם מועצת יש"ע ועם המפד"ל, ופעילותו כראש ישיבת בית אורות בירושלים ניצבה במחלוקת עם ח"כ חנן פורת מהמפד"ל. התמודדותו עם הממסדים השונים 'הקלה' עליו את ההצטרפות לזר ארצנו, ובכל זאת נדרש אומץ ציבורי לקבל את ההחלטה. הצטרפותו תרמה ליכולת שלנו לגייס המונים – בין השאר משום שרוב הציבור היה ציבור דתי, שבאופן טבעי מחפש אישור רבני לצעדיו.

השילוב בין התשדיר בערוץ 7 לפעולותינו בשטח יצר גל ציפיות לקראת הכנס. המתח שלנו לקראת הכנס היה גדול יותר מזה שקדם למבצעים עצמם. זה היה המפגש הראשון עם ציבור הפעילים האפשרי שלנו. ידענו שאנו נבחנים במיקרוסקופ וכל איבוד שליטה יוביל לחיסול המבצע עוד לפני תחילתו.

מכיוון מועצת יש"ע ומפלגת האם, המפד"ל, נשבה רוח קרה ועוינת, אף כי הפעם ללא מתקפה חזיתית כפי שאירע בזמן מבצע 'מכפיל'. היו לכך שתי סיבות: א. אנשי יש"ע קיוו לכישלוננו אך לא רצו להצטייר כמי שמנעו פעילות; ב. לאחר שלוש שנים שבהן בלמה מועצת יש"ע כל פעילות אפקטיבית נגד ממשלת רבין, דעך מאוד גם כוחה (ההרסני) בציבור.

אנו נמנענו מיצירת תלות כלשהי במועצת יש"ע, כפי שאירע לנו בסיבוב הקודם, ויצרנו לעצמנו בסיס עצמאי בציבור. זמן קצר לפני הכנס פנה אליי, למרבה הפלא, אחד מראשי המועצות – אדם יקר שעמד איתי בקשרי ידידות זה שנים רבות – וביקש להיפגש בשם מועצת יש"ע. האיש העביר לי מסר, שעיקרו אפשרות תמיכה של המועצה בתנאים מסוימים. הסברתי לו בנימוס שמאוד נשמח עם כל מצטרף למבצע, אך לא ננהל משא ומתן בנושא. ככל הנראה היו בתוך מועצת יש"ע קולות בעד היוזמה החדשה ונגדה. מאוחר יותר גברו קולות המתנגדים ויוזמת תומכי ההצטרפות דעכה.

תאריך הכנס התקרב והלך, ואנו עסקנו בהכנות קדחתניות. רבים מהשכנים התגייסו לעזרה במחשוב, בטלפונים, בארגון ובהכנות לוגיסטיות. לכל שכן בנווה עליזה היו חמישה שמות של רכזים ביישובים השונים. כשרצינו להעביר הודעות לפעילים, הדפסנו אותה והיא הועברה על ידי הרכזים לחמשת פעיליו. נוסף על כך ריכזנו

מספרי פקס של פעילים והוצאנו הודעות אוטומטיות באמצעות תוכנה שתרם אחד השכנים. הפעילות הייתה התנדבותית ואנשים תרמו מזמנם ואת קווי הטלפון שלהם בלי להניד עפעף.

עוד לפני הכינוס באריאל, נסענו שמואל ואני למקום כדי לתכנן את סדר היום לפרטי פרטים. לא השארנו דבר ליד המקרה. המסלול שעובר כל משתתף תוכנן בקפידה, ושונה פעמים רבות, עד שהניח את דעתנו. כל משתתף יעבור תחנות קליטה וימלא טופס פשוט עם פרטיו האישיים. טופסי ההרשמה יפוזרו על שולחנות רבים בכניסה, כך שהבאים לא ימתינו הרבה והעסק יזרום ביעילות. מי שימלא את הטופס יגיש אותו באחת מתחנות הקליטה. בתמורה יקבל הנרשם מעטפה גדולה שתכיל את תיק המבצע, דפי הסבר שונים, וכן טופסי החתמה על הוראות קבע למעוניינים. טופס הפרטים יכיל ספח תליש שייתלש בתחנת הקליטה, יוחתם בחותמת זו ארצנו, ישמש כרטיס כניסה לאולם ויאפשר לנו לדעת את פרטי כל הנכנסים.

עוד לפני הכניסה הצבנו באחת הפינות דוכני מכירה של חולצות זו ארצנו, עם הכתובת: "אני מוכן להיעצר למען מולדתי – כי זו ארצנו." על גב החולצה הודפס סמל התנועה שבעיצובו הושקעה מחשבה רבה. הסמל הכיל את מפת הארץ את סמל המנורה (המעורר אסוציאציות יהודיות וציוניות כאחת) והמילים זו ארצנו. נמנעתי מלצייר גבולות בסמל, כדי לעקוף מחלוקות באשר לגבולות הארץ. המטרה הייתה ליצור הסכמה רחבה ככל האפשר שתרחיב את מעגל המשתתפים. לא ראינו בעצמנו גוף אידאולוגי קטן, אלא תנועה עממית אותנטית.

ערב לפני הכנס כינסנו את כל בעלי התפקידים במקלט השכונתי. הסברתי בהכללה את מטרת הכנס, ושמואל עבר עם כל אחד על תפקידו. חלק נכבד מן העבודה נעשה בידי נשים. מזכירתי לשעבר, לאה קוכנוביץ הייתה מזכירת התנועה. הארגון, המנהלה והקשר עם היישובים רוכזו בידי אשת המחשבים המוכשרת איילה גרוסר.

ילדי השכונה עסקו עד שעה מאוחרת בקיפול הטפסים השונים ובהכנסתם למעטפות וארגזים. בשלב זה התחלתי לחשוש מפשיטת מנע של השב"כ או המשטרה שיחרימו את החומר ויעצרו אותנו עוד לפני הכנס. לא הסתרנו דבר, דיברנו בגלוי על התוכניות ולכן הערכנו

שהן הובאו לידיעת גורמי שלטון ועוררו דאגה. אנו הרי כבר עשינו לממשלה צרות בעבר, והייתה אפשרות סבירה שיעשה ניסיון לשים עלינו יד עוד לפני הכנס ולחנוק את היוזמה עוד לפני שתהפוך באופן ברור לנחלת הכלל.

בדיעבד הבנו שממשלת רבין הייתה שבויה בבדותות שהפיצה ולא האמינה ביכולתם של ה'פרופלורים' לגרום נזק אמיתי. בכנס הראשון, בניגוד לאלו שאחריו, הם לא טרחו לעקוב אחרינו. אבל אנו לא יכולנו לדעת מה ילד יום ונקטנו אמצעי זהירות. הסתרנו את תיקי המבצע אצל אחד השכנים ולמחרת הבאנו אותם רק אחרי שוידאנו שהשטח נקי ולא מכינים לנו 'קבלת פנים' בדרכנו לאריאל.

הייתה זו הפעם היחידה שנקטנו באמצעי זהירות שנגדו את הגישה הגלויה של מרי אזרחי. בשלב זה היינו חייבים להיזהר, משום שהכינוס היה נקודת תורפה שבה אפשר היה לבלום את המבצע כולו. לאחר שנחשפנו לציבור חדלנו מאמצעי זהירות, על אף העובדה שהיועץ המשפטי בן-יאיר דאג לפרסם בכותרות ענק את כוונתנו לפתוח נגדנו בחקירה בחשד ל"המרדה". מאוחר יותר אכן נערכו חיפושים בבית, וחומר רב של התנועה הוחרם, אך למרות שכל כנסינו היו מוצפים בלשי משטרה, אנו התעלמנו מהם לחלוטין.

תגובות הציבור למבצע החלו לזרום אלינו, אך אנו לא ידענו איך להעריך אותן בדיוק. שאלתי את שמואל כמה אנשים יגיעו לכינוס, לדעתו. שמואל אמר: "או שיהיה פיצוץ או שלא יגיע אף אחד." יום שישי, ראש חודש אב, הגיע, ואנו הקדמנו להגיע לאולם. מטעמי זהירות הגעתי לשם אחרי ששמואל כבר טרח על סידור המקום ועל חלוקת התפקידים בין המתנדבים הרבים. אנשים החלו להגיע, תחילה בקילוח דק של מקדימים וסקרנים, ואז בקבוצות גדולות. חיש קל נרכשו כל החולצות והחומר הפרסומי שהצבנו בכניסה. על אף הלחץ נשמר במקום סדר מופתי, שאינו רגיל במקומותינו. אפשר היה לחוש את ההתפעלות הרבה מהסדר והארגון שכל העסק הקרין. אנשים נכנסו, התיישבו והחלו לקרוא את החומר בתיקי המבצע.

הייתה זו לנו היכרות ראשונה עם רבים מן הפעילים, שמאוחר יותר יבצעו את התוכנית במלואה. רובם לא באו מההתנחלויות, אלא מערים

בתוך גבולות הקו הירוק. פנים חדשות, דתיים, חילונים, אנשי התיישבות, פרופסורים, רבנים, גמלאים – אנשים יפים באמת. מדהים עד כמה הצליחה התקשורת מאוחר יותר להכתים ציבור מקסים כזה בסטיגמות שליליות. עם חלק מהבאים היינו בקשר הדוק יותר לפני הכנס והערכנו מאוד את חוות דעתם. בין אלו היו פרופ' פנחס הימן מרעננה ואנשי אקדמיה נוספים ממכון ויצמן ומירושלים. האולם היה מלא מפה לפה, ואנשים רבים נותרו ללא מקומות ישיבה. על אף הצפיפות, נשמר הסדר ולוח הזמנים. מלבד מילות פתיחה של שמואל ודברי תורה קצרים של הרב בני אלון, שישב איתנו על דוכן הנואמים, הייתי הדובר היחיד. לא ניסינו לקשט את הדיון באנשי שם. הציבור מאס בדיבורים בעלמא וחיפש תוכנית תכליתית, וזה בדיוק מה שהוא קיבל.

הייתי מתוח מאוד, אך כפי הנראה הצלחתי להציג תדמית שקולה ובוטחת. שמואל פתח את הכנס, השקיט את הקהל, ולאחר כמה מילות פתיחה אמר: "אני רוצה להציג בפניכם את היו"ר שלנו – משה פייגלין," וכולם מחאו כפיים. עד אז לא חילקנו בינינו שום תפקיד באופן רשמי, ולא היו אצלנו ראשים וסגנים. פתאום, לפני כל הציבור, אני ממונה ליו"ר של מין תנועה בלתי מוגדרת. עליתי לדבר.

"אני רוצה לומר לכם למה הפעם – בשונה מכל הפעמים הקודמות – זה יצליח," אמרתי. "אני מאושר מהציבור הנפלא שהגיע לכאן – ושמח כמעט באותה מידה על מי שלא הגיע לכאן (המבטים בעיני הקהל הביעו השתאות). הסתכלו סביבכם, אתם רואים כאן חברי כנסת? ראשי מועצות? פוליטיקאים שמחפשים כותרת? מי שהגיע לכאן כואב את המצב, ורוצה ומוכן להקריב את נוחיותו כדי לנסות ולהציל את מה שנותר."

המילים הללו הדהדו. איש כבר לא נתן אמון בממסד הישן ולא ציפה כי תבוא ממנו ישועה. אך אנשים זקוקים באופן טבעי להנהגה, ולכן היינו צריכים לקבל אחריות וליצור בסיס סמכות עצמאי. כבר מהרגע הראשון היה חשוב לי להדגיש את עצמאותנו מכל גורם ממסדי, שכן אם נקודה זו הייתה נותרת מעורפלת ואפשר היה להבין שמקור הסמכות הוא מועצת יש"ע או מפלגה ימנית אחרת, היינו זוכים

בלגיטימציה מוגבלת לטווח קצר, אך מהר מאוד היה העניין מתפוצץ לנו בפרצוף, כפי שאירע בסיבוב הקודם. המשפטים הראשונים שהשמעתי היו, אם כן, חד משמעיים, על אף הסיכון שאנשים יתחילו למחות והכינוס יאבד את המיקוד.

קיבלתי סיכון, וצדקתי. לפני יום המבצע אכן יצאו נגדנו גורמים שונים בימין ובמועצת יש"ע, אך הציבור ברובו הגדול לא שעה אליהם וביצע את התוכנית ככתבה וכלשונה. לאחר ההקדמה עברתי מיד לפירוט התוכנית. שעה ארוכה עמדתי והסברתי כל פרט ופרט, כשרק מדי פעם מפסיק ללגימת מים, כדי לא לאבד את קולי. הסברתי את מטרת התוכנית, ומה תפקידו של כל אחד. מה עושים במצבים שונים, איך נוהגים בכוחות צבא ומשטרה. לא השארתי דבר ליד הדמיון. העניין הוסבר בפשטות ובדרך שתאפשר לכל אחד להשתלב.

קראתי את תיק המבצע והסברתי כל שורה. הציבור שמע את ההסבר בקשב רב, תוך שהוא קורא את התיק שבידיו וכותב לעצמו הערות (באמצעות כלי כתיבה שצורף לתיק). המתח שאחז בי בתחילה התפוגג ודיברתי בטבעיות, בלי שום פאתוס, כאילו אני עומד מול חבר או שניים ולא מול אלף איש. העניין דמה יותר להרצאה מלומדת בקורס אוניברסיטאי מול קהל סטודנטים קשוב וחרוץ מאשר לפתיחת מהלך חריף של מרי אזרחי.

"מזל שנגמר לו המים, אחרת הוא היה מדבר עד מחר, וצריך עוד לחזור הביתה לפני שבת," התברח שמואל כשסיימתי את דבריי וצחוק משוחרר אחז באולם. היה ברור שאנו על המסלול הנכון. השלב הבא, באופן טבעי, צריך היה להיות שאלות הקהל, ואנו חששנו מאוד. כשעורכים כנסים רוצים לתת לקהל זכות ביטוי, אך יש בכך סכנה של איבוד שליטה. שאלה תמימה הופכת לנאום ארוך שגורר תגובה כנגד, וכינוס תכליתי יכול להפוך בקלות לסימפוזיון מעייף, המקרין חוסר שליטה. לא יכולנו להסתכן בכך, אך גם לא רצינו לסיים את הכינוס בתחושה "דיקטטורית."

לבימת הנואמים הצטרפה איילה גרוסר. "בוודאי יש לכם שאלות רבות," אמר שמואל. "כפי שאתם יודעים אנחנו מסתובבים בכל הארץ ומסבירים את התוכנית הזאת כבר שבועיים, ואני חושב שכבר שמענו

את כל השאלות האפשריות. ביקשנו מאיילה לרכו את עשר השאלות החשובות ביותר ואנחנו נענה עליהן. שאלות נוספות ניתן יהיה לשאול אחרי הכנס בחוץ." וכך היה. איילה הפנתה שאלה אליי, שאלה לשמואל, וחוזר חלילה. ענינו, והעניין עבר בשלום. הופעתה של איילה על הבימה יצרה תחושה עממית בריאה. הנה, אישה בעלת משפחה, שביום שישי רגיל הייתה טורחת מן הסתם על בישולי השבת, משתתפת בהנהגת הגוף החדש הזה. זו ארצנו זכתה לחזות אנושית יותר.

כשסיימנו, קם לפתע פרופ' הימן, שהקפיד תמיד על הופעה מחוייטת, והסתובב במלוא קומתו ההדורה אל הקהל: "אני רוצה לומר לכם שהיו לי כמה פגישות עם משה ושמואל לפני הכנס הזה, לא ידעתי איך בדיוק להתייחס אליהם. מבחינתי, הכנס הזה היה המבחן שלהם, ועכשיו אני יודע בוודאות שעל החבר'ה האלה אפשר לסמוך, ואני באופן אישי אעשה הכול שאצלנו ברעננה התוכנית הזאת תצליח." לא היינו יכולים לחלום על אקורד מוצלח יותר לסיום הכנס. סיימנו בשירת התקווה ואני מאמין. ופנינו לצאת. מיד הוקפתי באנשים שלחצו את ידי, ניסו לשאוב עוד פירור מידע ורצו להציע עוד הצעה. רציתי לברוח הביתה ולנוח מכל המתח הזה, אך הקהל פשוט סירב לעזוב. שעה ארוכה עוד דיברתי, הסברתי ולחצתי ידיים, עד שלבסוף הצלחתי איכשהו לצאת משם ולחזור הביתה. שמואל כבר מזמן היה בבית, מכין את השלב הבא.

החשיפה הראשונה שלנו בפני הציבור עברה בהצלחה גדולה, מעבר לכל הציפיות. עוד לפני כניסת השבת התברר לנו כי נאספו הוראות קבע לתרומות שכיסו את כל הוצאות הכנס ואף הותירו לנו סכום ראשוני להמשך הפעילות. בתוך ציבור המוזמנים היו אנשים רבים אשר היו מוכנים להרים כל כפפה לפעילות הפגנתית, לצד "שועלי קרבות" ותיקים שבאו יותר על תקן של בוחנים. אנשים אלו (בעיקר מן ההתיישבות) לא היו מן השורה הראשונה של הנהגת המתנחלים, אך בלטו בפעולה לצד הנהגת יש"ע הוותיקה.

אחד מהם היה דן תור מעפרה, איש כבד גוף שלא הכרתי, אשר המתין בסבלנות עד שהלחץ מסביבי יפחת, ואז פנה אליי והציג את

עצמו. "אין היום שום גוף שמסוגל להרים כנס כזה, להוכיח מנהיגות ולהניע אנשים כפי שאתם עשיתם כאן היום," אמר. "אני מזהה אצלכם פוטנציאל גדול, אבל גם חולשה גדולה. כל ההצגות שעשיתם כאן היום כאילו אתם איזה ארגון משומן, זה הכול שטויות. אם לא תדעו לבסס ארגון מסודר מאחורי הריצה קדימה – אתם תצליחו אולי להרים מבצע או שניים ותיפלו."

דן הציע את עזרתו ובמשך זמן מה ניסה לפעול לצידנו, אך לא יכול היה להשקיע זמן רב והקשר איתו נותק. אין ספק שדן צדק. לאחר שפגה ההתלהבות ממספר מבצעים, ולאחר שחטפנו מכות רצח והוכפשו תקשורתית, פחת מספר האנשים שהסכימו לפעול במסגרת זו ארצנו. גם העדר ארגון מסודר מאחורינו פגע קשות ביכולתנו להוסיף ולהיאבק.

אני לא רציתי במנהיגות, ולא הייתה לי שום הנאה מיוחדת מהתפקיד שנפל עליי בין לילה. בסתר ליבי קיוויתי שאצליח להניע כדור שלג שיצבור תאוצה לאחר המבצע הראשון ולא יוסיף להסתמך על מעורבותי ומנהיגותי. העדפתי להיכנס למעצר לזמן מה לאחר המבצע הראשון ולתת לכוחות החזקים שזיהיתי בציבור לעשות את שלהם. קיוויתי שהצלחת המבצע תחזק את ביטחון הציבור בעילות המרי האזרחי, וכך יתייתר הצורך בתוכניות מדוקדקות ומתוחכמות. קיוויתי שאנשים יוסיפו לצאת לרחובות, להתיישב באופן פסיבי על האספלט, למלא את בתי הכלא וליצור עומס על מנגנוני השלטון, שיחייב את ממשלת רבין לשנות את מדיניותה או ללכת לבחירות.

קיוויתי שתקום הנהגה מקומית נחושה בכל האתרים שבהם בוצעה ההפגנה הראשונה, ואף יתווספו אליהם פעילים נוספים שהיססו בתחילה, וכך לא יהיה יותר צורך במעורבותי המלאה.

בפעול הייתה כאן נאיביות גדולה מצדי. כל ציבור צריך מנהיג, בדיוק כמו ילד שזקוק לדמות אב. תקוותי לשוב ולנהל את חיי באופן נורמלי נבעה ממשאלת לב ולא מהיגיון בריא.

זו ארצנו אכן איימה באופן מוחשי על הלגיטימציה של ממשלת

ישראל. עם התקרבו יום הפעולה, פנתה הממשלה למועצת יש"ע, שכבר הוכיחה עצמה בעבר כבת ברית מצוינת, מאונס או מרצון. רבין זלול במועצה והפגין כלפיה התנשאות לאורך כל שלטונו. הוא ידע היטב שאין לו מה לחשוש מאיומיה. מבנה המועצה, שמורכב מראשי המועצות ביש"ע, הפך אותה גוף מסורבל מנהלית ומבולבל אידאולוגית. תקציב המועצות, המגיע ברובו ממשד הפנים, כלומר מממשלת רבין, הפך את ראשי המועצות למעין כלבים עם רצועה קצרה. הם יכלו לנבוח בקולי קולות, ליייל ולהעמיד פני נעלבים כדי להרשים את הציבור המתוסכל כאילו הם נאבקים למענו, אך כל זאת בדיוק בטווח ובאופן שבו אפשרה זאת הממשלה.

רבין החזיק בידו את קצה הרצועה ונמנע מאז נובמבר 1993 (כמעט שנתיים) מפגישות עם חברי המועצה וכאשר פגש בהם, עשה זאת בחשאי והמתנחלים היו חייבים לספק תמורה כלשהי. ראשי המועצה הוזמנו לפגישה עם ראש הממשלה, ביום ג', 8 באוגוסט, בשעה 17:30. התאריך והשעה המדויקים שבהם אמור היה להתחיל מבצע זו ארצנו. היה כאן מסר ברור של רבין לראשי המועצות: אני מוכן לדבר אתכם, אבל תוכיחו שאתם באמת בעלי הבית. רבין הניח שמועצת יש"ע תפעיל את מלוא השפעתה ותנטרל את המבצע, פשוט כדי לשמור על שרידי מנהיגותה. הוא לא הבין את עומק הנתק בין הגופים. מבחינתו, כולנו היינו אותו הדבר. גורמים שונים במסד המתנחלים אכן ניסו לנטרל את המבצע, אך ללא הצלחה. עצמאותה של זו ארצנו הופגנה, אם כן, בצורה ברורה יותר.

במהלך אותה פגישה אומללה של רבין עם ראשי מועצת יש"ע החלו להגיע אל החדר הידיעות על הנעשה בכל רחבי הארץ. משענת הקנה הרצון עליה נסמכה הממשלה התגלתה בכל עליבותה.

שרים בממשלה התבטאו בדבר האפשרות ש"עוד פעם פעמיים של מבצע כזה והממשלה נופלת." ראשי השלטון הבינו שיש לנטרל את הגורם החדש שהצטרף למשחק. עקרונות דמוקרטיים לא היו שיקול, כשעל כף המאזניים היה מונח השלטון. השלטון!

בשבוע וחצי שנוותר בין הכנס באריאל לתחילת המבצע חזרנו למעשה לנקודת ההתחלה מבחינת ההכנות. המשתתפים בכנס הפכו להיות שגרירים נלהבים והפיצו את דבר המבצע ופרטיו בכל רחבי הארץ. זרם בלתי פוסק של קריאות טלפוניות הגיע כל הזמן, ואנו התקשינו לספק את הדרישה לתיקי המבצע. כדי למנוע אי הבנות בקריאת החוברת, הפקנו באופן פרימיטיבי קלטת הסבר. ביום קיץ לוהט עמדתי בחצר ביתי והסברתי למצלמה במשך שעה ארוכה את פרטי התוכנית. אחר כך התברר שהמצלמה לא עבדה וחזרתי על כל העניין פעם נוספת. המשכנו לנוע בין היישובים, כדי להביא את דבר המבצע לכל מקום אפשרי.

כבר ביום ראשון שלאחר הכנס באריאל באתי לבית המדרש המרכזי בכפר חב"ד. איש הקשר בכפר היה הרב מייזליש, יהודי צנוע ורב פעלים, שיבה בזקנו וזיק שובבות נעורים בעיניו. בית המדרש היה מלא בחורים, ולאחר תפילת ערבית עלה מייזליש לבימה וביקש את תשומת לבו של הציבור. הוא דיבר בהתרגשות רבה וסיים בקריאת פרקי תהלים עם הציבור. בכי קורע לב שבר את אמירת המזמורים שלו. תחושותיי באותו מעמד היו מבולבלות והססניות מאוד. רבים מקרובי משפחתי הם חסידי חב"ד מכף רגל עד ראש. מן העבר השני, יש במשפחתי גם נציגים רבים מהשמאל. אני גדלתי על ברכי הציונות הדתית, ולא פיתחתי מראה או מחויבות חסידית, אף כי תמיד נצרת בליבי אהבה רבה לחסידות והערצה לרבי מלובביץ'.

פתאום מצאתי את עצמי נושא דברים בבית המדרש שהעלה בי ניוחחות ילדות. איני זוכר מה אמרתי, אבל כנראה שהדברים חדרו ללב, וכפר חב"ד השתלב באופן פעיל מאוד במבצע. כשיצאתי משם (סחוט מאוד), הציע לי מישהו לגשת ולפגוש את הרב מנחם ברוד. ברוד, חסיד צעיר ומבריק, הוא העורך של פרסום שבת נפוץ בבתי הכנסת בארץ – עלון שבועי בשם שיחת השבוע. שוחחתי איתו שעה קלה, ובסיומה ערך איתי הרב ברוד ריאיון. הסברתי באופן תמציתי את פרטי המבצע המתקרב, ולמעשה זכיתי בפרסום חינוך בדיוק בשבת שקדמה למבצע ובקרב קהל יעד גדול בכל רחבי הארץ. הריאיון, שלא תוכנן מראש, תרם רבות להצלחה.

שיחת השבוע לא היה העיתון היחיד שניצלתי להעברת מסרים עקיפים. יומיים לפני המבצע נפגשתי עם כתב ידיעות אחרונות צבי זינגר, ומסרתי לידי העתק מלא של כל תיק המבצע. הנחתי שהעיתון לא יעמוד בפיתוי ויפרסם את התיק או קטעים נבחרים ממנו בדיוק יום לפני המבצע, ואכן כך היה. העיתון פרסם בעמודו השני את תיק המבצע כמעט במלואו, וכך מי ששמע על המבצע ולא ידע בדיוק את הפרטים – יכול היה ללמוד אותם מן העיתון.

המשכנו לרוץ ולהיפגש עם קבוצות ובודדים, וככל שקרב יום המבצע, חשנו שמצינו את כל הדרכים שעמדו לרשותנו, ועכשיו העניין נתון לחסדי שמים. אחד המדדים לקליטתו של המסר הייתה פגישה מקרית עם עורך הדין, חבר הכנסת לשעבר אליקים העזני.

באותם ימים החלו יוזמות מקומיות של יישובים שונים ליצור עובדות בשטח, בלי שום קשר לזו ארצנו. בעיר אפרת שבגוש עציון עלו נדיה מטר וחברותיה מ"נשים בירוק" ונטעו יתד בגבעת הדגן. ביישוב בית-אל עלו התושבים על גבעת הארטיס, וניסו להתבסס בה. הניסיונות הבודדים הללו פונו במהירות ולא יצרו שום בעיה ממשית לממשלה.

כבוגרי מבצע 'מכפיל' ידענו שהמתנחלים מתמרנים את עצמם לעמדת חולשה: הם מרכזים מאמץ לוגיסטי גדול בנקודה אחת, ולאחר פינוי אחד או שניים נשבר רצון התושבים להוסיף ולהיאבק. זה"ל יכול לרכז את כוחותיו בנקודה בודדת, לבחור זמן מתאים לפינוי, ואינו צריך להתאמץ יתר על המידה. מלבד זאת, מועצת יש"ע הייתה אחראית למבצעים, מה שהבטיח את כישלונם מראש.

כאשר ישבו תושבי בית-אל על גבעת הארטיס, נסעתי לשם ערב אחד כדי לספר לתושבים על המבצע המתקרב. כשירדתי מהגבעה פגשתי במקום את אליקים העזני, שיזם והקים את מועצת יש"ע, אך נשאר נאמן לעקרונותיו והשררה מעולם לא השפיעה עליו. אליקים התנגד בעבר לפעילותה העצמאית של זו ארצנו, אך עתה נשמעה נימה אחרת בקולו. "איך עשיתם זאת?" שאל אותי. "לכל מקום שאני הולך, כולם מדברים על יום שלישי הגדול – על המבצע ההולך ומתקרב." הסברתי לו מה שהסברתי ופניתי לדרכי. אליקים, שהיה הראשון

שהטיף לשימוש בכלי הדמוקרטי הקרוי "מרי אזרחי בלתי אלים," שינה אז את טעמו, אף שלא האמין כלל ביכולתנו להוציא לפועל את התוכנית. לאחר ההצלחה הגדולה של המבצע הראשון, יצא אליקים מגדרו מרוב שמחה והפך להיות תומך נלהב של פעילויותינו. סוף סוף מישהו קם והחל להגשים את המשנה שהטיף לה. לא היה זה אמנם הממסד הישן – עצמו ובשרו – אך הוא ידע להתעלות מעל קטנות כאלו. אליקים הפך להיות משתתף קבוע בכנסים שערכנו וסייע לנו בעצה, ומאוחר יותר בייעוץ משפטי.

כלי התקשורת החלו לגלות עניין הולך וגובר במבצע, ועזרו לנו בעקיפין להביא את דבר קיומו לקהל הרחב. העיתונאים והשדרנים התחרו ביניהם מי יזלזל יותר באותה קבוצה קיקיונית המאיימת לחסום את המדינה. הדבר לא נבע רק מדעותיהם השמאלניות המסורתיות, אלא גם מבחינה אובייקטיבית של איומי המתנחלים הלא ממומשים בשלוש השנים האחרונות. איש לא התייחס אלינו ברצינות, ומפכ"ל המשטרה, אסף חפץ המליץ לנהגי ישראל לצאת לכבישים בשעת ההפגנה המתוכננת, משום ש"משטרת ישראל תוודא כי לא תהיה שום הפרעה לתנועה."

התקשורת אימצה בשמחה את הערכות המשטרה והמשטרה האמינה להערכות התקשורת; המערכות הזינו זו את זו במסרים מרגיעים, וכך השאירו לנו את המגרש ריק יחסית.

אחרי המבצע הראשון התהפכה המגמה. כולם נדהמו מההצלחה המטאורית של הקבוצה המשומנת והמקצועית. התקשורת תיארה אותנו כארגון מחתרתי מקצועי ומאיים, והמשטרה שלחה כוחות בסדרי גודל מדהימים לכל צומת שאולי עלולה להתפתח בו הפגנה.

כשפגשתי בירושלים את שוטרי עכו (!) מול משמרת המחאה הקטנה שלנו, הבנתי שמישהו שם למעלה יצא לגמרי מהאיפוס. אחד הקצינים הבכירים במשטרה טען בריאיון לאחד המקומונים, שהצלחתנו נבעה משימוש ב"טכנולוגיות מתקדמות... ובמחשוב מתקדם." לא ידעתי אם לצחוק או לבכות.

את חוסר ההבנה התקשורתית הבנתי בעקבות פגישה משעשעת עם כתב הערוץ השני, איתי אנגל, שנחת בחצר ביתי לאחר המבצע הראשון. אנגל, כתב אינטליגנטי מאוד המכסה בדרך כלל נושאי חוץ, ביקש ללא שהיות להראות לו את ה'בור' שלנו: "איפה כל הטלפניות, איפה סוללות הטלפונים, איפה לוחות המבצעים? איפה אתם מחביאים את כל זה? איפה כל הפעילים שגוחנים יומם ולילה על מפות ותוכניות?" הוא שאל בסקרנות.

הבטתי בו משועשע. בדיוק הגיעה למקום לאה קוכנוביץ, מזכירתו לשעבר, שכאמור המשיכה לעבוד איתי באותה תקופה. "הנה זו ארצנו," אמרתי לו. "לאה ואני."

"נו ברצינות," אמר לי איתי, איפה כל החברים בארגון? אתה רוצה לומר לי שככה חסמתם את כל הארץ?" "בדיוק כך," השבתי. "אין ארגון ואין חברים, לא תעודות חבר, ולא בטיח."

אנגל תפש פתאום את העניין. יכולתי לחוש כיצד מוחו עורך השוואה מהירה בין התמונה שאיתה הגיע אליי, לבין זו שמצא בגינות שומרון. צחוק מתגלגל פרץ מפיו, והוא לא טרח יותר בניסיונות למצוא את הפתח הסמוי של ה'בור'.

יום לפני המבצע ערכנו לראשונה מסיבת עיתונאים יזומה בבית אגרון בירושלים. התייצבנו מולם שמואל, הרב בני אלון ואני. שאלות העיתונאים עוינות למדי, כצפוי. העניין התקשורתי גרם לעיתונאים רבים להגיע והם ניסו לדלות מאיתנו פרטים על המבצע המתקרב. נשאלו שאלות על טיב יחסינו עם מועצת יש"ע, אך אנו הקפדנו שלא לתקוף את המועצה או את אנשיה. נשאלנו על המקומות העתידיים להיחסם ועל יחסנו לחוק. זכורה לי היטב שאלתו של גיל ליטמן, כתב ה"שטחים" של קול ישראל: "כמה צמתים ייחסמו להערכתך?"

"הניחוש שלך טוב בדיוק כמו שלי," עניתי לו (באנגלית זה נשמע טוב יותר), והתשובה לא הייתה רחוקה מהמציאות. "אנחנו עשינו את כל מה שיכולנו לעשות. הסברנו, שכנענו וארגנו. מה תהיה מידת ההיענות בשטח? איש לא יכול לומר בוודאות."

התשובה הזאת לא סיפקה את העיתונאים, אך היא שיקפה את המצב לאשורו. באמת לא היה לנו מושג מה ילד יום. למרות כל המאמצים הקדחתניים, ההתרוצצויות, הכנסים וההסברים, הייתה עדיין שאלה לגבי נכונותו של הציבור. הרי לא מדובר בגדודי חיילים הפועלים בפקודה, ולא היה לנו מושג אם אנשים אכן יצאו לרחובות. הקשר שלנו עם הציבור היה עקיף בלבד. לא הצבנו אנשים בצמתים, ולא נתנו לאיש הנחיות המפרטות היכן יהיה ומה באופן אישי יהיה תפקידו. בנינו תוכנית אב, דיברנו עליה בכנסים, בתקשורת ובכל הזדמנות וקיוונו שהציבור יענה. שלוש השנים שחלפו לא סימנו נכונות כזאת. מדובר היה בתפישה חדשה שדרשה שבירת מוסכמות והתגברות על פחד בסיסי של כל אזרח ישר מהתעמתות ישירה עם נציגי החוק. ברור היה שרוחשים לנו אהדה רבה, אבל לא ידענו אם הציבור אכן יתייצב ויבצע את הדברים. פחדתי שיבואו לצומת, ואולי יצעקו חזק יותר כדי לצאת ידי חובה, ובזה יסתיים כל העניין. זה היה מבצע ראשון מסוגו, ולא ידענו כלל כיצד ינהג הציבור.

ממסיבת העיתונאים ירדנו לפגישה שערכנו לפעילים מרכזיים בלבד באולם קטן במלון הולידיי אין שבתל אביב. הייתה זו שעת לילה מאוחרת ולמחרת היה המבצע אמור להתחיל. הגיעו כמה עשרות ראשי מטות, ואנו רצינו לנטרל היסוסים אחרונים וליצור מחויבות הדדית בין האנשים. עמדתי ודיברתי על ליבם.

"איש לא יודע מה בדיוק תפקידו ההיסטורי. כולנו חשים את האסון שמביאה עלינו הממשלה, ויודעים שעד היום לא הצלחנו לעשות הרבה בעניין. יצרנו עבורכם כלי חדש. אם תפעילו אותו, זה עניינכם, אם תימנעו מפעולה – לא תוכלו לומר שעשיתם את כל מה שאפשר היה. מעבר לכך, התוכנית מבוססת על ההשתתפות של כולם. מי שמוציא עצמו מהמעגל, מוציא לבנה מהחומה שאנו מנסים לבנות כאן."

"יש למישהו שאלות?" לשמחתי היו כל השאלות ענייניות לחלוטין: מה עושים אם מחכים במקום הרבה שוטרים? כיצד חוסמים צומת? וכו'. עניתי בשמחה לכל השאלות. לשאלה כיצד חוסמים צומת, עניתי

בפשטות "ככה", תוך שאני מתיישב על בימת הנואמים. הנוכחים פרצו בצחוק והישיבה הסתיימה. האנשים קמו, לחצו את ידי, ומתוך דבריהם היה ברור שהעסק אכן יוצא לפועל.

"נראה שזה באמת הולך לקרות", אמר לי שמואל בחיך כשאספנו את חפצינו ושבנו למכוננית. התחלתי להתרגש. החשבתי מאוד את הערכותיו, והן הצטרפו לאופטימיות המהוססת שלי. הגעתי בשעה מאוחרת מאוד לגינות שומרון. הייתי מתוח מאוד, וחשוב היה לי לישון קצת לפני היום הגדול. ציפי סיפרה לי על טלפון מודאג מאוד שקיבלה מאבי, ואני עוד הייתי עסוק שעות אחדות בטלפון עם בני משפחה שונים, שהחלו לקלוט את ה'ברוך' שמוישה נכנס לתוכו, וניסו ברגע האחרון לעצור אותי. למחרת עוד נסעתי עם ציפי למקום עבודתו של אבי באשדוד כדי להרגיעו ולשכנעו שהשד לא כל כך נורא. וכך קרבה והלכה שעת הפעולה.

ביום המבצע עוד הספקתי לפגוש את קובי – חבר טוב ומנהל העבודה בעסק הפרטי שניהלתי שנים רבות. היה ברור לי שלא אוכל להמשיך ולעבוד לפרנסתי כשאני נאבק בצמיתים ומבלה חלק ניכר מזמני בבתי המעצר והמשפט. העסק לא היה במצב שניתן למוכרו בתוך זמן קצר, והאפשרות היחידה למעשה הייתה סגירתו ללא שום תמורה או העברה מסודרת למישהו שיוכל להפעילו. קובי היה היחיד שהיה מסוגל לכך.

הסברתי לקובי את המצב והצעתי לו לקבל לידי את העסק או לחפש לו מקום עבודה חדש. קובי היה המום. הוא לא שאף להיות עצמאי אך כמוכן גם לא רצה לאבד את מקור פרנסתו. העברתי לו את הבעלות על רכב החברה, מסרתי לו את כל תיקי הלקוחות ומכתב המעביר לידי את הזכויות בכל החוזים. לא ביקשתי ממנו שום התחייבות כספית. "אין לי זמן וחשק לנהל אתך משאים ומתנים", אמרתי לו. "אם תצליח, שלם לי כמה שיתחשק לך."

קובי, שהיה גם ידיד המשפחה, הביע צער רב על פעולתי. הוא ידע מה מתרחש, אך כנראה לא העריך נכון את מידת רצינותי. הוא לא האמין בהצלחת הפעולה, וליווה אותי מביתו לאוטובוס שארגן מטה המבצע ברחובות. משם נסעתי לצומת גן הוורדים – שם החל המבצע.

פרק ח

”מדינה סתומה – רבין לך לנשיא”

”ברצוני לפתוח את עדותי בסיפור קצר, אשר אירע לפני כחצי שנה,“ פניתי אל שלושת השופטים, כשהגיע סוף סוף שלב ההגנה במשפט ההמרדה שלנו.

כתב האישום המקורי הוגש נגד שלושת ראשי זו ארצנו: משה פייגלין, שמואל בקט והרב בני אלון, וכנאשם מספר אחד פתחה עדותי את פרשת ההגנה. הרב בני אלון נבחר בינתיים לכנסת, במסגרת מפלגת ”מולדת” וההליכים נגדו הופסקו.

זה כמה חודשים האזנו בסבלנות לקציני משטרה בכירים, שעלו בזה אחר זה ושיקרו במצה נחושה. הבכיר בהם, קצין האג”ם של משטרת ירושלים, ניצב משנה קראוזה, היה גם הגרוע שבהם. הוא תיאר את הפגנות זו ארצנו כהפגנות האלימות ביותר שנתקל בהן מעודו. האמת הייתה שמפגיני זו ארצנו הגיעו להפגנות כשידיהם קשורות מעל לראשיהם, מה שלא חסך מהם את נחת זרועה האלימה של המשטרה. אך טרם נשמיע את חלקנו, הנחנו בשקט ובנימוס לתביעה לפתח במשך חודשים ארוכים את טיעוניה. התביעה לא חסכה במאמצים כדי להציג אותנו בפני שלושת השופטים כטיפוסים מסוכנים, מסיתים וממרידים שאף גרמו לרצח רבין. המקרתזים שפרח באותם ימים, אווירת העליהום התקשורתית, חקירות הרבנים והפשפוש בכל מוצא פיהם של מנהיגי הימין תאם להפליא את קו התביעה. קטעי משפטים שנאמרו בראיונות עיתונאיים הובאו כראיות לבית המשפט, מכתבים אישיים שהוצאו מביתי הוקראו בצורה חלקית, ושום מאמץ לא נחסך כדי לתפוס טרמפ על האווירה הציבורית הקשה שלאחר רצח רבין. כשסיימה התביעה את חלקה חיכו כולם בציפייה דרוכה למוצא פי. לא יוצגתי על ידי עורך דין, וכך יכולתי לדבר באופן חופשי, כל עוד

דבריי היו רלוונטיים לנושא.

השופטים הנהנו בראשם להסכמה, ואני התחלתי בסיפורי.

לפני כחצי שנה נסעתי לארה"ב לגייס כספים למימון הוצאות המשפט הזה. כאשר ירדתי לכיוון הדלתות האוטומטיות שמהן עולים לאוטובוס שמוביל למטוס, נסגרו הדלתות בדיוק לפני שעברתי אותן ואני נשארתי להמתין לאוטובוס הבא. דיילת של שדה התעופה עמדה ופיקחה על המעבר, זיהתה אותי ואמרה:

"אני מכירה אותך, אתה האיש שעצר לנו את כל המדינה."
ראיתי מיד שמדובר בבחורה שהשקפת עולמי אינה מדברת אליה – היא נראתה כמו בחורה שיינקינאית לכל דבר, ולא ידעתי מה היא רוצה ממני.

"כן, היה לי הכבוד," עניתי במין חצי חיוך/חצי חשש ממקלחת צוננת שעלולה לנחות עליי לפני שתיפתחנה הדלתות הגואלות.

"אני רוצה שתדע דבר אחד," אמרה הדיילת, "אני שמאלנית, מאוד שמאלנית! וכל החברות שלי – אותו דבר! אבל כשאתם עשיתם את מה שעשיתם, **הבנתי שיש בעיה.**

כל עוד החיים המשיכו במסלולם הרגיל, חשבתי שאתם בסך הכל שני אחוז מהאוכלוסייה. ככה אמר רבין. אבל כשלא יכולתי לצאת מהבית, כשזה היה לידי – פתאום הבנתי שיש חצי עם, אולי יותר, שחושב אחרת. למחרת, הוסיפה, "דיברתי עם כל החברים שלי, וכולם הרגישו בדיוק אותו הדבר."

נפרדתי מהדיילת לשלום בהרגשה נפלאה. פתאום הבינו היא וחברותיה שייתכן שהמלך עירום, שלוש שנים הפגנו בכל דרך אפשרית והם לא הבינו זאת, והמשיכו להריע לבגדי המלך החדשים. עד שבאה זו ארצנו, וכמו הילד הקטן, פקחה את עיניהם.

לא בכדי בחרתי דווקא בסיפור זה לפתיחת עדותי. חשוב היה לי לעורר מחשבה עמוקה יותר אצל חבר השופטים באשר למהות פעילותה של זו ארצנו. מתברר שהסברה ודעת קהל אינם רק נושא לשיחות סלון, ולעיתים פעולה במציאות טובה יותר מאלף מילים. רבים מהפעילים חששו שהפעולות יעוררו אנטגוניזם וישניאו אותנו על הקהל, אך אני לא חשבתי כך. "המטרה אינה שיאהבו אותנו", חזרתי ואמרת, "המטרה היא שייכבדו ויקשיבו." מובן שהותקפנו קשות על ידי השמאל, אך אליהם ממילא לא כיוון איש את מאמצי ההסברה. "למה כולם אוהדים את קבוצת מכבי תל אביב?" הייתי מקשה, "בגלל שהם יפים או מוסריים יותר? אוהדים אותם כי הם נחושים ומנצחים." אין זה נכון שדעת הקהל נוטה אל המסכן או הצודק, אלא אל זה המוכיח דבקות ונחישות.

הדבק והנחוש ראוי להקשבה – ואז הוא מסוגל גם לשכנע. כך או אחרת, ויכוחים מסוג זה כבר דעכו באותה תקופה, כאשר היה ברור שהפגנות "יפות" אינן משיגות דבר, ותדמית המסכנים הזועקים לעזרה לא הוסיפה שום אהדה בדעת הקהל. השאלה המרכזית עכשיו לא הייתה האם לבצע, אלא האם זה יצליח.^{טז}

הפעילות התבססה על קריאה ערטילאית של תחושות הציבור. זמן קצר לפני המבצע אמר לי ידידי אליקים העצני: "אולי יימצאו ארבעה משוגעים שיצאו אתך לחסום איזו צומת. הלוואי שתצליח – אבל חוששני שאתה פשוט מפנטז. האנשים עייפים, מפונקים, ואיש לא יצטרף." תחושותיי היו שונות. חשתי את הצטברות התסכול והאמנתי שהנהגה אמיצה תצליח לסחוף אחריה את ההמונים.

בפועל, התוכנית הצליחה מעל למשוער. קריאתי האינטואיטיבית את הלכי הרוח, תחושות הציבור ונכונותו לצאת למאבק הייתה מדויקת. כל שעשינו היה לנטוע ביטחון עצמי בלב הפעילים, קביעת

טז. הגישה המבססת את הצדקתך המוסרית על מסכנותך לא 'נדבקה' באופן טבעי לזו ארצנו – למרות ניסיונותינו. זו ארצנו נלחמה למעשה על ערכים יהודיים, ואלו אינם מצמידים מוסר למסכנות דווקא (ראו ספרו של גדי טאוב, המרד השפוף).

התאריך, הסטנדרטים לפעילות והפגנת מנהיגות. את השאר עשו אנשי מטות הערים, שכבר בילו ימים ולילות בהפגנות אין קץ, ורק המתינו להזדמנות מעין זו. גם המנהיגים המקומיים, אשר חששו מפגיעה בדעת הקהל, הצטרפו בשלב זה להכנות.

לכל מטה עירוני היו מאפיינים אנושיים ייחודיים. בצפון נחסם לתנועה צומת המוביל על ידי אנשי כפר יהושע וחקלאים מיישובי הסביבה. במרכז חסמו אנשי כפר חב"ד את כביש מס' אחד מתל אביב לירושלים. צומת רעננה נחסם על ידי קבוצה גדולה של אנשי העיר, שבראשם פרופ' הימן מאוניברסיטת בר-אילן. צומת אשדוד נחסם על ידי אנשי קיבוצים דתיים מהסביבה. אפילו בערים רחוקות יותר, כמו צפת, קריית מלאכי וערד, עמדה הארץ מלכת.

כך, באותו יום ובאותה שעה, נחסמו 78 צמתים מרכזיים בכל רחבי הארץ. ישראל כולה נעמדה לכמה שעות והיה ברור שלא מדובר כאן ב"שני אחוז" או ב"פרופלורים", כלשון רבין.

במשפטנו פרש ד"ר מוזי פניקל בפני בית המשפט מסכת חיים מרשימה של התנדבות והיחלצות תמידית לטובת הכלל:

גדלתי על הכרמל, בית הספר הריאלי, תנועת הצופים, נחל מוצנח, התנדבות בירוחם, טכניון – הנדסת מים, מעבר מתוך הכרה לעיירת פיתוח ביקנעם, מלחמת יום כיפור והמחאה שלאחריה, עבודה בשליחות משרד החוץ בסיוע למדינות אפריקה הסובלות מבצורת, עבודה במסגרת האו"ם...

ואז שאל בחיוך: "מספיק?"

מוזי פירט כיצד הבשילה בקבוצה הצפונית ההחלטה להצטרף למבצע, ואז עבר לפירוט ההפגנה עצמה:

פרופסורים מאוד בכירים מן הטכניון הצטרפו להפגנה. הגענו לצומת התשבי, תוך שאנו מערימים על המשטרה שציפתה לנו בצומת הסמוך.

בשעה שנקבעה חסמנו את הצומת. לא הייתה שם משטרה. הם חיכו לנו בצומת מגידו. לא הייתה אלימות בצומת, ועד היום אני מתרגש מזה שמכל מאות המכוניות שהיו שם בצומת, קהל פשוט יצא והצטרף אלינו...

הקהל עמד שם לאורך הרבה מאוד קילומטרים באווירה מאוד נינוחה ואוהדת...

כשהגיעו השוטרים, חילקנו להם מים. הייתה אווירה טובה. לקח הרבה מאוד זמן עד שהעסק השתחרר, סיימנו בלחיצת יד עם השוטרים...

הלכנו הביתה בתחושה טובה שהצלחנו להעביר את המחאה שלנו לציבור...

תגובת הממשלה הייתה היסטורית. ערעור הלגיטימציה השלטונית, הדמורליזציה שהתפרצה פתאום יצרו פחד בקרב הקברניטים. שלטון – כל שלטון – מבוסס על ה'עדירות', שהיא תכונה אנושית טבעית. כאשר הכבשים קוראות דרור לעצמן ונפוצות לכל עבר, נכנסים הרועים ללחץ.

שרים הביעו חשש גלוי שהמשך החסימות יביא לנפילת הממשלה והחשש הוליד תגובת-יתר קשה מצד השלטון. כמוות כוחות מדהימה הוקצתה לכל אירוע של זו ארצנו, גם אם מדובר היה באירוע מקומי קטן ביותר. אלימות מצמררת הופעלה בהנחיה ברורה מגבוה, ובהיקף רחב שאינו יכול להיות חריגה מקומית.

אך יותר מאלימות השוטרים, הומחש הצורך הקיומי של האליטות הפוסט-ציוניות להתלכד ולהתגונן נגד הרוח העממית שהודקפה וקראה עליהן תיגר, בהיסחפות המהירה של מערכת המשפט לשתוף פעולה עם השלטון, בניגוד ברור לחוק הישראלי עצמו.

קשה להאמין, אך הסיפור הבא ממחיש נקודה קשה זו.

כזכור, השתתפתי בפעולתנו הראשונה בחסימת צומת גן הוורדים שבין רחובות לראשון לציון. מאות עצורים הובלו מצומת זה באותו הלילה למשטרת ראשון הסמוכה. תהליך קליטת העצורים היה ארוך ומייגע, ורק לקראת חצות נרשמו כל העצורים שהמתינו בחצר המשטרה. ככלות כמה שעות הבינו דרגי המשטרה הגבוהים שה'דג השמן' האחראי לחגיגה הערב נמצא בין העצורים במשטרת ראשון. הובלתי לחקירה יסודית, אך סירבתי לשתף פעולה עם החוקרים. על פי הנחיות מוקדמות שקבענו, הודעתי להם ש"זו חקירה פוליטית, ואין לי מה לומר."

”מדינה סתומה”: כותרת ראשית בידיעות אחרונות, 9.8.1995

לממשלת ישראל היה חשוב מאוד שפרצופי יופיע על מסכי הטלוויזיה כשאני מובל לבית המשפט כבר למחרת היום. חשוב היה להם לשפוט אותי בשיפוט מהיר ומחמיר במיוחד, למען יראו וייראו. עד לשעות הלילה המאוחרות שוחררו כל העצורים לביתם, למעט 'הדג השמן'. בין העצורים בראשון היה גם ד"ר משה פרץ, ששאל אותי: "האם אתה חושב שעלינו להסכים ולהשתחרר כל עוד הם לא משחררים גם אותך?"

לא ראיתי סיבה מיוחדת להמשיך ולהחזיק את האנשים ועודדתי אותם לשוב לביתם. "גם אם אשאר לכדי במעצר, הדבר לא יפריע לי. הפעולה של היום הסתיימה ואיני רואה סיבה מדוע להישאר," עניתי למשה.

קצין ממשטרת ישראל יצא לקראתי והסביר לי שבכוונתם לשחרר את כל העצורים, אך הם עושים זאת בקבוצות קטנות למניעת מהומות. לא העמקתי בדבריו למרות שהם נראו לי מוזרים, שהרי מדוע

הוא טורח בכלל להסביר לי מה כוונתם? כששוחרר אחרון העצורים הוסבר לי שאני נשאר בתחנה – ואז רשמתי לפניי שהשקר והאמת הם אמצעי שווה ערך בידי המשטרה. מאוחר יותר הפנה מישהו את תשומת ליבי לדו"ח שהוציא מבקר המשטרה אברהם אדן בשנות השמונים שבו תיאר את "תרבות השקר, כלשונו, שפשתה במשטרה. הועברתי בדרכים צדדיות למשטרת רחובות (עד כדי כך גדול היה החשש ממהומות סביב מעצרי – באמצע הלילה), וכבר למחרת בבוקר הובלתי אחר כבוד לבית משפט השלום ברחובות. הערכתי שמובילים אותי להארכת מעצר. איש לא הסביר לי מאומה. ניסיוני היחיד באירועים מעין אלו היה המעצר בטבריה לאחר מבצע 'מכפיל' – שם אכן הובאנו לבית המשפט המקומי להארכת מעצר, ולאחר מכן שוחררנו עד לפתיחת המשפט, כשנתיים לאחר מכן.

עכשיו, בבית המשפט ברחובות, הנחתי ששוב אני מובל להארכת מעצר, אם כי תמהתי מדוע כל כך מהר, שהרי למשטרה מותר להחזיק אותי עוד יום וחצי לפני הארכת מעצר, ועברו רק עשר שעות. לא העליתי על דעתי שאני הולך להישפט עוד באותו בוקר. החוק הישראלי אינו מתיר הבאת אדם למשפט פחות מ-48 שעות לאחר מעצרו; במקרים מיוחדים, כגון סיכון ביטחוני, אפשר לקצר את טווח הזמן ל-24 שעות. אני הובאתי למשפטי תוך פחות מעשר שעות. הוכנסתי לבית המשפט בכניסה אחורית, ורק לאחר זמן הבנתי שאני בבית משפט ולא בתחנת משטרה. ישבתי על ספסל בחדר אחורי בבית המשפט כשלאחר נכנס עו"ד ד"ר חיים משגב.

"אתה עומד להיכנס עכשיו למשפט, הסביר לי משגב. "החבר שלך שמואל התקשר אליי אתמול, ואני אייצג אותך. כמובן שאתה לא מודה בשום דבר, " הוסיף ואמר.

בשלב זה קטעתי את דבריו והודיתי לו בנימוס על בואו. "אני מאוד מודה לך שטרחת, אמרתי, " אבל איני מעוניין בייצוג. אני אייצג את עצמי".

עו"ד משגב ניסה לשכנע אותי, אבל אני עמדתי על שלי. הסברתי לו שלא מדובר כאן במקרה רגיל, כי אני מנסה להראות דוגמה למרי אזרחי ולכן חשוב לי לשבת בכלא. משגב ויתר לבסוף, אך נכנס אחריי

לאולם המשפט.

כשנשמעה ההכרזה "בית המשפט, נכנסה לאולם השופטת אביטל בית נר. אולם המשפט המה כתבים מכל אמצעי התקשורת. הסקרנות הציבורית הייתה גדולה מאוד, לראות מה ייעשה באיש שצץ פתאום בזירה ושיבש לחלוטין את חיי היומיום. הופעתו של עורך הדין הד"ר חיים משגב עוררה גם היא התעניינות, שכן עורך דין במעמדו מביטיח משפט מעניין.

לפני שהחל המשפט קם לפתע משגב והודיע לשופטת שאני מוותר על ייצוג. למרות זאת, ביקש את רשותה של השופטת לומר כמה מילים בתחילת המשפט ובסופו, וכך היה. ברגע של הפסקה, ביקשתי ממנו לצאת ולצטט לעיתונאים בשמי את האמרה הבאה מפיו של תומס ג'פרסון: "כשהשלטון הוא רשע, בית הכלא הוא מפלטו של האדם הישר." משגב עשה זאת, והציטוט עשה את הכותרות למחרת.

המשפט החל.

השופטת פנתה אליי, הסבירה לי במה אני מואשם ושאלה אותי אם אני מודה. סעיף האשמה היה בין השאר "הטלת אימה על הציבור." הביטוי נראה לי מגוחך. "לא הטלתי אימה על הציבור, אלא עוררתי בו תקווה," אמרתי לשופטת. היא לא רצתה להיכנס לוויכוח מעין זה והחלה לשאול אותי שורה של שאלות יבשות, תוך שהיא משאירה את התביעה חסרת תעסוקה.

"האם היית אתמול בצומת גן הוורדים בשעה חמש ושלושים?"
שאלה.

"כן," עניתי.

"האם השתתפת בהפגנה שהייתה שם?"

"כן."

"האם חסמת את הצומת?"

"כן."

"האם שמעת את קריאתו של הקצין ברמקול להתפזר?"

"לא," עניתי במשיכת כתף, "אבל אני מניח שאם הוא היה צריך

לעשות זאת אז הוא מילא את תפקידו נאמנה.

תחושת אי נוחות מחויכת אפפה את אולם המשפט. היה ברור שהנאשם לא מנסה כלל להגן על עצמו, ולא משחק לפי כללי המשחק. העובדה שכל המשפט מתקיים תוך הפרה בוטה של כמה וכמה כללי יסוד בזכויותיו של כל עציר ונאשם, ומעבר לכך על החוק עצמו, לא גרמה לשופטת להפסיק את הפארכה הזאת. "כך הפך בית המשפט עצמו לעבריין הרוצה "להטיל אימה על הציבור", מפני הזדהות והשתתפות עם מעשיו הנוראים של הנאשם.

ה"משפט" כולו, מתחילתו ועד להקראת גזר הדין, לא נמשך יותר מחצי שעה. הורשעתי בדין, ובהתחשב בעברי הנקי נגזרו עליי ("רק") שישה חודשי מאסר על תנאי ועשרת אלפים ש"ח קנס. גזר הדין היה חמור בהרבה מהמקובל בעבירות מהסוג הזה.

כשיצאתי מאולם המשפט התנפלו עליי כתבים מכל עבר, ורק אז הבנתי איזה רושם הותירה פעולת זו ארצנו, היות שהייתי מנותק מאמצעי התקשורת מרגע מעצרי. הראיתי לצלמים את כתב האישום, ואמרתי להם: "את כתב האישום הזה אני מתכוון למסגר ולתלות במקום בולט בסלון, ובעוד 15 שנה, כשבני ישאל אותי: אבא, מה עשית באותם ימים נוראים כדי לשנות את המצב? אצביע על כתב האישום הזה."

הצהרות מסוג זה אינן נשמעות תדיר במקומותינו, ודבריי, שפורסמו בהבלטה, עוררו רושם רב. לא נתתי לעונש המאסר על תנאי לשנות את תוכניותיי לעתיד, לא נמנעתי מלהוסיף ולהשתתף בהפגנות שארגנתי, והייתי נכון לשלם על כך את המחיר במלואו.

י"א. אסור להביא אדם למשפט בלי לאפשר לו זמן מינימלי להתכונן לקראתו, לעיין בחומר הראיות נגדו, לבחור לו עורך דין, להביא עדים וכדומה. מניעת כל אלה משמעותה הפיכת בית המשפט לחוכא ואיטלולא, וזו הסיבה לחוק המחייב פרק זמן מינימלי בין המעצר להעמדה לדין. אלא שלמשפט ברחובות הייתה מטרה אחרת מאשר מיצוי הדין, מטרה תקשורתית, כל עוד רושם ההפגנה מאתמול טרי בזיכרונם של צופי הטלוויזיה.

לא הכרתי אז את החוק המחייב צינון של 48 שעות עד העמדה לדין, וסביר להניח שגם אם הייתי מודע לעניין, לא הייתי מנצל זאת לעיכוב ההליך נגדי, אולם השופטת הכירה את החוק היטב. ברור שראש הממשלה לא הרים טלפון לשופטת בית נר ו'חייב' אותה לדון כפי שדנה. לא כך פועלים הדברים.

מה שקרה הוא שכאשר הרימו ה'ילידים' את ראשם, יצאה אליטת השמאל השיפוטית להגנת אליטת השמאל הפוליטית. הדבר נעשה בטבעיות, ומן הסתם גם בית נר עצמה לא ירדה לעומקו של העניין. מאוחר יותר נודע לי שכשהביאה המשטרה לדיון בפני אותה שופטת את עניינו של ערבי שהועסק ללא רישיון בראשון לציון, פחות מ-48 שעות משעת מעצרו, רגזה מאוד השופטת בית נר על המשטרה ואף הטילה עליה קנס כספי בשל ההעמדה המוקדמת לדין. במקרה ההוא ידעה השופטת לשמור היטב על זכויות האזרח.

הערבי המדובר הלך ופוצץ את באי בית הקפה "אפרופו" בתל אביב.

מיד עם הגיעי הביתה, התחלנו לחשוב על המהלך הבא. חששנו לאבד את התנופה. הממשלה הוכתה קשות. התבססנו כגורם שיש להתחשב בו בציבוריות הישראלית, והציבור ציפה להמשך. ביתי היה כמרקחה. הטלפון צלצל ללא הרף. אנשים, מהארץ ומחוצה לה, מצאו פתאום פורקן באותה תנועה צעירה ותוססת, שהצליחה בין לילה לשקם במשהו את כבודם העצמי. האלמוניות החמימה שאפפה אותנו לפני הפעולה הראשונה, התחלפה עכשיו בעמידה תחת אור הזרקורים. אולם מערכות ארגוניות לתפקוד מול ציבור עצום כזה לא היו לנו וגם לא רצינו שיהיו. רציתי לשמור על העממיות של כל העניין – לא שיניתי את מספרי הטלפון בביתי, המשכתי לעבוד מהבית ועניתי לכל הטלפונים. לבסוף הוספנו קו אחד נוסף כדי שגם הילדים יוכלו לדבר עם חבריהם.

ציפי סבלה מאוד מהחשיפה הזאת. היא נאחזה בציפורניים במעט הפרטיות שניתן היה לשמר, וקבעה לצורך העניין כמה כללים נוקשים: לא מכניסים עיתונאים הביתה, לא עונים לטלפונים אחרי השעה אחת

עשרה בלילה; אני, בהתאם, המצאתי תירוצים מתירוצים שונים לעיתונאים שאירחתי בגינה: המזגן לא עובד, מנקים עכשיו וכיוצא בזה. המאמץ השתלם: על אף הסערה המשתוללת בחוץ, הצליחה ציפי להמשיך ולנהל תא משפחתי נורמלי ככל האפשר.

אם לפני המבצע התייחסה אלינו התקשורת בזלזול או באדישות, הרי שעכשיו התהפך הגלגל, ומכל עבר כתבו, צילמו ושידרו. לנו לא הייתה שום דרך לעכל את כל החומר הזה, ובודאי שלא להגיב עליו. בשמנו נקשרו אגדות, התקשורת כהרגלה ניפחה את ממדינו, ורמת הציפיות של נאמני הארץ הרקיעה שחקים, כמוה כפחד השלטוני והמשטרתי. ההבנה שיש ללחוץ על הממשלה, לצד הציפיות הרבות מאיתנו, התנקזו אליי ויצרו תחושה כבדה של לחץ ואחריות. הצטערתיה שהשופטת בית נר לא השאירה אותי בכלא – לנוח קצת.

פעמים רבות אני מוצא את עצמי חושב על השלב ההוא, ובחכמה שלאחר מעשה אני מגיע למסקנה שבאותם ימים אפשר היה בניווט אחר להגיע רחוק יותר. באותו שלב נהנינו מאהדת המונים אדירה. הפחנו רוח חדשה ויכולנו בקלות (אילולא קבעתי את העיקרון המקודש/מטופש שלא לבקש רישיון, כעוד סוג של אי ציות) לכנס הפגנות המוניות בהתראה קצרה. יכולנו ליזום בו-זמנית עצרות של רבבות בכל מרכזי הערים הגדולות, לצאת במצעדים, לארגן שביתות במגזרים שונים ולבטא מחאה רחבת היקף של ציבור שחשש להצטרף אלינו לאחר שהבינו את האלימות הצפויה להם.

מחאות חוקיות התגלו כבלתי רלוונטיות בשלוש השנים שקדמו, ואילו היינו נוקטים רק בהן – היינו חוזרים למשבצת ה'פרופלורים'. אולם אנו היינו כבר הוכחנו שאנו מסוגלים להרבה יותר. בניגוד למועצת יש"ע, התייחסו אלינו בשלב זה כגורם רציני המסוגל בהחלט גם 'לנשוך', וברור היה שיש לנו לא רק גזר אלא גם מקל. החכמה הייתה צריכה להיות הליכה זהירה בין שני הקצוות הללו, אלא שזו כאמור חכמה שלאחר מעשה. ההשפלה המתמשכת מצד השלטונות, הסלידה מהממסד הימני ומהפוליטיקה בכלל, לחץ הציבור וקורטוב אנכרוניזם מנעו שיקול דעת צלול בשלב ההוא. חשוב היה לי לפתח את עניין המרי האזרחי. חיפשתי דרכים

להגשים את תורת הסרבנות האזרחית הבלתי אלימה. אליקים העצני, שהטיף לנושא כבר כמה שנים, הציע לארגן הפגנות שבת בכניסה למשרדים ממשלתיים. אהבתי את הרעיון ושילבתי אותו בתוכניות, אבל במוחי התגבש באותו זמן כיוון יותר עממי וקוסם. לנגד עיני עמד אותו מצעד מפורסם שהוביל לושינגטון מרטין לותר קינג הבן. רצייתי 'לבשל' משהו מעין זה כאן בארץ.

התחלתי לגבש את הרעיון ולכתוב תוכנית מבצע. רבים וטובים הצטרפו עכשיו למעגל הפעילים הקרוב. הבולטים בהם היו ד"ר ניצה כהנא ואחותה תמר חקון מירושלים, ג'ולי טורנברג מתל אביב, מיכאל פואה ממצפה נטופה שבגליל, ועוד רבים וטובים שאני נאלץ לחטוא באי הזכרת שמם. טיים מסוק פרטי התקשר אליי בהתלהבות להציע לי בהתנדבות את שירותיו, ואני אכן ניצלתי זאת בהמשך. מיכאל פואה, שניחן במחשבה מעמיקה ובכושר ביטוי מצוין, קיבל על עצמו את תפקיד הדוברות. כשהצגתי את תוכנית המצעד לירושלים, הוסיף לה מיכאל את הסיסמה: "רבין – לך לנשיא".

התוכנית הייתה לקבץ פעילים מכל רחבי הארץ שיגיעו בו זמנית לנקודות שונות על פני כביש מס' 1 בין ירושלים לתל אביב. כולם יצעדו יחדיו בשולי הכביש, וכשיגיעו לירושלים יסמנו לרבין על גבי המדרכות את הדרך לנשיא.

תוכנית המצעד עברה גלגולים אחדים, והתוצאה הסופית הוצגה בפני הפעילים בכנס שערכנו בבית אורות בירושלים.

ראשי מטות הפעילים התקשרו אליי, ואני חילקתי ביניהם קטעי צעידה שווים. היה ברור לי שכל הטלפונים בביתי נמצאים בהאזנה רצופה, כמוהם כטלפונים של הפעילים שאיתם אני נמצא במגע. אבל התעלמתי מזה, ואפילו ניצלתי עובדה זו כדי להעביר מסרים למשטרה. לא היה לי ספק שמפקדי המשטרה מבינים, בדיוק כפי שהבינו אלפי המפגינים שהשתתפו בפעולה, שאין כוונה לחסום את הכביש, אלא לצעוד בשוליו.

כל ראש מטה קיבל קטע שאפשר היה לעצור בתחילתו בצורה חוקית, להוריד את האנשים מהאוטובוס, ולהעלותם בסופו. הכוונה הייתה שבערך בשעה 12:30 יצעד טור ארוך של מפגינים הנושאים

שלטי "רבין – לך לנשיא" לכל אורכו של כביש מס' 1 מתל אביב ועד לירושלים. המבצע יצא אל הפועל בכ"ח במנחם אב תשנ"ה, 24.8.95 הפעם המשטרה לא נטלה סיכון. הפיקוד הבכיר חש היטב את הלחץ שבו נתונה הממשלה, ולא היה זקוק להנחיות מפורשות כדי להבין שאסור לתת לשום חוק לשמש מכשול בבלימתה של ההפגנה. כך הפכה משטרת ישראל לגוף פורע חוק. האוטובוסים ששכרו המפגינים נעצרו בידי ניידות משטרה עוד בנקודת המוצא, ועל אנשיהם נאסרה הירידה מן האוטובוס לשעות ארוכות. היה כאן מעצר המוני של אזרחים רבים בכל רחבי הארץ ללא צו וללא עמידה בשום תנאי חוקי. מי שניסה לרדת מהאוטובוס הוכה קשות, ומיד הואשם כמוכן בתקיפת שוטר. בין האוטובוסים שנעצרו היו לא מעט טיוליות תמימות של מטיילים שנסעו לירושלים ללא כל קשר להפגנה האמורה, אך אם הנוסעים נראו דתיים, נמנעה המשטרה מסיכון ונהגה גם בהם באותו אופן.

החוק הישראלי אינו מכיר סוג כזה של מעצר או עיכוב. לאיש מן השוטרים שעצרו את האוטובוסים וכלאו את יושביהם לשעות ארוכות לא היה צו מעצר חוקי. איש מהנוסעים לא נחקר, ולמעשה הייתה כאן שלילת חופש סיטונאית מאזרחים ש'נחשדו' בכוונה להפגין כנגד הממשלה. קל לדמיין מה היה קורה אם פעולה כזו הייתה מכוונת נגד פעילי שמאל. לנו לא הייתה כל כוונה לחסום את כביש מס' 1, אלא לצעוד בשוליו, אך המשטרה העדיפה להבין אחרת ולפעול בצורה בלתי חוקית ואלימה.

אותו יום ניצלתי את שירותיו של יוסי, איש המסוק, ותכננתי לרחף מעל הטור העולה לירושלים ולהצטרף לצועדים בתוך העיר. השימוש במסוק נועד למעשה להעניק צביטה קלה נוספת באחורי הממסד המתנשא של ממשלת רבין, ולהוסיף למורל הצועדים. הנה העם עולה בהמוניו לירושלים, והמנהיגים שלו עוד מפעילים אמצעים מתחכמים.

ה'גימיק' הזה כבש את הכותרות באותו יום, והעלה את המורל של האנשים המוכים באוטובוסים. תוך כדי טיסה צלצל הפלאפון שלי ועל הקו הייתה מחלקת החדשות של ערוץ 7. לצעצוע המעופף שלנו לא

היו דלתות, ובשל רעש המדחף לא יכולתי לשמוע את המראיין. פשוט המתנתי עד סיום השאלה, ואז קראתי למפגינים להגיע בכל מקרה לכניסה לעיר ולהמשיך משם רגלית לבית הנשיא על פי התכנון המקורי.

התמונה שהתגלתה לי בצהרי אותו יום, בעודי מרחף מעל האוטובוסים הנצורים לאורך כל הציר, לא הייתה מעודדת במיוחד. חששתי שהמבצע נכשל, אך מסתבר שטעיתי. דווקא פעולת המשטרה עוררה את המפגינים ואף שהצעידה לאורך הכביש לא יצאה לפועל, הצליחו כולם להגיע בסופו של דבר אל העיר ולהוציא לפועל את חלקו השני של המבצע. בינתיים הוזנק מסוק משטרתי ליירט את המסוק של זו ארצנו. זה היה מראה מגוחך בהחלט. במסוק שבו ישבתי היה בקושי מקום לשניים. הטייס ואני ישבנו כתף אל כתף, בלי דלתות, כשכל משב רוח מסיט את הצעצוע ממסלולו. לא הייתה לי כוונה לנהל קרבות אוויר, וביקשתי מן הטייס לנחות. נחתנו באזור לטרון. המסוק המשטרתי המשיך 'לשמור' עלינו ממעל, עד שהגיעו כוחות משטרה גדולים והובילו אותי למעצר במשטרת בית שמש, וממנה לבית המעצר במגרש הרוסים.

קצין המשטרה בבית שמש התקשה לרשום ביומנו את סיבת המעצר. אי אפשר היה להאשימני בתקיפת שוטר או בחסימת עורק תנועה. הוא הפך והפך בספר החוקים, ולאחר כשעה (לא פחות!) של חיפושים – הצליח לאתר סעיף שאולי יכול להתאים למקרה.

מפגינים מתושבי הבירה, שלא עברו את תלאות אותו יום, היו הראשונים להתחיל ולצעוד בתוך ירושלים, תוך שהם מסמנים טביעות כפות רגליים על הדרכים המובילות לבית הנשיא. הרב בני אלון ריכז קבוצה אחת וצעד איתה לאורך שדרות הנשיא. דרכם נחסמה, ואז הרימו כולם ידיים והמשיכו לצעוד עד שנעצרו. בני הובל אחר כבוד למעצר במגרש הרוסים, ובערב נפגשנו באותו תא. כל העת זרמו מכל עבר עוד ועוד אנשים שצעדו לכיוון בית הנשיא.

בדיעבד הצליחו כל העצורים באוטובוסים להגיע בדרך לא דרך לירושלים והצטרפו לצועדים בעיר. המצעד לאורך כביש מס' 1 אמנם לא התקיים, אך בתוך ירושלים עצמה התפתחה זרימה המונית מכל

כיוון לעבר בית הנשיא.

הייתה זו אחת ההפגנות השקטות, הספונטניות והיפות שידעה ישראל מעודה. לא עצרות מאורגנות, לא מערכות במה והגברת קול יקרות, לא הסעות מאורגנות – העם בא לירושלים בהמוניו בדרישה הלגיטימית ביותר שתיכנן במדינה דמוקרטית, ועשה זאת בדרך יפה ומאופקת.

המפגינים היו שקטים לחלוטין ולא השמיעו קול. נשים דחפו עגלות תינוקות, לא הייתה חסימה של צירי תנועה, וודאי שלא פעולה אלימה כלשהי. האירוע יכול היה להיגמר בצורה שקטה, אך כפי שהתברר לנו בדיעבד, כשהוספנו את התנהגות המשטרה עם האוטובוסים להתנהגותה בתוך ירושלים, התקבלה החלטה אסטרטגית להטיל מורא בכל מי שמתכוון לצאת ולהפגין במסגרת זו ארצנו, בלי קשר לאופן שהוא עושה זאת.

המשטרה התנהגה בצורה ברוטלית. התנהגות השוטרים, שחזרה על עצמה בכל מקום, הייתה חייבת להיות תוצר של הוראה מגבוה. לוחמי יס"מ היכו בצועדים ללא רחם, והתנהגותם היממה את הבאים, שהעידו אחר כך בבית המשפט. צביה זינגר מפסגות סיפרה בעדותה על פרש שהצליף בשוט בנערה צעירה. מיה אבינון, שעשתה את כל הדרך מנהריה כדי להשתתף בהפגנה, סיפרה שהוכתה קשות בידי השוטרים, שאף סירבו לאפשר לה אחר כך פינוי רפואי. בוריס צ'צ'קס, מהנדס מחיפה, סיפר שכאשר העז להפנות שאלה למפקד יס"מ אפי חביביאן הוא חטף אגרוף בפרצוף.

ח"כ רון נחמן שנכח במקום העיד:

ראיתי על המדרכה שוטרים עומדים עם אלות ודוחפים אישה עם שני תינוקות בעגלה. וראיתי שעוד אנשים צועדים על המדרכה ושוטרים דוחפים אותם. אני לא מדבר על הכביש, אלא על המדרכה. אמרתי לקצין – אדוני, אני מבקש לדעת למה אתה דוחף את האישה, אך הוא לא ענה לי. אמרתי לו, אתה לא רואה שהיא עם תינוקות, והוא עדיין לא ענה. אמרתי לו, אני ח"כ, ואם לא תענה אגיש נגדך תלונה. אבל לא יכולתי, כי לא היה עליו תג זיהוי. לרובם לא היה. זו

הייתה השיטה.

פניתי לקצין שהיה שם עם הרמקול. אמרתי לו, אני, חבר כנסת רון נחמן, מבקש לדעת על סמך איזה חוק אתה נותן הוראות לדחוף אנשים שהולכים על המדרכה, לא על הכביש אני מדגיש! הוא אמר לי: אני לא חייב לתת לך הסבר. יש לי הוראות.

שאלתי אותו ממי ההוראות, והוא אמר: אני לא חייב להודיע לך.

אני אומר לו – אדוני, האם ההוראות האלה הם ממפקד המחוז? משר המשטרה? מראש הממשלה? הוא לא ענה יותר. ... הלכתי לדבר עם אריה עמית – מפקד המחוז – שעמד שם על המדרכה ופיקד על הכוחות. פניתי אליו, הוא לא רצה לענות והתחיל ללכת. רצתי אחריו כמו ילד קטן, חבר כנסת רץ אחרי מפקד משטרה, קראתי לו – הוא לא רצה לענות. אני רואה את הסוסים מכים עם האלות על המדרכה, בדרך משם לכיוון משרד ראש הממשלה. ראיתי את זה בעיניים שלי.

הבת שלי בת שמונה וחצי, רצה אליי, תפסה אותי על הידיים ואמרה לי שהיא מפחדת נורא מהסוסים ומהשוטרים. צלצלתי לאיתן הבר, העוזר של רבין. דיברתי עם כל הרמות. אני אומר לכם בצורה חד משמעית, זו [האלימות המשטרתית] הייתה החלטה אסטרטגית של ממשלת ישראל שנבהלה מעוצמת ההפגנות, ולא ידעה כיצד להתמודד עם הדברים האלו. לכן הפעילו גם את הצבא, גם את המשטרה וגם את משמר הגבול.

למרות מסכת הייסורים שעברו המפגינים, הגיעו רבים מהם ליעד ההפגנה הסופי – אזור בית הנשיא.

להלן קטע מעדותו של עד התביעה הראשי, קצין אג"ם של משטרת ירושלים נצ"מ דוד קראוזה (העדות מיום 17.4.96):

קראוזה: בשעה 17:30 הגיעו מאות ואלפי אנשים לכיוון משכן הנשיא, כאשר הם מנסים להגיע למשכן עצמו. בכל המקומות שבהם זוהו מפגינים בוצעה הכרזה, הקהל התבקש בכל מקרה להתפנות ולהתפזר בשקט, ומשלא נענה כמובן שבוצע פינוי תוך שימוש בכוח סביר.

ש: איזה אמצעים הופעלו?

קראוזה: במקום הזה למעשה הופעלו שוטרים, אחרי שימוש בידיים, הופעלו במספר מקומות פרשים ומכת"זים.

ש: שזה?

קראוזה: כלי להתזת מים.

ש: כמה שוטרים הופעלו ביום הזה?

קראוזה: למיטב זכרוני מעל 1,500 שוטרים, קרוב ל-1,800 שוטרים.

בשעות הערב התארגנה הפגנה ספונטאנית מול מגרש הרוסים בקריאה לשחררנו. שני שוטרים הופיעו בתאי בבהילות, מסרו לידי רמקול וביקשו ממני לקרוא למפגינים להתפזר. הייתה כבר שעת לילה. הפעולה הצליחה מעל למשוער ומבחינתי הגיע הזמן לניתוק מגע. פניתי למפגינים, הודיתי לבם וביקשתי מהם להתפזר. האנשים נענו – הפנו את גבם ופנו לעזוב. אני פניתי לחזור למתחם בית המעצר, כשבאותו רגע פרצו מסביבי לוחמי יס"מ שרצו לכיוון המפגינים שגבם היה מופנה אלינו ולא ראו את הסכנה המתקרבת. הבריונים הפליאו את מכותיהם במפגינים, ורק לאחר זמן ממושך אפשרה המשטרה לאמבולנסים של מד"א לפנות את הפצועים שנשארו שרועים על הכביש.

הייתי המום. חשתי שנוצלתי לצורך תרגיל אלים. לפתע הבחנתי לצידי בקצין משטרה בכיר, ג'ינג'י בעל פני בולדוג, שמאחר יותר הבנתי כי הוא קצין האג"מ הממונה על הפעולה. "אני אחליט איך הם יתפזרו," סינן קראוזה מבין שיניו. ידעתי שאני חייב להסתיר את רגשותיי. הייתי קרוב מאוד להפרת כל הכללים שקבעתי לעצמי, ולכן מיהרתי להתרחק מהמקום ולחזור לתאי.

עדותו של ישראל אורנג' מאותו אירוע:

רצו לעבר האנשים שלושים איש עם אגרופנים, התחילו להכות בכולם – אנשים, נשים וטף נפלו על הרצפה. אני ראיתי שבוועטים באיזה אישה אחת, היא נפלה על התינוקת בתוך העגלה והמשיכו להרביץ.

כולם התחילו להיעלם. אני רואה איך ששבעה שוטרים, ביניהם רביבו (סגן מפקד היס"מ), תופסים ילד, מאוחר יותר נודע לי שזה היה ברמסון, השכיבו אותו על הרצפה, ועל הרצפה נותנים לו בעיטות, זאת אומרת כולם בועטים בו, שבעה שוטרים ביחד בועטים בו, ככה, בום, בום, נותנים לו בחזה, דורכים לו על החזה, זאת אומרת הוא יושב ככה חצי מעולף והם דורכים לו על החזה, נותנים לו בראש...

השוטרים מתכופפים, זאת אומרת לא מספיק שיש להם כוח ברגליים, הם מתכופפים ונותנים לו עם הידיים, בראש, בחזה, ברגליים, וזה לא שוטר אחד, מדובר כאן על שבעה שוטרים... ראיתי שהוא מתחיל להכחיל... אמרתי להם שאני חובש ואני רוצה לעבור... התקשרתי לאמבולנס... חזרתי אל הנער... ראיתי שהוא לא נושם...

כשהוא חזר קצת לאיתנו פניתי לרביבו. אמרתי לו, אדוני, זה יהודי בדיוק כמוך... איך עשיתם לו את זה?... הוא אמר לי, תעצור שמה... רץ אליי עם שבעה אנשים והפיל אותי על הרצפה. אמרתי לו, קח אותי, קח אותי... אבל הוא היה צריך קודם להרביץ... עכשיו הם בעטו וחבטו בי, איזה שתי דקות, 120 שניות – אולי 300....

אני אומר להם, די, די, כמה אפשר, תכניסו אותי למעצר... רציתי שיפסיקו... אז הם גררו אותי ככה, עם הראש על הרצפה, והכניסו אותי לחדר המתנה כזה במגרש הרוסים... אני לא אדם שבוכה, אני בן 23, אבל אז כשצעקתי לרביבו, איך אתה עושה את זה, בכיתי. התרגשתי מאוד...

נכנס חוקר בשם גבי ברקת.
אז גבי נכנס ונתן לי את מה שנשאר מהמשקפיים שלי שנשברו....

ואז אחרי 20 דקות שהוא כזה נחמד... הוא שואל אותי... למה נתת מכות לשוטרים...(!?) הסברתי לו שלא היה ולא נברא – להפך...

פתאום נכנס דודו רביבו, מרים אותי, מכניס לי אגרוף אחד, שניים, שלושה, הכל מול העיניים של ברקת... בעיטות, משכיב אותי על הרצפה... החוקר האחר רואה ולא מתערב... הוא יוצא – גבי ממשיך לחקור...

שוב נכנס דודו. הפעם עם עוד שוטר – אני חושב שקוראים לו רם קונדרובסקי, הוא גבוה מאוד, נכנס עם כפפות של אופנוע... שניהם תופסים אותי ביחד, אחד שתיים, מרימים אותי, מכניסים לי מכות.

גבי כבר לא היה לו נעים... אז הוא עזב את החדר. אמרתי לרביבו די, די... אז הוא אומר לי – עוד פעם שתצעק "רביבו" תחזור הביתה בשקית מתים...

הם מרימים אותי – וביחד מכניסים לי את הראש למשקוף. ככה עשו פעמיים ושלוש עד שהתעלפתי... יש לי צילומי רנטגן איפה שנפתח לי הראש...

למחרת הביאו אותי להארכת מעצר אצל השופט יורם נועם. הוא כל כך הזדעזע שהורה לשחרר אותי מיד ולפתוח בחקירה נגד רביבו.

אף אחד לא זימן אותי, לא שאל אותי שום דבר. לא התעניין מה יש לי לומר, ואחרי שלושה חודשים קיבלתי מכתב שהחקירה (בעניין אלימות המשטרה) הסתיימה מחוסר ראיות...

כתבתי מכתב למח"ש (המחלקה לחקירת שוטרים). אמרתי להם, איך זה שלא שאלו אותי. יש לי מה להגיד, היו שם הרבה עדים, הייתה שם ריקי שרית שראתה את זה. הרבה אנשים ראו את זה... אז הוא כותב לי מכתב שמחוסר ראיות התיק סגור ולא מוכנים לפתוח מחדש.¹¹

¹¹ח. בניסיון להיפטר מדרישותיו הטורדניות של ישראל אורנג' לחקור את

כשהשתחררתי בשעת לילה מאוחרת ממעצרי במגרש הרוסים ניגש אלי אחד המפגינים והגיש לי פלאפון. "תתקשר לערוץ 7", הוא אמר, "יש שם עכשיו תוכנית ראיונות ומאזינים מספרים על אירועי היום." התקשרתי. בחשש מה הכניסו אותי לרשימת הדוברים. "רק אל תסבך אותנו," אמרה לי המזכירה בערוץ - במין חשש מהול בחיך. ניסיונותיה של שרת התקשורת שולמית אלוני לסגור את הערוץ היחיד שנתן אז פתחון פה לנאמני ארץ ישראל גרם לחשש כי יש מי שייתלה בדברים שאומר כאמתלה לחסלו.

בהמתיני לתורי לעלות לשידור יכולתי לשמוע את הדוברים שלפניי: אנשים מכל רחבי הארץ שהשתתפו באותו יום בהפגנה והיו עדיין המומים מהטיפול באוטובוסים ואלימות המשטרה. אחדים מהם השתמשו בביטויים "נאצים" כלפי יחידות היס"מ. עליתי לשידור ופסלתי השוואה כזאת מכול וכול, עשיתי ככל יכולתי כדי להרגיע.

צלמו אותם [פניתי למאזינים] אל תקללו, שימרו על לשונכם. ואל תדאגו - יבוא יום ונעמיד אותם, ובעיקר את שולחיהם, למשפט באופן מסודר וחוקי. מה שמתחולל כאן מצדיק ועדת חקירה ממלכתית, יותר מכל ועדה אחרת שקמה במדינת ישראל. הם מתנהגים כך משום שהם בהיסטריה.

העניין, נקטה משטרת ישראל בצעד מקובל מאוד במקרים אלו: נגד אורנג' עצמו הוגשה תביעה פלילית בגין "תקיפת שוטר", לאחר שנה וחצי ומסכת ארוכה של עדויות שקר הגיע השופט יצחק שמעוני למסקנות הבאות. ת.פ. 451/96 - הכרעת הדין:

"בחינה מעמיקה של עדויות הצדדים מותרה תחושה שקשה להינתק ממנה ולפיה אלמלא ההתנהגות האלימה של המשטרה בפיזור ההפגנה והמכות שהוכה הנאשם יחד עם ואחרי התלונות שהוגשו כנגד השוטרים במח"ש, לא היה מוגש כתב אישום זה. הרושם הוא כי דווקא אלה הם אשר הובילו להגשת כתב אישום נגד הנאשם ולא עצם העבירות שביצע, כפי שנטען."

בסוף הם ייפלו. אנחנו צודקים ולכן אנו יכולים להרשות לעצמנו אורך רוח. עוד נחטוף מהם, אך לבסוף הם ייפלו וייתנו את מלוא חומר הדין. הם ייחקרו ויישפטו על גישותיהם הבלתי חוקיות עם ארגוני הטרור, על מכירת נכסים לאומיים תמורת נזיד עדשים, על הפקרת תושבי הארץ לטרור. הם ייחקרו ויישפטו על כך שהקימו צבא מחבלים בלב הארץ וציידו אותו בנשק ישראלי. הם ייחקרו בחשד לבגידה, הפרת אמונים, תשלומי שוחד בהיקפים עצומים למטרות פוליטיות, ועכשיו גם בהפעלת זרועות השלטון הממלכתיות בצורה אלימה ובלתי חוקית נגד מתנגדיהם הפוליטיים.

כל שעליכם לעשות הוא לצלם, לחרוק שיניים, לצלם ולתעד – כי ועדת החקירה הזאת תקום, והאחראים יעמדו למשפט.

יום חמישי היום, לפנינו השבת, חזרו לבתיכם, נוחו היטב, אגרו כוחות – כי המאבק עוד לא תם.

השידור הרגיע ונתן תקווה. את תחושת התסכול הנורא כתוצאה מהמכות הצלחתי אולי להרגיע. במקום לצעוק – לצלם, ובוודאי שלא להרים יד.

האמנתי בתיאור העובדות ששידרתי, אבל בעניין ועדת החקירה דיברתי כדי להרגיע את הציבור ולהפיח בו תקווה. ידעתי היטב שגם אם יתחלף השלטון לא תקום שום ועדת חקירה. ביבי נתניהו לא ינהג טוב יותר ממנחם בגין, ולמרות שגם נתניהו עצמו דיבר באותם ימים על ועדת חקירה לפשע אוסלו, היה לי ברור שהימין הישראלי אינו מסוגל לחקור ובוודאי שלא לשפוט את אדוני הארץ הנצחיים, את אליטות השמאל.

המבצע הוכתר בהצלחה. שוב הצליחה תנועת זו ארצנו לפעול בקנה מידה ארצי – למרות ההכנות המשטריות (ובעצם, הרבה בזכותן), המעקבים הצמודים והיחס האלים. כמעט כל האנשים הגיעו בסופו של דבר לירושלים, ורבים הצליחו למרות הכול להפגין מול בית הנשיא. גם שם חזרה על עצמה הברוטליות המשטרית, ולאחר מנת המכות

האחרונה, התפזרו האנשים וחזרו לביתם. ירושלים כוסתה סיסמאות "רבין – לך לנשיא." שילוב מוצלח של פעילות יתר משטרתית ומזל תקשורת הפכו את מה שנראה תחילה כישלון חרוץ לפעולת מחאה מוצלחת ביותר. הפעולה דווחה בהרחבה, המסוק שלי הפך לגימיק של היום, והתחושה הכללית הייתה 2:0 לטובת זו ארצנו. אך ה'ניצחון' הזה סימן למעשה את העתיד להתרחש בהמשך.

"רבין לך לנשיא" – אוגוסט-ספטמבר 1995

התברר שכללי המשחק הדמוקרטי בטלים כששלטון השמאל נתקל במחאה אפקטיבית. השלטון, שחשש בעיקר לתדמיתו, למד שאפשר לעבור על החוק בצורה גלויה, לבצע אלפי מעצרים בלתי חוקיים ולהשתמש באלימות קשה ולזכות בשתיקה תקשורתית ובשיתוף פעולה ציני של מערכות חקירת השוטרים ולעיתים אף מערכות השיפוט.

תלונות ליחידה לחקירת שוטרים היו בעצם תלונות לחתול ששמר על השמנת, ופנייה לבתי המשפט הצריכה תעצומות נפש שלא נותרו לאנשים לאחר הפגנות מסוג זה. לעיתים רחוקות מאוד נעשה צדק

בסופו של דבר (אפילו במקרהו של אורנג' או בהכרעת הדין של משפט ההמרדה שלנו, שבהם ציינו השופטים לגנאי את התנהגותה של המשטרה, היה זה כדי לצאת ידי חובה בלבד, בדק בית אמייתי מעולם לא נעשה, ואיש מהבריונים לא שילם מחיר על מעשיו).

המשטרה טרחה לשבור מצלמות ולהשמיד ראיות. אם הוגשו תלונות, נפתחו באופן 'מפתיע' תלונות נגדיות נגד המתלוננים בעוונות שונים ומשונים – ולמי יש הזמן, הכסף והכוח להתמודד מול מערכות מאורגנות על מחלקותיהן המשפטיות. בודדים התעקשו ואף השיגו הרשעות. אפרים חביביאן מפקד יחידת היס"מ נשפט והורשע, כמו גם סגנו דודו רביבו, אך למרבה הפלא נותרו שניהם בתפקידם וקיבלו עונשים סמליים בלבד. אזרח עקשן שטרח לתבוע את מפקד המחוז אריה עמית, השיג הרשעה שהטילה קנס אישי כבד על המפקד. בלחץ כבד, שינה השופט את גזר הדין האישי והסתפק בתשלום הקנס בידי המשטרה. ככלל, נותרו כל בעלי התפקידים בתפקידם ואף קודמו לתפקידים בכירים יותר.

האלימות הוכחה ככדאית. מטרת המשטרה הושגה והמפגינים חששו לחזור לרחובות. מכאן ואילך ברור היה לכל פעיל כי השתתפות בפעולות התנועה משמעה מכות, אישומי כזב והסתבכות עם מערכת משפטית עוינת. לא רבים היו מוכנים להמשיך ולהתמודד בתנאים כאלו, ואני כראש התנועה לא הייתי גמיש מספיק להבין במהירות את המצב שנוצר ולשנות את הטקטיקה.

חלפו כמה ימים ולפתע בכותרות ראשיות בעיתונים הופיעה ידיעה כי נשקלת הגשת תביעה נגד ראשי זו ארצנו בגין "המרדה".

לא היה לי מושג מה המשמעות המשפטית של ההאשמה ולא התעמקתי בכך. הוסבר לי רק שמעולם לא הוגשה תביעה כזאת נגד גוף אופוזיציוני הפועל נגד הממשלה, אלא אך ורק על רקע הסתה לגזענות. מיכאל בן יאיר, מקורב ובעל השפעה מובהק של יצחק רבין, גייס את המערכת המשפטית למאבק הפוליטי ועשה שימוש בסעיף מנדטורי שמעולם לא נעשה בו שימוש קודם במדינת ישראל. היה

ברור שהממשלה בלחץ, ואופייה הדמוקרטי של המדינה אינו בראש מעיניהם של האוחזים במוסרות השלטון והמשפט.

יחד עם זאת, לא הבנתי את הצורך של הפרקליטות לצאת בכותרות ראשיות שהרי הם רק מבזים את עצמם. מהר מאוד התברר לי שהציבור ברובו אינו מבחין בין העמדה לדין ואשמה. מבחינת בן יאיר והפרקליטות היה חשוב לסמן את מתנגדי הממשלה כעבריינים, כשעניין ההעמדה לדין בפועל משני מבחינתם. בן יאיר חיפש את הכותרת בעיתון יותר מאשר את כתב האישום נגדו, ומבחינתו הוא השיג את מטרתו. חלפו שנתיים נוספות עד תום המשפט, כשבתווך השקיעה המדינה מיליוני שקלים בחיפושים, בחקירות, בהכנת התיק, ובמשפט עצמו, אך כל זאת ככיסוי בלבד למטרה המידית שהושגה בעצם יצירת הכותרות – דמוניזציה של ראשי התנועה שהצליחה להוציא לפועל מאבק מוצלח נגד השלטון. החוקרים המסכנים לא ידעו כלל מה הם אמורים לחפש – המטרה האמיתית הייתה לראות אותנו במהדורות החדשות נכנסים ויוצאים מחקירות אינסופיות כעבריינים לכל דבר.

בשלב ההוא גויסו למערכת הפוליטית לא רק הצבא והמשטרה אלא גם הפרקליטות ומערכות הצדק. בן יאיר לא תכנן באמת להאשים אותנו ב"המרדה" – אחרי הכול הוא משפטן, וידע היטב מה משמעותה של האשמה כזו לדמותה הדמוקרטית של מדינת ישראל.

רק אחרי רצח רבין התעוררה פתאום החקירה. ההסתה התקשורתית הקשה הכשירה את הקרקע, וכתב האישום הוגש לבית המשפט השלום בירושלים.

לא לפני שהועבר (כמובן) לכל אמצעי התקשורת.

פרק ט

“פריז” או “טיינמן”

בתחילת הדרך, לפני חסימות הכבישים, היינו פצצה מתקתקת שאיש לא אמד נכונה את פוטנציאל האנרגיה שבה – דוד קטן אשר מתקרב עם הרוגטקה לגולית. עתה, אחרי שתי פעולות כלל ארציות מוצלחות, נחשבנו איום רציני. ברור היה שלא יעבור זמן רב עד לפעולה הבאה, ובתקשורת פרחו סביבנו אגדות חסרות שחר.

אני כבר ידעתי שעימות ישיר עם זרועות השלטון האלימות ירסק את שארית הכוח והנכונות הציבורית להמשיך ולהפגין, ובכל זאת לא שיניתי את הטקטיקה. זו הייתה התבצרות עקשנית בעמדה, שאמנם הביאתנו עד הלום, אך אז הייתה לרועץ. הלחץ הפסיכולוגי היה רב. הציפיות הרקיעו שחקים. לא רציתי לסטות מהכלל שקבעתי לעצמי, שלא לקבל רישיון מהמשטרה; ויותר מכול, ניסיתי להילחם רק בעזרת עקרונות במקום בשכל.

החלטנו על הפגנה המונית מול בית ראש הממשלה בירושלים. אזור ההפגנה היה כיכר פריז והכוונה הייתה לזרום מכל הארץ ולהתיישב על הכביש מול משרד ראש הממשלה.

זמן קצר קודם לכן היו אמורים הפעילים להפעיל למשך שתי דקות את צופרי המכוניות בכל רחבי הארץ וליצור אפקט של צפירת יום הזיכרון – לזכר מאות החללים מאז נחתם הסכם אוסלו.

המשמעות הייתה ברורה: כיוון כל האנשים לנקודה אחת שבה תוכל המשטרה להתארגן כראוי ולהפעיל נגדנו טרור. מול ההיגיון הפשוט שהיה צריך למנוע את הפעולה הזאת, עמדה אמונה תמימה – מסירות נפש של אלפי אנשים שבאו מתוך ידיעה ברורה שיחטפו מכות רצח, אנשים שייפגינו פסיביות מוחלטת, מסירות נפש כזאת תהיה חייבת לנצח בסופו של דבר.

כך היה עם 'לותר קינג' באמריקה, לא?

כרגיל לפני מבצעים, ארגנו כנס מסודר לחלוקת תוכנית מבצע ברורה. הפעם לא הסתפקנו בבית אורות שבירושלים. ב'חוצפה' האופיינית לנו החלטנו על כנס בבנייני האומה – המקום הממלכתי ביותר שיכולנו למצוא. שמואל הלך לברר במקום תאריכים פנויים וכיוצא באלה תיאומים. חששנו שהנהלת המקום תרתע מהשכרת האולם לנו, ואכן כך היה, אך מטעמים אחרים לגמרי: הנהלת בנייני האומה סירבה להאמין שאנו מבקשים לשכור אולם של 2500 מקומות בהתראה של שבוע. מארגני אירועים בסדר גודל כזה מזמינים אולם שנה מראש. אך מניסיונו בארגון כנסים, שאבנו ביטחון עצמי והאמנו שנצליח.

הייתה לנו בעיה קשה. ערוץ 7, שפעל תחת איום סגירה מתמיד מצד שרת התקשורת שולמית אלוני לא היה יכול להרשות לעצמו לתמוך בנו בגלוי, וסירב לפרסם את דבר הכנס. מובן שגם רשת ב' ושאר אמצעי התקשורת היו חסומים בפנינו. במצב כזה נותרה לנו רק הדרך הישנה והטובה: מודעות ברחובות, והזכרת העניין בכל ריאיון עיתונאי. באותם הימים, הפכתי למומחה בהעברת מסרים מבצעיים דרך ראיונות עיתונאיים. שכרנו את האולם הגדול וניגשנו לעבודה, שהסתיימה תוך חמישה ימים בהצלחה גדולה.

האולם היה מלא מפה לפה. מחוסר מקומות ישיבה עמדו רבים במעברים והקשיבו לנואמים. הזמנו את כל תנועות המחאה החוץ-פרלמנטריות ליטול חלק בכינוס. בין הנואמים היו אליקים העצני, נדיה מטר, פרופ' חנוקגלו מארגון הפרופסורים, אל"מ (מיל') משה לשם, ועוד רבים.

עוד בזמן שהאולם התמלא פנה אליי כתב העתון דבר ראשון בשאלה.

"אתה לא חושב שנכשלתם?"

לא הבנתי למה הוא מתכוון. "במה נכשלנו?" שאלתי, "הרי האולם מלא מפה לפה?"

"נכון, השיב העיתונאי, אבל כולם דתיים."

זה לא היה מדויק, כי היום גם אנשים לא דתיים באירוע, אך בעיקרו

של דבר הוא צדק: רוב הנוכחים היו דתיים. התשובה שיצאה מפי ביטאה באחת את כל השקפת עולמי.

"לא נכשלנו, עניתי לעיתונאי, "האולם מלא, אבל אתם נכשלתם!"

"למה אנחנו?" שאל האיש.

"כי לא באתם," עניתי לו.

תשובה זו אמרה בעצם את הכול. אנו נכנסים אל ההיסטוריה, מפסיקים להסתפח אליה. הצלחה או כישלון לא היו יותר פונקציה של "האם הצלחנו להביא אתכם," אלא עד כמה הצלחנו בכוחותינו אנו להשפיע על המציאות. כל כך עמוק הופנמה תחושת ה"ספחת" הזו, עד שהיו הפגנות של הימין שבהן הורידו מפגינים את הכיפות או חבשו כובעים בניסיון מגוחך ליצר רושם כאילו אחוז החילוניים גדול יותר. תחושת הנחיתות הזאת הקרינה באופן טבעי אל סביבתה, ושאלתו של העיתונאי מדבר, עם כל הקנטרנות שבה, התבססה על תחושה אמיתית. הנחת העבודה שלו הייתה שעומד לפניו עוד מפגין ימני/מתנחל/כיפה סרוגה שמנסה למשוך אליו את המציאות. הוא לא העלה על דעתו שלפניו אנשים החשים כישראלים עצמם, כאלטרנטיבה המהותית לנעשה בחוץ. האם היה מעז לשאול שאלה מעין זו בכנס של שלום עכשיו: "נכשלתם כי לא באו דתיים?"

תשובתי הייתה בעצם תמצית ההבדל בין זו ארצנו לשאר תנועות המחאה. הפעילים שהצטרפו לזו ארצנו באו עם תחושה רעננה של חופש. ממסד המתנחלים הישן חש את ההבדל ותקף מימין; ממסד השמאל חש את הסכנה ותקף משמאל – ועוד איך תקף.

הבאים לכנס בבנייני האומה יצאו ממנו בהתרוממות רוח גדולה. כולם שאבו כוח כשראו סביבם ציבור גדול ונלהב. אישה אחת, ששאלה למה לתת למשטרה להכות בנו שוב, קיבלה ממני תשובה חדי־משמעית: כוחנו דווקא בפסיביות שנגלה. לקינוח חילקנו בין הבאים כרזות עם תמונת שוטר מכה, וביקשנו להדביק אותן בחוצות הערים. זה כוחנו, הסברנו לבאים. אנחנו העם – איננו רוצים ואיננו מתכוונים להתגונן בכוח, אך שוטר שמתנהג בצורה ברוטלית ימצא את תמונתו בחוצות

הערים ויתבייש להראות את פרצופו.

הנחת העבודה שלנו הייתה תמיד שבין הבאים יש מספר לא קטן של בלשים ואנשי שב"כ. באותה עת היה תיאום מוחלט בין האליטות הביטחוניות – ראשי השב"כ, צה"ל והמשטרה – לבין השלטון השמאלני. לא כאן המקום לרדת לשורשי התופעה, אבל היה ברור לחלוטין שמצותתים לאלפי טלפונים בהתנחלויות, ובדיחות למכביר הסתובבו בציבור האמוני באותה תקופה. רבים הרימו את שפופרת הטלפון ובמקום ה"הלו" המסורתי פתחו בקריאה: "שלום למאזינים." היה ברור לנו שהאולם שורץ בלשים ומקליטים ואכן, כשהחל משפטנו זמן לא רב אחר כך, עלה על דוכן העדים הבלש קרני, איש היחידה הארצית לחקירת פשעים, ותיאר כיצד הקליט באופן חשאי את הדוברים בכנס. החומר המוקלט תומלל והוגש כעדות במשפט. אנו לא הנצחנו את הכנס בבנייני האומה, ומשטרת ישראל, שביצעה את העבודה עברונו, הגישה לנו את המוצר במסגרת חומר הראיות.

ההנחיות להפגנה מול בית ראש הממשלה בכיכר פריז, היו להיות עוד יותר פסיביים מבעבר. ידעתי שאנו מוליכים את הציבור לקראת כתישה אלימה, והנשק היחיד שיכולתי להשתמש בו היה חששה של המשטרה מדעת הקהל. לצורך כך היה חשוב לדבוק עד כלות בעקרונות המרי הבלתי אליים. כיוונתי את אמצעי התקשורת למקום המדויק של ההתקהלות, והנחיתי את הציבור בכנס לבוא בידיים קשורות מעל לראש! לאלו שמסוגלים לכך המלצתי אף לקשור את העיניים. רחש נבון עבר בקהל כשאמרתי את הדברים, אבל הציבור קיבל זאת, אסף את תוכניות המבצע ואת הפוסטרים והתפזר.

עוד באותו ערב כוסו ערי ישראל בתמונת השוטר המכה, ושמו נישא בפי כל. היה כאן ניסיון להפעיל לחץ פסיכולוגי על השוטרים להימנע מהפעלת אלימות, ניסיון שלא נשא פרי.

גם המשטרה עשתה שימוש פסיכולוגי רחב באמצעי התקשורת בניסיון למנוע מן הציבור להגיע להפגנה. בראיונות שנתנו המפכ"ל וקציני מטה בכירים נשלח איום ברור כי ייעשה שימוש בכוח רב. אמצעי הפיזור הוצגו בהרחבה, ערוצי הטלוויזיה שידרו מתוך החמ"ל המשטרתי, ואפילו שם הקוד שנתנה המשטרה לפעולתה ביום המחרת

זכה להבלטה רבה: "מחול שדים".

ההפגנה בכיכר פריז תוכננה ליום רביעי, י"ח באלול תשנ"ה (13.9.95). כבכל הפגנה, ניסינו ליצור גימיק ייחודי עבור התקשורת. חשוב היה לנו להפגין יצירתיות וגם חוש הומור. בהפגנה הראשונה לא היה צורך ברעיון ייחודי. חסימת הכבישים הייתה חידוש מהפכני בנוף הישראלי כשלעצמה, הן בממד הכלל ארצי והן ברעיון המרי האזרחי. בפעולה השנייה היה סימון טביעות הרגליים על גבי הכבישים, שהראה לרבין את הדרך לנשיא. גם המסוק והצעדה המתוכננת לאורך הכביש לירושלים היו חידוש מעניין והפכו את ההפגנה ל"הפנינג" ייחודי.

מה נעשה הפעם? האם תהיה זו סתם הפגנה רגילה בכיכר פריז בירושלים? התוכנית שעלתה לבסוף הייתה זו: ליד כיכר פריז שוכן מלון ירושלמי ידוע בשם מלון המלכים. החלטנו לשכור חדר בקומה נמוכה, עם מרפסת מתאימה שפונה לכיכר ולהגניב לתוכו ציוד הגברה רב עוצמה. את הכניסה לחדר נחסום מבפנים, וכך נוכל לשאת נאום חוצב להבות מעל ראשי השוטרים. הרעיון היה להעביר את המסרים שלנו בצורה ישירה (מוסולינית משהו) מול כל אמצעי התקשורת ולעודד את הפעילים השרועים על הכביש תחתינו. שמואל רצה שאני אנאם. הוא לא בטח ביכולת ההתבטאות שלו בעברית, והעדיף להיות למטה עם המפגינים. אני לא הסכמתי בשום אופן. ידעתי שהולך להיות קשה שם למטה ולא יכולתי לשלוח את הציבור לקרב בלי להשתתף בו. בלית ברירה קיבל על עצמו שמואל את התפקיד. ישבתי וכתבתי לו את הנאום, ושמואל הזיע לילה שלם בלימוד הטקסט.

כשעה לפני ההפגנה קבעתי עם כתבת הערוץ השני רינה מצליח פגישה על אם הדרך לירושלים. אנשי התקשורת ידעו שזו ארצנו אינה עושה הפגנות 'סתם', וציפו להפתעות; לי הייתה בעיה איך להעביר את התוכניות לעיתונות ולא למשטרה. היה ברור לנו שעוקבים אחרי כל צעד ושעל שלנו ולא רציתי לחשוף את הגימיק הקטן שלנו ולכן לא דיברתי על כך בטלפון ובמקומות סגורים. הפגישה התנהלה במכונית שכורה של הערוץ השני. "תגיד לי רק איפה למקם את המצלמה,"

התחננה מצליח. הסברתי לה את התוכנית ופניתי למרכז העיר. מול בית אגרון פגשתי את שושנה חלקיהו. שושנה. אלמנת מלחמה ואישה ידועה מאוד בקרב ותיקי ירושלים, נהגה במכוניתה במעלה רחוב הלל ואני הצטרפתי אליה. הגיע זמן הצפירה, ולשמחתי כל המכוניות שנסעו במעלה רחוב הלל עצרו, הנוסעים יצאו ונעמדו דום, והנהגים צפרו בו זמנית צפירה רצופה למשך שתי דקות. הרעש היה מחריש אוזניים.

ידיעות אחרונות

ידיעות אחרונות	תאריך: 13.9.1995	מחיר: 2.50	מחיר: 2.15	מחיר: 2.00	מחיר: 1.85	מחיר: 1.70	מחיר: 1.55	מחיר: 1.40	מחיר: 1.25	מחיר: 1.10	מחיר: 1.00	מחיר: 0.90	מחיר: 0.80	מחיר: 0.70	מחיר: 0.60	מחיר: 0.50	מחיר: 0.40	מחיר: 0.30	מחיר: 0.20	מחיר: 0.10	מחיר: 0.05	מחיר: 0.02	מחיר: 0.01
----------------	------------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

זו ארצנו' מאיימת לשחק המדינה; רבין: שיצפצפו

ה"מ אמר על כונתם לצפור היום בכבישים לזכר קורבנות הטרור: „אם הם יסיפו את 650 חיילי צה"ל שנפלו במלחמת לבנון - אז גם אני אצפצף איתם"

רבין: שיצפצפו. כותרת ראשית בידיעות אחרונות, 13.9.1995

כשהגענו לרח' קינג ג'ורג', נחסמה דרכה של המכונית. ירדתי והמשכתי ברגל. מפגינים רבים זרמו לכיוון כיכר פריז. הם נשאו שלטים של זו ארצנו וידי רבים מהם היו קשורות בהפגנות מעל לראשיהם. חלק אף הצטיידו במסכות אב"כ - כנגד עינא בישא וכנגד איום המשטרה להפעיל גז מדמיע. בדרכי פגשתי במיכאל פואה נושא שלט וידיו קשורות. צעדנו יחדיו על המדרכה במורד קינג ג'ורג'. מימינו רחבת היכל שלמה, ומלפנים כבר ראיתי את מלון המלכים הצופה לכיכר פריז. ככל שהתקדמנו גברו הרעש וההמולה. הרחוב נסגר ונפתח חליפות, פעם בשל כוחות משטרה גדולים שזרמו לכיכר מכל עבר, ופעם בשל מפגינים שהצליחו להתיישב על הכביש לרגעים אחדים.

כמויות השוטרים היו אדירות. דומה היה שכל משטרת ישראל הוצבה כתף אל כתף באזור הכיכר. בתוך ירושלים והדרכים המובילות אליה, הוצבו טבעות טבעות של מחסומים, וכל מי שנראה כמפגין

פוטנציאלי נעצר מיד. העובדה שכמה אלפים הצליחו בכל זאת להגיע לכיכר הייתה מפתיעה כשלעצמה (בשיחה פרטית עם שוטר בכיר כשנה לאחר האירוע, תיאר הלה בפניי בצבעים ססגוניים את הפחד מהבלתי נודע שאחז במשטרה לנוכח התופעה החדשה הזאת בנוף המחאה הישראלי, ואת התגובה ההיסטרית לכל אירוע הקשור בזו ארצנו). כארבע שורות של שוטרים צמודים זה לזה חצצו בין המדרכות לכביש ומנעו כל אפשרות של ירידה לכביש. מצאתי את עצמי בין כמה מאות מפגינים על המדרכה שנלחצו בין חומת השוטרים לבין קיר מלון המלכים. הציבור נראה כעדר אובד עצות. לקחתי פיקוד וצעקתי לכולם להסתכל אלי ולנהוג כמותי. הרמתי את ידיי, שהיו קשורות במופגן, וקראתי לכולם לעשות כמותי. כשראיתי שהציבור יוצא מהבלבול ומתחיל לתפקד בצורה אחידה, הסתובבתי כשפניי אל השוטרים והתחלתי לצעוד לכיוון הכביש. הציבור מאחוריי עשה כמותי, אבל לא היה לנו שום סיכוי. מספר השוטרים היה גדול בהרבה ממספר המפגינים, ואנו נהדפנו מיד בחזרה. עוד כמה ניסיונות, ואני מורם אל-על על ידי כמה שוטרים ומובל אחר כבוד לניידת המשטרה.

מול מלון המלכים (כיכר פריז): פרשי המשטרה פלשו לחצרות הבתים

כאשר נשאו אותי השוטרים מעבר לפינת מלון המלכים, הצצתי

למעלה אל המרפסת שממנה אמור היה שמואל לשאת את הנאום לאומה. חשבתי שאראה את שמואל נואם בקולי קולות, ואת השוטרים מתחילים לטפס אל המרפסת בניסיון להשתיקו. במקום זאת ראיתי את שמואל כשגבו לציבור, גוחן אל הרמקולים ומנסה לחבר מחדש את החוטים. שמואל אכן התמקם עם הרמקולים בחדר המתאים, וחיבר את כל המערכות בדיוק לפי הנדרש, אך כשהחל לשאת את נאומו אכזבה המערכת ולא פעלה. שמואל ביצע עוד כמה ניסיונות 'החייאה' לרמקולים המאכזבים, וכשהתייאש מהעניין ירד אל הכיכר והצטרף למפגינים.

עד למעצרי הייתה התנהגות המשטרה מאופקת באופן יחסי, אולם בשלב ההוא הותר הרסן ופיזור ההפגנה הפך להיות אלים בצורה קיצונית. נעשה שימוש נרחב בסוסים, זרנוקי מים צבועים, אלות ומגלבי הסוסים. המטרות הראשונות היו בעלי המצלמות.

השופט כהן: שמך בבקשה?

מנחם בלוך: מנחם בלוך.

השופט כהן: ענה בבקשה לשאלותיו של מר פייגלין.

פייגלין: במה אתה עוסק, מר בלוך?

בלוך: אני כרגע גמלאי, אבל עד לפני שנתיים הייתי חבר הפקולטה באוניברסיטת בר אילן, מרצה בכיר לאנגלית.

פייגלין: ספר בבקשה לבית המשפט את אשר אירע בכיכר פריז.

בלוך: הייתי נוכח בכנס בבנייני האומה, ובין השאר חולק שם פוסטר עם תמונת השוטר המכה. הדבר שאירע עליי רושם עז, והחלטתי שכששתתף באירוע אצטייד במצלמה כדי שאוכל להגיש תלונה. עמדתי כמו אלפי אחרים על המדרכה. באתי כדי להפגין את הזדהותי.

פייגלין: עמדת על המדרכה.

בלוך: ודאי, לא זזתי מהמדרכה. היו צעירים שניסו לרדת לכביש, וכשהחל הפינוי הם ברחו לחצרות הבתים והמשטרה

אחריהם. ראיתי שהמטרה נכנסת לתוך החצר ומתחילה להרביץ. אז הוצאתי את המצלמה והתחלתי לצלם. המטרה עטה עלינו וספגתי מכות וניסו להפיל אותי, ותוך כדי זה הרגשתי דבר מוזר שמנסים להוציא מתחת ידי את המצלמה, שהייתה במקרה גם קשורה סביב הצוואר. אני גם קשרתי את המצלמה סביב וגם החזקתי אותה ביד והרגשתי שזו המטרה של המכות שאני מקבל.

רצתי קדימה והצלחתי איכשהו להתחמק מן המכות, ובהמשך הדרך אמרתי לעצמי, מנחם, אתה כבר עשית מספיק להיום. די, בגיל שבעים סוף סוף זכית פעם ראשונה בחיים לקבל מכות ועוד ממשטרת ישראל, טוב, מספיק, הביתה. התרחקתי מהמקום, ובעודי הולך שקוע בהרהורים, עברתי ליד עץ שלידו ישבו קבוצת שוטרים. הם הבינו כנראה מהמראה שלי שאני מגיע מההפגנה, וחיפשו עילה להכות אותי. אמרתי להם שאני הולך הביתה, אבל זה לא עזר. שוטר אחד הגיע מאחור, תפס אותי בצווארי, נתן לי דחיפה לצד ימין, זרק אותי הלאה. זהו.

פייגלין: תודה מר בלוק, אין לי יותר שאלות.

מטרת הפיזור לא הייתה פתיחת הצומת לתנועה, אלא הענשת הציבור שהצטרף להפגנה. אנשים שעמדו על המדרכות או אפילו הרחק בתוך חצרות בתים הוכו ללא רחם. המקרה המדהים ביותר היה של בחורה שברירית שעמדה תחת עמודי בית דירות סמוך – כלומר, אפילו לא על המדרכה. פרשי המטרה נכנסו למקום, ואחד מהם תפס אותה בכפות ידיה וגרר אותה לאורך הרחוב.

במשפט תיארה מיכל מלמד בקיצור רב כיצד ראתה את אחותה מרים נתפסת על ידי הפרש המשטרה ונגררת במורד הרחוב. התובע, עו"ד אברבנל, ניסה להכשילה בחקירה נגדית.

אברבנל: אחותך, שמה?

מלמד: מרים.

אברבנל: בת כמה היא?

מלמד: היום היא בת עשרים ושש.

אברבנל: בת 26 היום, פרש הרים אותה על הסוס והתחיל לדהור על סוסו כשהיא על הסוס?

אברבנל: כשהיא נתלית לא על הסוס, אלא כשהיא נגררת, הוא תפס אותה בפרקי ידיה ביד אחת שלו ודהר עם הסוס כשהיא נגררת אחריו.

אברבנל: וזה היה מתחת לבניין שמעל הסופרמרקט?

מלמד: לא, זה היה ברחבת הבניין שמעל הסופרמרקט.

אברבנל: מה זאת אומרת?

מלמד: יש שם רחבה גדולה בכניסה לבניין.

אברבנל: הבנתי, זאת אומרת זה היה ממש מתחת לבניין?

מלמד: כן.

הפרשים נכנסו לחצרות הבתים ורמסו את כל הנקרה בדרכם. מיכאל פואה, שעמד בראש אחת הקבוצות, חטף מכת אלה בראשו ופניו כוסו בדם.

זרם המים ממכוניות ההתזה פגע בטעות ברמזור בכיכר ועקר ממקומו, ללמדך מה יכול זרם כזה לעולל לבני אדם. אישה מבוגרת שעמדה בודדה בפניה בכיכר הותקפה על ידי שני פרשים שהפליאו בה את אלותיהם והפילו אותה לכביש. או אז נטשו את המקום והשאירו אותה שוכבת בתוך שלולית המים הצבועים במרכז הכביש.

את המחזה הזה קלטה עדשת המצלמה של הערוץ הראשון, והיא אפילו שודרה במהדורת מבט. חיים יבין נמנע מלשאול שאלות קשות על רקע הקרנת התמונות הללו.^ט

במקום זאת, חזרו הקריינים שוב ושוב על דיווחי האלימות בלי לציין את מקורותיה. אנו חטפנו אפוא מכות רצח, והתקשורת והמשטרה הפכו אותנו לאלימים. הגדיל לעשות העיתון ידיעות אחרונות, שדיווח למחרת היום בכותרת גדולה מפי "מקורות בכירים במשטרה" על חשד שזו ארצנו מפעילה יחידות להכאת שוטרים(!). השילוב של משטרה ותקשורת מגויסים פוליטית עיקר מתוכן את בסיסה הדמוקרטי של

י"ט. תופעה זו, שבה אלימות הממסד משמשת כהוכחה לאשמתו של הקרבן, תוארה בהרחבה על ידי הפסיכולוג הנודע פיאז'ה.

ישראל, ואת האפשרות למרי אזרחי. ישראל של רבין לא הייתה דמוקרטיה אמיתית ולכן מרי אזרחי לא היה אפשרי בה. חשבנו שידיים קשורות אל-על מול מצלמות התקשורת ימנעו אלימות פיזית ויאפשרו לנו להניע בכל זאת את גלגלי המרי האזרחי הפסיבי הבלתי אלים.
טעינו, ובגדול.

המרדה: כותרת ראשית ב'ידיעות אחרונות', 29.8.1995

התביעה במשפט ההמרדה שלנו הודתה שמרי אזרחי קידם תמיד את המדינות שבהן בוצע לרמה מוסרית גבוהה יותר ולמשטר תקין יותר. עם זאת, טענה התביעה, פעולת זו ארצנו לא יכולה להיחשב מרי אזרחי במשמעותו הדמוקרטית החיובית, משום שמרי אזרחי קיים רק במשטרים אפלים.

כשקמתי לנאום את נאום ההגנה התייחסתי לטענה זו ואמרת: מוזר בעיניי שהתביעה מנסה לטעון טענה שההיסטוריה מפריכה אותה. האם ארה"ב של מרטין לותר קינג היא דוגמה למשטר אפל? האם אנגליה - שנגדה נאבק גנדי - הייתה משטר אפל? האם צרפת של מרד הסטודנטים היא משטר אפל? אכן, הוספתי, היה ניסיון לבצע מרי אזרחי במשטר טוטליטרי. היו סטודנטים סינים שניסו לעשות זאת בכך טייגנמן, ולמרבה הפלא הם הצליחו. במשך כמה שבועות נדמה היה לעולם הגדול שאכן ניתן לבצע מרי אזרחי במשטר טוטליטרי. אך

כשתמה תקופת החסד, רמסו שרשראות הצבא הסיני את הסטודנטים בכיכר, והקיץ הקץ על רעיון המרי האזרחי במדינות שאינן דמוקרטיות. גם בישראל נעשה ניסיון למרי אזרחי בכיכר אחת. קראו לה כיכר פריז. המפגינים בכיכר פריז חשבו שהם נמצאים בדמוקרטיה אמיתית, מדינה שבה אפשר להשתמש בכלי הזה. ישראל אינה דיקטטורה, אך מסתבר שגם אינה דמוקרטיה אמיתית. עליכם, כבוד השופטים, להחליט לאן פניה של הדמוקרטיה הישראלית מועדות – ל"פריז" או ל"טיינמן"?

בסיום אותה הפגנה הובלתי למעצר במגרש הרוסים ופתחתי בשביתת רעב וצמא. למחרת הובלתי להמשך מעצר במשטרת פתח תקווה (עד היום איני יודע מדוע; אולי רצו להרחיק אותי מירושלים 'התוססת'), שם הובאתי בפני שופט להארכת מעצרי. השופט שחרר אותי למעצר בית של שבוע והורה לנתק את הטלפון בביתי.

מצאתי את עצמי עושה ספונג'ה ומקדיש קצת תשומת לב לבית. למבקרים הרבים שפקדו את הבית הסברתי בבדיחות הדעת שהשופט גזר עליי "עבודות שירות" אצל ציפי.

הטלפון שלי לא נותק. חוקרי המשטרה והשב"כ העדיפו שאמשיך להשתמש בו בהאזנה מתמדת שלהם. עד כדי כך הגיעו הדברים,

כ. קודם לכן תיאר שמואל בעדותו איך התיישב וחסם יחד עם אלפי מפגינים את רחובה הראשי של וושינגטון בהפגנה למען יהודי ברית המועצות. שמואל תיאר באופן תאטרלי איך ניגשו שני שוטרים לכל אחד ואחד, הקריאו לו שלוש פעמים את זכויותיו, ורק לבסוף הרימו את המפגינים אחד אחד והובילו אותם למעצר. כל אותו היום היה רחובה הראשי של מעצמת העל חסום לתנועה – אך משטרת וושינגטון (שכבירה מורגלת בהפגנות כמו ירושלים) לא עברה על החוק וביצעה את מלאכתה תוך שמירה על זכויות אזרח.

הניגוד החרף בין התיאור מהדמוקרטיה הגדולה לבין מה שהתרחש אצלנו גרם לשופטים מבוכה.

שבאחד המקרים התערב בשיחה אחד מחוקרי היאח"פ (היחידה הארצית לחקירת פשעים במשטרה) הבכירים, בחור חביב בשם עופר גמליאל.

מול ביתי חנתה תדיר מכונית בלשים, ולמרות הניסיון לחפות על המבוכה בהומור או בהתעלמות, אי אפשר היה להשתחרר מהתחושה האורווליאנית שיצר 'האח הגדול' הבולש מכל עבר. הדואר שהגיע אלינו תמיד היה פתוח, ושמורות אצלי אפילו הזמנות למסיבות יום הולדת של הילדים שתוכנן נבדק.

החדירה לפרטיות הייתה קשה במיוחד לציפי. התברר לנו שלשב"כ יכולת להטמין אמצעי האזנה ואולי גם צפייה בתוך הבית, ומן הסתם עשו זאת. המכשירים האלו זעירים מאוד וכמעט אי אפשר לאתר אותם. טווח השידור של המכשירים מוגבל מאוד, ולכן ישבו הבלשים שעות רבות בחוץ. ההתנהגות הבולשביקית הזאת הוכיחה לי פעם נוספת את מהותו של השלטון שבו אנו נאבקים. חולשתו של השלטון, ניתוקו מהעם שבו הוא יושב וגלישתו לשימוש בכלים טוטליטריים לדיכוי מאבק אפוזיציוני לגיטימי – חיזקו את הנחת היסוד שלי, גם אם במחיר מאוד לא נעים.

בשלב מסוים חשתי שהשב"כ כנראה ניתק מאיתנו מגע והשאיר את העניין לטיפול המשטרה. כפי הנראה הבינו שם שאנו תנועה פוליטית ולא מחתרת המסכנת מישהו. אנשי יאח"פ נאלצו להמשיך ולעקוב אחרינו, משום שקיבלו הוראה מהיועץ המשפטי, מיכאל בן יאיר, לאסוף חומר לקראת אפשרות של הגשת כתב אישום מיוחד במינו, כתב אישום בגין "המרדה".

היינו בעיצומם של עשרת ימי תשובה, ובכל יום בא לביתי מניין לתפילת שחרית ולאמירת סליחות. ביום האחרון למעצר הבית נחת ביישוב גדוד שוטרי יס"מ מלווה בשתי מכוניות בלשים. הבלשים פשטו על ביתי ועל בתים נוספים, 'ניקו' את הבית מכל חומר כתוב והובילו אותי, יחד עם שמואל ותושבים נוספים, לחקירה במשרדי היאח"פ בפתח תקוה.

ההפגנה בכיכר פריז הייתה האחרונה בסדרת הפעולות הגדולות של זו ארצנו. ניצני המרי האזרחי נגדעו באלימות רבה, ואנו מצאנו את עצמנו במצב חדש. התקשורת, שבתחילה גילתה התעניינות מקצועית מסוימת בתופעה חדשה בנוף הישראלי, יישרה קו במהירות עם הקו הרביניסטי והכפישה אותנו כאלימים. רוב הציבור אהד אותנו מאוד, אך היה ברור לנו שפעולות גדולות לא יצלחו. ניסינו בכל זאת למצוא דרך להפעיל את ההמונים במרי אזרחי מבינם, בלי לחשוף אותם לידם האלימה של זרועות השלטון.

הכתובת על חולצת הצעיר: מוכן להיעצר למען מולדתי כי זו ארצנו

מיכאל פואה העלה רעיון מקורי. אחד המהנדסים בחברת החשמל סיפר לו שכמות מסוימת של בתי אב שיפעילו את מערכת החשמל שלהם וינתקו אותה בו זמנית, יגרמו להפסקת חשמל כלל ארצית. זה התאים לנו מאוד. במקום לחסום כבישים ולחטוף מכות, נחסום מהבית את החשמל. חילקנו לפעילים את דף ההנחיות לפעולה, שנקראה: "מצביעים באור".

מהדורת מבט לחדשות ביום המבצע נפתחה בשידור מעל גגות ירושלים, בציפיה לראות האם המבצע יצליח.

מבצע "מצביעים באור" נכשל. ידוע לנו ממקורות בתוך חברת

החשמל שהפעולה הורגשה היטב, אך החברה נערכה לקראת המבצע וירידת המתח הפתאומית גובתה היטב ולא היה צורך בניתוק הזרם. נסתם הגולל על רעיון המרי האזרחי, לנו לא נותר אלא לנצל את המוניטין ואת כושר המנהיגות והביצוע שלנו לפעולות קטנות ומרגיזות כדי לנסות לשמר משהו מרוח המאבק על אש קטנה, עד שתגיע שוב שעת הכושר להיאבק בצורה רצינית יותר.

ממשלת ישראל הצליחה לסלק מהבמה מחאה ציבורית רחבת היקף שהצליחה לשבור את מחסום ה'פרופלורים'. אך הלחץ נותר והמשיך להצטבר. הבמה הריקה הזמינה בהכרח שחקנים מסוג אחר לגמרי, שחקנים שבמדינה דמוקרטית אין להם מקום במרכז המגרש, משום שכולם נמצאים שם. לכולם הזכות לשחק, והמטורפים נותרים בצל.

הציקה לי מאוד התדמית ה"אלימה" שהצליחו להדביק לנו, וחיפשתי דרך למסמס אותה. החלטתי לעשות שימוש בהומור. חיפשנו גימיק שיביע מחאה ויעורר גל צחוק וגיחוך נגד המשטר – גם מצד אלה שאינם מסכימים איתנו.

הייתה זו תקופת החגים. חול המועד סוכות תשנ"ה עמד בפתח, והרגשנו שחייבים לבצע פעולה מוצלחת כדי לשמור על המומנטום של המאבק.

קבוצת עולים מצרפת שצברה ניסיון במחאות סטודנטים בפריז נגד מעורבותה של צרפת באלג'יר השתלבה אז בזו ארצנו, ובאה עם הרעיון הבא: לשחרר עדר כבשים לבושות בחולצות זו ארצנו בלב ירושלים בסיסמה: "רבין מוביל אותנו כצאן לטבח", ולתת לשוטרי היס"מ להתמודד עם כבשים במקום אנשים. המראה יהיה מגוחך, ומלבד זאת, לצופים בבית יהיה ברור באיזה צד מצויות הכבשים.

נכנסנו מיד להכנות. מעולם לא פעלנו במידור כבד. להפך, הקפדתי לפעול תמיד בצורה גלויה ולא ליפול לפח החשאיות. ידעתי שלטלפון בביתי מאזינים 24 שעות ביממה, וכל מסמך שאנו מוציאים מגיע מיד לעיניים משטרתיות ולכן פעלתי ב'הפוך על הפוך'. כל נייר שכתבתי – הפצתי מיד לכל עבר, ובצורה זו נותרתי אדם חופשי ו'הצללים' סביבי

רדפו אחרי הרוח.

אבל לקראת מבצעים מסוג זה היה צורך במידור נקודתי כדי למנוע סיכול מוקדם. להביא עדר כבשים למרכז הבירה, להלבישם בחולצות התנועה, להביא מפגינים ועיתונאים למקום האירוע, וכל זאת תחת אפם של הבלשים – זו הייתה משימה לא פשוטה.

תמר חקון, שריכזה עבורנו במסירות רבה את הפעילות בירושלים, קיבלה מאיתנו משימה פשוטה: להציב שתי משמרות מחאה לאורך רחוב קינג ג'ורג' מול כיכר המשביר, כשהן נושאות שלטים האומרים: "רבין מוביל אותנו כצאן לטבח".

הודענו מראש ברשת הפקסים שלנו (שלפחות עשרה אנשי משטרה ושב"כ היו מצויים עליה) כי לא תתבצע שום חסימת צירים או פעולה בלתי חוקית אחרת על ידי אנשי המשמרת. עמדנו בהבטחה זו. הסברתי לתמר שהיו שלבים נוספים בהפגנה, ותמר הבינה, וכרגיל ביצעה את חלקה בלי לשאול שאלות מיותרות.

הודעתי לעיתונאים על המשמרת מול המשביר. משמרת מחאה על המדרכה הייתה מחוזה נפוץ מאוד באותם ימים, ואילולא הייתה זו זו ארצנו לא היה מגיע שום כתב לסקר את האירוע. מה יהיה שם חוץ ממשמרת? שאלו אנשי התקשורת. יהיה מעניין, סתמתי ולא פירשתי. כנראה שהיה לנו 'שם טוב' אצל העיתונאים, שלא רצו להחמיץ סיכוי ל"משהו מעניין", והגיעו בהמוניהם למקום.

המשטרה הריחה שמהו מתרחש, אבל לא הצליחה לשים את האצבע על אותו משהו. כוחות כבדים של משטרה רוכזו בירושלים ובסביבתה. בדיעבד התברר שהמשטרה ציפתה שוב לפעולה בנוסח חסימת צירים וצמתים. חקלאי אוהד, ממושב בדרום הארץ, השאיל לנו באותו בוקר עדר כבשים. חששנו מאוד שהמשטרה כבר חיברה אחד לאחד ובין סיסמת ההפגנה והצלבות שונות של שיחות טלפוניות הצליחה להבין מה אנחנו מבשלים.

מסיבה זו רצינו להעמיס את העדר במשאית סגורה. הדבר לא הסתייע בידינו, והכבשים הובלו אחר כבוד בקרון נגרר ופתוח לירושלים.

גגשנו את החקלאי בנקודת מפגש נסתר במבואות ירושלים, לא

לפני שווידאנו היטב שאין עלינו מעקב. ניגשנו במרץ להלביש את הכבשים האומללות בחולצות התנועה. באותה שעה כבר החלה להתקבץ משמרת מחאה במרכז העיר. הכבשים הוכנסו לעיר תחת אפם של אלפי שוטרים שהועמדו הכן באותו בוקר. השוטרים חיפשו כנראה התארגנויות של בחורים צעירים עם כיפות סרוגות ודגלי ישראל. כבשים לא התחברו להם עם הפגנה של זו ארצנו.

הגענו עם הכבשים עד לפינה שמאחורי בניין המשביר ממנה מוביל משעול צר ומדרגות אל רחבת המשביר ואל רחוב קינג ג'ורג'. שמואל טיפל בשלב זה בארגון העדר ואני פניתי למשמרת ולעיתונאים. הייתי בלחץ. חששתי שבכל רגע יחל פינוי אלים של משמרת המחאה או שיתגלה העדר. שמואל שמר על קור רוח וטיפל היטב בכל הפרטים, כרגיל.

הגעתי אל המשמרת ומיד הוקפתי בעיתונאים שהיו כהרגלם קצרי רוח. "בשביל זה הבאת אותנו?" אמרתי להם להתאזר בסבלנות, "מי שימתין, לא יצטער". ואכן תוך כמה דקות השתחלו בינינו הכבשים ועשו את דרכן ללב הכביש, מובלות על ידי פעילה נמרצת בשם רבקה מתתיהו.

השוטרים ההמומים לא הספיקו לעכל את המתרחש עד שמצאו את עצמם גוררים את הכבשים המסכנות למדרכה, הלוך וחזור.

נותרתי לבדי. הצלמים נטשו אותי ועטו על המחזה כמוצאי שלל רב, והתוצאה הייתה מושלמת מבחינתנו. המראה היה מצחיק מאוד – עשרות שוטרים חמורי סבר, המולת מכשירי קשר ופקודות מבובלות סביב עדר כבשים הפועות את נכונותן להיעצר למען המולדת ומחפשות קצת עשב ללחך במרכז קינג ג'ורג'.

הסיפור הזה פתח את כל מהדורות החדשות והארץ כולה התגלגלה מצחוק, מימין ומשמאל, והתדמית האלימה התפוגגה מעט. סיימנו את ההפגנה בדיוק כשנראה שהמטרה הושגה ועלולה להתפתח תגרה אלימה. הכבשים הוחזרו למושב, ואנו פנינו להצטרף לכינוס שנערך לא הרחק משם, בהיכל שלמה, ביוזמת פרופסור הלל וייס.

באותם ימים החל ביצוע מפקד אוכלוסין. המפקד העניק לנו הזדמנות להפגין את חוסר האמון שלנו בממסד, תוך סירוב לשיתוף פעולה, הגובל בעבירה קלה על החוק. החלטנו לקרוא לציבור לא ליטול חלק במפקד, שעמד להתחיל בעוד כחודש. כרגיל, הייתה לנו בעיה קשה של העברת מידע לציבור הרחב. לא היו לנו תקציבי פרסום, ולמעט פקסים וטלפונים, לא יכולנו לעשות הרבה. שוב נאלצנו לנסות ולהשתחל ככל יכולתנו אל אמצעי התקשורת העוינים אותנו, ולשלב בראיונות השונים את דבר המבצע.

פעולה נוספת שלנו עמדה להיערך מוקדם יותר. ראש הממשלה עמד לנאום במוצאי שבת בכנס כלכלי בינלאומי בבנייני האומה. החלטנו לבצע פעולה מאוד מקובלת בתנועות מחאה עממיות במדינות דמוקרטיות: להתגנב בין הבאים לכנס, לכבול את עצמנו באזיקים לכיסאות ולהתערב בנאום של ראש הממשלה בצעקות מחאה נגד האסון שהוא מביא עלינו. המטרה הייתה להביע את המחאה בפורום בינלאומי, להביך את ראש הממשלה ולערער את מעמדו ואת הלגיטימיות של מעשיו. רבין היה איש חלש. הג'ינג'יות שלו הייתה בעוכריו במצבים כאלו והוא נטה לאבד עשתונות. כך רצינו שיקרה אל מול נציגים שהתקבצו מכל העולם, ואכן כך היה.^{כ"א}

כ"א. כמה ימים קודם לכן צפיתי במהדורת מבט שהראתה כיצד 'תוקפים' מפגיני איכות הסביבה (הירוקים) שר אנגלי. הם השליכו עליו פחית צבע אדום. השר הוכתם כולו אך התייחס לעניין בשוויון נפש — ואף חיים יבין תיאר את העניין בבדיחות הדעת. אנו לא העזנו ליצור מגע פיזי כלשהו עם ראש הממשלה. ידענו כיצד יתפרש צעד כזה, אך ראינו בהטרדה בזמן הופעה בציבור צעד מקובל — ואכן כך הוא המצב בדמוקרטיה נורמליות. ימים אחדים לפני רצח רבין קראתי לציבור להשתטח לפני מכוניתו של ראש הממשלה. בן יאיר עט על דבריי אלה כמוצא שלל רב, ובכתב האישום שלי קיבלה הקריאה הזאת פרשנות כהסתה לרצח.

בבית קפה ברעננה ישבנו על המדרכה, מחשש להאזנות, ותכננו את צעדינו הבאים. שקלנו את כל הפרטים: כיצד להוביל את החרמת המפקד וכיצד לבצע את ההפגנה בזמן הנאום בבנייני האומה. ברור היה לנו שמי שיפריע יפונה מיד מהאולם ואין זה משנה כמה אנשים נצליח להחדיר פנימה. החלטנו לפעול בזוגות. ארגנו שמונה זוגות שיתלבשו במיטב מחלצותיהם, יקנו כרטיסים וייכנסו לאולם.

קודם לכן התגלגלו בבית הקפה ברעננה רעיונות שונים ומשונים. היה מי שהציע לשחרר עכברים באולם, הגברות תעמודנה על הכיסאות, תחל מהומה והרצאת ראש הממשלה תסתיים. אחר דיבר על פצצות סירחון עם תחילת הנאום.

פסלתי את כל הרעיונות האלה מחשש שמהומה גדולה מדי עלולה לחולל בהלה באולם הגדול, ריצה לעבר פתחי החרום ופגיעה בבאים. צריך היה למצוא דרך להפסיק את הנאום בלי להפחיד את הבאים או לגרום להם לקום ולצאת. לכן החלטנו להסתפק בתוכנית הבאה: הזוגות ייכנסו ויתמקמו במקומות שונים באולם. כל זוג יצויד באזיקי מתכת ובצופר קטן המשמש להברחת אנסים.

כשיחל ראש הממשלה את נאומו, יכבלו עצמם הזוגות באזיקים לבסיס הכיסא והזוג הראשון יתחיל בהצגה. צפירה של כדקה עד לריקון מכל הגז הקטן, ואחר כך קריאות בגנות התהליך המדיני. אנשי הביטחון יתנפלו כמובן על הזוג הכבול, יידרשו כעשר דקות עד שינסרו את האזיקים ויפנו את המפגינים, עוד כחמש דקות עד שהציבור יירגע וראש הממשלה יחדש את נאומו. או אז יחל הזוג השני לבצע בדיוק אותו הדבר. וחוזר חלילה. רבין לא ידבר באותו ערב כפי שתכנן והבאים לכנס ייפכו לשגרירים בארצותיהם עם המסר החד משמעי: העם בישראל אינו תמים דעים עם מדיניות הממשלה שלו כפי שזו מנסה לטעון.

כך ישבנו על המדרכה ותכננו. שמואל קיבל כרגיל את תפקיד הביצוע הטכני – תיאום האנשים לפעולה וקניית המצרכים הדרושים. אני קיבלתי על עצמי את ארגון החרמת המפקד ופרסום העניין בכל

הארץ. עוד אנו מדברים, ומכשיר הפלאפון שלי מצלצל. היו אלה עורכי תוכנית פופוליטיקה שהזמינו אותי להשתתף בדיון בנושא האלימות שיתקיים עוד באותו ערב (כנציג האלימים, כמובן).

פעמים רבות הוזמנתי להשתתף בתוכנית הזאת. לפעמים הסכמתי ולפעמים סירבתי. את המנחה, דן מרגלית, חיבבתי. הוא היה שמאלני, בדיוק כמו כל השאר, אך הוא הודה בזה, והמקצועיות העיתונאית קדמה אצלו לדעותיו האישיות, ולעיתים חשתי שהוא מנסה לאזן במקצת את הקו הברור של התוכנית הקניבלית הזאת.

ידעתי היטב מה מטרת עורכי התוכנית – להציג אותי כאלים ולדלות ממני הצהרות שיתפרשו כאלימות. מעולם לא הוזמנתי כדי לפרוש את הטענות שהובילו מאות אלפים לרחובות. מידע כזה סונן היטב בתקשורת הישראלית, הועלם מעיני הציבור או הוצג באור מגוחך. הוזמנתי כדי שאפשר יהיה להטיח בי בוץ. הדבר בוצע בדרכים שונות.

תמיד הוצגתי כמי שגרם לבעיה ולא כמי שנלחם בה. אחת הטכניקות הנדושות הייתה להציג למרואיין קטע קצר שסותר את טענותיו, לכאורה, ולבקש ממנו להגיב. המרואיין מוצא את עצמו בשידור חי מול ה'אמת' שנחשפה ומאבד את עשתונותיו. באחת מתוכניות פופוליטיקה הסברתי שוב ושוב שאין ולא הייתה שום אלימות בקרב מפגיני זו ארצנו. או אז קטע אותי דן מרגלית ואמר, הבה נצפה בקטע הבא. הבנתי כבר מה מצפה לי: הם הצליחו למצוא איזה מטומטם שמכניס אגרוף למישהו, ועכשיו אני אצטרך להוכיח שאין לי אחות, אמרתי לעצמי.

הקטע הוקרן והנה אני רואה שמקרינים בו מפגין עוטה זקן, המתפרץ לעברו של רבין וצועק אליו דבר מה. המפגין נחסם כמובן במרחק של כשלושים מטר מראש הממשלה והובל למעצר. זה היה הקטע ה'אליים' ביותר שהצליחו עורכי פופוליטיקה לדלות מארכיון הטלוויזיה, אחרי שלוש שנות הפגנות אינטנסיביות של נאמני ארץ ישראל נגד ממשלת השמאל. מובן שניסיתי להסביר מיד את הגיחוך שבטענה, אבל כשצפיתי מאוחר יותר בהקלטת התוכנית, ראיתי שהמצלמה כבר לא "הייתה עלי", שמישהו אחר כבר דיבר שם. לצופה התמים נדמה היה כאילו הראו לו משהו אלים, רק שהוא כנראה פספס באותו רגע.

כוחה ההרסני של התקשורת אינו ידוע לקהל הרחב. אנשי התקשורת עושים שימוש בכלי שמעטים מבינים את כוחו או את האופן המניפולטיבי שבו ניתן להשתמש בו. המחזיק בשרביט הבימוי והעריכה שולט במציאות המוקרנת לצופה, ובני אדם 'קונים' את התמונות הללו כאמת לאמיתה.

עבורי המשחק התחיל – אם כן – תמיד מעמדה נחותה, ולי הוצע להשתתף בו. לכאורה הייתה זו שטות מוחלטת להשתתף בתוכניות האלה, ובכללן לשתף פעולה עם התקשורת.

אני לא יכולתי להרשות לעצמי את הפינוק הזה. הייתי חייב לנצל כל דרך כדי להגיע אל הציבור הרחב, כדי שפעולות תגענה לידיעתו, כדי שפעילים יפעלו וכדי שכלל הציבור ידע שפעלנו. הסכמתי, אם כן, להופיע בתוכנית, כשאני מבין היטב עם מה אצטרך להתמודד. באותם ימים רואיינתי פעמים רבות, ובדרך כלל הצלחתי לעקר את העוקץ, לחשוף את השיטה ולהשתמש בתקשורת לצרכיי. הדברים הגיעו לידי כך שהתחלתי לשים לב שעיתונאים מפחדים לראיין אותי בשידור חי, ועד היום אני מעדיף להופיע רק בשידור כזה.

הטלוויזיה שלחה מונית מירושלים כדי להביא אותי לאולפן פופוליטיקה, ואז זרק לי שמואל משימה. "תשמע," הוא אמר, "לא אכפת לי מה יהיה ה'בלה-בלה' שתקשקש שם, אבל אתה חייב לדבר על החרמת המפקד. אחרת, חבל על כל העניין. אני רוצה שתיקח לשם טופס של מפקד האוכלוסין ותקרע אותו לעיני המצלמות. אני דואג שהכול ידפוק בבנייני האומה בזמן הנאום של רבין, אתה תקרע טופס מפקד בתוכנית פופוליטיקה לעיני כל עם ישראל."

צחקנו מחלוקת התפקידים הזאת. קיבלתי על עצמי את המשימה ועליתי לירושלים. בדרך הרהרתי בנושא. הרי איני יכול לשלוף טופס מפקד ולקרוע אותו סם כך. העניין חייב להתקשר איכשהו למושא השיחה. ניסיתי לנחש מה תהיה השאלה שתוצג לי, כדי שאוכל לקשור את התשובה לקריעת הטופס. וכך, עודי הופך באפשרויות השונות, נכנסה המונית בשערי בניין הטלוויזיה הישראלית.

הנושא שלשמו הוזמנתי היה, כרגיל, האלימות. לאחר הצגת הנושא וראיונות עם כמה אנשי שמאל על אלימותו הנוראה של הימין, פנה

אלי דן מרגלית ושאל: "נו, אז איך אתה מגיב לכל זה? הרי אתם בזו ארצנו הגורמים העיקריים לאלימות הזאת."

"שטויות", עניתי.

"מה זאת אומרת שטויות", אמר דן.

"ש-טו-יות!" חזרתי באיטיות כשאני מדגיש כל הברה.

"טוב, תסביר", ניסה מרגלית לחלץ את הדיון מהפינה.

"אנחנו מתנגדים בחריפות קיצונית לכל פעולה אלימה", השבתי.

"אנחנו מוכנים אמנם לעבור בגלוי על החוק ולשלם את המחיר, אבל

לעולם לא נהיה אלימים."

למעשה טמנתי למרגלית פח. ברור היה שהסקרנות העיתונאית

והתקווה שבכל זאת אסתבך בתשובתי יביאו אותנו לבקש ממני דוגמה

לפעולה בלתי חוקית. החלק האחרון של דברי נועד אפוא למשוך מדין

מרגלית את השאלה הבלתי נמנעת, שאכן הגיעה:

"תן דוגמה."

"אתן לך דוגמה", השבתי באיטיות כשאיש אינו מתפרץ לדברי,

"החרמת מפקד האוכלוסין היא פעולה בלתי חוקית. אנו איננו סומכים

על אמינות השלטון הזה, על שמירת סודיות הפרטים שימולאו בטופס,

ואיננו מתפקדים תחת הממשלה הזאת. אתמול קיבלתי את טופס

המפקד, והנה, זה מה שאני עושה איתו."

שלפתי את טופס המפקד וקרעתי אותו לעיני המצלמות.

מרגלית תפש פתאום שאני משתמש בו, במקום להפך, ויכולתי

להבחין היטב בכעסו. הוא מנע ממני להמשיך לדבר לאורך כל

התוכנית, ואפילו שנה וחצי אחר כך כשהוזמנתי שוב לתוכנית, שב

והזכיר לי את המקרה ההוא.

עכשיו הגיע תורו של שמואל. האנשים כבר צוותו למשימה בבנייני

האומה. שמואל היה אמור להגיע אליהם במוצאי שבת עם האזיקים

ועם צופרי האונס. היה עליו לרכוש שמונה צופרים ושישה-עשר זוגות

אזיקי פלדה. ביום שישי, כשסיים את עבודתו ברשות הדואר, הלך

שמואל לעשות קניות. את צופרי האונס לא הייתה שום בעיה מיוחדת

לרכוש, אבל רכישת שישה-עשר זוגות אזיקים התגלתה פתאום כבעיה.

שמואל נכנס לחנות ספורט ונשק, וביקש לתומו שישה-עשר זוגות אזיקים.

"יש לך תעודת איש ביטחון?" שאל המוכר בחשדנות.
"לא", השיב שמואל.

"אז אני לא יכול למכור לך."

שמואל הסתובב בצהרי יום שישי בתל אביב כשהוא מנסה למצוא חנות שתמכור לו אזיקי מתכת – אך ללא הועיל. לא הועילו הסבריו על משחקי השוטרים וגנבים שילדיו אוהבים לשחק. בכל החנויות שאליהם נכנס נדרשה ממנו תעודת איש ביטחון.

הפעולה עמדה להיערך במוצאי שבת והאזיקים היו גורם חשוב שאי אפשר לוותר עליו. אז התברר שהניו-יורקי הזה מכיר כמה מעובדות החיים שלא הייתי מעלה על דעתי. במבוכה רבה, ציצייתו מתבדרות ברוח, פניו סמוקות והעברית הדלה שבפיו פורחת לחלוטין, פסע שמואל לתוך אחת מאותן חנויות מפוקפקות המוכרות אביזרים לשיפור היחסים שבינו לבינה. במבט מושפל פנה שמואל אל המוכר

"אני צריך שישה עשר זוגות אזיקים מברזל."

המוכר לא אמר מילה, פנה למדף והגיש לשמואל שישה עשר זוגות אזיקי פלדה נוצצים.

"זה בשביל מפגינים פוליטי", גמגם שמואל במבוכה, תוך שהוא סופר במהירות את הכסף.

"כן, כן, זה מה שכולם אומרים", ענה המוכר באדישות, ופנה ללקוח הבא.

הפעולה בבנייני האומה יצאה לפועל כמתוכנן. השב"כ ידע על התוכנית, כנראה מהצלבת שיחות הטלפון בין המשתתפים ואף ידע כמה אנשי זו ארצנו בדיוק נמצאים באולם (כך התברר מהקולות שבקעו ממכשירי הקשר של השוטרים). אך השומרים לא ידעו מי בדיוק בקהל הם אנשי זו ארצנו והזוגות הצליחו לחמוק פנימה. חלק

מהאנשים נתפס, רוב האזיקים הוחרמו, ובכל זאת חמישה זוגות ביצעו את המשימה בהצלחה רבה. היה ברור שכולם יודעים את העתיד להתרחש. בתחילת נאומו פנה רבין אל הקהל והסביר להם בתיאטרליות שהוא "מעוניין לראות את פני הבאים." או אז הודלקו באחת האורות באולם, ואנשי הביטחון סרקו בעיניהם את השורות.

שתי דקות מתחילת הנאום, החל הזוג הראשון בהצגה. מוכנותם של אנשי הביטחון קיצרה את זמן התגובה, והפינוי כולו לא נמשך יותר מעשר דקות. רבין עדיין שמר על עשתונותיו ונפנף בידו בביטול כלפי המתרחש. שתי דקות חלפו אחרי שחידש ראש הממשלה את נאומו ושוב אותה סצנה, הפעם מפיינה אחרת באולם. הפעם כבר האדימו פניו של רבין, הוורידים בצווארו חישבו להתפקע והוא החל לצרוח משפטים לא ברורים, על כהניסטים או משהו כזה.

נשיאים אמריקאים או אירופאים בעלי רקע דמוקרטי מורגלים באירועים כאלו ומקבלים אותם כחלק מתרבות המדינה החופשית. ההיפים של שנות השישים והשבעים והירוקים של שנות השמונים והתשעים כבר העמידו ראשי מדינות חופשיות באמת במצבים מביכים בהרבה. בנה של רוזה האדומה לא הכיר את השפה ודמוקרטיה אמיתית מעולם לא זרמה בעורקיו. איני יודע איך הסתיימה ההרצאה, שכן כל המפגינים סיימו את הלילה ההוא בבית המעצר במגרש הרוסים, אך ברור שרבין איבד את עשתונותיו. אילו חשב מעט, היה יכול להזמין את הבאים לצפות בהדגמה חיה של "חופש הביטוי הישראלי" תחת שלטונו, להתיישב בנחת בפנינת הבמה וליהנות עם הקהל מההצגה. כך היה מעקר בקלות את העוקץ מהמפגינים ומעלה את קרנו בעיני הבאים. לנו לא היה חשש קל שבקלים שכן אכן ינהג הג'ינג'י מכדורי. אילו היה מדובר באדם כמו יוסי ביילין, לא הייתי מעז לקחת את הסיכון.

הפעולה בבנייני האומה לימדה אותי פרק חשוב בהלכות מחאה ותקשורת: גם אם הכנת פעולה בצורה מושלמת, וגם אם דאגת לצד התקשורת, כפי שאכן עשינו, המזל נותר הגורם המשמעותי ביותר.

הפעולה אמנם הצליחה, אך באותו לילה ירד גשם ראשון, ואוטובוס אגד שירד מירושלים לכיוון יריחו, החליק באחד הסיבובים, התהפך לתהום, ונוסעים רבים בו מצאו את מותם. כותרות העיתונים עסקו כולן בתאונה. הפעולה שלנו כלל לא הגיעה לידיעת הציבור.

פעולות המחאה של זו ארצנו ושל גופים אחרים עשו את שלהן וממשלת רבין החלה לאבד גובה. למרות התמיכה התקשורתית בממשלה, המחאה ברחובות חלחלה אל הציבור הרחב, ובסקרים פיגר רבין בעשרות אחוזים אחרי מועמד האופוזיציה. באקט יקר מאוד, מבויים ומתוקשר היטב, ארגנה מפלגת השלטון אירוע שנועד להוכיח כי גם לשמאל יש תמיכה ברחובות ושהימין אלים. לא הבנתי אז על איזה אלימות הם מדברים. אני שהייתי בעין הסערה ראיתי רק אלימות שלטונית. היום אני מבין למה נועד שינוי השם. שבוע לאחר הפעולה בבנייני האומה אורגנה עצרת תמיכה בממשלה בכיכר מלכי ישראל. עשרות אוטובוסים הוזרמו מקיבוצים ומיישובי הערבים ומילאו את הכיכר. השקר הגדול שיוצג בטלוויזיה, כאילו העם עם רבין, הרגזו פעילים רבים, שהתקשרו אליי ושאלו מה בדעתי לעשות בזמן העצרת הזאת.

ואכן היו כמה עשרות מפגינים שבאו להפגין בפאתי העצרת הזאת. אני התנגדתי לכך נמרצות.

האינטואיציה שלי אמרה לי שבעצרת ייעשה ניסיון לשוות לימין אופי אלים. כותרת העצרת "כן לשלום, לא לאלימות" נראתה לי תמוהה, ובמחשבה שנייה חשבתי שיש כאן תרגיל תעמולתי כלשהו, והעדפתי שלא יהיו בסביבה אנשי ימין כלל.

"זו ההצגה שלהם," אמרתי. "ממשלה שמארגנת הפגנות עבור עצמה מעידה על חולשה רבה. כל מפגין ימין שיגיע ישחק ישר לידיהם. עזבו אותם במנוחה, הם בהתמוטטות."

ואכן זה היה המצב. אלא שבחור צעיר מהרצליה רצח בקור רוח מזעזע את ראש הממשלה וטרף את הקלפים. הרצח המבעית הפך את הקערה על פיה וחיסל כל סיכוי נראה לעין להפלת השמאל. יגאל עמיר

הרג את יצחק רבין האיש, אך נתן לדרך שאותה הוביל את הדחיפה הטובה ביותר לה יכול היה מחנה השמאל לצפות. יותר לא תהיה התנגדות ולו הקטנה ביותר למהלכים המדיניים. הציבור ההמום נטה עכשיו ברובו המוחלט למפלגת העבודה. עמיר הציל את השמאל. אין שקר גדול מהטענה שנתניהו ניצח בבחירות כשמונה חודשים אחר כך **בזכות יגאל עמיר**. נתניהו ניצח **למרות יגאל עמיר**.

רבין נרצח, והחל מסע הסתה ללא תקדים נגד כל מה שריח נאמנות לארץ ישראל נדף ממנו. אנשים בתור למספרה נעצרו בצהרי היום בשל בדיחה. חיילים חובשי כיפה הורדו מטרמפים, והיו שחששו להלך עם כיפה ברחובות. אלימות ומעשי ונדליזם נגד דתיים פשו בכל אתר. מקארתיות דחוס ומרוכז בארץ קטנה, שבה כולם מכירים את כולם, שרר בכל פינה. אלילת התקשורת הייתה אלמנת רבין, שהאשימה את ראש האופוזיציה בנימין נתניהו. דם נוטף מאצבעותיו, אמרה. כל מי שלא הזדהה עם מדיניותו של רבין (שלא לדבר על מי שהתנגד לה) הפך שותף פעיל ברצח.

אנשים נעצרו, רבנים עמדו בתור לחקירה ביאח"פ, ואפילו אוניברסיטת בר אילן עמדה תחת אש צולבת ואולצה לזרוק תלמידים שהתבטאו בעבר בחריפות נגד ראש הממשלה. אחד מהם אפילו התאבד.

הציבור הסתגר בחד בביתו. תם פרק המאבק ברחובות. פתחי הביבים נפתחו ושטף שנאה שכמוהו לא נראה מאז ימי הסוון פרץ לרחובות. נאמני הארץ חששו לעורם. בעלי מכוניות עם סטיקר בגנות אוסלו נעצרו ולפעמים הוכו. לא היה סיכוי להמשיך ולהיאבק באותה שעה נגד המשך הקריסה ומסירת הארץ לאש"ף. ואכן, תוך זמן קצר מסר שמעון פרס, עכשיו ראש הממשלה, לערפאת שבע ערים ושטחים נרחבים בשומרון וצידד את צבא המחבלים בנשק ישראלי אוטומטי ללא כל התנגדות ציבורית. לא חלפה שנה, וחיילי אש"ף עשו שימוש יעיל בנשק הזה – ירו משטחי הערים שנמסרו לשליטתם בחיילי צה"ל והרגו שישה עשר מהם.

פרק י

רצח רבין

הדמויות שהתקבצו בעליית גג ביתי נראו כאילו באו מעולמות אחרים. זקנים ארוכים, כיפות גדולות ועיניים עמוקות חודרות. היו אלה מוטי קרפל וחבריו מבת עין שהגיעו לביתי במוצאי שבת פרשת "לך לך" (4.11.95), לאחר שביקשו לשוחח בנושא מסוים. שמחתי לקראתם. מוטי פתח והסביר את מטרת פגישה.

"עד עכשיו עסקנו במחאה ובמאבק נגד הממשלה. אבל ברור לנו שלמחנה הימני אין אלטרנטיבה אמיתית לאתגרי התקופה, ולכן צריך לחשוב ברצינות איך יוצרים הנהגה חלופית לשמאל ולימין כאחד." דבריו של מוטי לא הפתיעו אותי. מעולם לא ראיתי את עצמי שייך למחנה הימין או לכל מחנה אחר. לכאורה עשיתי עבודה חשובה מאוד עבור ביבי והליכוד. הוצאתי המונים בהפגנות ענק נגד הממשלה – ולמה עוד יכולה אופוזיציה פרלמנטרית לצפות? חלומי של כל ראש אופוזיציה הוא תסיסה ציבורית אדירה נגד הממשלה שתערער את יסודות הממשלה ותפיל לידי את השלטון כפרי בשל.

מן הסתם יהיו מי שיתפלאו על כך, אך אני מעולם לא דיברתי עם ביבי. לא ניסיתי ליזום פגישה כזאת. אפילו מכתב, לא קיבל ממני האיש לפני שנבחר. למעשה לא יזמתי קשר עם אף ח"כ בימין. לאחר ניסיוני המר במבצע 'מכפיל', הפכו הימין הפוליטי, כמו כל ממסד ימני אחר, לבלתי רלוונטיים בעיניי. זו ארצנו הוציאה רבבות לרחובות, ולאחר שלוש שנות השפלה מצד ראש הממשלה זכו סוף סוף בוחרי הליכוד הוותיקים למעט 'נחת'. ה'פרופלורים' ישבו בכורסאות הטלוויזיה וצפו כיצד סופגת הממשלה חבטה נגדית ישירות מהעם. הליכוד היה אמנם מפלגתם, אך זו ארצנו הייתה זו שיישרה להם את הגב. נתניהו הקפיד על טשטוש עמדותיו ונתן לנאמני הארץ להוציא

עברו את הערמונים מהאש.

לא ייפלא, אם כן, שבדירוג 100 אנשי השנה שערך העיתון מעריב באותה שנה זכו ראשי השמאל במקומות הראשונים, בעוד נתניהו משתרך במקום הארבעים ותשעה (אני מצאתי את עצמי במקום השמיני). כלי התקשורת וגם רוב הפעילים לא הבינו את ההבחנה בין זו ארצנו למפלגות הימין. עבור הציבור הרחב, אם אתה נלחם בשמאל ואינך חרדי – המשבצת היחידה שנותרה לך היא משבצת הימין. פעילים בזו ארצנו היו בטוחים שאני נמצא בקשר הדוק עם נתניהו והליכוד. חברי כנסת מהשמאל דרשו לחקור העברות כספים גדולות שבוצעו לכאורה מהליכוד לזו ארצנו, אף שמעולם לא הועברה פרוטה לתנועתנו מן הליכוד או מכל גורם ממסדי אחר. העובדה שהמפגינים מימנו בעצמם את פעילותם, לא הוסעו בהסעות הסתדרותיות ולא פתו להגיע באמצעות מופעי אמנים, הייתה בלתי נתפשת עבור אנשי השמאל.

בוקר אחד צלצל הטלפון בביתי. מהעבר השני נשמע קולו המוכר של עורך כתב עת מהחשובים בארץ. האיש לא בזבז זמן ופנה ישירות לנושא: "יש לי תקציב של מאה אלף דולר כדי להריץ אותך לפריימריס של הליכוד."

עד אז ניסו כבר כמה מפלגות ימין לעטר בשמי את רשימותיהן לקראת הבחירות, ואני תמיד סירבתי, אך פנייה זו הייתה הרצינית והמפתה ביותר. הליכוד עמד בתוך זמן קצר לבחור את רשימת מועמדיו לכנסת, שמלבד יצחק מרדכי, הורכבה מאותה גוורדיה אנמית שעמדה בחוסר אונים מול אסון אוסלו. תדמית האיש הפשוט שקם ו'הכניס להם', יחד עם תקציב רציני, היו מובילים אותי מן הסתם לאחד המקומות הראשונים ברשימה ולקריירה פוליטית מבטיחה, ואף מסירים מעליי את הליכי משפט ההמרדה שכבר היה בעיצומו באותה עת. הסברתי בכבוד רב ובסבלנות לאיש שיחי, כי איני רואה בימין ובדתיים בכלל, ובליכוד בפרט, אלטרנטיבה כלשהי לשמאל הישראלי, ולפיכך אין לי עניין להצטרף לכל גוף פוליטי.

מוטי לא היה צריך להסביר הרבה, ובעצם התפרץ לדלת פתוחה. ברור היה לי שחסימות כבישים אינם הפתרון לבעיה אלא רק ניסיון לייצוב המצב, שבעקבותיו חייב לבוא פתרון יסודי יותר. עכשיו, כשהציבור פוחד להמשיך ולצאת לרחובות, וממילא פחתה עוצמת המאבק, צריך להתחיל ולחשוב ברצינות על אלטרנטיבה. מבחינתם של מוטי וחבריו, טבעי היה לפנות אליי לעזרה בקידום הרעיון, ואני שמחתי על היוזמה. שעה קלה ישבנו והחלפנו מחשבות, כשלפתע התברר שמישהו שאינו מאמין בפתרונות ארוכי טווח מצא אלטרנטיבה משלו.

קולה הנרגש של ציפי, שצפתה בטלוויזיה תוך קיפול כביסה, קטע את הדיבורים: "בואו! בואו מהר!"

"מה קרה?"

"ירו ברבין!"

"מה?!"

רצנו והצטופפנו סביב המקלט הישן שלנו. היינו המומים. איש לא ידע מה לחשוב ומה להגיד. ברור היה שצריך לתת לאבק לשקוע לפני שמגבשים הערכת מצב של המציאות החדשה. ברור היה לנו שתוך זמן קצר יחלו מעצרים נרחבים בקרב אנשי הימין ולא היה לי ספק שלא תיעשה הבחנה בין זו ארצנו לגורמים אחרים.

עוד באותו ערב סומן כל מי שחלק על מדיניות הממשלה כשותף מעשי לרצח. לא הועילה הליכת נתניהו בין הטיפות. גם הוא תואר על ידי אלמנתו של רבין כמי שדם בעלה נוטף מאצבעותיו. על אחת כמה וכמה מי שנאבק בפועל בממשלת השמאל, שטוף היה כולו מכף רגל ועד ראש בדמו של הנרצח.

ניצולו הפוליטי של הרצח עבר את כל גבולות הדמיון. קונספציית ה"הסתה" שהובילה לרצח זרמה בשצף קצף מכל אמצעי התקשורת, ואיש לא היה יכול ואף לא ניסה להתמודד עימה באופן רציני.

הדיון שהחל הערב כבר לא היה רלוונטי, וברור היה שאנו נכנסים לתקופת מעבר קשה. נפרדתי מהאנשים לשלום, הוצאתי הודעת גינוי חריפה למעשה הרצח הנפשע, הכנתי תיק קטן ובו תפילין, מברשת שיניים וכמה פריטים בסיסיים, והמתנתי לנקישת השוטרים בדלת, נקישה שלהפתעתי לא הגיעה.

לא הצלחתי להירדם כל אותו לילה. רצח ראש ממשלה בישראל – מדינת היהודים – היה עבורי דבר בלתי אפשרי, מעבר לכל דמיון. משום מה חשבתי שאצלנו זה לא יכול לקרות. משהו חרב באותו לילה שבו איבדה החברה הישראלית את תמימותה בתוך חיוכו המקפיא של פסיכופט.

המחלוקת החרیפה שהייתה לי עם ראש הממשלה, הסכנה האיומה שראיתיו מוליך את כולנו לתוכה, לא הכהתה את הצער על המעשה הנפשע, אך לא הייתה לי שום דרך להביע צער זה. משפחת רבין בשנאתה העיוורת, והשמאל הישראלי בניצול הציני של הרצח, הפכו את האבל לחלק בלתי נפרד מקבלת דרכו המדינית של האיש. הבעת צער של מי שנאבק ברבין משמעותה הייתה הודאה עקיפה באחריות לרצח ראש הממשלה והסכמה לדרכו.

כשכרכה המשפחה את רצח רבין עם התנגדותו של (רוב) הציבור לדרכו המדינית, הפכה המשפחה את ראש הממשלה המנוח לנציג השמאל במקום מי שייצג כראש ממשלה את העם כולו. כך מנעה המשפחה השתתפות כנה של כל חלקי האוכלוסייה (שלא היו מוכנים לקבל אחריות לרצח הזה) באבל על הירצחו של יצחק רבין וחטאה לזכר יקירה.

בקיץ תשנ"ה עמדה מפלגת העבודה בראשות רבין במצב קשה מאוד. הסכם אוסלו ב' עבר בכנסת על חודו של קול (וגם זאת רק לאחר ששיחדו את ח"כ גולדפרב במכונית מיצובישי), והממשלה ניצבה בסכנה מוחשית של נפילה. התחושה הכללית הייתה של ממשלה האונסת את העם. הסקרים ניבאו לממשלה מפלה מוחצת בבחירות המתקרבות. בסקרי הפופולריות שהשוו בין רבין לנתניהו נהנה ראש האופוזיציה מיתרון של כ-25 אחוז.

ב-30 באוקטובר (חמישה ימים לפני הרצח) התכנס פורום אנשי פרסום ליום עיון לקראת בחירות 1996. אריה רוטנברג, מי שהיה

הפרסומאי במסע הבחירות האחרון (והמוצלח) של מפלגת העבודה, תיאר שם איך נקט שמעון פרס ערב הבחירות שנערכו ב-1981 בטכניקה מדהימה כדי להיחלץ ממצב שפל דומה לזה הנוכחי והצליח במידה רבה להטות את הכף לטובת מפלגת העבודה.

מערכת הבחירות ההיא נערכה תחת הרושם של הפצצת והשמדת הכור הגרעיני בעיראק (פרס התנגד להפצצה), והתמיכה בליכוד הרקיעה שחקים. פרס ידע היטב כי הוא מעורר דחייה בקרב הציבור, ובמיוחד במעוזי הליכוד. בכל מקום שאליו הגיע לשאת דברים, זכה לקיתונות של בוז ודברי נאצה. פרס נקט אז בטקטיקה מבריקה המצביעה על אופיו המיוחד של האיש. הוא רתם את התנהגותם הפרועה של חלק זניח ממצביעי הליכוד לטובת מפלגת העבודה, על ידי הגברת הופעותיו בשטח, ודווקא באזורים שנחשבו מעוזי ימין. קריאות הבוז והעגבניות המתעופפות נקלטו היטב במצלמות הטלוויזיה, ופרס ידע לנצל את סלידתו של הציבור מגילויי אלימות כאלה. השידורים חוזרים ונשנים של התנהגותם הפרועה של מתנגדיו דחפו קולות רבים אל מפלגת העבודה.

רוטנברג: "מהלך מבריק מהבחינה הזאת היה המהלך של פרס. כשפרס זיהה שהליכוד צובר תאוצה, הוא גרר אליו את הזעם, הוא גרר את האלימות, והאלימות הזאת התחילה לשרת אותו."

שאלה מהקהל: "כלומר, גם פרובוקציות יכולות להיות?"

רוטנברג: "אני חושב שב-1981 זה היה מהלך מתוכנן, כך שבהחלט יכול להיות שגם ב-1996 תתנהל מערכת הבחירות על חבית אבק שריפה, ויזהו את אבק השרפה הזה כפוטנציאל לשינוי או להסטה של מערכת הבחירות."²⁷

בקיצ' תשנ"ה שוב ניצבה מפלגת העבודה בפני מפלה בטוחה. הפקות ה'שלום' בניצוחו של איתן הבר, ראש לשכת ראש הממשלה, לחיצות הידיים המתקשרות עם כל טרוריסט וההתרגשות מ"פעמי השלום" – כל אלה פינו את מקומם להתפכחות כואבת בדמות גלי טרור חסרי תקדים. כמות האזרחים השלויים שכרעו לפתע כשסכיך נעוצה בגבם,

שהתרסקו בהתפוצצויות אוטובוסים או סתם נדרסו בתאונות מכוונות היטב – הייתה גדולה אף יותר מכמות ההרג בתקופת הפדאיון של שנות החמישים. התברר שערפאת מסית לרציחות הללו, קורא במפורש לג'יהאד בכל נאומיו, מכנה את הרוצחים בתואר "שהידים" – קדושים. היד שלחצה את ידו של רבין הייתה ונותרה ידו של רוצח האזרחים היהודים הגדול ביותר מאז הרייך השלישי,²⁷ והציבור הלך והתפכה.

גלי המחאה האדירים, שישראל לא ידעה כמותם ריסקו את הביטחון במעשיה של הממשלה גם אצל המתנדנים. התברר שחלק גדול מן הציבור חושב שהממשלה טועה ורבים אף מוכנים לצאת ולשלם מחיר כבד תמורת מחאתם. אי אפשר היה יותר להתמודד עם גל המחאה הזה באמצעות התעלמות תקשורתית, שכן הפקקים בכבישים הפכו מוחשיים מאוד לכל אזרח. גם אם קנית בעבר את תעמולתו של ראש הממשלה כאילו מדובר בסך הכול במיעוט שולי של שני אחוז הכופה את דעתו על הציבור כולו, הרי עכשיו כשהמדינה נעצרה, ברור היה שחלק גדול מן הציבור – אולי רובו – מתנגד נמרצות לתהליך השלום. ערעור הביטחון בקברניטי המדינה צבר תאוצה. מפלגת העבודה עלתה על נתיב התרסקות ברור, ופעמוני האזעקה צלצלו בחוזקה בקרב ותיקי מפא"י. ברור היה שרק חשיבה 'יצירתית' במיוחד עשויה להציל את המצב. היד נשלחה עמוק אל הכובע, ונשלף השפן שהוכיח עצמו בעבר: תאוריית הימין האלים. תשומת הלב הציבורית הוסטה מהוויכוח העקרוני בנושאים השנויים במחלוקת אל "הבעיה האמיתית". כל כלי התקשורת גויסו ליצירת הרושם כאילו גל אלימות מימין מערער את אושיות קיומה של המדינה.²⁸

עובדה פשוטה היא כי אלימות כזאת לא הייתה ולא נבראה. בוחרי הליכוד אמנם נמנים עם המעמדות הפשוטים יותר בחברה הישראלית,

כ"ג. היה מי שתיקן אותי בטענה שסטלין הרג יותר. הוא צדק.
 כ"ד. כשאני כותב "גויסו" איני מתכוון שהעורכים ידעו באיזה סוג של 'תרגיל' הם נוטלים חלק; אולם ברור שלמפלגת העבודה לא הייתה בעיה להעביר בתקשורת האוהדת לעניינה את הקו שבו היא מעוניינת.

התבטאותם מחוספסת יותר, אולי, וחלקלקות הלשון מהם והלאה – אך מכאן ועד לאלימות עוד רבה הדרך. אמנם צצו לפתע תנועות ימין קיקיוניות (חרב דוד, אי"ל – ארגון יהודי לוחם, דו"ב – דיכוי בוגדים) שדגלו באלימות ותיארו לכתבי הטלוויזיה את כוונותיהם האלימות, אך 'מחתרות' אלו כולן, ללא יוצא מן הכלל, אינן אלא איש השב"כ אבישי רביב. היו גם מיני גורואים תימהוניים שכינו עצמם רבנים וסברו, כפי שהתברר מאוחר יותר, כי דמו של ראש הממשלה מותר. טיפוסים מוזרים אלו לא נודעו קודם לרצח בציבור הרחב. אני, כמי שהיה מצוי אז בעניינים, לא הכרתי אחד כזה, ובוודאי לא הייתה דמות רוחנית ידועה שתמכה ברעיון הזה.

הוחלט בממשלה על הפגנת המונים שתעביר שני מסרים: ראשית, העם איתנו, ואין זה משנה כלל אם אותו עם הוא אלפי עובדי הסתדרות המגיעים בהסעות מאורגנות, ערבים המוסעים באלפיהם מכפרי המשולש, קיבוצניקים שלא ישלמו על יום עבודה חסר או בני נוער שהובטחה להם הפועה חינוך של אלילים אביב גפן. שנית, חידוד תאוריית "הימין האלים".

שמה של העצרת הוסב מ"עצרת השלום" ל"כ"ן לשלום, לא לאלימות." כל הדוברים מיקדו את דבריהם בנושא זה, שעמד גם במרכז נאומו של ראש הממשלה. לא הייתה יכולה להיות פתיחה מושלמת יותר למחזה שעתיד להתרחש בעוד דקות אחדות, מנאומו של רבין, שכל כולו התמקד באלימות שעתידה לקטול אותו. זמרים וזמרות יפים הרטיטו לבבות בשירי שלום. רבין עצמו מיהר וקיצר את נאומו כדי לאפשר לאליל הנוער אביב גפן לזמר ולספק למעריצים הצעירים את התמורה לבואם. מנגנוני ההסתדרות, הקיבוצים וכספי עתק הושקעו בבימוי מוצלח של הערב, ואכן הכיכר הייתה מלאה.

העצרת בכיכר הייתה למעשה עצרת של מצוקה. אילולא שלושת הכדורים ששילח הרוצח השחרחר, חבוש הכיפה, בגבו של יצחק רבין, ספק רב אם העצרת הייתה משנה משהו במצבה העגום של מפלגת העבודה. צופי הטלוויזיה ראו אמנם במוצאי שבת עשרות אלפי

מפגינים 'ספונטניים' התומכים במדיניות הממשלה,^{כ"ה} אך הישראלי הממוצע לא התרשם במיוחד מגילוי חד פעמי כזה של תמיכה ציבורית בשלטון ושקע חיש קל בעלילת הסרט קרוקודייל דנדי ששודר במהלך העצרת. הבוקר שלמחרת לא אמור היה להיות שונה בהרבה מקודמיו, וקריסתה של מפלגת העבודה הייתה נמשכת בערך באותו הקצב. אלא שסרט הקולנוע נקטע לפתע בהודעה דרמטית, והקערה התהפכה על פיה. רבין נרצח בידי איש ימין. תאוריית "האלימות הימנית המסוכנת" לא דרשה הוכחה. איש לא התעניין בחודשים הבאים בתהליך אוסלו ובסכנותיו, והסקרים הראו יתרון דמוני של 80 אחוז ליו"ר העבודה החדש שמעון פרס, על פני נתניהו.

תאוריית ה"קונספירציה" עשתה לה כנפיים. היו מי שמייהרו להסיק בחוסר אחריות כאילו נשלח יגאל עמיר לרצוח את יצחק רבין על ידי גורמים פוליטיים. המציאות אמנם עולה לעיתים על כל דמיון, אך רעיון מטורף כזה אינו יכול להתקבל על הדעת בלי הוכחות חד משמעיות. יגאל עמיר, חייל גולני, סטודנט למשפטים, איש ללא מעצורים, אינדיבידואליסטי, קר רוח להחריד ומן הסתם פסיכופתי, פעל ממניעים משלו ורצח את רבין על דעת עצמו. יחד עם זאת, מתוך גלי ההסתה שגעשו מכל עבר לאחר הרצח, החלו לצוף עובדות מדהימות, שהראו מעל לכל ספק שהכנותיו של עמיר היו ידועות היטב לשלטון.

האם חשב מישהו שהפעם לא צריך ללכת לחטוף עגבניות בכיכרות כפי שעשה פרס באופן מחושב לקראת בחירות 1981? האם היה ידוע שהפעם "יש איזה תימני קטן שרוצה לרצוח את ראש הממשלה?"^{כ"ו} הוא נמצא תחת מעקב ושליטה, והוא יבצע בשבילנו את העבודה המלוכלכת של הסתת הנושא שבמחלוקת ציבורית, לנושא האלימות,

כ"ה. איש לא תהה איך מארגן לעצמו השלטון במדינה דמוקרטית הפגנת תמיכה עממית, כמו במשטרים טוטליטריים המביימים תמיכה ציבורית. כ"ו. מתוך דו"ח ועדת החקירה.

ובצורה המשכנעת ביותר. הוא הרי באמת מתכוון להרוג.

כל האליטות בארץ קשורות זו בזו תחת המטריה של מפלגת העבודה.

– דניאל בן סימון, ארץ אחרת

תמונה מתוך תיאטרון האבסורד: בבית קפה אחד במושבה רחובות יושבים ראש הממשלה משה שרת וראש המוסד איסר הראל, הם ורעיותיהם, כדי לטכס עצה כיצד להגיב על מה ששרת תיאר כשנתם המשותפת של העיתונים למרחב (אחדות עבודה) והבוקר (הציונים הכלליים). ראש המוסד פינה כמה מאנשיו מכל עיסוקיהם, והורה להם לחטט בתיקים ישנים [של אנשי אופוזיציה באותה תקופה].

– תום שגב, המיליון השביעי

לא נביא זעם אני אלא אדם הרואה הדברים בצורה מפוכחת, מבעד למסה, הארוכה והמפותלת הזו, שהוקשה לסכנה קיומית למדינת ישראל הלא היא 'העבריינות האידאולוגית' של הימין הקיצוני בישראל."

– כרמי גילון, ראש השב"כ בתקופת ממשלת רבין,

מתוך עבודת המאסטר, אוניברסיטת חיפה,

ינואר 1990.

אני שולל את שמעון פרס תכלית השלילה, ורואה בעליית קרנו קלקלה מוסרית ממארת ביותר. אקרע קריעה על המדינה (!) אם אראנו יושב על כיסאו של שר בישראל."

– משה שרת, יומן אישי

האם ייתכן שמנהיגים במפלגת העבודה התחלקו במצוקת הסקרים של קיץ 1995 עם האליטות האחרות שתחת מטריית מפלגת העבודה, לדוגמה עם השב"כ?

שנה קודם לעצרת בכיכר הובאו למעצר האחים איתן ויהודע קהלני. המחלקה היהודית בשב"כ חשדה שבכוונתם לרצוח ערבים. כדי להשיג

הרשעה בעבירה החמורה ביותר נקט השב"כ בשיטה בעייתית. נשקם של השניים עוקר ללא ידיעתם והונח להם להמשיך ולפעול לפי לחשדות שיוחסו להם, כלומר להוציא לפועל רצח של ערבי. כפי הנראה חש עצמו השב"כ בטוח דיו, ומן הסתם לא היה מסכן חיי אדם כדי להביא להרשעה בסעיף חמור יותר אילולא חש ביטחון כזה. התרגיל אכן הצליח, והקורבן המיועד יצא בשלום.

האם ייתכן שמישהו חשב שיש לו שליטה על יגאל עמיר כפי שהיה לו במקרה קהלני, אך לפתע מצא עצמו תלוי בחוטים שהוא סבר שהוא מושך בהם.

לשב"כ היה מידע מוקדם על האחים קהלני, דבר שהוביל לתפיסתם. לשב"כ היה גם מידע על יגאל עמיר. סוכן השב"כ אבישי רביב, שהידיעות השופעות והמפעפעות שהביא זיכוהו בכינוי הצופן "שמפניה", עמד בקשר הדוק עם יגאל עמיר, שמע ממנו על תוכניות הרצח, הצטלם איתו כשהוא מנופף באקדח שממנו נורה אחר כך יצחק רבין ואף עודד את עמיר לבצע את זממו.¹⁷

עם עלות ממשלת השמאל לשלטון הופיע אבישי רביב בזירת הימין. הוא התמקם בתא הסטודנטים של אוניברסיטת בר אילן וסימן את עצמו מיד כפעיל ימין קיצוני, תמיד במקומות החמים ומעוררי המהומות, כשנשק אוטומטי תלוי על כתפו. תמיד נהג במכונית מפוארת והחזיק בכמה דירות. איש לא הבין כיצד מממן הסטודנט הצעיר את כל ההילולה הזאת.

רביב הקים כמה וכמה ארגוני קש, עם שמות המבטאים הרג ואלימות ממניעים דתיים: חרב דוד, אי"ל (ארגון יהודי לוחם), דו"ב (דיכוי בוגדים) וכיוצא באלו ארגונים פרי דמיונו, שבהם היה החבר היחיד. הוא מיקם את עצמו בכמה כתובות בחברון, ובאמצעות שלושה נערים תימהוניים שנפלו ברשתו ותקציב ממלכתי שמן, התחיל למלא את המשימה שהציבו לו שולחיו: הכפשת המתנחלים, הצגתם כאלימים, שלילת הלגיטימציה שלהם כאזרחים ישראלים מן המניין וכן חימום האווירה הטעונה ממילא על רקע הוויכוח הציבורי (רביב לא

כ"ז. מתוך עדויות הסובבים אותו בוועדת שמגר.

היה יחידי; בהפגנות זו ארצנו זיהינו כמה וכמה פרובוקטורים מסוג זה, ואף חשפנו אותם במשפטנו).

עקב אכילס בביצוע הסכמי אוסלו היו ונותרו ההתנחלויות. הדינמיקה של ההסכמים הובילה בהכרח להרס ועקירת יישובים, פעולה שאינה ניתנת לביצוע כשיש אהדה ציבורית רחבה למפעל ההתנחלות. המתנחלים היו גם מעוז ההתנגדות האידאולוגית המובהק ביותר לדרכו של השמאל, כך שהכפשתם והוקעתם תקרין על ה'מחנה הלאומי' כולו ותסייע לשמאל במאבק על תמיכת המרכז.

רביב מילא את משימתו בהצלחה רבה. נוהג היה לבצע סיוורים אלימים במרכז חברון, חמוש בעוזי ובכיפה סרוגה. הפיכת דוכני רוכלים בבעיטות מכוונות אל מול מצלמות הטלוויזיה, שתמיד נכחו משום מה במקום, הייתה עניין שבשגרה.

רביב לא הסתפק מעולם בתפקיד (הלגיטימי) של סוכן המבעיר אש המושכת אליה את ה'פרפרים' הבעייתיים ובכך מנקה את הסביבה מטיפוסים מסוכנים. נהפוך הוא. הוא פעל בעצמו ועודד את סביבתו לבצע מעשים פליליים, כשהוא דואג להפצת מעשיו באמצעי התקשורת ויצירת רושם כאילו זו הדרך המקובלת בקרב המתנחלים:

אבישי תפס אותי לשיחה בארבע עיניים וגם אמר לי את זה כמה פעמים אחר כך: [בני! יצחק רבין – צריך להעלים אותו. "אבל איך?" [שואל הנער את רביב] "אפילו במחיר התאבדות" [עונה רביב]. (ראיון עם חבר לשעבר בארגון אי"ל, ידיעות אחרונות, 31.10.97)

בחינת מעשיו של רביב מובילה למסקנה ברורה כי לא תפיסת פושעים הייתה משימתו (ספק אם אי פעם נתפס מישהו בזכותו), אלא הכפשה ציבורית של מתנגדי המשטר. רביב יזם וביים טקסי השבעה לכל מיני "מחתרות" יהודיות קיצוניות – הכול כמובן לעיני המצלמות, ולפחות באחד המקרים בבימוי פעיל ובשיתוף פעולה מתוכנן עם כתב הערוץ הראשון איתן אורן. רביב מיקם בחשכת ליל שלושה נערים פתאים שגייס בבית הקברות הישן של גבעתיים, וליד קברו מפקד הלח"י של יאיר שטרן הי"ד ערך מין טקס השבעה מפוברק לארגון נקם כלשהו.

אורן הציג את התועבה שביים כדבר אותנטי. גם אני האמנתי למה שראו עיניי, ולא ידעתי כיצד להתמודד תקשורתית עם התופעה המביכה.

רביב כיסה את ראשו בכובע גרב והציג בפני צלמי הטלוויזיה תרגולות לחימה בשטח בנוי המתוכננות נגד חיילי צה"ל. באווירת הקץ המתקרב וניכורה של המדינה לאזרחיה שמעבר לקו הירוק קל היה לרביב למצוא כמה בני נוער שישמיעו הצהרות לוחמניות מול המצלמות. אמצעי הלחימה והתוכניות הכמו-צבאיות יצרו רושם ברור שאכן מדובר כאן במחתרת לכל דבר. כתבי העיתונות, אם מתוך תמימות ואם מכוונת זדון, הפיצו בשקיקה את החומר לציבור, ומיותר לציין את הטרמפ הנלהב שתפסו על העניין שריד, דראושה ופוליטיקאים אחרים בשמאל.

"ברור" כי הימין אלים ומסוכן ולא יהסס לירות בחיילי צה"ל. באמצעות ארגוני הקש שהקים, מיהר רביב לקבל אחריות על כל אירוע אלים בקרב ערבים, ובכך הכתים את כל ציבור המתנחלים. למרבה הפלא רביב מעולם לא נעצר. כאשר נרצח בחלחול ערבי בידי אחיו, מיהר שב"כ להפיץ שמועות כאילו מדובר ביהודים. ארגון אי"ל קיבל כמובן את האחריות למעשה, והרי לנו הוכחה שהמתנחלים אינם בוחלים ברצח.

רביב לא היה הפרובוקטור היחיד. היו אחרים. במהלך משפט ההמרדה שלנו הוקרן בבית המשפט סרט וידאו שצולם על ידי המשטרה בזמן ההפגנות, בסרט נראים כל המפגינים כשהם מקפידים על פסיביות מוחלטת, למעט אדם אחד המכה שוטרים ומנסה לעורר את הציבור לעשות כמותו.

איזי כץ הובא מטעמנו כעד הגנה וזיהה את המפגין האלים כמי שבכנס המכין להפגנה (בבית אורות) נתבקש על ידי שמואל סקט לעזוב את המקום משום שהוא איש שב"כ. הוא סירב ולכן אחזנו בו שמואל ואני ו'זרקנו' אותו מהמקום. הפרובוקטור השתול לא נואש, הגיע בכל זאת להפגנה וניסה לספק לשולחיו את ה'סחורה'.

כשנודע דבר הרצח בחלחול הוזמנתי בהילות לתוכנית פופוליטיקה (כנציג ה'רוצחים', כמובן). למזלי קיבלתי שיחה בדרכי לירושלים

מחבר קרוב מקריית ארבע שסיפר לי מה קרה באמת. כשהודעתי בשידור חי כי הרצח בוצע בידי ערבים, תקף אותי אמנון דנקנר ושאל בבזוז: "מאיפה אתה יודע?" כעבור יומיים כבר ידעה הארץ כולה את מה שאירע בחלחול, אבל השב"כ עדיין התאמץ ליצור את האשליה כאילו בוצע הרצח בידי יהודים. השר לאיכות הסביבה יוסי שריד דרש אז בממשלה לעקור את 'הסרטן' היהודי מחברון! כל זאת כשלממשלה כבר ידוע שהרצח בוצע על ידי ערבים!

השב"כ פעל, אם כן, בשיתוף פעולה הדוק תחת ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין, כשהמטרה הביטחונית לפעילותו בקרב האוכלוסייה היהודית בהתנחלויות היא כיסוי למשימה העיקרית – שירות פוליטי לשלטון השמאלני.

אבישי רביב עמד בקשר הדוק עם יגאל עמיר. הוא ידע על תוכניותיו ועודד אותו להתמיד בהן. הוא דחק בעמיר לבצע את זממו וידע מה עתיד להתרחש בכיכר מלכי ישראל. רביב היה בכיכר כשעמיר ירה בגבו של רבין, הוא פעל בדיוק לפי התרגולת הרגילה.

קריאות "סרק סרק" שבאו במקביל לירי בגבו של רבין הספיקו לדלוף לתקשורת טרם הוכחשו. יותר מדי גורמים בשטח הוכנו למעין תרגול, וברגעי הלחץ והמשבר שלאחר הירי התרופפה ההקפדה על חשאיות. שלוש דקות לאחר ההתנקשות, כשאיש עוד לא ידע מה בדיוק מצבו של ראש הממשלה, אם חי או לא, צפצפו מכשירי הזימונית אצל העיתונאים ועל המסך הופיעה הודעה אחידה: "הפעם פספסנו – בפעם הבאה נצליח יותר, ועל החתום – ארגון אי"ל.

הידיעה דווחה בהרחבה באותו ערב. מדוע טעה רביב לחשוב ש"הפעם פספסנו"? האם הייתה ההודעה הזריזה מוכנה לשידור עוד קודם הרצח? ואולי אמורים היו הכדורים באקדחו של עמיר להיות באמת כדורי סרק?

אולי רבין היה אמור לצאת בריא ושלם מכל העסק, והמפלגה הייתה אמורה לסיים את הערב עם נכס אלקטורלי שאין שני לו – ניסיון לרצוח את ראש הממשלה בשידור חי, המסתיים למרבה המזל ב"הפעם

פספסנו. "רביב המשיך ושיחק את תפקידו במחזה, בלי להבין שמישהו פישל וראש הממשלה אכן נרצח.

חשיפתו של איש רביב כסוכן שב"כ על ידי הרב אלון והעיתונאי הבכיר, איש השמאל אמנון אברמוביץ', הייתה חייבת לעורר סימני שאלה נוקבים, אך השמאל המתקשר היטב לא היה מוכן להניח להזדמנות שנפלה בחיקו להכפיש את נאמני הארץ כולם. העובדות שכמעט וקלקלו את התאוריה הושתקו במהירות, וחגיגת השיסוי התקשורתית נמשכה במלוא המרץ. אברמוביץ' אף לא חשש להודות בפומבי שטעה כשמילא את חובתו העיתונאית ומסר בידי הימין נשק תעמולתי. ההשבעות הטלוויזיוניות של רביב שודרו שוב ושוב גם לאחר חשיפת הפברוק, ותועמלני השמאל, המחזיקים בצינורות המידע, המשיכו לעשות בהם שימוש.

שנה וחצי לאחר הרצח הפיק מיכאל קרפין סרט תעמולה שהוזמן ומומן בידי איש השמאל דוד מושביץ' ושודר בערוץ השני. הסרט הטיל את האחריות לרצח רבין על כל מחנה הימין. בסרט שולבו כמובן רביב ושות'. קרפין לא הסביר לצופים שמדובר בסוכן שב"כ ובמחזה מבוים. תיאוריות רבות נפוצו לאחר הרצח, חלקן אף חרג מכלל תיאוריה. היה מי שהקדיש למעלה משנה לחקר הנושא והגיע לתוצאות מדהימות בהרבה מאלה שהוצגו בפרק הזה. בשנתיים שחלפו מאז הרצח הגיעו לידי חלקי מידע ואף מסמכים שונים סביב פרשת הרצח, מידע ותיעוד מדהימים ממש. לא חיפשתי אחר מידע זה ואיני רואה את העניין כולו כחשוב במיוחד, אך אנשים שהכירו את פעילותי נגד ממשלת רבין מצאו לנכון להעביר דווקא אליי את המידע הזה. רב היה הפיתוי לפרסם בספר הזה את כל המידע הידוע לי. אבל למדתי שהציבור כמוהו כילד קטן, אינך יכול לשטוף אותו בעובדות מדהימות, נכונות ככל שיהיו. החבל שאיתו אתה מנסה למשוך את הציבור אל האמת ההיסטורית הוא חבל דק מאוד: משיכה חזקה מדי – והוא נקרע ואיש אינו מקשיב יותר. אילו הייתי מפרסם את כל הידוע לי, היה ההסבר כולו נדחה בטענת אי רצינות. חוץ מזה – באמת איני חושב שעניין הקונספירציה באמת חשוב.

העדפתי, לכן, לא להרחיב מעבר לעובדות הידועות ממילא לציבור

הרחב ומעבר להצגת השאלות בלבד. ברור שחסרים לנו קטעי מידע, ומן הסתם גם האופן שבו אני מבין את אשר אירע נגוע בחוסר מידע ובאי דיוק רב. יחד עם זאת, איני מכיר "סצנריו" אחר הנותן כיוון הגיוני יותר לפתרון השאלות. את השלמת הפאזל יבצעו כנראה ההיסטוריונים בעתיד, אך ברור מעל לכל ספק שבקדרת הרצח בחשו גורמים נוספים, ושהתפישה הפשוטה האומרת: הסתה -> עמיר -> רצח -> סוף, אינה כל הסיפור. תפישה זו אינה ברורה כלל ועיקר, ומעורבים בעניין גורמים נוספים מתוך השלטון ומתוך השב"כ.

העובדות שתוארו כאן פורסמו כולן בכלי התקשורת הממלכתיים ואינן שנויות במחלוקת. השאלות הנוקבות שנשאלו, הושתקו במהירות, ומי שניסה לשאול, הוצג מיד כמי שמתנער מאחריות. כשנשאל קרפין מדוע הוא לא מציין בסרטו את עובדת היותו של רביב איש שב"כ, ענה האיש בכנות רבה: משום שהימין משתמש בעניין הזה כדי להתנער מאחריותו לרצח.¹⁷

עיתונאי השמאל לא ניסו להסתיר את נטיותיהם הפוליטיות, ואיש מהם לא ניסה מעולם לרדת באמת לעומק ההתרחשויות סביב רצח רבין. אמנון אברמוביץ', שחשף את אבישי רביב, אף התוודה שאילו חשב על השימוש שיעשה הימין במידע שחשף, הוא לא היה חושף את הפרשה. כך מדבר נציג אותנטי בכיר של העיתונות החופשית, "כלב השמירה של הדמוקרטיה הישראלית", המביא את המידע לידיעת הציבור ומאפשר לו לקבוע בעצמו אל עמדותיו.

האם אכן הובילה ההסתה לרצח? זו השאלה המהותית. כל התהיות וכל העובדות הטכניות הבלתי פתורות הנוגעות לרצח אינן משנות את העובדה הבסיסית. יגאל עמיר הודה בכוונות הרצח שלו, בהכנותיו המעשיות לביצוע, ואף בביצוע עצמו. אפילו אם יוכיח מישהו שעמיר ירה כדורי סרק ורק שימש כלי משחק בידי גורמים אחרים, לא יפחית הדבר במאומה מעוצמת הטענה של אנשי השמאל. יגאל עמיר אכן היה

כ"ח. בתוכנית תיק תקשורת, בהנחיית רם עברון בערוץ 1, מאי 1997.

איש ימין, חובש כיפה, קיצוני ומסוכן שפעל בתוך אווירה קשה ביותר נגד ראש הממשלה. ברור שעל רקע אווירה ציבורית רגועה לא היה הסטודנט הצעיר פונה לדרך נפשעת כזאת. נראה לכאורה, אם כן, שהאשמתו של השמאל כאילו ההסתה היא זו שהובילה לרצח – מוצדקת לחלוטין. ההסתה היא זו שהובילה לרצח, ולכן כל מי שהיה שותף ליצירת האווירה הקשה נגד רבין – הוא בהכרח שותף לרצח, ואין זה משנה כלל מה הייתה מעורבותו של השב"כ בפרשה.

בערכה של מט"ח שהופצה למוסדות חינוך ב-1997 בברכת משרד החינוך במלאת שנתיים לרצח רבין נכתב: "פעולות המחאה וההסתה הלכו והחריפו, ולבסוף סבר מישוהו כי הותר דמו של ראש הממשלה, ובחר לרוצחו." כלומר, מחית נגד רבין – ראה עצמך שותף לרצח.

הקביעה הפשטנית והברורה הזו נשמעה מפי כל שופרי השמאל ושוכפלה עד אין סוף. הפיתוי לנצל את הרצח כדי להאשים בו את כל המחנה המתנגד לשמאל היה ברור וכנראה מדובר ביצר שאינו בר כיבוש. גם התנהגותה של התקשורת הישראלית בעניין זה אין בה משום חידוש. אך המשפט הזה הפך חלק מתוכנית הלימודים של משרד החינוך. ילדי רוב הציבור, שהביעה מחאה נגד ממשלת רבין, לומדים בבתי הספר כי הוריהם הובילו לרצח ראש הממשלה.

הסתירה הפנימית הזו הודחקה ולא טופלה מעולם באופן מסודר. הרי ברור שעל רקע הפגנות ומחאות פוחתת הלגיטימיות של העומד בראש הממשל. לכך בדיוק נועדו הפגנות כאלו. זהו בדיוק כוחה של מחאה ציבורית. היא אינה יכולה לקבל החלטות במקום השלטון, אך היא יכולה לקרוא תיגר עליהן ולצמצם את הלגיטימציה בציבור לביצוע ההחלטות. ברור שהיה קל יותר ליגאל עמיר לרצוח את רבין על רקע גל מחאה אדיר וממושך, אבל מי שטוען שהמחאה היא זו שהביאה לרצח, חוטא בדמגוגיה זולה ובניצול פוליטי של הרצח.

הציבור הרחב, תחת הלם הרצח, אימץ את התאוריה ופרס זכה לתמיכה גורפת בסקרים. אילולא נפל פרס ברשתם של השקרים שהפיץ מחנהו היה מבין כי על אף התקשורת המגויסת, יתעשת הציבור ויחזור לעצמו. מיד אחרי הרצח הצביעו סקרים על רוב של למעלה מ-80 אחוז למפלגת העבודה – רוב שלא ייתכן במדינות

דמוקרטיות ומצביע תמיד על דיקטטורה המנסה להתהדר בנוצות דמוקרטיות. פרוז היה יכול בנקודה זו להכריז על בחירות חדשות מיד, ולהפוך לראש הממשלה החזק ביותר מאז הקמת המדינה.

האם ההסתה הפוליטית הייתה אכן נחלת חלקו הבלעדית של הימין? בימיו האופוזיציוניים של מחנה השמאל, כשתנופת ההתנחלויות שגשגה תחת כל עץ רענן, לא בחלו אנשי השמאל בביטויים החריפים ביותר. המנהיגות הרוחנית והפוליטית של השמאל, סופרים, משוררים, ח"כים וראשי ממסדים, הסיתו נגד המתנחלים והימין בלשון חמורה פי כמה מזו שהופעלה נגד רבין. כמה התבטאויות לדוגמה:

(גוש אמונים הוא) כת משיחית, אטומה ואכזרית, כנופיית גנגסטרים חמושים, פושעים נגד האנושות, סדיסטים, פוגרומיסטים ורוצחים, שהגיחה... מתוך פינה אפלה של היהדות... מתוך מרתפי התבהמות והסיאוב... על מנת להשליט פולחן דמים צמא ומטורף. (עמוס עוז, ידיעות אחרונות 8.6.89)

בשעת הכרעה, נצטרך להתמודד בכוח עם המתנחלים בעופרה ובאלון מורה. רק מי שיהיה מוכן לעלות עם טנקים לעופרה יוכל לעצור את הסחף הפשיסטי. (פרופ' זאב שטרנהל, דבר, 15.4.88)

אני קורא לכם לאחוז בנשק. להחזיק בנשק נגדם... כן, לאחוז בנשק. (פרופ' ישעיהו ליבוביץ, הארץ, 27.9.85)

יכול להיות מצב שבו אומר: לא שווה לקיים את החברה הזו, ואז מלחמת אחים לא תפחיד אותי. (משה נגבי, על דמוקרטיה וציות)

המתנחלים חיים על הדם. (ח"כ דדי צוקר, הארץ, 19.4.87)
גוש קטיף הוא מורסה שיש לחסלה. (ח"כ חגי מרום, דברי הכנסת, 8.94)

(מה יעלה בגורלם של מתיישרי יש"ע לכשאלה יעברו לריבונות אש"ף?) – שילכו! (יצחק רבין, ידיעות אחרונות, 8.6.93)

אני אישית אלחם גם בנשק [נגד המתנחלים]. (חיים ברעם, כל העיר, 26.2.88)

מישהו צריך לרצוח את שרון. (סימן קריאה, 19, עמ' 82)

אם כבר לירות במישהו, אני מרגיש שאני מוכן לירות בהם [במתנחלים]. (א"פ, השבוע בקיבוץ, 19.8.88)

מתנדב לשרת ביו"ש כמוהו כאנשי אס.אס. (פרופ' משה צימרמן)

יודאו נאצים. (פרופ' ישעיה ליבוביץ)

העתק של הנאצים. (פרופ' משה צימרמן)

נאצי קטן. (אמנון דנקנר)

סרטן. (יצחק רבין)

סייען חמאס. (יצחק רבין)

אני יודע שרבים מאוד כועסים על המשטרה ומכנים אותם בכינויי גנאי. אני לא מוכן לשמוע חס וחלילה את הביטוי נאצי על אף יהודי! (משה פייגלין, 7.9.95, מול אלפי תומכים נלהבים בבנייני האומה בירושלים, מתוך תדריך לקראת פעולה של זו ארצנו)

ניבולי פה וביטויים כגון "רוצח", "נאצי" וכדומה, כשבאו ממחנה הימין, נפלטו בדרך כלל מפי אנשי שוליים חסרי בינה, ומעולם לא מפי ראשי המחנה, הפוליטיים או הרוחניים. אצל השמאל היה המצב הפוך. ראשי המחנה היו אלה שהובילו את ההסתה. לא ברור למה ימין הוא תמיד קיצוני, ואילו השמאל הוא – לכל היותר – רדיקלי.

טענה זו זכתה למענה תמוה: נכון! דיבורים קשים היו תמיד, אבל הכדורים עפו תמיד מימין לשמאל, ומעולם לא משמאל לימין. טענה זו נסמכת על זיכרון היסטורי קצר, והיא אומרת בעצם, "ההיסטוריה מתחילה היכן שנוח לי". אם בוחנים את האלימות שבין השמאל לימין הישראלי לאורך מאה שנות ציונות, תקופה הממזה את כל שנות קיומם של מחנות אלו, מתברר כי טיעון הבלעדיות על האלימות מצד ימין מופרך מן היסוד. ההפך הוא הנכון.

כאשר נדמה היה להנהגת הציונות ה"פועלית" כי שלטונות המנדט בארץ ישראל מערערים על מנהיגותם (עקב פעילות האצ"ל והלח"י), לא היססו ופנו לדרך אלימה, החל מגירושים במקומות עבודה ובתי ספר ועד לפעולות 'מעשיות' יותר.

הרצח הפוליטי הראשון בתולדות היישוב התרחש זמן רב קודם לכן. היה זה רצח דה-האן, שבוצע בידי ההגנה ב-30 ביוני 1924.²⁵² זו הייתה "סנונית ראשונה" בלבד.

רבים מלוחמי האצ"ל והלח"י נחטפו, נכלאו, עונו קשות, והוסגרו לבולשת הבריטית. לעיתים נפחו החטופים את נשמתם בשעת העינויים, שהתבצעו בידי מתנדבים מיוחדים מטעם ההגנה, ורבים לא שבו לאחז שהוסגרו לבולשת.

להלן קטע מספרו של פרופ' יהודה לפידות, הסזון – ציד אחים: להגשמת הסזון גויסו כ-250 אנשי פלמ"ח ועליהם נוספו מאות אנשים מפלוגות הפועל שפעלו במסגרת ההגנה, ועוד עשרות אנשי הש"י. כל אלה עסקו באיסוף נתונים אחר אנשי

כ"ט. מתוך מי ומי בהגנה ובמאבק, אפרים תלמי, עמ' 251-252.

האצ"ל, וכן בחטיפתם ובהסגרתם לבולשת הבריטית. חלק מן החטופים הושמו תחילה במעצר, נחקרו שם, לעיתים תוך עינויים קשים....

מעדויות שונות עולה כי בתקופת הסזון הסגירה ההגנה לבולשת הבריטית כ-1,000 איש. רבים מהם השתייכו למפלגה הרוויזיוניסטית ולא היו פעילים באצ"ל.

ב-8.12.44 שלח ד"ר ויצמן מברק סודי לראש ממשלת בריטניה, להודיעו כי 500 שמות של חשודים נמסרו למשטרה, ויותר מ-250 מהם נעצרו. על פי ספר תולדות ההגנה, נמסרו לבולשת כ-700 שמות של אנשים ומוסדות, וכ-300 איש נאסרו על סמך רשימות אלה. באותה עת נחטפו והושמו ובמעצר בקיבוצים כ-50 איש... (הוחלט) לגרש מבתי הספר 30 תלמידים, שהיו חשודים בהשתייכות לאצ"ל.

מתוך אינספור תיאורים מוזעזעים של עינויים ורציחות בחרתי כחוב משפחתי בסיפורו של ידידיה סג"ל ז"ל. התיאור לקוח מזיכרונותיו של הרב משה הלוי סגל זצ"ל, המוכר לרבים כתוקע המפורסם בשופר בכותל המערבי בתקופת האיסור המנדטורי.

בימים ההם התרחש אסון במשפחתנו, על רקע שנאת אחים של אחדים ממפקדי ההגנה בחיפה. ידידיה, בן דודי יוסף ז"ל, נחטף בידי אנשי ההגנה, בחיפה. הם עינו אותו עינויים קשים עד צאת נשמתו. הדבר קרה בראש חודש שבט תש"ח. החוטפים העבירוהו לבית ברחוב רחל, בשיפולי הר הכרמל, ושם עונה עד מוות. הרוצחים הטילו את גופתו על הכביש הראשי מחיפה לתל אביב....

בני המשפחה פרסמו בעיתונות את קריאת הזעקה המועתקת בזה: אנו, ראשי בתי האבות למשפחת סגל, הננו קוראים באוזניכם את זעקת מחאתנו הגדולה על הפשע המשולש: על הירצח אחינו היקר ידידיה זכר צדיק וטהור לברכה, על ההפקרות של חטיפות, גניבת נפשות וחקירות אכזריות, ועל השתיקה הנראית כהסכמה, של מנהיגות העם

המדינית והרוחנית גם יחד, המכסה על דם נקיים ואנקת מעונים.

לקריאה לא היה הד. היישוב נסחף אל גלי מלחמת השחרור, שדחתה כל נושא אחר, והאב השכול נשא את יגונו על בנו האהוב עד יומו האחרון.

גם לאחר קום המדינה הוסיפו כדורי השמאל לקטול אנשי ימין. שישה עשר מנוסעי אלטלנה, ניצולי שואה שהגיעו לארץ בספינה הנושאת נשק רב, נורו על הספינה או לאחר שקפצו לים ושחו אל החוף.

זיכרונו של הציבור קצר מאוד, מסתבר. מאז זכה השמאל בהגמוניה בתנועה הציונית ולא נזקק עוד לאלימות כדי להגשים את יעדיו נשכה מלב מהות האידאולוגיה השמאלנית ושיטותיה הבולשביקיות. בתת מודע האמין כל ישראלי, יהיו דעותיו אשר יהיו, שרצח פוליטי לא יתרחש עוד במדינת היהודים. הציבור שגדל במדינה מבוססת בעלת משטר יציב ולא חש על בשרו את האלימות הפוליטית בין מחנות יריבים בתנועה הציונית, לא העלה בדמיונו הפרוע ביותר אפשרות כזאת. מסתבר שלא רק מאורעות היסטוריים חוזרים על עצמם כשנוצרים תנאים דומים, גם ההפתעה משובן של תופעות היסטוריות כשלעצמה היא תופעה שחוזרת על עצמה.

עם ישראל היה בהלם. והלם זה, בצירוף תעמולה דחוסה וחד משמעית, לא אפשר חשיבה אמיתית וניתוח שקול של האירוע. רבין אכן נרצח על ידי איש ימין קיצוני. האווירה ברחוב אכן הקלה על הרוצח לקבל את ההחלטה הנוראה. אך השאלה שלא נשאלה היא: כיצד הגיעה מדינת ישראל לקיטוב כזה לאחר 47 שנים שבהן ניצח המשותף את המבדיל? כיצד חש עצמו רוב הציבור היהודי במדינה מוקצה מחמת מיאוס ובלתי רלוונטי; 'פרופלור' במקרה הטוב ו'סייען חמאס' (כלומר אויב!) במקרה הטוב פחות?

השאלה אינה מדוע יצאו רבבות לרחובות, אלא מי יצר את המצוקה שהוציאה אותם לשם? השאלה אינה מדוע התבטאו אנשים בחרifות, אלא מה הוביל אנשים מכל שדרות האוכלוסייה להתבטאויות כאלו? השאלה אינה כיצד נוצר הפסיכופת התורן – רוצחים בפוטנציה כאלו

נמצאים בכל חברה ובכל הקצוות – אלא כיצד נוצרה מציאות שהביאה את הסטייה הזאת לידי מימוש.

הקדוש ברוך הוא חילק מנות שוות של צדיקים, בינוניים ומטורפים בין כל המחנות היריבים. השאלה היא כיצד הצליח שלטון להפוך את הצדיקים והבינוניים שבקרב נאמני הארץ לבלתי רלוונטיים ולפנות בכך את הזירה למטורף אחד? הייתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה של מדינת ישראל שבה ציבור גדול – כפי הנראה רובו של הציבור היהודי – מצא את עצמו נדחק אל הקיר, בלתי רלוונטי בהכרעות גורליות. לא היו אלו החלטות מתחום הכלכלה, החברה או החינוך, שהן הפיכות במהותן, אלא בתהליך שיעצב באופן בלתי הפיך את עתידה של מדינה ישראל.

הנוסחה השברירית שעליה הושתתה מדינת ישראל, נוסחת המדינה היהודית והדמוקרטית, נופצה בידי ממשלת רבין לראשונה בתולדות המדינה. קבלת החלטות הרות גורל ובלתי הפיכות בנושאים הנמצאים במחלוקת מהותית – בהתבסס על רוב זעיר שהושג בקולות לא יהודים – היא אולי חוקית ואולי אפילו דמוקרטית, אך היא מרוקנת מתוכן את מהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית.

רבין התחייב שלא לקבל החלטות בצורה זו, אך בבוא עת ההכרעה כבר היה שבווי בידו ממורי"ציו, ו"צפצף, "כלשונו, על עניין פעוט זה. גם אם היה בידו רוב מוצק שבחר מלכתחילה בתהליך כזה, כל מנהיג עם מינימלית של דמוקרטיה היה צריך לנסות להשיג הסכמה רחבה ככל האפשר למהלך. כשבגין פינה את סיני ואת המתישבים שם היה לו רוב מוחלט בכנסת וקונצנזוס לאומי שגיבה (לצער) את מעשיו.

הפגנות השמאל שקראו לממשלת בגין לצאת מלבנון היו מזעריות ביחס להפגנות הימין בתקופת ממשלת רבין. הפגנת ה"ארבע מאות אלף" הנודעת של שלום עכשיו בכיכר מלכי ישראל מנתה לא יותר משלושים אלף. המונים לא יצאו לרחובות, ובוודאי לא הסתכנו במכות ובמעצרים. אך בגין, שהיה דמוקרט, לא יכול היה להמשיך בעסקים כרגיל, גם אם טכנית הייתה לו מלוא הסמכות החוקית לכך.

רבין, שעמד בראש ממשלת מיעוט, שהתבססה על הסכמי עודפים מוצלחים, שיחוד חברי כנסת אופוזיציונריים וקולות ערביים, ראה

במתנגדיו מטרד ותו לא. "אתם לא מזיזים לי," אמר ראש הממשלה לחצי העם. כל ההפגנות, המחאות, שביתות הרעב, העצרות, המצעדים ומחנות האוהלים מול קריית הממשלה לא הזיזו לו. מציאות כזאת מעולם לא הייתה במדינת ישראל. מסתבר שמי שניפץ את החלק היהודי בנוסחת המדינה היהודית והדמוקרטית שבמגילת העצמאות היה מוכרח לנפץ גם את החלק הדמוקרטי.

רבין לא היה דמוקרט. הוא אמנם התכסה באיצטלה כזאת, אך פעל כדיקטטור. במשך שלוש שנים הוא זלזל בגלי המחאה החוקיים והתעלם מהם. הוא קטע בברוטליות את ניצני המרי האזרחי הלא אלים נגדו עד שלא נותרו לציבור דרכים אחרות להשפיע.

הלחץ הציבורי נדחק ונאטם, השטח נותר פנוי. הייתה זו שאלה של זמן עד שמפינה אפלה כלשהי, בקצה קצהו של המחנה, יקום המתנקש.

רוב הכדורים בהיסטוריה הציונית עפו משמאל לימין דווקא והזרם הסוציאליסטי כבש את הנהגת התנועה הציונית ללא עוררין לשנים ארוכות. מאז הסזון ואלטלנה אמנם שקטה הארץ, אך השקט הזה היה ונותר שקט של מנצחים. את אופייה של הציונות קבע השמאל. נוכח איומי המלחמה ואי ההכרה מצד הערבים, לא הייתה לוויכוח ההיסטורי משמעות רבה. לא היה טעם לדבר החזרת שטחים למי שאינו חפץ בשלום והוויכוח העקרוני היה חסר משמעות מעשית. משה דיין הכריז שהוא מעדיף את שארם-א-שייח' על שלום ובמצב כזה, מה ההבדל בין ימין לשמאל? המחנות איבדו משמעות. נותרה רק היריבות המסורתית, וזו לא הובילה לאלימות יוצאת דופן.

הוויכוח על ארץ ישראל פרץ לאחר מלחמת ששת הימים וחיידך שוב את היריבויות האידיאולוגיות הישנות, אך כל עוד פעל בתוך מפלגת העבודה זרם חשוב שארץ האבות דיברה אל לבו, והקונצנזוס הבסיסי בחלקו הגדול של העם נשמר, לא נפרץ המתרס שמנע מן האלימות הישנה מלעלות אל פני השטח. כשנעלם זרם זה במפלגת העבודה והיא התיישרה לקו הפוסט-ציוני, עברה המפלגה לכפיית הקו החדש על

כלל הציבור הציוני, בתפישה דומה מבחינה מהותית לזו שהנחתה את השמאל בימי הסזון).

כך התעוררה מתרדמתה העוינות הישנה. לשמאל לא הייתה סיבה לנקוט באלימות לאחר שניצח במאבק על ההגמוניה הציונית. המסד היה בידי, והימין נותר נאמן לשיטתו של בגין – מניעת מלחמת אחים בכל מחיר. אלא שישאל עמיר לא היה תלמידו של בגין. גם עם הציונות הדתית לא היו לו הרבה במשותף. עמיר ליקט את השלילה שבכל מחנה: את ההתבדלות החרדית המתנשאת ואת הלאומנות חסרת האיזונים האמוניים של הימין הקיצוני הזעיר.

"אתה יודע מה ההבדל בין לאומי ללאומני?" אמר לי פעם יהודי חכם: "לאומני הוא לאומי חסר חוש הומור." אידאולוגים חסרי חוש הומור מפחידים אותי. הומור הוא סם מרסן, שמעמיד את המציאות בפרופורציות הנכונות ומעניק ממד חיוני של עומק. לעמיר לא היה קמצוץ ממצרך יקר זה. חיוכו בזמן המשפט לא נבע מהומור ובוודאי שלא מטוב לב. החיוך היה כלי במלחמה. הוא נועד לדקור, לא לרכך. עמיר המיר את הכיפה הסרוגה, המסמלת השתלבות בנטל הציוני, בכיפה שחורה המבטאת התבדלות, אך הוא לא אימץ עם הכיפה את המשמעת החרדית וקבלת סמכותם של חכמים. עמיר היה אידאולוג. הוא לא פעל ממניעים אינטרסנטיים, אך השיל מעליו כל מערכת איזונים, ונותר פצצה מסוכנת בשטח הבוער. עכשיו, כשנמנעה מחאה לגיטימית של ההמונים, נותר המגרש ריק עבורו.

הפיצוץ היה בלתי נמנע. לאחר הרצח טען עמיר שניסה למחות נגד מדיניות הממשלה בכל אמצעי רגיל. רק לאחר שלא השיג דבר, פנה לפתרון הנורא של כדורי דום-דום: "הלכתי להפגנות, גם חסמתי כבישים", אמר, "אבל כששום דבר לא עזר החלטתי להרוג אותו."

או אז הבנתי שאילולא יצאה זו ארצנו עם סוג חדש של מחאה, העובר אמנם על החוק היבש אך מקפיד על הימנעות מוחלטת מכל פעולה אלימה, היה יגאל עמיר מוציא לפועל את זממו כבר חודשים אחדים קודם לכן.

פרק י"א

זחפאלמ"ל – תיק פלילי – 3996/95,

מדינת ישראל נגד פייגלין ואחרים

לשון החוק (סעיף 136 לחוק העונשין): "להמריד" היא אחת מאלה:

- (1) להביא לידי שנאה, בוז, או אי נאמנות למדינה או לרשויות השלטון או המשפט שלה שהוקמו כדין.
- (2) להסית או לגרות את יושבי הארץ שינסו להשיג, בדרכים לא כשרות, דבר שיסודו בדין.
- (3) לעורר אי רצון או מורת רוח בקרב יושבי הארץ.
- (4) לעורר מדנים ואיבה בין חלקים שונים של אוכלוסין.

כתף אל כתף ישבנו – משה נגבי, הפרשן המשפטי של קול ישראל, ואני – אל מול מצלמות הטלוויזיה בירושלים.

באותו בוקר פורסם בכל כלי התקשורת כי היועץ המשפטי מיכאל בן יאיר החליט להעמיד לדין בגין המרדה את שלושת ראשי תנועת זו ארצנו: משה פייגלין, שמואל סקט והרב בני אלון. זה היה הנושא ה"חם" של היום ולא הופתעתי כשהוזמנתי לאולפן ערב חדש. אלא שהופעתו של משה נגבי לצידי הייתה עבורי הפתעה מוחלטת. לפתע מצאתי את עצמי מתמודד בשידור חי מול משפטן מפורסם בתחום מקצועי שאין לי בו יד ורגל.

מהאולפן בתל אביב ראיין אותנו אמנון לוי, שפנה ראשית למשה נגבי: "יש תקדים לכתב אישום כזה נגד תנועה אופוזיציונית? מה, כל מי שיפגין נגד הממשלה יואשם בהמרדה?"
חשתי מרומה. הנה מופנית שאלה מקצועית למשפטן נגבי, לא ידעתי כיצד אגיב לדבריו כשיגיע תורי.

המרואיין מיהר לשאול אותי שאלה לגופו של עניין, והריאיון הסתיים. ברגע שכבו האורות, התפרץ משה נגבי לעברי: "עשית פה תרגיל מלוכלך," אמר בכעס.

"ראה," אמרתי לו, "אני מוכן לדון איתך בצורה מכובדת על כל נושא שבעולם, אבל אני לא מוכן לקבל את ההטעיה הזאת שאתם מטעים את הציבור. מדוע אתם מסתירים את דעתכם? תציגו את עצמכם בצורה אמיתית, ואז תרצו את טענותיכם ככל העולה על רוחכם." נגבי שתק, התרכך קמעה, והודה לבסוף: "יש משהו בדבריך." סיכמנו שנוסיף ונידבר ונפרדנו לשלום. שנינו גילינו פתאום אדם שונה מן הסטיגמה 'שהבאנו מהבית'. הרגשתי שהמפגש הקצר היה כדאי ולו מהסיבה הזאת. לצערי, לא היה לו המשך.

כעבור כשנה עצר יו"ר הסתדרות עמיר פרץ את המדינה כולה בשל מאבקי כוח פנימיים, והסב למשק נזק אדיר וחסר טעם. הפרשן המשפטי של קול ישראל משה נגבי אמר להפתעתי ביומן הצהריים ברשת ב', דברים ברוח זו: "בימים אלה עומדים ראשי זו ארצנו לדין בגין המרדה. אם מה שהם עשו זו המרדה, הרי שמה שעושה עמיר פרץ זו גם ההמרדות."

אולי אותו מפגש בירושלים שינה משהו בגישתו של האיש ואולי זו

פופוליטיקה. היה בה מנחה בעל דעות שמאל, איש שמאל — אמנון דנקנר, אשת שמאל — שלי יחימוביץ' או לחלופין הרב אייכלר החרדי, שבכל הנוגע לויתור על חלקי ארץ ישראל היה זהה בדעותיו לשני הראשונים ואחרון חביב — טומי לפיד, שדעתו הוכרעה לפי עוצמת מחיאות הכפיים שתשיג, אך לא מיחס שונה לארץ ישראל מזה של האחרים. לצד איש ארץ ישראל המסכן שנפל לגוב האריות הזה, הוזמנו בדרך כלל מרואיינים בעלי דעה שונה במספר גדול בהרבה. בחשבון הסופי, אם הצליח הימני האומלל 'להשחיל' מילה ולנצל את הזמן המוקצב לו באופן שווה לשאר המרואיינים, הוא עדיין זכה לזמן מסך של כאחד לעשרה לעומת העמדה המיוצגת על ידי שאר המרואיינים וחברי הפאנל. חוסר האיזון הזה התגמד אל מול העוינות שלה זכה המרואיין מן הימין, שמצא עצמו תמיד בעמדת התגוננות וללא שהות מספקת להסביר את עצמו.

ארצנו כבר לא הייתה אותו גוף מאיים, ולכן אפשר היה להתייחס לדברים בצורה אובייקטיבית יותר.

הכוונה לחקור אותנו בחשד ל"המרדה" פורסמה מיד לאחר חסימות הכבישים הגדולות. הפרקליטות עשתה שימוש נרחב בכלי התקשורת כדי לתת פרסום לכוונתה.^{ל"א}

ל"א. השימוש הציני של פרקליטות המדינה בתקשורת כדי לקדם את עמדותיה צריך לעורר תהיות אצל כל אזרח. הפרקליטות איננה אמורה להיות צד במשחק הפוליטי. החלטותיה אמורות להיות מקצועיות, ומה שצריך לעניין את הפרקליטות הוא שיקול הדעת המשפטי והיכולת לעמוד בבתי המשפט מאחורי כתבי האישום שהיא מגישה. עצם הצורך של הפרקליטות בהדלפות לתקשורת ("מקורות בפרקליטות") הופך את הפרקליטות לצד בעל עניין, פוליטי או אחר. בתקופת ממשלת רבין הייתה פרקליטות המדינה בראשות בן יאיר כלי שרת בידי השלטון הפוסט-ציוני. ההדלפה והפרסום המובלט של כוונות הפרקליטות, עוד לפני הגשת כתב אישום, ומן הסתם כשלא הייתה עדיין כוונה אמיתית לעשות זאת, נועדו ליצור לראשי זו ארצנו דימוי עברייני. נעשה כאן שימוש פוליטי באחת מזרועות המשטר האמורות להישאר מחוץ למשחק הפוליטי. מערכת 'הצדק' הצטרפה ללא שום עכבות לשאר האליטות ומערכות השלטון שנוצלו באופן פוליטי. למשטרה, לשב"כ ולתקשורת נוסף עתה גורם שעמד לכאורה מעל לכל חשד – פרקליטות המדינה ומערכת המשפט.

כשכתב אישום מוגש נגד אדם, הפרסום התקשורתי הופך אותו לאדם בעיני האיש ברחוב. מכיוון שהפרקליטות עוסקת כמעט תמיד במקרים שבהם אין חשד להטיה במערכת, האדם הממוצע מעריך – ולרוב, בצדק – שאין עשן בלי אש וכי יש סיבה מוצדקת להגשת כתב האישום. מעבר לכך, אזרחים נוטים להאמין לזרועות השלטון וכך יכולה פרקליטות המדינה להכתים אדם מבחינה ציבורית עוד הרבה לפני ההכרעה הרשמית בבית המשפט. במקרה שלנו, הפרקליטות הרחיקה לכת ופרסמה כוונה כללית בלבד, אפילו ללא הגשת כתב אישום כלל.

כוח רב שאין עליו ביקורת הופך בהכרח לכוח משחית. ולא רק זו ארצנו נפגעה מכך. מיכאל בן יאיר החליט להגיש כתב אישום מוזר נגד שר

בפועל לא הוגש נגדנו כתב אישום, וכפי הנראה גם לא הייתה כוונה להגישו. מערכות החקירה, התביעה והמשפט גויסו במהירות למלחמה בתופעה החדשה. לא הייתה כאן כוונה אמיתית להעמידנו למשפט. אני יודע זאת משום שחוקרי היחידה הארצית לחקירת פשעים (יאח"פ) שחקרו אותנו במשך שבועות ארוכים הודיעו לנו לפני רצח רבין כי החקירה הסתיימה. פתאום, לאחר הרצח, נפתחה החקירה מחדש וקיבלה כיוונים חדשים. ברור שמישהו החליט לנצל את האווירה

המשפטים החדש יעקב הנאמן, יומיים אחרי שנאמן הודיע לבן יאיר כי ככוונתו להחליפו. יעקב נאמן, שניסה לשנות במשהו את אופייה של פרקליטות המדינה, מצא את עצמו על ספסל הנאשמים ונאלץ להתפטר. נאמן, שלא כנאשמי זו ארצנו, ידע כיצד להתמודד עם המערכת וזוכה בסופו של דבר, אך בן יאיר השיג את מבוקשו. שר המשפטים שמונה במקומו של נאמן היה אופורטוניסט קטן וחסר ניסיון, צחי הנגבי, שבקושי סיים את לימודי המשפט ומעולם לא שימש במקצוע. הוא הבין היטב את מקור הסמכות במערכת הצדק ולא חיפש לעצמו צרות בהמשך הקריירה. כך קיבלה פרקליטות המדינה חותמת גומי בדמותו המגוחכת של צחי הנגבי כשר משפטים. פרשת איילה חסון, שבה עירבה עצמה מערכת המשפט בהחלטת ראש הממשלה למנות יועץ משפטי (בר און) שאיננו לרוחה, הייתה דוגמה נוספת לשימוש הפוליטי שעשתה מערכת הצדק בכוחה לשמירת האינטרסים שלה. בשלב זה, עם זאת, הציבור כבר הבין את הפרינציפ ותדמיתו של ראש הממשלה, לא זו בלבד שלא נפגעה, אלא אף עלתה בעיני הציבור שבחר בו. השימוש הגורף בכוח לא מבוקר, ממש כמו שימוש לא מבוקר בתרופות, שלל מהפרקליטות ובמידה רבה גם מבית המשפט העליון, את האמון הציבורי הרחב שממנו נהנו בעבר. כך — למרבה האירוניה — העניש הממסד המשפטי את עצמו ואיבד במידה רבה את הלגיטימציה הציבורית שהיא בסיס כוחו.

זו ארצנו לא נהנתה מותהליך הזה. בתקופתה עדיין זכתה הפרקליטות לאמון ציבורי גורף. הציבור עוד לא גיבש עמדה ברורה כלפי התנועה והכותרות בעיתונים מטעם מקורות 'בלתי מגמתיים' בפרקליטות סייעו לאיש ברחוב לגבש את העמדה הרצויה לשלטון.

הציבורית שלאחר הרצח גם נגד ראשי זו ארצנו, ואכן, המעיין בכתב האישום כפי שנוסח לבסוף רואה כי אשמת ה"המרדה" הייתה כיסוי בלבד. למעשה הואשמו ברצח רבין.

הפגנות ועבירות קשות על החוק במסגרת מאבק ציבורי הן עניין שבשגרה במדינת ישראל. רבים לפנינו הפגינו וחסמו כבישים, ובדרך כלל בצורה חמורה ואלימה וללא ההגבלות שאנו הטלנו על עצמנו. מעולם לא הוגשו נגדם כתבי אישום, ודאי שלא באשמת המרדה.

הכוונה הייתה בפשטות לשחוק את עצמותינו תדמיתית, כספית וארגונית תחת גלגלי הממסד המשפטי, וכך לגרום לנו להקדיש את זמננו להליך המשפטי במקום למאבק. מעולם לא נעשה עד אז שימוש בסעיף ההמרדה נגד תנועה הנאבקת בממשלה. בשל אופיו הבלתי דמוקרטי של הסעיף מתחייבת חתימתו של היועץ משפטי עצמו, ומיכאל בן יאיר לא שש לעטר בחתימתו את כתב האישום הראשון במדינת ישראל המאשים תנועה אופוזיציונית בהמרדה.

סעיף ההמרדה נמצא בספר החוקים הישראלי עוד מהתקופה המנדטורית. במקורו שימש הסעיף עזר בידי בריטניה הגדולה לשליטה במושבות כמו הודו, רודזיה, סינגפור וגם פלסטינה.

ישראל אימצה אמנם את ספר החוקים האנגלי ואת סעיף ההמרדה הכלול בו, אך בפועל לא נעשה בו שימוש פוליטי מעולם. פעם אחת שימש הסעיף הרביעי בחוק באופן מוגבל כשדובר בהסתה גזענית. בנימין כהנא נשפט בגין המרדה כאשר פרסם מנשר הקורא להפציץ את כפר קאסם. אך לא היה תקדים לשימוש בחוק נגד תנועה חוץ פרלמנטרית הנאבקת ומפגינה נגד מדיניות הממשלה.

מוסכם היה על כל ממשלות ישראל ששימוש גורף בחוק נגד אזרחים המתנגדים למדיניות הממשלה (ולא לגורמים אתניים) עומד בסתירה לערכי הדמוקרטיה הבסיסיים ביותר. ואכן לא מעט אנשי שמאל יצאו נגד אישומי ההמרדה נגדנו. כך, בין השאר, פורסמה חוברת ברוח זו מאת הפרופ' קרמניצר, שאינו מזוהה עם הימין, ונחשב בן סמכא מן המעלה הראשונה.

אלא שבישראל תחת ממשלת רבין הועמד "תהליך השלום" בראש סולם הערכים. ה"תהליך" נעשה מעין דת חדשה שהעמידה בצל את

עקרונות הדמוקרטיה.

באופן תיאורטי אפשר להאשים כמעט כל אזרח בסעיף ההמרדה. בפתח הדיונים טען עו"ד יוסף אלון (אחיו של הרב בני אלון) שהדרך היחידה שבה אפשר לחיות במדינה דמוקרטית עם סעיף המרדה היא במתן פירוש מצומצם ברור וחד משמעי: המרדה היא אלימות, דיבורים שמטרתם אלימות ופעולות שנועדו לגרום לאלימות.

בית המשפט לא קיבל את עמדתו של ספי. הוא מחק אמנם כמה סעיפים מכתב האישום, סעיפים שבהם ניסתה התביעה 'להלביש' עלינו מעשי אלימות נגד ערבים שלא היו ולא נבראו, אך את ההחלטה העקרונית שהיה צריך בית המשפט לקבל – החלטה האומרת באומץ כי כתב אישום כזה, מקומו לא יכירנו במדינה דמוקרטית – לא קיבל בית המשפט. הימים היו סמוכים לרצח רבים והאווירה העכורה בארץ כופפה את עוז רוחו של בית המשפט.

מרגע שהחליט בית המשפט לדון בתביעה, הוכרע למעשה הדין. יעיין בבקשה הקורא בארבעת סעיפי הגדרת ההמרדה על פי החוק שהובאו בפתח הפרק ויאמר לעצמו בכנות אם מקומו אינו על ספסל הנאשמים בגין המרדה: האם עוררת חלילה בו או אי נחת כלפי ממשלה זו או אחרת?

סעיף ההמרדה בחוק נותן בידי השלטון כלי להעמיד לדין את מתנגדיו. כל אדם בישראל הוא ממריד. כל עיתונאי, כל כותב טור בעיתון, כל אישה המפטפטת עם חברתה אגב תליית כביסה. אין מי שלא עונה על דרישות חלק מארבעת הסעיפים או כולם.

ברור שהחוק אינו מופעל סתם כך, אך הכלל שכל אדם זכאי כל עוד לא הוכחה אשמתו, מתהפך בחוק הזה: כולנו ממרידים – ועכשיו, לך תוכיח 'שאין לך אחות'; לך תוכיח שרצית רק לתקן; צא והראה שפעלת ב"דרכים כשורות" (האם מרי אזרחי הוא כשר או לא?); הדגם שהמצב חייב לפעול כפי שפעלת – שהמדינה באמת הייתה בסכנה, שדגל שחור התנוסס מעל מדיניות הממשלה – איך בדיוק? אחרי הכל, מה שהוא דגל שחור לאחד, מבהיק בלובנו לאחר.

היה זה שבוע לאחר ההפגנה בכיכר פריז. מלבד ביתי, נסרקו בצורה דומה בתים רבים נוספים בשכונת נווה עליזה. שמואל סקט וכל מי שנחשד בקשר לתנועה, חווה בחמש לפנות בוקר אותה חוויה קשה של דפיקת הבלשים בדלת והחיפוש בבית. אני עצמי לא ידעתי איזו כמות אדירה של חומר כתוב הפקתי בחודשיים האחרונים. הבלשים יצאו ושוב מן הבית כשהם נושאים עוד ועוד ארגזים של חומר כתוב.

תחושת חוסר האונים אל מול עיניהם השואלות של בני משפחתי, יצרה אצלי תגובה פיזית ממש של מחנק, מול ההשפלה של אבדן הפרטיות. הבלשים חיטטו בכל הבית, והילדים הגיבו כל אחד בהתאם לאופיו. נעמה בת השתיים-עשרה הסתגרה בחדרה. אילת בת התשע יצאה בכעס אל מכוננית הבלשים שבחוץ וצילמה אותה מכל הכיוונים במצלמה שקיבלה ליום ההולדת. היא כבר תפנה לאיזה רשות עם התמונות ותעשה שפטים בפולשים הללו. אריה ודוד היו קטנים מלהבין מה מתרחש סביבם. הם בהו במתרחש וניסו לגשר בין תדמית השוטר הטוב, שעליה גדלו, לבין המציאות הנגלית לעיניהם.

מעבר לתחושות האישיות הקשות, המחזה היה מגוחך. הבלשים המורגלים בחיפושם אחר חומר מרשיע דוגמת סמים או רכוש גנוב, היו נבוכים למדי ולא ידעו בדיוק מה לחפש.

"מה אני אמור בדיוק לחפש כאן?" סינן הבלש שחיטט במשרדי במבוכה. מפקדו שאל אותי בשיא הרצינות אם יש בביתי אמל"ח (אמצעי לחימה).

ציפיי החניקה זעם נורא. אני הסתרת את רגשותיי וניסיתי למסמס את האווירה הקשה בבדיחות הדעת. "טוב שבאתם," אמרתי לבלשים שהוציאו ארגזי חומר כתוב מביתי, "הצטבר אצלי כל כך הרבה זבל. סוף סוף מישהו עושה פה קצת סדר בבלגן." ציפיי לא התרשמה מניסיוני לשוות למחזה נימה הומוריסטית. לשמחתי היא הצליחה להימנע מהתפרצות כלפי הבלשים.

החיפוש בביתי לא בא לי בהפתעה. ברור היה לי שבשלב מסוים יתרחש אירוע כזה. אך למרות זאת, לא ניסיתי להסתיר ולו פיסת נייר

אחת. הקפדתי לשמור על תחושת אורח חופשי, ולא להפוך לעכבר מפוחד המסתתר מפני הממסד. חשוב היה לי מאוד, כלפי עצמי, להמשיך ולנהל את ענייני באופן גלוי. כל נייר שכתבתי פורסם ברבים הרבה לפני שהגיעו אליו הבלשים. למעשה המשטרה הייתה 'מנויה' (כך התברר לי בזמן החקירות) על רשימת הפקסים שלנו, וכל עדכון שיצא בפקס ממחשב ביתי הגיע ישירות למשרדי היחידה הארצית. ככל שהעמיקו לחפש, לא מצאו הבלשים שום חומר שלא פורסם כבר בעבר.

התסכול והמבוכה ניכרו היטב בפניהם של הבלשים. הם החליטו להחרים, נוסף לחומר הכתוב, את המחשב האישי, שמא תימצא בו איזו תוכנית להפיכה צבאית. ליתר ביטחון הם גם החרימו את המדפסת הישנה. ניסיתי להסביר להם שמהמדפסת הם לא יוכלו להפיק דבר, אבל הבלשים התעקשו על עבודה יסודית. עד היום רובץ הציוד הזה כראיה בבית המשפט.

כשסיימו את העמסת החומר על הטרנזיט המשטרתי הודיעו לי, לשמואל ולשאר השכנים שבוצע אצלם חיפוש כי אנו במעצר והובילו אותנו אחר כבוד למשרדי היאח"פ במשטרת פתח תקווה.

כשיצאה מכונית הטרנזיט משער היישוב הבחנו לתדהמתנו בכוח עצום של שוטרי יס"מ. נזכרתי איך במסגרת המילואים התארגנו לכניסה לכפר הערבי טמון שבשומרון, לצורך ביצוע חיפוש ומעצרים. היה ברור לי הצורך בגדוד של צה"ל לכניסה לכפר ערבי עוין, אך מראהו של גדוד כזה עומד הכן מחוץ לגינות שומרון, היה מחזה קשה. שורת מכוניות הטרנזיט המשטרתיות שחנו בשער היישוב, היו ערוכות לפרוץ פנימה, כמו במבצע השתלטות על חוטפים המחזיקים בני ערובה. הם היו מצוידים בצורה מדהימה. אני לא יודע מה הכניסו לראשם של השוטרים, אבל חוץ מסולמות וציוד פריצה – אפשר היה להבחין גם בשוטרים אשר נשאו רובים עם כוונות טלסקופיות.

"אתם נפלתם על הראש?" שאלתי את הבלשים בטרנזיט.

"לא לוקחים סיכונים", השיבו לקונית.

"סייעני חמאס" הגדיר אותנו ראש הממשלה, בתקופה שבה זרע הארגון הזה טרור ורצח ברחבי המדינה. במילים פשוטות הוא סימן את

האופוזיציה הפעילה באותם זמנים, את זו ארצנו, כאויב עצמו. המסר לחלחל היטב גם אל המשטרה.

בשעה שבע פתח נהג הטרגזיט שהסיע אותנו לחקירה את יומן הבוקר, וראה איזה פלא: הקריין ידע לדווח במדויק מה אירע בשעתיים האחרונות בביתי. היה ברור שחשוב למשטרה ולפרקליטות לבשר לעם ישראל על מעצר העבריינים מזו ארצנו ועל החיפוש שבוצע בבתיהם. שוב התברר לי שיש מי שיודע לנצל את התקשורת לצרכיו הפוליטיים, גם אם תפקידו הוא ממלכתי לכאורה. הגענו לפתח תקווה, והוכנסנו איש איש לחדר נפרד.

לחקירת המשטרה היינו מוכנים לגמרי, מכיוון שכבר מן הרגע הראשון התכוננו אליה היטב בכל הכנסים והתדריכים.

צוות החוקרים היה אדיב מאוד וניסה ליצור אווירה חברית כדי להפיל מחיצות של חשדנות. הם נתנו לנו להמתין עד שסיימו רפרוף ראשוני על החומר הרב שנאסף. המטרה הייתה לתחקר אותנו במהירות, עוד לפני שנתאושש מאירועי הבוקר. כל העניין היה מטופש לחלוטין, היות שלא יכולנו להוסיף מידע שלא פורסם קודם לכן בכל רחבי הארץ. אלא שהנהוג חייב חקירה, שאם לא כן, מה יעשו עם כל החומר שנאסף אצלנו?

אני ידעתי מה מטרתה של החביבות הזאת, אבל חשתי חזק מספיק כדי לשחק את המשחק ולנסות לנצלו לצרכיי. עד לפתיחה הרשמית של החקירה, פטפטתי באופן חופשי עם החוקרים, התבדחתי על חשבוני ועל חשבונם וניסיתי להוריד אותם לקרקע המציאות. הצלחתי בכך, אלא שבשלב מסוים החלה החקירה הרשמית, ואני, כמו יתר חבריי בחדרים הסמוכים, פעלנו בהתאם ל'הנחיות'.

נוהל החקירה מחייב את החוקר להודיע לנחקר על פתיחת החקירה ולהזהירו שתשובותיו עשויות לשמש נגדו. בשלב זה כותב החוקר את שאלתו בדו"ח החקירה, לאחר מכן הוא מקריא אותה לנחקר, ואז כותב את התשובה. כל התהליך הזה נמשך זמן רב, וכמה עשרות שאלות יכולות לגזול יום שלם.

החוקר מולי מילא את פרטיו בדו"ח, כתב את שאלתו, ואז הקריא לי אותה: "האם נכון שאתה ואנשים נוספים הקמתם ארגון בשם זו ארצנו?"

"ראה", אמרתי לחוקר. "אתם הרי מכירים היטב כל מילה שיצאה מפינו. אתם יודעים בדיוק מה הנוהל אצלנו, ואין לי שום כוונה לפעול אחרת. אני לא אשתף פעולה ולא אענה לשום שאלה שלך. חבל על זמנך, אני בטוח שהיחידה שלכם הוקמה לצורך טיפול בבעיות אמת ולא לצרכים פוליטיים, וכואב לי לראות צוות שלם עוסק בחקירה פוליטית מסוג זה. לכל שאלה שתשאל אותי מרגע זה תקבל תשובה זהה: זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר.

"אני מציע, לכן, לוותר על הפארכה הזאת. אם אתה רוצה – אתה יכול להשאיר אותי במעצר, או לשחרר אותי כראות עינך. זמנך וגם זמני יקרים וחבל לבזבז אותם."

החוקר לא התרשם במיוחד מהנאום הקצר. מבחינתו היה זה עניין של נוהל ומילוי פקודות.

"אז מה תשובתך לשאלה, פנה אליי בשנית.

"מה הייתה השאלה, שיחקתי את כללי המשחק.

"האם נכון שאתה ואנשים נוספים הקמתם ארגון בשם זו ארצנו, חזר החוקר בשנית.

"זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר, ענית.

החוקר רשם בסבלנות את תשובתי, ופנה לשאלתו הבאה: "האם קראת לציבור לצאת ולחסום כבישים כמחאה על מדיניות הממשלה?" "זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר."

כך החלה החקירה המוזרה הזאת בסדרה ארוכה של שאלות סרק, שהיוו רק ריכוך לקראת השאלות המהותיות יותר.

"האם טענת שממשלת ישראל אינה לגיטימית?" שאל אותי החוקר כשסיים את כתיבת שאלתו.

היכולת להתמיד באי שיתוף פעולה עם חקירה עומדת במבחן אמיתי דווקא כשאתה מואשם בדברים שלא עשית. אכן טענתי שממשלת רבין איבדה את הלגיטימציה המוסרית שלה. היא נבחרה בדרכי שקר ורמייה, תוך עבירות חמורות ביותר על מגוון רחב של

חוקים. קל מאוד היה לסרס את דבריי ולהניחם אחר כך בפני בית המשפט כקריאה למרד של ממש נגד ממשלת ישראל. הנה ניתנת לי ההזדמנות להסביר את עצמי בנחת, כל מילה תירשם במדויק על ידי הבלש החרוץ, ולפני בית המשפט (אם יהיה בסופו של דבר משפט) תעמוד גרסה מדויקת ונכונה של הדברים. מצד שני, הייתי זה שהנחה את הפעילים לא לדבר בחקירה, ולכן התקשיתי לפעול בצורה שונה. אלו היו המחשבות שחלפו במוחי כשסיים החוקר את שאלתו.

"זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר," השבתי לחוקר ללא שהיות מיוחדות.

"האם תכנתם לנקוט בפעולות אלימות להשגת מטרתכם," לחץ החוקר, שהבין היטב את הדילמה וניסה להתיר את חרצובות לשוני.

"זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר."

כך נמשכה החקירה שעות ארוכות. אחר הצהריים הודיע לי החוקר שסיימנו להיותם וביקש ממני לחתום על פרוטוקול החקירה. סירבתי לתת לו את מבוקשו.

"הרי לא אמרת כלום, מה אכפת לך לחתום?" התחנן כמעט החוקר.

"רד מזה. חבל על המאמץ," עניתי לו והצטרפתי לקבוצת הנחקרים מנווה עליזה שחיכתה בחדר נפרד.

בשלב הבא החליטו החוקרים לשנות גישה, ועברו לאיומים: "אם לא תשתפו פעולה, נאלץ להשאיר אתכם במעצר."

עד היום אין לי מושג מדוע היה חשוב להם כל כך לקבל תשובות שהיו ידועות להם ממילא, מה גם שכל ההוכחות לפשעינו הנוראים כבר נמצאו בידיהם. האיום, בכל אופן, לא הותיר עלינו רושם מיוחד. גם כשחלק מהשכנים העצורים החלו להתעייף, עודדנו אותם והסברנו שבמשחק הזה מנצח מי שיש לו סבלנות.

השוטרים החליטו לשחק את המשחק עד הסוף, ואנו הובלנו אל תאי המעצר של משטרת פתח תקווה. המחזה היה קשה. בתוך תאי צינוק ישבו שני עצירים כבולים בידיהם וברגליהם. הם ניסו להתאבד, "הסביר היומנאי. זה לא שיפר בהרבה את מצב רוחנו.

"אחרי שנפיל את הממשלה, נוכל לכתוב טור ביקורת מסעדות על

האוכל המוגש בבתי המעצר בארץ, " אמרתי בקול, מנסה לדומם את מצב הרוח. "אנחנו מכירים את התפריט בבית המעצר בטבריה, ברחובות, במגרש הרוסים, בבית שמש, ובפתח תקווה. " "יש לי רק בקשה אחת, " פנה שמואל לבלש שליווה אותנו. "כן?" החזיר בלש חמור הסבר. "אני מבקש שתיתנו לנו תא עם מתג חשמלי לכיבוי האור, " ענה שמואל.

"מה העניין?" שאל הבלש בחשדנות. "תראה, " אמר לו שמואל בעברית האנגלו-סקסית שלו, כשחיוך רחב על פניו. "יש לנו הערב מבצע 'מצביעים באור', כולם יכבו את האורות בכל הארץ, וגם אנחנו רוצים להשתתף. " נתנו לנו להמתין באולם הכניסה וכעבור כחצי שעה שחררו את כולנו. ברור היה שאין עילה למעצרנו, ומשהבינו שהתרגיל לא עובד, שחררו אותנו לבתינו, לא לפני שקבעו איתנו תאריכים להמשך החקירות. בפועל התברר שהנחיות זו ארצנו היו מוצלחות מאוד והיטיבו עם מי שפעל לפיהן. הבודדים שנשבו בקסמי החוקרים מצאו את עצמם במצב קשה יותר מאלו שנמנעו מלשתף איתם פעולה. החקירות נמשכו שבועות ארוכים. יום או יומיים בשבוע הוקדשו לאינספור שאלות שהתשובה עליהן הייתה תמיד אחת ויחידה: "זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר!"

באחת החקירות חמדתי לי לצון, וכשסיים החוקר להקריא לי את השאלה, קיבל ממני את התשובה הבאה: "זחפאלמל. " "מה, מה אמרת?" מיהר החוקר לשאול, כששמע לראשונה דבר מה שונה יוצא מפי, ומן הסתם קיווה שחל אצלי שינוי בגישה. "זחפאלמל, " אמרתי בשנית.

"מה זה 'זחפאלמל'?" שאל החוקר בהתעניינות גוברת. "ראשי תיבות של 'זוהי חקירה פוליטית אין לי מה לומר, " השבתי לו ברצינות תהומית. "ממש לא נעים לי על העבודה הרבה שאתה משקיע פה, כל הכתיבה הזאת. אני מנסה להקל עליך. " "איך אתה רוצה שאכתוב את זה בדו"ח החקירה?" "בדיוק כמו שזה נשמע!"

מאז ועד תום החקירות, התנוססה בכל דוחות החקירה התשובה הסתומה: "זחפאלמל".

השאלות נסובו בעיקר על החומר שנלקח מביתי. "למה התכוונת כשכתבת 'אנו מייצגים את רצונו האמיתי של העם'?" "למה בדיוק התכוונת במכתב ששלחת ל...?" וכיוצא בזה. בשלב מסוים התחלתי להביא ספרים לחקירות, וביקשתי בנימוס מהחוקר לנצל את הזמן ביתר יעילות. החוקר שמר על אדיבות רבה וכך התאפשר לי להשלים קריאתם כל כמה ספרים שמעולם לא מצאתי זמן מתאים לקריאתם. אחת לעשר דקות בערך הגיע הזמן לענות, או אז הגשתי לחוקר את ה"זחפאלמל" התורן, ושנינו שבנו איש איש לעיסוקו.

בשום פנים ואופן לא נתתי לחקירות הללו להפסיק את פעילותן זו ארצנו. הבנתי היטב שהחקירות נועדו להחליש את יכולת הביצוע שלנו ולהפריד מאיתנו מעגלי פעילים חיצוניים, שעצם ההתחככות עם מערכות 'שמירת החוק' מרתיעה אותם. לפחות במה שנוגע לנו, לא נתתי ללחץ להשפיע במאומה, ולאורך כל התקופה הזאת המשכנו בכל פעילות אפשרית בלי להתייחס כלל למנגנון שמופעל נגדנו.

עם הזמן למדו החוקרים להכיר אותנו, ונדמה לי שאפילו נהנו מהעופות הבלתי שגרתיים שנפלו במחיצתם. באחת החקירות עבר אחד החוקרים במסדרונות היאח"פ כשהמתנתי שם לתחילת החקירה והראה לי בבדיחות הדעת פקס ששלחתי אתמול בערב לפעילים.

"אתה יודע אולי מי שלח את הפקס הזה?" שאל כשהוא מחייך מאוזן לאוזן. היה ברור לי כי לצד החקירות אני נמצא תחת מעקב, ומבחינה מסוימת אף שמחתי בשל כך, כי חשוב היה לי שיהיה ברור לכל שאצלנו "עסקים כרגיל".

הדברים הגיעו לידי כך שלאחת משיחות הטלפון בביתי התפרץ לפתע המאזין צד ג' רב-פקד עופר גמליאל, ראש צוות החקירה ב"אח"פ. זה התקבל אצלי בטבעיות גמורה. המכתבים הפתוחים, החיפושים בבית ואווירת הבולשביזם הכללית לא הוציאו אותי משלוותי. במלחמה הזו ניצחתי. הם הסתובבו סביב עצמם. אני לא פיתחתי תסביך רדיפה של אנשי מחתרת. נותרתי אדם חופשי.

באחד הימים הסתיימה ההצגה מוקדם מהרגיל, והחוקר התורן הודיע לי חגיגית כי החקירה הגיעה לסיומה, ולא אזורן יותר. לא ידעתי אם לשמוח או לא. שמחתי כמובן שהטרטור הזה הסתיים, אבל הבנתי היטב מדוע. זו ארצנו כבר ירדה מהכותרות באותם ימים. האלימות הרבה שהופעלה כלפי הפעילים וההכפשה התקשורתית עשו את שלהם. מההמונים שהיו מוכנים להיעצר נותרו כמה עשרות שהסכימו לחטוף מכות רצח, ומתוכם נותרו בודדים שהיו מוכנים גם לחטוף מכות רצח וגם לשמוע אחר כך בתקשורת שהם הם האלימים. זו ארצנו ירדה מהכותרות – וכפי הנראה לא הורגש יותר צורך לבזבז עליה צוות חקירה שלם של היחידה הארצית. ברור היה לי שכתב אישום לא יוגש בסופו של דבר. משפט "המרדה" תקדימי וסנסציוני מסוג זה יעלה אותנו לכותרות, יחשוף את הממשלה בקלונה, דווקא בתחום זכויות האזרח וה"ליברליות", שאותם חרטה, לכאורה, על דגלה, ואילו אנו נרוויח במה נהדרת להצגת עמדתנו, חינם אין כסף.

נפרדתי מהחוקר לשלום וחזרתי לביתי. ככלות שבעות שקטים ללא הטרדות מיוחדות נדמה היה שתקופת החקירות תמה כדוריו של יגאל עמיר השיבו אותנו בבהילות לחדרי החקירות.

הזימון המחודש לחקירה לא הפתיע אותי כלל ועיקר. בעצם ציפיתי למשהו גרוע בהרבה.

הארץ כולה געשה ורעשה. מחצית האוכלוסייה הפכה פתאום לרוצחת. ראשי האופוזיציה התחרו ביניהם בגינוי עמיתיהם, ובמקום לנסות ולתקן את התמונה המעוותת הנשפכת מהמסכים, נקטו בשיטת "זה לא היה אני, זה היה הוא". גדודי שומרי ראש הוצמדו לכל אישי השמאל. סירנות ייבבו ועשרות צלפים עם נשק אוטומטי גלוי, תפסו עמדות סביב כל אח"מ. אווירת פחד אחזה בכל מקום ופינה. ספר אחד בשכונת רחביה בירושלים סיים עם הקליינט, וקרא בקול "מי הבא בתור?" אחד הממתינים פלט בדיחה תפלה, וענה: "שמעון פרס."

מישהו מיהר לקרוא למשטרה והאיש נעצר מיד.

יצחק ניומן, סטודנט באוניברסיטת בר אילן המושמצת, החזיק באתר אינטרנט שבו מנה את עוולותיו של רבין. ניומן שהתגורר בישראל בגפו נזרק מהאוניברסיטה וכל תחנוניו והתנצלויותיו לא עזרו לו. הוא לא היה יכול להתקבל לשום אוניברסיטה אחרת, נכנס לדיכאון והתאבד חודשים אחדים אחר כך. אימו הגיעה מארה"ב להלוויית בנה יחידה. שמואל הכיר את יצחק ונקרא לזהות את הגופה. מעטים העזו להשתתף בהלוויה – שמואל ואני היינו שם. אכן היו קורבנות להסתה.

עשרות רבנים וראשי ישיבות מציונות הדתית הוזמנו לחקירה. ההשפלה שבמצעד הרבנים המצולם לעבר משרדי החקירות הייתה אדירה. דור שלם של אנשי כיפות סרוגות ראה את מנהיגיו מובלים אל חדרי החקירות כפושעים לכל דבר וידו קצרה מלהושיע.

צעירים דתיים העדיפו להסיר כיפותיהם בהתהלכם ברחובות תל אביב. פעילי ימין זכו לטיפול אישי. הטלפון בביתי ספג לא אחת איומים שונים. בשלב מסוים אסרנו על הילדים להרים את השפופרת כדי למנוע מהם את ההפחדה הזאת. חיברתי לקו מזכירה אוטומטית שהקליטה למזכרת את האיומים ברצח ואת פניני הלשון הפורצים מביבי השמאל.

אנשי ימין נעצרו על כל צעד ושעל. ראשי זו ארצנו נותרו מחוץ לתמונה. מישהו הבין כנראה, אחרי היכרות ומעקב צמודים, שזו ארצנו אכן מתנגדת לאלימות וגישתה אינה תחושת נרדפות פרימיטיבית המצדיקה אצל גורמים שוליים הידרדרות לאלימות.

המעצר שציפינו לו לא הגיע, אך שוב זומנתי לחקירה במשרדי היאח"פ. עם הגיעי, ראיתי בזווית העין את גדודי העיתונים הממתינים בדריכות לראש הישיבה הבא אשר יחלוף על פניהם אבל וחפוי ראש. זה היה מחזה מתועב ממש. 'הר' של מיקרופונים על מוטות מוארכים, ציוד הקלטה והסרטה, ראשים פרועי שיער, אפודי צלמים עמוסי ציוד, אנטנות, עגילים, שדרניות חסודות, טלפונים, צוותים מקומיים וצוותי חוץ – הכול התערבב מול עיני, כמו עדת זאבים הממתינה לקורבנה הבא.

הם זיהו אותי כשחיפשתי חנייה. סוף סוף חידוש מרענן. הנה מגיע אחד הרוצחים הפעילים. רבנים זה כבר לא 'אייטס'. גל של תזזית עבר ב'הר' כשהחנתי את המכונת. לא התכוונתי לשתוק ולהופיע בציבור כמי שחושש לפתוח את פיו. ידעתי מה ישאלו ואימצתי את מוחי בחיפוש אחר תשובה הולמת. נעלתי את המכונת ופסעתי באיטיות לכיוון העיתונאים שצבאו על שערי היאח"פ. עד שהגעתי אל ה'הר', המחזה כבר היה מסודר ומאורגן בראש. העיתונאים חסמו את הכניסה וכל מיני שאלות עפו באוויר. לא ראיתי פרצופים, רק מיקרופונים שנדחפו לעברי.

"למה זימנו אותך לכאן?"

"איך לי מושג, עניתי בהבעת השתאות.

"איך אתה מרגיש עכשיו כשאתה מובל לחקירה?"

"הרגשה נפלאה."

(שקט...)

"מה ז'תומרת 'הרגשה נפלאה' - אתה נכנס עכשיו לחקירה

משטריתית?"

"אני לא מבין במה זכיתי לכבוד הגדול הזה. כל רבני וגדולי ישראל צועדים במושעול הזה בימים האחרונים, ואני הקטן זוכה ללכת בעקבותיהם: 'זה השער, צדיקים יבואו בו', הגבהתי קולי ופניתי בתיאטרליות לעבר היאח"פ. "ממש איני ראוי", המשכתי למלמל.

מבוכה אחזה בגוש הדביק. ביטחונם העצמי של העיתונאים התערער מן הסיטואציה המגוחכת, ואני צעדתי לאיטי פנימה.

אחדים מהרבנים שהושפלו בדרך זו טרחו להודות לי בארבע עיניים על השבת כבודם. כעסתי עליהם שהתייצבו שם בכלל, אבל הבנתי שבאווירה שנוצרה חששו לעורר מהומות, ולכן העדיפו להשפיל את עצמם ולהופיע לחקירות. הם לא היו מורגלים בחקירות משטרה, ולא הייתה להם ה'חוצפה' שידעתי לגייס במצבים כאלו.

החקירה החלה.

"האם נכון שהשתתפת בתוכנית פופוליטיקה האחרונה."

"זוהי חקירה פוליטית, איך לי מה לומר, עניתי כהרגלי.

"האם קרעת בזמן התוכנית טופס התפקדות למפקד האוכלוסין."

רציתי לענות בראשי התיבות זחפאלמ"ל, אבל האווירה הפעם הייתה שונה לחלוטין. ניכר היה בחוקר שהוא מושפע עמוקות מהתעמולה הכללית ומשוכנע שלפניו אדם שסייע לרצח.

ויתרתי על ההומור. "זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר."
 "האם טענת שרבין מוביל אותנו לאסון?"

בפעם הראשונה התחלתי לאבד את עצביי. "אמור לי," פניתי אל החוקר, "אתה לא מרגיש קצת מוזר כשאתה שואל אותי שאלות כאלה? אתה אמור להיות שוטר במדינה חופשית, ואתה שואל אותי על ביקורת שהשמעתי בתוכנית טלוויזיה?"

"האם טענת שרבין מוביל אותנו לאסון?" חזר החוקר על שאלתו בטון קשוח.

"תגיד לי, אתה לא מתבייש?" השבתי לו.

"אני מתבייש?! אתה צריך להתבייש!" החל האיש לצעוק עלי

לפתע, "תראה לאן המעשים שלך הובילו."

הבנתי שצינורות החשיבה העצמית אצל האיש שמולי סתומים לחלוטין, כמו אצל רוב הציבור בעת הזאת. התנשמתי עמוקות וחזרתי לקונכייתי: "זוהי חקירה פוליטית, אין לי מה לומר."

החוקר הצטער על חוסר המקצועיות שהפגין וחזר לכתוב את תשובותיי בהתאם לכללים. עכשיו כבר ברור היה לי שהחקירה לא התחדשה סתם כך. ברור היה שהממשלה תנצל את רצח רבין לחיסול יריביה הפוליטיים בכל דרך אפשרית. באווירה שנוצרה נמוג החשש ממשפט אנטי דמוקרטי ומכתב אישום תקדימי בגין "המרדה."

כרגיל הייתה זו ציפי שצפתה במהדורת מבט אגב קיפול הכביסה וקראה לי לבוא מהר ולשמוע מה אומרים עליי בחדשות.

"איך זה שאתה שומע מהטלוויזיה שהוגש נגדך כתב אישום?"

שאלה ציפי בכעס. הנאיביות של אשתי העלתה חיוך על פניי. הכרתי כבר את מעלליה של הפרקליטות, והדבר לא הפתיע אותי כלל. לעיתונאים שהחלו לצלצל הסברתי שאיני יודע במה אני מואשם, כי לא קיבלתי עדיין כתב אישום. "איך זה יכול להיות? לכולנו יש העתק

של כתב האישום שלך." "הגיע הזמן שתבינו איפה אתם חיים, ותתחילו להיות באמת כלבי השמירה של הדמוקרטיה במקום להיות הפודלים של השלטון," פרקתי עליהם את תסכולי. המצב הפוליטי שהוביל להגשת כתב האישום הריץ את היועץ המשפטי בן יאיר, למסור את כתב האישום נגדנו לתקשורת יומיים (!) לפני שנמסר לי. למחרת השיגה אותי הכתבת לענייני משפט של הערוץ השני, טלי ניר. גם היא ניסתה לשאול כמה שאלות. אני, רגוע יותר, הסברתי לה בסבלנות שאין בידי שום כתב אישום. "כתב האישום הזה נועד מן הסתם לאמצעי התקשורת יותר משנועד אליי – ולכן הופץ אליכם בהילות כזאת עוד לפני שמצאו לנכון להגישו לנאשם עצמו." "אתה יודע מה," אמרה, "אני אצלם עבורך עותק מכתב האישום שלך, אתן לך זמן לעיין בו, ואחר כך אשאל אותך כמה שאלות." הסכמתי, וכך קיבלתי לידי את כתב האישום הראשון שהוגש בישראל בגין "המרדה" נגד תנועת מחאה פוליטית.

לראשונה בחיי הוגש נגדי כתב אישום (למעט משפט הבזק ברחובות לאחר חסימות הכבישים הגדולות, שבו לא ראיתי כלל את כתב האישום לפני המשפט). העיין בו יצר אצלי תחושה של חוסר אונים מול המערכת שהולכת וסוגרת עליי. כתב האישום היה כולו תערובת מתוחכמת של עובדות נכונות יחד עם השמצות חסרות שחר. כלל לא עניין אותי מה יהיה גזר דיני בסופו של דבר. ברור היה לי שיש מחיר למאבק שאני מנהל, והייתי מוכן לשלמו. אך מהאופן שבו סולפו העובדות והוגשו לכלי התקשורת הבנתי שעושים לנו רצח אופי, ושלתביעה יש במשחק הזה מטרה אחרת לגמרי, קודמת וחשובה יותר, מעצם הושבתנו מאחורי סורג ובריח.

כך, למשל, צוטט בהרחבה הסעיף בכתב האישום שבו הואשמתי בגרימת מותו של ערבי בהר הארטיס ליד בית אל. מעולם לא הייתי במקום ולא היה לי שום קשר לכך שתושבי בית אל נאלצו להתגונן מול המון ערבי משולהב, אך כתב האישום נוצר מטעמים פוליטיים ולא התיימר כלל לומר אמת. שלושת השופטים אילצו את התביעה למחוק

את הסעיף בטרם יחלו לדון בכתב האישום, אך את הציטוטים מכתב האישום, שהובלטו בתקשורת, לא יכלו כבר למחוק. המצב שבו עמדתי מול מערכת פוליטית המנצלת את כל מערכות השלטון למאבקה, יצר אצלי תסכול רב. כמו בתוכנית ערב חדש, גם כאן לא יכולתי להשלים עם הטעייתו של הציבור תוך שימוש במערכת שהיא אובייקטיבית לכאורה. אלא שהפעם לא היה זה ריאיון בשידור חי שבו יכולתי להשפיע על הרושם הנוצר. כאן דובר במערכת דורסנית שאינה מותירה לך שום אפשרות הגנה. התקשורת רק ציטטה מתוך כתב אישום, וזו הייתה כמובן וזותה המלאה. כל הסבר שלי נשמע כתירוציו של עבריין רגיל, ולפיכך לא היה טעם לשחק כלל במשחק הזה, הידוע מראש.

הפרקליטות אף היטיבה לנפח את אפקט הסנסציה שבהגשת כתב האישום כשדרשה מבית המשפט השלום בירושלים לדון בענייננו בהרכב מיוחד של שלושה שופטים (צעד חריג בבתי משפט שלום) ולהוציא נגדנו צו איסור יציאה מן הארץ. לא הייתה לי כוונה לברוח מן הארץ, ולא תכננתי לשתף פעולה עם הניסיון לצייר אותנו כעבריינים נמלטים. לדיון המקדמי בבקשת הפרקליטות הגעתי עם פק"ל המעצר שלי. לכתבים שהופיעו במקום הסברתי שאין לי שום כוונה לברוח מן הארץ ואם אתבקש להפקיד את דרכוני – אעדיף להיכנס מיד לכלא. בסופו של דבר הוחלט לקבל רק את תביעתה של הפרקליטות לדיון בפני שלושה שופטים שייערך מדי יום ביומו.

"נו, אז מה אתה אומר, 'אחרים', עקצתי את שמואל, כשישבנו לדון במשמעויות כתב האישום שהוגש נגד שנינו ונגד הרב בני אלון, תחת הכותרת "מדינת ישראל נגד פייגלין ואחרים".

"חכה לגזר הדין, ענה לי שמואל באותו מטבע לשון, "גם שם תהיה הפרדה בין פייגלין ל'אחרים'."

מכיוון שכתב האישום היה פוליטי בעליל רציתי לנהל את המשפט כמשפט פוליטי ולנצל את הבמה להמשך המאבק. לא הואשמנו רק בהמרדה אלא גם בשמונה סעיפי "שידול": שידול להפרת הוראה

חוקית, שידול להפרעה לשוטר במילוי תפקידו, ניסיון לשידול לסחיטה באיומים(?) וכיוצא באלו שידולים.

ברור היה שגם אם נזוכה מהאשמה העיקרית, תמצא התביעה דרך להרשיענו במשהו. התביעה גם הבהירה כי בכוונתה לערער על זיכוי, "עד פעמיים לעליון", כהגדרת התובע. היה ברור שסומנו ומיכאל בן יאיר, החתום על כתב האישום, אינו מתכוון להניח לטרפו.

"תראה", אמרתי לשמואל, "ממילא אין לנו כסף לעורכי דין ולמשפטים ארוכים ומתישים. את העובדות שנעשו בשטח אין לנו כוונה להכחיש, אז בוא נודה בעובדות ונחסוך זמן וכסף. כך נמקד את הדיון המשפטי בעניין עצמו, בזמן שהמשפט עדיין נמצא במוקד ההתעניינות התקשורתית."

שמואל הסכים איתי בהחלט, אך הרב בני חשב אחרת. "במלחמה כמו במלחמה: מה פתאום שאודה? תן להם להתיש את עצמם ולהוכיח כל דבר. אני רוצה לחקור את כל מאה העדים שלהם, אני רוצה להתיש אותם בבית המשפט."

בני בחר בייצוג משפטי בידי אחיו עו"ד ספי (יוסף) אלון. לשמואל ולי נוצרה בעיה. אם נבחר בקו ההגנה שרצינו בו מלכתחילה ונודה מיד בכל העובדות, נסתור בכך את קו ההגנה של בני. לא רצינו לעשות זאת, וגם לא רצינו להופיע כלפי חוץ בצורה מפוצלת. ספי לא רצה לייצג גם אותנו. בלית ברירה שכרנו את שרותיו של עורך דין ירושלמי שיכולנו לממן את שירותיו. כך, בכ"ה בטבת תשנ"ו (17.1.96) בשעה תשע בבוקר, הופענו לישיבת המשפט הראשונה, שלושת הנאשמים ושני עורכי דינם.

בית משפט השלום במגרש הרוסים בירושלים שוכן באכסניית צליינים רוסים שנבנתה בסוף המאה הקודמת. האולם שהוקצה למשפטנו היה אולמו של נשיא בית המשפט, השופט אמנון כהן, והצטרפו אליו השופט זילברטל והשופטת דותן. כבר כשהגענו לביקורת הביטחון בכניסה הבנו שהולך להיות שמח. בכניסה לבניין ניצבה בגשם משמרת מחאה וסביבם עשרות שוטרים רטובים. ביקשתי מהמפגינים שלא

יירטבו בגשם, אך הם התעקשו להישאר. בפנים היה תור ארוך שמילא את כל מסדרונות הבניין, עד ללשכת הנשיא. החבורה שלנו כללה את ציפי ואותי ואת שמואל ומשפחתו עוד היו שם ג'ולי טורנברג, לוחמת לח"י שהגיעה לגבורות אך התעקשה להיטלטל באוטובוסים מתל אביב ולהגיע לכל הדיונים וכמובן עיתונאים, פעילים בזו ארצנו, סטודנטים למשפטים שהתעניינו במשפט התקדימי וסתם סקרנים.

התור לא התקדם, ואני חשתי שנאחר לפתיחת הדיון הראשון. אנשי הביטחון בבניין הקימו כמה נקודות ביקורת מאולתרות לאורך המסדרונות, אך לא הייתה שום אפשרות להכניס את הקהל הגדול לאולם, ורק קרובי משפחה מדרגה ראשונה הורשו לעבור. שמואל ראה איך ג'ולי הקשישה נדחקה לאחור והחל לצעוק פתאום: "אימא, אימא, אני לא נכנס בלי אימא!" כך נכנסה ג'ולי על תקן אמו של שמואל. באולם עצמו התיישבו כולם על הספסלים הארוכים, ואז התברר שדווקא לי, "חתן השמחה", אין מקום ישיבה.

הקריאה "בית המשפט" השתיקה את הקהל הצפוף באולם בית המשפט, וכולם נעמדו בדריכות כששלושת השופטים פסעו פנימה. כשהתיישבו כולם הביט בי השופט כהן בשאלה: "מדוע אינך יושב?" "אין לי מקום," משכתי בכתפיי. מישהו נאלץ לעזוב את האולם, ואני התיישבתי על אחד הספסלים האחוריים.

המשפט נמשך חודשים ארוכים. ככל שחלף הזמן ראיתי עד כמה צדקתי כשביקשתי להודות בעובדות הנכונות. עשרות עדי תביעה עלו על דוכן העדים. אינספור התנגדויות טכניות של עורכי הדין. דיונים ארוכים, מפולפלים ומטופשים על כל סעיף ותג התישו את בית המשפט ויצרו אווירה עוינת. עורכי הדין הצליחו לחשוף את קלונם של שוטרים רבים שהופיעו ושיקרו במצח נחושה, אך לסתור את התמונה הכללית לא יכלו, שכן איש לא ניסה לטעון שההפגנות לא היו ולא נבראו.

רשימת העדים הכילה בעיקר קציני משטרה ששיקרו בלי הנד עפעף (ראש וראשון להם היה קצין האג"מ במשטרת ירושלים דוד קראוזה,

שהעיד כי הפגנות זו ארצנו היו "ההפגנות האלימות ביותר" (שראה). לא תמיד אפשר היה לסתור את דבריהם. כמו כן הוזמנו להעיד עיתונאים שראיינו אותי (כללי אתיקה עיתונאית לא עניינו אותם, והם לא היססו להעיד נגדי), וכן אנשי בילוש שאספו חומר על התנועה באמצעים חסויים.

אחת העיתונאיות שעלו להעיד נגדי הייתה יעל גבירץ מדיעות אחרונות. יעל הקשיבה ללא ידיעתי לווידעו שלא לציטוט ביני לבין עיתונאי בשם תמיר, בחול המועד סוכות.

"האם אתה חושב שנכון לכנות את רבין רוצח?" שאל תמיר.
 "לא, זה לא נכון לעשות כך, "השבתי לו, "אבל בינינו, "הוספתי, "יש בזה משהו. הוא אכן היה שותף ברציחתם של שישה עשר איש."
 "אתה מתכוון לאלטלנה?" שאל תמיר.

"כן, "עניתי, ולא שמתי לב שגבירץ רושמת בצד כל מילה.
 בבית המשפט העידה גבירץ שכיניתי את רבין רוצח.
 כך, מעדות טכנית של מי שהקליט את דבריו, לעדות טיים המסוק שהטיס אותי, מעדות קצין משטרה בכיר לעדות של שוטר בצומת נידח, מחקירות אינסופיות וחקירות נגד, נמרח המשפט על פני חודשים ארוכים.

עוד לפני שלב ההגנה במשפט נבחר בני אלון לכנסת, וכך הופסקו ההליכים המשפטיים נגדו. נותרנו שמואל ואני במשפט שהתנהל באופן שלא היה רצוי לנו. ההתעניינות הציבורית נעלמה כמעט כליל, כשרק לבודדים היה הזמן והכוח להמשיך ולהופיע בדיונים המתשימים. התקשורת לא דיווחה דבר, ואנו הותשנו בנסיעות אין קץ לירושלים. קו ההגנה של עורך הדין שלנו לא התאים למטרתי, וחיפשתי דרך להציל משהו מתוכניותי המקוריות למשפט. שלב התביעה הסתיים, ובשלב ההגנה החלטתי לייצג את עצמי.

מכל עבר ייעצו לי שלא לעשות זאת. גם במשפט רגיל אין זה מחוכם לוותר על ייצוג משפטי, קל וחומר כשמדובר במשפט תקדימי ומורכב כזה. אילו עמדו לרשותי מאות אלפי הדולרים הדרושים לשכירת סוללת עורכי דין יקרים (כפי שראוי היה להתמודד עם סוג כזה של משפט) אולי הייתי מוותר על הרעיון. אבל סכומים כאלו מעולם לא

עמדו לרשותנו, ולי נמאס מהמשחק האפרורי והמתיש הזה. רציתי למקד את הדיון בדברים החשובים באמת, ולא עניינו אותי הטריקים המשפטיים.

סיכמתי עם שמואל שאייצג את עצמי, ושון (שמואל) קספר, ידידנו הצעיר מימי המעצר בטבריה, ייצג אותו במחיר מינימום. כך אוכל לדבר כאוות נפשי, ולשמואל עדיין תהיה הגנה מקצועית. קספר חילק את העבודה עם עו"ד נפתלי וורצברגר, ולמרות החשש הראשוני, השילוב בין עורכי הדין לביני פעל היטב.

כשבוע ימים לפני המשפט עבדתי בקדחתנות על נאום ההגנה. שקעתי במקורות שונים והופעתי לדיון עם ארגו שלם של מוצגים. ביום עדותי כבר שכח הציבור ממשפט זו ארצנו, והתעניין יותר באישה מסביון שמלכדה ברימונים את מכוניתו של בעלה המיליונר. אולם המשפט נמלא פעילים שתפסו את מקומם על הספסלים.

כבר הורגלתי בנאומים ובהופעות פומביות אך עדיין חשתי פיק ברכיים. זה היה מגרש משחקים חדש עבורי ובליבי קינן חשש: האם ייתנו לי לדבר? האם אצליח להתמיד בקו שהכנתי מראש?

שם המשחק בבית המשפט מתמצה במילה אחת: רלוונטיות. שבע שעות רצופות עמדתי על רגליי ונשאתי את נאום ההגנה, שנמשך גם למחרת היום. בסיום הבנתי שהופעתי הייתה כשל עורך דין מקצועי, ועל אף התנגדויות התובע, השופטים כמעט שלא קטעו את דבריי.

פתחתי ברקע כללי על המציאות שהובילה אותי לפתוח במאבק. כיצד החריבה ממשלת השמאל כל חלום יהודי וציוני בארץ זו. כיצד חיסלה ממשלת רבין גם את מורשת העבר, ומסרה לאש"ף אפילו את שרידי המטבעות החשמונאיים מימי המרד הגדול, יחד עם כל השרידים הארכיאולוגיים של עברנו, שהפכו חלק מההיסטוריה של "העם הפלסטיני עתיק היומין".

"הם לא מכרו רק את עתידנו בנוזיד העדשים של אוסלו," סיימתי את פרק המבוא, "הם מכרו גם את עברנו, והותירו אותנו ככובשים קולוניאליים חסרי שורש וייעוד."

"אני מתנגד לכל הנאום הזה," קם התובע על רגליו. "כתב האישום אינו עוסק ברעיונות אלא במעשים. הנאשם נותן כאן נאום פוליטי."

השופטים הפנו אליי את מבטם כאומרים: "נשמע הגיוני, יש לך מה להשיב?"

"קו ההגנה שלי, "קמתי להשיב, "הוא שכל מעשיה של זו ארצנו הם בגדר 'התנגדות אזרחית פסיבית', המכונה באופן עממי 'מרי אזרחי'. מרי אזרחי הינו האמצעי האחרון בדמוקרטיה המפותחות שבו נוקט אזרח אחראי כאשר הוא מגלה עוולות שלטוניות שמצפונו אינו מאפשר לו להשלים עמהן. לאחר שניצל את כל אפשרויות המחאה החוקיות, עומדת בפני האזרח האזרחי שאינו רוצה למרוד, ובוודאי שאינו רוצה לנקוט באלימות, האפשרות האחרונה הזאת.

"מרי אזרחי מטבעו אינו יכול להיות 'המרדה', מכיון שהוא בא אך ורק לתקן עוולות, בדיוק כפי שמתאר זאת הסעיף הרלוונטי בחוק (סעיף 138). אני אוכיח לבית המשפט שאכן היה זה מרי אזרחי, ומכיון שכך איננו נכנסים לקטגוריה של המרדה. אולם לצורך זה אני מוכרח ראשית להסביר לבית המשפט מה הן אותן עוולות, שנגדם יצאנו אני וחבריי."

השופטים קיבלו את טיעוניי ואני המשכתי באותו קו. לאחר שתיארתי בהרחבה את הסכנה ליהדות ולציונות שהביאה עלינו ממשלת רבין, פניתי לתאר את הסכנות הביטחוניות והכלכליות.

הצגתי לפני בית המשפט את הסטטיסטיקה המראה את הקטל הנורא ש'תהליך השלום' הביא עלינו; את המלחמה ההכרחית שתבוא כשערפאת יקבל את כל שהובטח לו ויקים מדינה במרחק 16 ק"מ מחוף נתניה. את הבטחות הג'האד שלו; את השימוש הרצחני שנעשה בנשק הישראלי שנמסר לידיו; את הסכנה המטורפת שיצרה ממשלת רבין לאזרחיה שביישובי יש"ע, שיהפכו על פי ההסכמים לאיים מבודדים במדינה פלסטינית חמושה ועוינת; את הסכנה הבלתי נמנעת לכל יישובי מישור החוף, שייכנסו לטווח כל נשק פרימיטיבי שיגיע לידי המחבלים.

כך תיארת שעה ארוכה את הסכנות שבמדיניות הממשלה.

בשלב הבא פרשתי בפני בית המשפט את כל ההפגנות והמחאות

החוקיות שידעה הארץ בשלוש השנים האחרונות ואת התעלמות השלטון מכל מחאה חוקית. ציטטתי בהרחבה מהתבטאויותיו של רבין כלפי עמו שלו – "פרופלורים", "מטומטמים", "סייעני חמאס" ושאר פניני לשון של ראש הממשלה האטום הונחו בפני בית המשפט בזה אחר זה.

כשנגעו הדברים ליצחק רבין, מיהרה התביעה להתנגד בטענת אי רלוונטיות. ערעור המיתוס של רבין, שהפולחן סביבו לאחר הרצח היה בעיצומו, חייב את התובע לקפוץ בכל פעם שהזכרתי אותו. אך אני הסברתי שבמטבעות הלשון האלו של ראש הממשלה בא לידי ביטוי האלמנט ההכרחי של מרי אזרחי, היכול לפרוץ רק על רקע של התעלמות בוטה ממחאותיו החוקיות של ציבור גדול. בשלב מסוים, מוכרח הייתי להסביר את התבטאויותי בפני העיתונאים שהעידו נגדי בנפש חפצה.

כאן הייתה לי בעיה של ממש. מצד אחד לא הייתה לי מלחמה עם ראש הממשלה הנח בקברו, אך מצד שני עמדתי מאחורי כל דבריי וחייב הייתי להסביר אותם לבית המשפט. לשיא המבוכה הגיעו הדברים כשהתייחסתי לדבריה של יעל גבירץ אשר העידה ששמעה אותי אומר רבין רוצח.⁷³

מעולם לא עשיתי שימוש בביטוי הזה, והסברתי זאת לבית המשפט. "אבל", הוספתי ואמרתי לשופטים הנדהמים, "האיש אכן היה מעורב ברצח שפל של שישה עשר עולים חדשים ניצולי שואה, ואם התביעה תתנגד לקביעה זו, אני אביא לכאן עד שיעיד על כך!"

ואכן עמד לרשותי עד כזה: אדם ידוע ומכובד שבמסיבה לכבוד יום

ל"ב. מי שמופתע מכך שאדם מועמד למשפט על כך שכינה את ראש הממשלה רוצח, אינו מבין את האווירה הציבורית במהלך המשפט. באותה תקופה התחרו ראשי מפלגות הימין ביניהם בסיפורי אהבתם לרבין. ההסתה שקישרה ישירות את כל מי שהתנגד למדיניותו של רבין למעשה הרצח המתועב של יגאל עמיר חלחלה גם לבית המשפט. לעניין זה, לא שינה כלל שראשי השמאל כינו בשם "רוצח" את אריק שרון, את מנחם בגין ואנשי ימין אחרים כדבר שבשגרה.

העצמאות שנערכה בשגרירות ישראל בווינגטון, בתקופה שבה היה רבין שגריר ישראל בארה"ב. כטוב לב המסובים התבקש כל אחד מהנוכחים לספר מה עשה ביום ההכרזה על הקמת המדינה.

כשהגיע תורו של רבין, בחר ביוזמתו לתאר אירוע שהתרחש דווקא ביום אחר באותה שנה. הוא סיפר על מה שקרה כשהגיעה אניית האצ"ל אלטלנה לחוף.

"לאחר שהופגזה האנייה, היא החלה לטבוע" סיפר רבין.

"דפקנו" (ירינו) את האנשים שנותרו על הסיפון, ודפקנו את האנשים שקפצו למים ושחו אל החוף."

כך התגאה רבין בפני צוות השגרירות על חלקו ברצח פליטי השואה שהגיעו לארץ על אלטלנה.

האיש חסר האישיות רק מילא פקודה. הוא בוודאי לא זאת כרצח, ואף היה די גאה במעשה כדי לבחור בו כזיכרון ראוי לציון בפני חבריו.

בית המשפט נאלם דום. המבוכה הרבה שאחזה בשופטים ניכרה בכול ומבטים שואלים הופנו אל התובע: האם יכולה פרקליטות המדינה שלא להתנגד לקביעה בפני שלושה שופטים בירושלים, קביעה המאשימה את ראש הממשלה הנערץ ברצח?

התובע עשה שיקול מהיר, ולשמחתי ולרווחת כל הנוכחים כבש את פניו בקרקע ונמנע מהתנגדות לדברי הקשים. נמנע הצורך להביא את העד ויכולתי לעבור לנושא הבא.

שמחתי שאין עיתונאים באולם. הדברים נרשמו בפרוטוקול המשפט, ולא הייתה לי שום כוונה לפרסמם. ידעתי שאם העניין ייקלט על ידי עיתונאי זריו, הנושא עלול להיעשות פצצה בתקשורת. לא רציתי בכך. באווירה הכללית בארץ ניכרו סימני התאוששות מקטסטרופת הרצח ומההאשמות הקולניות שבאו בעקבותיו.

סיימתי את עדותי, ושמואל, שעלה להעיד אחריי, נתן בפני השופטים הופעה שמעטות כמוה מתרחשות בבתי המשפט. האווירה הקשה של עדותי הומרה בגלי צחוק אצל השופטים והקהל. תדמית המחותרת הקשוחה והאלימה התמוססה לחלוטין, "אל תדאגו," אמר שמואל לשופטים, "אני לא אדבר אפילו רבע מהזמן שלקח למשה." "אתה הבנת את כל מה שמשה כתב?" שאל התובע.

"השתגעת?" ענה שמואל, "הוא אף פעם לא מפסיק לכתוב. למי יש זמן לקרוא את כל הבלה-בלה הזה?"

אחד החלקים החשובים בעדותו של שמואל היה תיאור השתתפותו בהפגנות למען יהודי ברית המועצות כשהיה אזרח אמריקני. חשיבות העדות הייתה בכך שלימדה את בית המשפט פרק בפיזור חוקי של הפגנות בלתי אלימות במשטר דמוקרטי אמיתי. אנו חשבנו שאת המודל המקובל בדמוקרטיות המפותחות נוכל להעתיק לישראל, ואז נתקלנו בבריוני חביביאן, רביבו וקראוזה.

ישבנו אולי אלף איש על הכביש הראשי של וושינגטון די. סי... זה די הרבה תנועה שם... אפילו בירושלים עיר הקודש אין כל כך הרבה תנועה... [חיוכים אצל הנוכחים]

היה קור מתחת לאפס. התפללנו שיבואו כבר משטרה לפנות אותנו. אבל אצלם יש כללים. בא אליי שוטר, עומד מולי ומתחיל להקריא לי מנייר את הזכויות שלי.

"אדוני אני מודיע לך שאתה עכשיו עובר על חוק זה וזה. עכשיו, 'סיר', אני אחזור על ההודעה הזו שלוש פעמים." רציתי להגיד לו "אין צורך, קר לי, תיקח אותי מפה." אבל הוא הודיע לי את כל ההודעה שלוש פעמים. בסוף הם באו, הרימו אותי ולקחו אותי למכונית עצורים. וככה הם עשו עם אלף איש ברחוב הראשי של וושינגטון. כל התנועה עמדה, והם עבדו לפי החוקים שלהם.

ניכר היה שההשוואה הבלתי נמנעת עם הנעשה בתחום זכויות האזרח בארץ יצרה מבוכה אצל השופטים. כך, בפחות משעתיים, החזיר לנו שמואל את התדמית העממית שנלקחה מאיתנו, בלי לשכוח להזכיר, כמובן, את העוגות של ציפי.

רשימת עדי ההגנה שהבאנו הייתה קצרה בהרבה מזו של התביעה, ועדותם, שנמשכה שישה ימים, עסקה בעיקרה בשבעה נושאים:

- האלימות המאורגנת של המשטרה ומוסדות שלטון אחרים.
- הקפדה קיצונית ומופגנת על פסיביות ואי אלימות מוחלטת

מצידנו.

- אופיו העממי של המאבק (בשונה ממחותרת).
- חוסר האונים הכללי בשל התעלמות השלטון ממחאות מתמשכות.
- חוסר האפשרות להעביר את תחושותיו של רוב הציבור בתקשורת הישראלית המגויסת.
- ההקפדה על עקרונות המרי האזרחי.
- הברית ההדדית בין השמאל, בטרם נבחר, לבין ארגוני הטרור, בניגוד לחוק.

לא השקענו מאמץ מיוחד באיתור ובהכנת העדים. מי ששמע על המשפט והיה מוכן להעיד שוחח איתי כמה דקות בטלפון, ואני החלטתי אם להביאו. רבים מהעדים פגשתי לראשונה על דוכן העדים. לעתים היה נדמה שמשמים סייעו בידינו, וחבורת העדים נתנה לבית המשפט תמונה נאמנה על שהתרחש באמת. אפילו אני, הטבח שבישל את כל התבשיל, לא הבנתי מה בדיוק התרחש עד ששמעתי את העדויות בבית המשפט.

העדים כללו אנשים מכל שכבות הציבור. דתיים וחילוניים, משכילים ופשוטי עם, מתנחלים ואנשי התיישבות ותיקים, מהנדס מנתניה ופרופסור ממכון וייצמן. פתאום התברר לשופטים שלא מדובר בחבורת חוליגנים, בהתאם לתיאור שבנתה התביעה, אלא בחתך מייצג של עם ישראל. לדוכן עלו פרופסורים שחסמו כבישים והסבירו באריכות איך אנשים מכובדים מגיעים לביצוע מעשה כזה.

בשני ימי העדויות הראשונים העידו בעיקר מי שחוו את הברוטליות הנוראה של המשטרה ואת הפרות החוק השיטתיות שלה. נשים שטיילו על מדרכות עם עגלות ילדים ומצאו עצמן מותקפות על ידי פרשים שהפכו את העגלות והמשיכו בדרכם, מבוגרים בגיל שיבה שהוכו על ידי לוחמי יס"מ בפיקודם של חביבאן ורביבו, נערות שהוכו בשוט, ועוד ועוד. הסיפורים המצמררים היכו את בית המשפט בהלם. אני מעולם לא הוכיתי באופן קשה כל כך, משום שנהגו בי כבוד מסוים. אולי הופעותיי התכופות בתקשורת שימשו לי כאפוד מגן, ואולי ידעו שאלומות נגדי תשיג תמיד את ההפך. אבל נגד האנשים האנונימיים

הופעלה אלימות נוראה, שרק בבית המשפט היה לי הזמן להתעמק לראשונה בפרטיה המזעזעים.

בסיכומיה טענה התביעה שמדובר היה ב"חריגות" שיטופלו. "אכן היו 'חריגות', אמרתי כשהגיע תורי לסכם, "היו שוטרים שהתנהגו על פי החוק, כבני אדם ולא כחיות".

בשלב מסוים ראיתי שגם התביעה חשה שלא בנוח. היא מצאה לנכון להבטיח לבית המשפט שהממצאים העולים בדיון יטופלו, אף שדבר ממשי לא נעשה בנידון, כמובן.

כדי להמחיש לבית המשפט את תפקידה ההרסני של התקשורת הישראלית, הזמנו את פרופסור אליהו פולק, מייסד אגודת זכות הציבור לדעת.

אני כליד הארץ, מדען, עסקתי במשך קרוב לעשרים שנה בפיזיקה וכימיה, פרופסור במחלקה לפיזיקה וכימיה במכון ויצמן למדע. אדם שלא התעסק בשום דבר ציבורי מעבר לוועד ההורים בבית הספר.

לאחר שפירט בפני בית המשפט את האופן שבו הצטרף עם חבריו הפרופסורים לפעילויות שארגנה זו ארצנו, הסביר פרופ' פולק כיצד מעלה התקשורת בתפקידה:

הגענו למסקנה שמהו לא בסדר בתקשורת. עמדנו כשמונים פרופסורים מול בניין הטלוויזיה ברוממה והפגנו... [לא באו לסקר אותנו] לא מיקרופון, לא טייפ, לא טלוויזיה – שום דבר. ביקשנו פגישה עם מנכ"ל רשות השידור – מר קירשנבאום.

[שאלנו אותם] "שמונים פרופסורים עומדים בחוץ ומפגינים נגד הטלוויזיה ואתם לא מכסים? לא צריך לתת לציבור לדעת שדבר כזה התקיים?" התשובה הייתה שיש לנו מדיניות שלא מכסים הפגנות ליד הבניין שלנו. למה? משום שזה מפריע לעבודתנו.

העידו אנשים שהשתתפו במרי אזרחי בארה"ב ומצאו קווי דמיון בין הניסיון האמריקאי לפעולותינו. עדים אלה עוררו עניין רב בקרב השופטים, כמו עדותו של ישראל מידד (וינקי), שהשתתף במרי אזרחי

בדמוקרטיה הגדולות וגם חקר אותה.

אני פגשתי את אשתי במשמרת מחאה מול המשלחת הרוסית לאו"ם. יש לי הרבה שעות [ישיבה על] מדרכה, צעידה, ארגון, בכל התחומים. גם נסעתי לרוסיה לקדם את הנושא [של עליית יהודי ברית המועצות].

[בכל הנוגע למרי אזרחי] יש לי גם ידע רב בצד התיאורטי הלימודי, דהיינו תורתו של גנדי, של מרטין לותר קינג, ברטרנד ראסל באנגליה, ואנשים אחרים.

כשלמדתי באוניברסיטת קולומביה, השתתפתי בהפגנות שבת ובחסימות כבישים שמחו על מלחמת וייטנאם והפרת זכויות האזרח בארה"ב.

השתתפתי בחלק גדול מאותן הפגנות המונים בארה"ב והשתתפתי בהרבה מפעולות זו ארצנו, ולפי דעתי, מה שראיתי כאן בארץ מבחינת עקרונות ה'מרי האזרחי' לא חרג ממה שראיתי שם בארה"ב."

ש: מה היא מטרת כל הפעולות האלה?

ת: המטרה המידית היא להצביע על אי צדק. השלטון בדמוקרטיה מסתמך על שתי מערכות: מערכת משפטית ומערכת אזרחית המבוססת על תמיכה פוליטית. הדמוקרטיה לא נגמרת ביום שאחרי הבחירות. לאזרח יש זכות לשנות ולהשפיע על השלטון בין מערכות הבחירות... ממשלה היא גוף פוליטי שמסתמך בין השאר על אהדת העם... לכן רשאי האזרח לנסות ולהשפיע.

אני המלצתי בפני מנהיגי זו ארצנו לאמץ את שיטות ההתנגדות האזרחית הלא אלימה כדי לגייס כמה שיותר עוצמה ציבורית מול מדיניות הממשלה.

בסיום פרק ההגנה העיד העיתונאי יהושע המאירי, שהביא ראיות לקשרים בין אש"ף וראשי מפלגת העבודה, בזמן שהאחרונה עוד הייתה באופוזיציה (ראו עמ' 51). חלק מטענות כתב האישום התייחסו לכך שכתבתי כי ממשלת רבין הוקמה על תשתית פלילית. עדותו של המאירי סייעה להוכיח את טיעוני שממשלת רבין הגיעה לשלטון

באמצעות מניפולציה בלתי חוקית עם ארגון טרור. המאירי תאר בדיוק רב את המקומות והתאריכים שבהם נפגשו אישים כמו אברום בורג, יוסי ביילין ויועציו הקרובים של שמעון פרס עם ראשי ארגון המרצחים. הפגישות שהתקיימו על פי רוב בקהיר היו פעולות בלתי חוקיות בעליל, אך ממשלת שמיר באותה עת הייתה חלשה מדי מכדי לעשות משהו בנידון.

תם פרק העדויות. יכולתי להתיש את בית המשפט באמצעות אינספור עדים שהיו נוכחים באירועים, אך למרות זכותי הפורמלית לא הייתה לי שום כוונה למרוח את המשפט. כפי שרמזו, לשופטים היה ברור שאני יכול למשוך את המשפט לעד. בסיכומי התביעה ביקש התובע לכפות את מעשינו להגדרותיו של חוק ההמרדה. הוא לא התמודד עם כך שאפשר להכניס לסעיפי החוק את מרבית האוכלוסייה. כמו כן התחמק התובע מטענת ההגנה העיקרית, ש"מרי אזרחי" אינו יכול להיחשב כהמרדה במדינה דמוקרטית. במקום להתמודד עם טיעונינו, הכריז התובע, כי מרי אזרחי, עם כל החיוב שבו – אינו רלוונטי במדינות דמוקרטיות!¹¹³

הכנתי את עצמי לקראת הסיכומים. יכולתי להסתמך על סיכומיהם המקצועיים של שון ונפתלי, אך היה חשוב לי להוסיף גם נופך משלי לתמונה. נאום הסיכום שלי היה קצר יחסית.

הזכרתי לשופטים את חוסר הנכונות להקשיב למחצית העם, את השקרים הרבים שהתגלו בעדויות השוטרים, ואז חזרתי שוב על עקרונות ההתנגדות האזרחית הבלתי אלימה, שלפיהן פעלנו. לבסוף טענתי, כי לאור אלימותו של השלטון, שביקש לדכא מחאה לגיטימית, ראוי שבית המשפט ידחה את התביעה בשאט נפש, ויעביר בכך מסר חד משמעי לכל ממשלה עתידית, המתכננת לנקוט בברוטליות כזאת כלפי תושבי ישראל.

כשסיימתי את טיעוני, פניתי לשופטים וביקשתי להקריא להם

¹¹³ ל"ג. ראה פירוט הטענה והתשובה לה בעמ' 113.

קטע קצר מתוך "הנסיך הקטן", אחת הקלסיקות ההומניסטיות המפורסמות בעולם. אני מניח ש"הנסיך הקטן" לא צוטט מעולם בבתי המשפט בישראל. המשפט שהחל כתביעה נגד קבוצה קיצונית ואלימה, יסתיים עכשיו בנימה אחרת לגמרי. כשהרמתי את הספרון הדק והתחלתי לקרוא, חייכו הנוכחים, משועשעים מן המחזה.

– יאמר נא לי המלך, על מה הוא מולך?

– על הכל, ענה המלך בפשטות גמורה.

– על הכל?!

בתנועה קלה הצביע המלך על כוכבו שלו, על כוכבי הלכת האחרים, על כל הכוכבים והמזלות.

– על כל אלה? תמה הנסיך הקטן.

– כן, על כל אלה! השיב המלך. כי הוא היה לא רק מושל בכיפה אלא גם שליט עולמי!

– והכוכבים סרים למשמעתך?

– בוודאי! אמר המלך, הם מצייטים לי וממלאים מיד אחר פקודותיי, אינני סובל חוסר משמעת!...

– הנני רוצה לראות בשקיעת החמה... אם על המלך טוב, יצווה נא לשמש כי תשקע.

– לו ציוויתי על אחד מאלופי לדאות כפרפר מפרח לפרח, לחבר מחזה תוגה או להפוך לעוף ים, ואילו נמנע אותו אלוף מלמלא אחר פקודתי, במי משנינו יהיה האשם – שאל המלך – באלוף או בי?

– בך! השיב הנסיך בתוקף.

– נכון! קרא המלך יש לדרוש מכל אדם רק מה שידו מגעת לעשות. רק על יסודות התבונה ייכון השלטון. אם תצווה על בני עמך להטיל עצמם הימה – יקומו ויתמרדו. רשאי אנוכי לדרוש משמעת משום שפקודותיי מתקבלות על הדעת.

למעלה מחצי שנה ישבו השופטים על המדוכה. לבסוף הגיעה ההודעה המיוחלת, ואנו התיישבנו סוף סוף (שוב בדוחק רק) באולם הקטן

במגרש הרוסים כדי לשמוע את הכרעת הדין.
ההערכות המוקדמות של כל עורכי הדין ושל הצופים מן הצד היו כי בית המשפט לא יעז להרשיע אותנו בהמרדה בשל ההשלכות החמורות לחברה הישראלית כחברה דמוקרטית, וכדי לרצות את התביעה נורשע בכל שאר הסעיפים בכתב האישום – סעיפי השידול למיניהם.
להפתעת כל הנוכחים הכריע בית המשפט ההפך הגמור. הוא זיכה אותנו מכל סעיפי השידול, וחייב אותנו בסעיף ההאשמה העיקרי. נמצאנו אשמים בהמרדה.
בית המשפט לא קיבל את טענתנו העיקרית, ולא ראה במרי אזרחי פעולה לגיטימית במשטר דמוקרטי, שאינה מתיישבת עם עבירת ההמרדה.

שלב הטיעונים לעונש נקבע לדיון מיד אחרי חגי תשרי בתחילת תשנ"ח. היה ברור לי שאני עומד לקבל עונש מאסר ואולי אפילו מאסר ממושך. בפרקליטות המדינה נחגג הניצחון במשך שבועיים. ההתרגשות שם הייתה רבה. רב היה החשש כי הפסד במשפט הזה יחשוף בציבור את קלונם. הם לא התכוונו להניח לטרפם לחמוק בעונש סמלי. היה דרוש להם עונש קשה שידגיש שההרשעה אינה טכנית בלבד. הם הודיעו לנו כי בכוונתם לדרוש עונש מאסר ממושך.

ציפי ואני חזרנו הביתה. התחושה הייתה קשה מאוד.
עכשיו צריך היה להתארגן באופן אישי לקראת הבאות. להכין את הילדים, לנסות ולהתארגן מבחינה כלכלית, וכל זאת לקראת מאסר שעדיין איננו יודעים את אורכו. החלטנו לבלות את החגים בבית, ולהשתדל להיות עם הילדים כמה שיותר קודם לדיון הטיעונים לעונש, שנקבע לכ"ו בתשרי תשנ"ח (27.11.97).
אלא שרצה גורל ואני ביילתי את כל ימי חול המועד בתא המעצר.

בית המשפט שגזר את דיננו לא ירד לעומק משמעותו של גזר הדין הזה, לאופייה הדמוקרטי של מדינת ישראל ולפגיעה הקשה בחופש

הביטוי שתיגרם כתוצאה מהתקדים הזה.

הפרקליטות לא המתינה הרבה. זמן קצר לאחר מתן הכרעת הדין זומנתי להפתעתי לחקירה במשטרה. הסכימו להגיד לי שהחקירה היא בשל דבר מה שאמרתי בשידור רדיו בערוץ 7 לפני שנה.

ביום ראשון חזרתי לביתי מתפילת השחרית של החג. סופת גשמים הרטיבה כהוגן את הסוכה במשך השבת. הנחתי את ארבעת המינים במקומם, קיפלתי את הטלית, וניגשתי לאכול את ארוחת הבוקר בסוכה.

השמש זרחה סוף סוף והסוכה עוד עמדה על תילה, מחייכת אליי מבין הטיפות, ואני בירכתי "לישב בסוכה" וספגתי לתוכי את הניחוח והאווירה המיוחדים של החג. אחר כך למדתי דף יומי, ובינתיים התעורר בני הקטן, יצא לסוכה והצטרף אליי.

היה לי כיף לא רגיל, אלא שהייתי חייב לקטוע את האידיליה: ב-10 בבוקר נקבעה לי פגישה עם חוקר מתחנת המשטרה בקדום. באתי לחקירה.

לא מדובר היה בעוד מבצע של זו ארצנו, אלא בחקירה שנפתחה נגדי בשל דבר מה שאמרתי ועדיין איני יודע מהו. חששתי שאולי פלטתי פעם משהו בלי לשים בדיוק לב, ועכשיו מישוהו החורש את רעתי 'מתלבש' על זה. החלטתי לשתף פעולה בצורה המלאה ביותר עם המשטרה כדי לסיים את החקירה הזאת במהירות.

התברר לי, שפעיל שמאל קיצוני ומעורר רחמים בשם אדם קלר שמע אותי קורא לפני שנה, בשידור בערוץ 7, לשחרורם של נחום קורמן ויורם שקולניק מהכלא, במיוחד לאור שחרורם הסיטונאי של הרוצחים הערבים. ואכן כך חשבתי ובאותו שידור שנה קודם לכן דרשתי את שחרורם של השניים. הדעה הזאת אכן מקובלת מאוד ומובעת בפי שרים וח"כים שונים השכם והערב.¹⁷ קלר ייחס לי תמיכה ברצח והגיש תלונה למשטרה, הפרקליטות חסרת הפניות במדינת

ל"ד. במיוחד כשמדובר בשניים שנקלעו למקום האירוע, ולא תכננו מראש להרוג מישוהו, ובמיוחד כשמדובר בקצין ביטחון שמילא את תפקידו נאמנה — פעל נגד מידי אבנים, ואחד מהם נחבל ומת.

ישראל המתנינה שנה עם התלונה הזאת, ועכשיו כשהשיגה נגדי הרשעה בהמרדה, המליצה לחקור את ההתבטאות ההיא, והמשטרה חוקרת אותי עכשיו תחת סעיף אימתני של חברות בארגון טרור או משהו כזה.

ספק אם השופטים בירושלים תיאלצו לעצמם כמה מהר תתורגם הכרעת הדין שלהם במשפט ההמרדה נגדנו להתרת הרסן של 'משטרת המחשבות' הישראלית.

הסברתי בסבלנות רבה לחוקר המשטרה שאיני חבר בארגון טרור (כך ממש הוא שאל! האם אתה חבר בארגון טרור?)

הסברתי לו שבוודאי איני תומך ברצח חלילה, וגם ש-כן! אני בהחלט תומך בשחרורם של קורמאן ושקולניק מהכלא, וייחוס תמיכה ברצח כתוצאה מכך אינה אלא תעלול של פעיל שמאל קיצוני המשתמש במשטרה כדי לבזבז את זמני.

סיימתי את הסברי, חתמתי על עדותי והייתי סמוך ובטוח שהתיק המגוחך הזה ייסגר ברגע שמישהו עם טיפת שכל בקדקוד יעיין בו, קמתי לצאת מהחדר ולחזור לסוכתי.

אלא שכאן ציפתה לי הפתעה.

"רגע רגע, אמר לי החוקר, "בבקשה תחתום כאן..."

"מה זה?" שאלתי.

"זה ערבות לכך שתתייצב במשטרה ברגע שתידרש..."

עד לאותו רגע שיתפתי, מרצוני הטוב, פעולה עם כל בקשותיה של המשטרה. היא חייבת לכאורה לטפל בכל תלונה, וגם בתלונה המגוחכת נגדי היא הייתה חייבת לטפל.¹⁷

לכאורה המערכת תפקדה, ואני שיחקתי את המשחק ושיתפתי פעולה כאזרח הגון.

אלא שעכשיו ביקשה ממני המשטרה לחתום על מסמך שמשמעותו היא שאני, ביוזמתי, מוותר על פסיק קטן (פירור קטנצ'יק) מחירותי

ל"ה. במציאות הדברים לא היו כך. רק תלונות נגד התבטאויות של אנשי ימין זכו לטיפול. אני אישית הגשתי תלונות מנומקות היטב בגין התבטאויות חמורות של אנשי שמאל, וכולן נדחו ללא חקירה כלשהי.

האישית כאזרח שווה זכויות במדינת ישראל – וכל זה משום שקראתי בערוץ 7 לשחרורם של שקולניק וקורמן, ובעינו אותו קלר זה לא מצא חן והוא הגיש תלונה נגדי.

סירבתי לחתום.

הסברתי למפקד תחנת קדום, אחד בשם גורביץ', שאין לי שום כוונות בריחה זדוניות, שבכוונתי לשתף פעולה כפי שמחייב החוק, לא יותר ולא פחות, שכל הקצינים במקום יודעים ומוודים בפה מלא, שדי בכך שאיבדתי יום יקר עם ילדיי. הסברתי לו גם שאם המשטרה הייתה חושבת שאני כה מסוכן עד שצריך להטיל עליי מגבלות – היא ודאי לא הייתה ממתינה שנה כמעט עד לטיפול בתלונה הטרדנית הזו וביקשתי ממנו להפסיק לעכב אותי ולשחררני לביתי.

גורביץ' זה התעקש: "או שתחתום או אני עוצר אותך"

אני מכיר היטב את התהליך הפסיכולוגי שעוברים נאמני הארץ במצבים כאלה.

בחוג חג – המשפחה מחכה, מי יהיה טמבל עד כדי כך שלא ייכנע לסחיטה הזאת, יחתום, יחזור לביתו וישכח מכל הסיפור.

כך הופכים נאמני הארץ לאזרחים מדרגה שנייה. הם הרי לא שייכים לאליטות. איש לא יתעניין בזכויות האזרח שלהם בתוכניות הרדיו או הטלוויזיה. אז הם חותמים, גם אם הם לא מרגישים שהדרישה מוצדקת, והם חוזרים הביתה, אבל קצת יותר שפופים.

הם אמנם בחוג ולא בכלא, אבל נותרים רדופים, לא אזרחים חופשיים באמת – אזרחים שלדעתם יש משקל שווה ושזכויותיהם נשמרות בקפדנות.

בקיצור, הייתי מין טמבל כזה ולא חתמתי.

גורביץ' הורה לגשת איתי לשופט תורן בפתח תקווה, וכך, בשעות הערב של יום ראשון התייצבתי אחרי תלאות היום לפני כבוד השופטת שפירא בפתח תקווה.

השופטת שפירא לא הסכימה לתת לי לדבר. השילוב של מתנחל מזוקן עם חולצת חג לבנה, יחד עם סעיף חשד חברות בארגון טרור, חרץ כנראה את גורלי עוד לפני שפתחתי את פי.

"לא ברור למה החשוד מתעקש לא לחתום," כתבה השופטת בקוצר

רוח, ונתנה למשטרה, אם היא מוצאת לנכון, את הסמכות לעצור אותי עד יום רביעי.

כשחתמה שפירא על החלטתה המלומדת – ואני כבר הבנתי לאן נושבת הרוח בבית המשפט הזה – העזתי ושאלתי את השופטת: "אם כבודה כותבת שלא ברור לה מדוע מסרב החשוד לחתום, איך היא מחליטה החלטה לפני שהיא מבררת את מה שלא ברור לה?" שפירא נבוכה מעט ומלמלה: "כן, כן, אם אתה כזה עקשן." "אם חס וחלילה הוא לא יחתום עד יום רביעי, אז בבקשה תגיעו לדיון מוכנים," הספיקה עוד השופטת שפירא לומר לנציג המשטרה, כשיצאנו לבית המעצר.

כנראה, הבינה פתאום השופטת הנכבדה שהטיפוס הטורדני הזה שהובא מולה עוד עלול חס וחלילה באמת לא לחתום ולשבת את כל הזמן הזה בבית המעצר, ואז אם המשטרה לא תוכל לנמק בצורה סבירה מדוע היא צריכה את הערבות המטופשת הזאת, יתברר שגם המשטרה וגם השופטת שפירא הביאו למעצרו של אדם ממניעים זרים. נוצר מצב שבו גם המשטרה וגם בית המשפט עלו על עץ גבוה בגלל ההרגל שלא לדקדק יתר על המידה בזכויות האזרח של איש ארץ ישראל, שכפי שהיה מקובל עליהם אינו שווה זכויות באמת.

לא חתמתי, המשטרה לא יכלה עכשיו לשחרר אותי ובעצם להודות בכך שלא הייתה לה סיבה אמיתית לדרישה לחתימה על כתב ערבות, וכך הובלתי אחר כבוד לבית המעצר. בייליתי שם את כל החג, מיום ראשון ועד יום רביעי, בתא קטן ואפלולי. הייתי מוכן לשבת עוד ימים רבים, אבל ברוך ה', מהשמים הסתפקו בכך.

במשטרה הבינו שככל שעובר הזמן, תגדל התבזותם, והעקשן הזה לא יחתום. הם ביקשו ממני לכתוב מכתב שבו אני מסביר מדוע איני מוכן לחתום, והודיעו לבית המשפט שהם מסתפקים בכך.

כמה שעות לפני כניסת החג (שמחת תורה) שוחררתי מהמעצר, כמובן בלי לחתום על שום ערבות.

נכנסתי לחקירה ביום ראשון, ויצאתי ממעצר ביום רביעי, אזרח שווה זכויות במדינת ישראל, בדיוק כמו אדם קלר או חיים יבין, אך הדבר עלה לי במעט הזמן שנותר לי לבלות עם משפחתי לפני גזר דיני

בירושלים.

מובן שמעולם לא הוגש נגדי כתב אישום בגין אותה תלונה – אפילו השופטת שפירא הייתה נאלצת להוציא אותי זכאי וצח כשג במשפט כזה והפרקליטות, המשטרה ובית המשפט בפתח תקווה התבזו דיים עם המקרה הזה.^{ל"ו}

בתא הקטן, לקול יללותיהם של גנבי מכוניות ערבים שבקעו ללא הרף מהתאים השכנים, היה לי זמן רב להרהר כיצד קרה שמקריאה שלי לשחרור יהודים מהכלא התגלגלתי אני עצמי לתא המעצר. אולי זה הגיע לי כי באמת לא הזכרתי מספיק את יורם שקולניק ונחום קורמן בתוכניות שאותן שידרתי באותה עת בערוץ 7.

פעולותיה של זו ארצנו פסקו בבת אחת כתוצאה מרצח רבין, אילולא נרצח ראש הממשלה, הייתה זו ארצנו ממשיכה בפעולותיה ההמוניות, ורוב הסיכויים כי הייתה משיגה את מטרותיה הפליליות.

ברוח זו פתח התובע את שלב הטיעונים לעונש.

מובן ששרבוב הרצח לטיעונים לעונש לא נועד אלא להפקת רווחים משפטיים מהעניין.

שעה ארוכה הוסיף התובע והפליג בחומרת מעשינו ודרש להטיל

ל"ו. כחודש אחרי מעצרי יזם הרב ישראל אייכלר, מרדיו קול חי, פנייה למשרד המשפטים בשאלה מדוע נפתחה נגדי חקירה תמוהה זו. הפרקליטות התחמקה מתשובה עניינית, אך מתשובתה התברר כי יוזמת החקירה יצאה מה"מחלקה לאכיפת החוק על עברייני הסתה והמרדה" (כן, יש דבר כזה בישראל החופשית) שבאחריות גב' טליה ששון. או אז הסתבר לי שמסכת הייסורים שלי נבעה מנקמנות אישית. במקום אחר, באותו שידור שבו קראתי לשחרור קורמן ושקולניק, לעגתי לעצם קיומה של מחלקה כזאת במדינת ישראל והזכרתי את הגב' ששון, ראש אותה מחלקה אורוליאנית. אי אפשר להשתחרר מהרושם הברור שהגב' ששון לא טמנה ידה בצלחת ונקמה בי בכלים הממלכתיים העומדים לרשותה.

עלינו עונש מרבי, כלומר כעשר שנות מאסר.
 הקשבתי בסבלנות לדבריו, וכשהגיע תורי עניתי כמיטב יכולתי
 לטענותיו.

תרשה לי לתקן אותך, אמרתי לתובע, אם תעיין בתאריכים,
 יתברר לך שפעולותיה ההמוניות של זו ארצנו פסקו חודשים
 אחדים קודם לרצח רבין.

בוא ואומר לך עכשיו מדוע הן פסקו. הן פסקו משום שרבות
 האזרחים שהיו מוכנים לשלם מחיר כבד בבתי המעצר
 ולצאת בהפגנות המוניות לא מסוגלים היו להוסיף ולסכן את
 עצמם מול האלימות המשטרתית המכוונת.

נשים עם עגלות ילדים לא רצו לסכן יותר את ילדיהם, זקנים
 בני שבעים שחטפו מכות בפעם הראשונה בחייהם הסתפקו
 בזה. הציבור הרחב הבין שישראל אינה דמוקרטיה מערבית
 מפותחת כפי שחשב בתחילה, הציבור הבין שכללי המשחק
 כאן הם כלים אלימים מאוד. הוא גם הבין שלא משנה כמה
 יהיה פסיבי, התקשורת תמיד תציג אותו כאלים, והמסות
 הגדולות הדירו, מתוך חשש פיזי בסיסי ביותר, את רגליהם
 מן ההפגנות.

בית המשפט כבר שמע עשרות תיאורים מוזעזעים של עדים
 לחוליגניות השלטונית הזו. לא היה צורך לחזור על התיאורים. כולם
 ידעו בדיוק על מה אני מדבר.

לא רצח רבין הפסיק את המחאה, אמרתי לבית המשפט,
 בדיוק להפך! הפסקת המחאה היא שהובילה לרצח.
 כשנמנע האפיק האחרון למחאה דמוקרטית ולגיטימית,
 כשהלחץ הציבורי העצום נוכח שרירות הלב האיומה של
 ממשלה הדורסת בזלזול את כל היקר והקדוש לרובו הגדול
 של העם, כשכולנו הפכנו 'פרופלורים' חסרי משמעות ולא
 יכולנו למחות, הייתה זו שאלה של זמן בלבד עד שמטורף
 אחד בקצה קצהו של המחנה יקום ויעשה את המעשה
 הנורא.

(יגאל עמיר עצמו העיד שזהו התהליך שעבר עליו.)

הייתי אמור לטעון עכשיו לסוג העונש שאני ראוי לו. החלטתי לוותר למעשה על טיעונים אלו. הסברתי באריכות לבית המשפט מדוע איני טוען טיעונים אלו.

אילו ביקשתי להתחמק מעונש, אמרתי לשופטיי, היו לי דרכים מצוינות לעשות זאת.

יכולתי להיבחר לכנסת ולהתחמק מהמשפט הזה, יכולתי להעמיד כאן סוללת עורכי דין שיתישו אתכם בשיטת דרעי... יכולתי להביא עדי אופי למכביר – מהשירות בצבא, פרופסורים רבים, רבנים וכדומה, אבל אני מוותר על כל אלה, משום שעם כל הכבוד לבית המשפט, ישנו בית משפט המדאיג אותי עשרות מונים מבית משפט זה.

שלושת השופטים נדרכו למשמע דברי אלה, שנראו בתחילה כהתרסה חוצפנית כלפיהם.

בית המשפט שמטריד אותי פי כמה הוא עיניהם של ילדיי, אשר בעוד עשר ועשרים שנה יביטו בי בשאלה – מה עשית אז לפני הקטסטרופה הגדולה, כשכבר הבנת לאן כל זה מוליך אותנו?

ומה אענה להם אז? הוספתי ושאלתי את בית המשפט, שהתיישבתי לי בכנסת והצבעתי נגד? שלקחתי עו"ד מדופלם, נתתי לו למסמס את כל מה שזעקתי עד למשפט, וחזרתי לביתי עם זיכוי משפטי? שהתנצלתי על מה שכן עשיתי, והבאתי עדי אופי כדי להוכיח שבדרך כלל אני כן בסדר?

אם תכלאו אותי, סיימתי את דברי, תענישו בעיקר את אשתי וילדיי, אבל אל בית המשפט שבעיניהם השואלות, תמיד-תמיד אוכל להישיר מבט.

פרק י"ב

אחרית וראשית

מי הפסיד (בבחירות)?

פרס: אנחנו הישראלים

ומי ניצח?

פרס: תקרא לזה – היהודים. היהודים ניצחו את הישראלים.

– דניאל סימון, ראיון עם שמעון פרס, לספרו ארץ
אחרת

בעוד אנו מכלים את זמננו בדיונים אין סופיים בבית המשפט בירושלים, והסוף לפארסה הזו טרם נראה באופק, נכנסה מדינת ישראל למערכת הבחירות הסוערת ביותר שידעה מעודה. הציבור הימני, שפרפר מול נחשול פוסט-ציוני שאיים להטביעו, מיהר להיאחז בקש שהוצע לו. לאחר שסומן כרוצח רבין, וכל הקדוש והיקר לו נרמס לעיניו בלי יכולת השפעה או מחאה, נפתח לפתע לציבור החבוט הזה חלון הזדמנויות קטן בדמותו של בנימין נתניהו. הפנים שהתרגלנו לראות בכנסי זו ארצנו, בהפגנות ובפגישות – התגייסו עכשיו למערכה הפוליטית נגד ממשלת השמאל. לא יכולתי להשתתף בחגיגה. הכול סביב רעש וגעש, ואנו השארנו עצמנו במודע מחוץ להתרחשויות. לא הייתי מסוגל להדביק למכוניתי מדבקה האומרת ש"ביבי זה טוב ליהודים". לא האמנתי בכך. גם המדבקה "אני בטוח במחנה הלאומי" רחוקה הייתה מלבטא את דעתי. לא חשתי בטוח במחנה ההפכףף וחסר חוט השדרה הזה, ולא האמנתי לאף מילה שיצאה מפיו דובריו. לא הבחנתי במחנה הלאומי, על מפלגותיו השונות, באידאולוגיה רצינית המסוגלת להוות חלופה לפוסט-ציונות של מר"צ. ברור היה לי שללא תשתית אידאולוגית אמיתית, יידרדר

ביבי במהירות במדרון שעליו החליק בגין לפניו, וימצא את עצמו ממשיך למעשה בנתיב שסללו לו אנשי השמאל.

לפרסם ברבים את דעתנו – לא רצינו. הציבור היה מתוסכל כל כך, נאחז כל כך בשביב התקווה, עד שהייתה זו פשוט התעמרות לפוצץ את בלון האשליות הזה. וחוץ מזה, האם הייתה למישהו אלטרנטיבה טובה יותר? ומה נעשה? נצביע פרס?

לכן, שמרי את דעתי למעגלים המצומצמים ביותר, ותפסתי עמדה נינוחה של צופה מן הצד בחגיגה הגדולה.

נותרנו בעצם לבד. הימין הפוליטי לא דיבר אליי, ואני מצאתי את עצמי מתחמק מהצעות הצטרפות למפלגותיו. ובכל זאת, הנה הזדמנות להיפטר מעול ממשלת השמאל ואנו נשב באפס מעשה?

באותם ימים עמדה על הפרק שאלת חברון. פרס רצה, מאוד רצה, למסור את חברון לערפאת כפי שהתחייב, אך חשש מאוד לעשות זאת. שלא כרבין, ניחן פרס בחכמה רבה ובחוש ריח מפותח באשר לתחושות הציבור. הוא ידע היטב עד לאן הוא יכול להגיע, ובניגוד לקודמו לא התפתה לרוץ קדימה בעיוורון ולדרוס את כל הנקרה בדרך.

הוא אמנם ניצל היטב את ההלם שלאחר הרצח ואת המגננה שהציבור האמוני נכנס אליה כדי למסור ללא התנגדות את כל ערי יו"ש לאש"ף. אך חברון הייתה אופרה אחרת. מאות אלפי מבקרים שזרמו למערת המכפלה, היישוב היהודי הקטן הנאחז במקום בעקשנות ועמידתו של הציבור האמוני הרחב לצד המתיישבים – כל אלה הפחידו את פרס, וכאן הוא נעצר. הבעיה הייתה שצה"ל ישב על המזוודות כבר תקופה ארוכה, והפיקוד הבכיר, שלחץ לעזוב במהירות, הזין את התקשורת בהערכה 'מקצועית' הקוראת לנסיגה.

המתח היה רב. החלטנו לפתוח בקמפיין למען חברון, שאין לו שום קשר ישיר לבחירות ולמועמדים. עירו של דוד טרם עלתה לירושלים, המצבה המופלאה של אבות ואימהות האומה – מערת המכפלה – אתר שאין דוגמתו לאף אומה, הפכו בציבוריות הישראלית לעיר ערבית חרבה שלא מצדיקה את שהייתנו שם. אנו רצינו לעורר בציבור הרחב את תחושת השייכות לבירתו הראשונה של עם ישראל. החלטנו על מבצע שייקרא "נתתם את חברון – לקחתם את ביתי". הרעיון היה

להקים מאהלים על איי תנועה בצמתים מרכזיים ברחבי הארץ – מאהלים שיישאו סממנים של חסרי בית: אוהל סיירים קטן, מיטת שדה וחבל עלוב עם קצת כביסה מתנופפת. הנהגים שיחלפו בצומת היו צריכים לחוש שתושבים בתוך הקו הירוק חשים כחסרי בית עם מסירת עיר האבות לידיים זרות.

קשה היה לשכנע את הציבור לצאת ולבצע את המשימה. כולם היו טרודים במערכת הבחירות, ולמרות שהיו כמה צמתים שבהם בוצע הדבר בהצלחה, לא פשט המבצע בכל הארץ. כתמיד, יצאנו שמואל ואני ראשונים לביצוע המשימה שהצענו לצבור הרחב. ארגנו מיטת שדה קטנה באמצע אי תנועה בצומת רעננה, תלינו במקומות בולטים את השלטים "נתתם את חברון – לקחתם את בית" ונכנסנו לשגרת חיים של חסרי בית. שוטר מודאג שהגיע למקום השתכנע שאיננו מפריעים לאיש ועזב אותנו לנפשנו. כשהציק לנו הרעב, הזמנו פיצה לביתנו החדש והתיישבנו לסעוד את ארוחת הערב. הנהגים הביטו בתימהון ב'הומלסים' שמכרסמים פיצה במרחק סנטימטרים אחדים מזוגיית הנהג, וניסו לקשר את מה שרואות עיניהם לתעמולת הבחירות השגרתית ששפעה מכל עבר. "רגע, אז מאיזה מפלגה אתם?" אזר אומץ ושאל נהג מבולבל אחד.

רק במבט לאחור הבנתי עד כמה הייתה פעולה זו חזקה. עד היום פוגשים אותי באקראי אנשים שזיהו אותי אז בצומת ומספרים לי עד כמה הצליח הגימיק הזה לעורר אותם לחשיבה בנושא.

אלא שפני הנהגים שמאחורי הזוגיות הממוזגות נראו אז קפואות וחתומות והישיבה הייתה מתסכלת למדי. ירד הלילה – שמואל נרדם לו בלי שום בעיות על מיטת השדה. אני לא יכולתי לישון. המשכתי לצפות במכוניות החולפות ובשכבת פיח האגוזים המצטברת על גופי. לפנות בוקר ראיתי את המכוניות שחזרו אתמול לרעננה וכפר סבא מיום העבודה בתל אביב יוצאות שוב לדרכן. המבט בפני הנהגים לא הסגיר את מחשבותיהם – מן הסתם הופתעו מכך שאנחנו עדיין יושבים שם. שמואל התעורר סוף סוף. התיישבנו על מיטת השדה, מול השמש המפציעה, מנסים להפשיר מצינת הלילה ושכבת הטל. "למה בעצם אתה מצביע ביבי?" שאל אותי שמואל לפתע. "אתה"

מסביר לי כל כך טוב למה הוא לא ישנה שום דבר, אז למה את בכלל מצביע בשבילי?"

"קודם כול, אין לי ברירה," עניתי. "כשאחד פועל מלכתחילה נגד כל היקר לי, והשני יעשה זאת רק בדיעבד, אני מעדיף להיפטר בראש ובראשונה מזה הפועל מלכתחילה. והדרך היחידה לעשות זאת היום היא להצביע ביבי. חוץ מזה," המשכתי מהורהר, "אם פרס ינצח, הוא ייתן לערפאת את חברון מיד אחרי הבחירות. לביבי זה ייקח שלושה חודשים, ושלושה חודשים במציאות הישראלית זה זמן ארוך." "איך אתה רואה את התפקיד שלנו אחרי הבחירות?" המשיך שמואל. "אתה חושב שיש לנו בכלל תפקיד?"

"זה בכלל לא משנה מי ינצח," עניתי. "מה שחשוב הוא שמישהו יתחיל ברצינות לבנות אלטרנטיבה אמיתית לשמאל ולימין כאחד – אלטרנטיבה המבוססת על זהותנו היהודית. אחרי הבחירות נמשיך מהנקודה שאליה הגענו באותה פגישה בבית, שנקטעה עם רצח רבין."

בדרך נס נבחר נתניהו לראשות הממשלה. פרץ שמחה אדיר שטף את הימין, וגל אבל עבר על השמאל. הרדיו הממלכתי שידר נעימות נוגות, משל היה זה יום הזיכרון. הערכת הייתה מוטעית. ביבי מסר את חברון לאחר שישה חודשים, ולא שלושה כפי שצפיתי.

נדמה לי שיש פה לבדוק הכול. עשו ועדות חקירה על דברים פחותים בהרבה. אני רוצה שהוועדה תידרש לדון במחדל הביטחוני הנובע מהסכם אוסלו... מדוע שוחררו אלפי מחבלים מכלאם? למה נתנו אלפי כלי נשק לפלסטינים? למה המשיכו בנסיגת צה"ל למרות הפרות ההסכם על ידי אש"ף... זו תהיה ועדת חקירה מן החשובות שידעה המדינה. אם היא לא תתבצע היום, אני בטוח שהיא תתבצע בהמשך

– בנימין נתניהו, מבטיח להקים ועדת חקירה לבדיקת תהליך אוסלו. בריאיון בערוץ 7, ט"ז

בטבת תשנ"ד 30.12.93

חברון נמסרה למחבלים ללא כל התנגדות או מחאה ממשית. בנוסף התחייב ראש הממשלה ה"ימני" לנסיגה מכל שטחי יהודה ושומרון שאינם התנחלויות או בסיסי צה"ל – בשלושה שלבים (פעימות), וביסס עוד יותר את המחויבות הישראלית לכל הכתוב בהסכמי אוסלו, שאותם דרש בעבר לחקור.

לו רצה בכך – יכול היה נתניהו להשתחרר מכבלי אוסלו בצורה קלה ומכובדת. בחול המועד סוכות תשנ"ז הגיש לו רב המחבלים ערפאת סולם פשוט וקל לירידה מן העץ.

ערפאת שילח את חייליו החמושים בנשק הישראלי שסופק להם לפי הסכמי אוסלו והורה להם לפתוח באש. התואנה הייתה שמנהרת הכותל בירושלים מערערת את יסודות מסגד אל-אקצה בהר הבית. בתוך כמה ימים נרצחו שישה עשר חיילים ישראלים בכדורי הרובים הישראליים שניתנו לערפאת על ידי ממשלת רבין.^{ל"ז}

שנים עמדו ישראלים מפוכחים בכל רחוב ופינה ונשאו שלטים האומרים "אל תיתנו להם רובים!" לאיש לא היה עוד ספק מי צדק בוויכוח הזה. ערפאת הפר בצורה הרצחנית והנפשעת ביותר את כל ההסכמות, וכל ראש ממשלה חייב היה להודיע על הסתלקות מוחלטת מכל הבנה עם כנופיית אש"ף והארכי-רוצח העומד בראשה. במקום זאת מיהר נתניהו להיפגש עם ערפאת וללחוץ את ידו בחמימות רבה, להודיע כי מצא ידיד אמיתי, למסור לידיו את חברון, לשחרר כמחווה רוצחות ערביות שנידונו למאסר עולם בבתי המשפט הישראליים, להתחייב לנסיגה משאר השטח בשלוש פעימות מהירות, וכל זאת עוד לפני הדיון על הפתרון הסופי.

מה קרה כאן? הרי נתניהו פעל בניגוד מוחלט לרצונם של אלו אשר העלו אותו לשלטון! בניגוד מוחלט לכל התפישה הביטחונית שפיתח בצורה מלומדת בספריו! כשישב באופוזיציה, קרא נתניהו להקמת

ל"ז. לא היו אלה הישראלים הראשונים שנהרגו מנשק זה, אולם בעבר טושטש הדבר על ידי ממשלת השמאל בסיועם הנדיב של אמצע התקשורת. הפעם שודרו התמונות בשידור חי, ותצלומי התקריב של קציני ערפאת במדי קרב יורים דרך כוונות בחיילי צה"ל פורסמו בכל העולם.

ועדת חקירה ממלכתית לבדיקת העבירות החמורות הכרוכות בתהליך אוסלו, ובמיוחד במסירת הנשק לאויב. מדוע עכשיו, כשהגיע לשלטון על גבם המיוסר של נאמני ארץ ישראל, בחר נתניהו להמשיך את דרכם של קודמיו, ובעצם הצטרף לפשעים שעליהם התריע ודרש לחקור לפני זמן כה קצר?

מדוע ממשלה שמאלנית המגיעה לשלטון משתדלת ככל יכולתה לקדם את האידאולוגיה של שלום עכשיו, וממשלה 'ימנית' המגיעה לעמדה זו, משתדלת לקדם ככל יכולתה את האידאולוגיה של... שלום עכשיו?

רבים ב'מין' הישראלי חמקו מעיון רציני בשאלה, בטענה שנתניהו פשוט לא מתאים. הטיעון היה שמדובר באדם בלי אופי שאינו מסוגל לעמוד בלחצים, ויש למהר ולהחליפו באישים רציניים דוגמת עוזי לנדאו או בני בגין.

ואכן, קל היה לגלוש למסקנה כזאת, שכן נתניהו סיפק את כל ההוכחות: אופי הפכפך, נאמנות מפוקפקת לידידיו ובני ביתו הקרובים, תרבות שלטון המזכירה במקרה הטוב גן ילדים המנוהל על ידי חבורת אופורטוניסטים צרי אופק. גם השתלטות טיפוסים מפוקפקים דוגמת צחי הנגבי על משרות המחייבות יושר ואמינות, יצרה דחייה עמוקה מהאיש וממשלתו, וסקרי דעת הקהל הותירו אותו הרחק מאחורי מועמד האופוזיציה החדש אהוד ברק.

אלא שמבט מעמיק יותר מפריך הבנה 'קלה' זו. נתניהו אינו טיפש כלל. השכלתו רחבה בהרבה מזו של שני קודמיו. ספריו ערוכים ומנומקים היטב, ואי אפשר כלל לערוך השוואה בינם לבין היומנים המשוכתבים של רבין או הפנטזיות המטורפות שפרש פרס בספריו. האיש בנה את עצמו מלמטה וטיפס במהירות לתפקיד ראש הממשלה הצעיר ביותר שידעה המדינה, ללא עזרה ממסדית וכנגד כל הסיכויים. הוא שיקם את מפלגתו ההרוסה לאחר בחירות 1992, הנהיג בחירות מוקדמות וזכה בהן, התמודד מול תקשורת עוינת ואליטות מנוכרות – ועל אף ההלם שאחרי רצח רבין, ניצח את כולם.

לנתניהו לא היו הנחות ולא קיצורי דרך. לא בעיטות כלפי מעלה ולא קידום מהיר כשליח האליטה. הוא ניחן בסבלנות, בעקשנות, בחכמה,

בערמומיות, בכישרון שכנוע ובראייה ארוכת טווח. הוא ספג את כל העלבונות והמשיך לעבר המטרה שסימן. מעולם לא קנה ראש ממשלה ישראלי את מקומו במחיר מלא כל כך. לא, אי אפשר לפטור בקלות כזאת את נתניהו כמי ש"פשוט לא מתאים".

ומה באשר למהות? אולי החוסר באידאולוגיה הוא שורש הרע? לנתניהו שורשים משפחתיים עמוקים ב'ימין' הישראלי. אך גם מי שאינו מתרשם מכך ומוצא את שורש הרע בחסרון האידאולוגיה, לא יוכל לטעון טענה זו כלפי ראשי הממשלות הקודמים שהציב ה'ימין'.

מנחם בגין, ראש הממשלה ה'מני' הראשון, נחשב בוודאי לאידאולוג. מפקד האצ"ל לשעבר, איש צנוע שנלחם כל חייו להגשמת האידאולוגיה הרוויזיוניסטית, היה הראשון שחיסל במו ידיו מפעל התיישבות שלם בחבל ימית, פינה והרס עיר שלמה ואחד עשר יישובים סביבה – כל זאת על מזבח שלום כוזב שסימא את עיניו. בגין, שאיבד באחת את עולמו הרוחני, התעורר מאוחר מדי מן האשליה, הלך והידרדר מאותו רגע, עד שהתפטר שבור לב מתפקידו.

יצחק שמיר, מפקד הלח"י לשעבר, שהחליף את בגין, נוצק מחומרים אחרים. ההדר הז'בוטינסקאי לא בלבד את מוחו. הוא לא התרשם במיוחד מטקסים רבי רושם במדשאות הבית הלבן, ולא חיפש לעצמו קיצורי דרך לספרי ההיסטוריה. הוא הבין היטב מה מטרתם של תהליכי 'שלום' במזרח התיכון, והיה לו גם היתרון הגדול של חכמה שלאחר מעשה. הוא כבר יכול היה להיווכח בפועל בתוצאה הרת האסון של נסיגה מיסודות הציונות – כפי שבאה לידי ביטוי בהסכם שחתם קודמו עם הרוזן המצרי.

שמיר עמד תקופה ארוכה כצוק איתן מול לחצים קשים מצד 'ידידתנו הגדולה' שמעבר לאוקיינוס, וזכורה היטב תקופת ה"הערכה מחדש" של שר החוץ האמריקאי בייקר. אלא ששמיר לא המשיך את התנופה הציונית, ורק עמד ככל יכולתו בפרץ הפוסט-ציוני. גם הוא לא עמד בלחץ, וסוף תקופתו אופיינה בהקפאת ההתנחלויות. ועידת מדריד, שנפתחה בזמנו של שמיר, נתנה הכשר למו"מ על "הכול".

מקמפ דייויד (ימין) למדריד (ימין) ומשם לאוסלו (שמאל) צועדת קריסת הציונות בצעידת ימין שמאל נחרצת.

הנה כי כן. שמאל וימין כאחד מערערים את אושיות הציונות, מבטלים כלאחר יד את זכותנו וחובתנו לארץ ישראל, ומתערטלים ברצון מנכסים אסטרטגיים וכלכליים, כל זאת בלי שום קשר לאופיו של האיש העומד בראש.

האם משמעות הדבר שהאידאולוגיה השמאלנית פשוט ניצחה? שלאוחזים בשלטון מתברר, בין מרצון ובין מאונס, כי אין תחליף לפוסט-ציונות?

האם מנהיגי ה"ימין" הישראלי מוכרים לבוחריהם אשליה, בידועם כי כשיגיעו לשלטון יהיו חייבים לאמץ את ה'ריאל פוליטיק' הפוסט-ציוני?

אם נכון הדבר, הרי שאין למעשה ימין ושמאל בישראל. הסוציאליזם והריוויזיוניזם כאחד פינו מקומם לליברליזם המערבי החדש שכבש את העולם. מה שנותר הם רק ממסדים ואליטות מנוונות המנסות לשמר את זכויות היתר של חבריהן. את האידאולוגיה בשני הקצוות החליפה הפוסט-ציונות.

ליבו של העם, זה שנותר נאמן בשורשו לערכיו המקוריים, נותר למעשה מחוץ למשחק. נאמני הארץ היו כחיילים קטנים שסיימו לכבוש את היעד, וגילו לפתע כי נלחמו בבלי דעת נגד מעוזיהם שלהם, ובסך הכול הולכו שולל ונוצלו למלחמה לא להם. נדמה היה להם כי שורש הרע, אם כל האסונות, הוא השמאל. מלחמה בשמאל מקדמת בהכרח מטרות חיוביות, ועל כל הקלקולים ב'ימין' ראוי לעצום עין לטובת המטרה הגדולה – הבסת השמאל. אך לאורך הדרך נשכחה עובדה קטנה ופשוטה: הבסת השמאל אינה ערך.

הציונות היא ערך, היהדות היא ערך, משטר מוסרי ותקין הוא ערך, חיי אדם הם ערך, ארץ ישראל היא ערך, פשטות, חריצות, צניעות, עבודה, אמינות, הקרבה, יושר, חכמה, שמחה – אלו ערכים שצריך וכדאי להיאבק עבורם.

האם אפשר למצוא אותם ב'ימין' או ב'שמאל'?

האם אפשר למצוא אותם במפלגות הדתיות או בנקודה אחרת במרכול הפוליטי הישראלי? האם לא השתעבדה הקשת הפוליטית הציונית כולה לפוסט-ציונות?

הפוסט-ציונות – ימיה כימי הציונות עצמם. האידאולוגיה שבאה להחזיר את היהודי לעצמו ומכאן לארץ ישראל, להקימו לחיים עצמאיים כפרט וכלאום על אדמתו החדשה-ישנה, מצאה מיד מתנגדים שהציבו לה קוטב נגדי. טועים הרואים בתופעה זו פרי באושים שצמח בחצרה האחורי של הציונות עם שחרור מרחבי הארץ במלחמת ששת הימים.

שחרור וגאולה הובילו תמיד לתגובת נגד.

ה"פוסט-ציוניים" הראשונים היו המתריסים כלפי משה ואהרן: "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר יד, ה). אפשר לשמוע בתיאור המקראי את צלילי האגוצנטריות המודרנית, "בוא נתפוס ראש".

עוד לפני הקמת המדינה גרסה קבוצה קטנה אך דומיננטית של אינטלקטואלים שהתרכזו בעיקר באוניברסיטה העברית בירושלים, כי אל לו ליישוב היהודי לוותר על שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל.^{ל"ח} וכי למה לנו לעורר מלחמות אין קץ עם האוכלוסייה הערבית? טענו המלומדים. הבריטים ידאגו לשמירת זכויותיהם של בני כל הדתות בארץ ישראל, וכל הלאומים יתפתחו כאן בלי לעורר מתחים לאומיים אצל שכניהם. הסמרטוט שבראש הדגל אמנם יישא את דגל האימפריה, אך האם אין המחיר הזה מצדיק את יתרונותיו האדירים של שלום אמת?

לאחר קום המדינה פותחה גישה זו (אמנם מהכיוון הפציפיסטי ולא ברוח אחד העם) על ידי ארגוני שמאל קיצוניים, שהמפורסם בהם הוא מצפן. הארגון שפעל מאמצע שנות החמישים האשים את הציונות בכל הרעות החולות אשר פקדו את האזור, וקרא להתנערות מוחלטת מהרעיון הציוני ולפירוקה בפועל של מדינת ישראל.

הגרעין הקשה של מצפן סבב אינטלקטואלים מהאוניברסיטה העברית בירושלים (כמובן), שדגלו בהקמת מדינה רב לאומית בארץ ישראל. כל זאת, כאמור, עוד טרם שחרור ירושלים ושאר חלקי הארץ במלחמת ששת הימים.

המעין בספרו של שמעון פרס המזרח התיכון החדש, נדהם

ל"ח. ברית שלום בראשות רקטור(!) האוניברסיטה העברית פרופ' מאגנס.

מהדמיון בין התורות הפוסט-ציוניות של אותם קיצוניים קיקיוניים בשנות החמישים והפילוסופיה שאימץ האיש "הגדול מהחיים". (כך בפי ח"כ דליה איציק). המהות זהה לחלוטין וכך גם הטרימינולוגיה.

רעיון ההשתלבות במרחב, רעיון העם הרב לאומי (המזרח התיכון החדש, עמ' 78), שפירושו המעשי מיתת נשיקה לעם היהודי – כל אלה, ורבים נוספים, אומצו על ידי קברניטיה של המדינה הציונית, שהפכה באופן פרדוקסלי למנגנון ההרס של הציונות. התהליך לא התרחש בן לילה. יצחק רבין ושמעון פרס של שנות התשעים היו אנשים אחרים (אידיאולוגית) מרבין ופרס של העשורים הראשונים למדינה. הציונות הקלאסית מבית מדרשם של ברל, בן גוריון ואלון פינתה אצלם את מקומה לפוסט-ציונות של אבנרי, שריד ואלוני.

רבין ופרס מעולם לא הודו בכך, אך דבריהם ומעשיהם היו היפוך גמור של תורת מוריהם ואימוץ עקיב ומדויק של תורת אבנרי וחבריו. האחרונים סבלו עלבונות, ולעיתים גם ביצים סרוחות, אך התמידו, עד שגישתם כבשה מעגלים מתרחבים בציבוריות הישראלית.

תחנה חשובה במהפך הפוסט-ציוני הייתה מלחמת יום-כיפור וההלם שבא בעקבותיה.

הציונות הקלאסית, הסוציאליסטית, המטריאליסטית, הכוחנית משהו, זו שדגלה בעוד דונם ועוד עז, שביקשה להלבישנו ב"שלמת בטון ומלט", מכונות חקלאיות ומכונות משחית, אולמות ייצור קולחוזיים נוסח אתא וקומונות קיבוציות – ציונות זו התגלתה לפתע כמשענת קנה רצוף. כפסע הפריד בין תבוסה לניצחון, אלפים שילמו בחייהם את מחיר הביטחון העצמי המופרז, ולחוזרים משדות הקטל כבר ברור היה שציונות המחרשה והרובה אינה אלא אשליה. הגישה הפוסט-ציונית נראתה אז נכונה וצודקת מתמיד, ורבים פנו אליה.

כמו בכל מהפך אמיתי, מעוזי התרבות וחיי הרוח היו הראשונים ליפול. לא היו כאן קיצורים והנחות. הדרך אל הראש עברה קודם כול בלב. רוחו של העם הלכה שבי אחר קסמי הפתרון האוניברסלי, הקל והמבטיח. "הוי, ארצי מולדתי" פינתה את מקומה ל"רק שירו שיר לשלום". "ראי רחל, ראי, הם שבו לגבולם", פינה מקומו ל"יש לנו ארץ, למה עוד אחת, ו"ירושלים של זהב" נאלמה דום אל מול "שלום!

אני נוסעת ללונדון.”

את העשורים הראשונים אפיינו סופרים ומשוררים כחיים הזו, נתן אלתרמן, אצ"ג ויהודה קרני, אך בשנות השישים והשבעים ירשו את מקומם א.ב. יהושע, עמוס עוז ודומיהם. בעולם הרוח הישראלי לא נותרה כמעט פינה אחת של יצירה יהודית-ישראלית אותנטית – אופטימיות של העם המתחדש בארצו, התרבות הישראלית הפכה לתרבות של ניתוץ, ניתוק ואפטיות.

לצד תהליכים אלה החלה באותה תקופה התחדשות מיוחדת, במגזר אחר של התנועה הציונית. יוצאי ישיבת מרכז הרב, חברי בני עקיבא, הקימו את גוש אמונים ופתחו במבצע התנחלויות במרחבי הארץ ששוחררו. החוויה הדתית, שהשלימה עבורם את הציונות הסוציאליסטית הקלאסית, התחברה עכשיו לארץ התנ"ך שנפתחה בפניהם, ונתנה בידם כלי להזדהות עם הרעיון הלאומי שחסר לציונים של אתמול. למרבה הצער אימץ גוש אמונים את המודל הציוני-סוציאליסטי. המתנחלים ביקשו להיעשות פלמ"חניקים עם ציצית.

הם החלו לפתח תרבות משל עצמם, אך לא חידשו דבר בחיי הרוח של המדינה, ולא הצליחו בשום אופן להגיע אל הציבור הרחב. חומות ההגנה החרדיות פעלו את פעולתן גם בקרבם. הפוסט-ציוניים שדחו בעבר את המטריאליזם והבינוניות הציונית הרדודה, הביטו עכשיו בשאט נפש בתחילפי הציונות הישנה, שנוספו לה סממנים משיחיים דתיים. חברי הגוש המשיכו על פי מיטב המסורת הציונית להקים עוד בית ועוד עז, לחרוש ולשמור בשרב ובקור, לרקוד כאינדיאנים "עוצו עצה ותופר" ולהאמין שמה שיקבע הן העובדות בשטח.

ואכן, אי אפשר להמעיט בחשיבותן של אותן עובדות בשטח. ברור כי אילולא מפעל ההתנחלות של גוש אמונים לא היה נותר שריד משטחי הארץ ששוחררו במלחמת ששת הימים. אך ההנחה שהתהליך בלתי הפיך התגלתה כמוטעית מיסודה.

הזלזול בהתפתחות האינטלקטואלית, ההסתגרות בתוך הממד הצר של הבניין וההתפתחות שלא פרצה מעבר לכותלי בית המדרש – כל אלה הביאו להפקרה מוחלטת של חיי הרוח בידי הפוסט-ציונות שבחוץ. הציונות הקלאסית גססה ולא הייתה יכולה להתמודד עם הזרם

הפוסט-ציוני המתגבר. היו בודדים שניסו לסמן כיוון, סופרים והוגי דעות כמשה שמיר וישראל אלדד, אך מדף הספרים נכבש בידי עוז, יהושע, וממשיכיהם – גרוסמן, שלו ותואמיהם.

בצד האמוני לא צמח בדור האחרון אפילו סופר אחד ראוי לשמו. לא קם משורר שנגע בציבורים רחבים יותר מבאי בית המדרש. לא צייר כלל ישראלי, לא זמר הנוגע ללב העם כולו, לא צלם אמנותי, לא מחזאי, לא בימאי סרטים, שום אפיק יצירה חדש, בקיצור, שממה.¹⁷ על כל בית שנבנה בשומרון, כתבו עמוס עוז וא.ב. יהושע עוד רומן; על כל שכונה חדשה ביהודה, כתב סובול מחזה חדש; ועל כל יישוב חדש בחבל עזה, נוצרה תוכנית טלוויזיה.¹⁸

לא ייפלא, אם כן, שההתיישבות היהודית ביש"ע מצאה את עצמה מנותקת במידה רבה מהעם היושב בציון, שלא היה מוכן להילחם למענה. הקונצנזוס סביב ההתיישבות נגע לצורכי ביטחון בלבד, שהרי "יהודים – רחמנים בני רחמנים הם," אך הערכים שבאה ההתיישבות לבטא לא אמרו הרבה לישראלים בתל אביב. כל עוד גילמה ממשלת השמאל את תפקיד המגוננת על חיי המתנחלים (במחיר "בנינו הנאלצים להיות שם בגללם") היא יכלה להמשיך בתהליך ההתפרקות הפוסט-ציוני, תהליך שאליו הוכשרו הלבבות זה שנות דור.

ליבו של רוב הציבור היהודי בארץ נותר נאמן לזהותו היהודית ולעקרונות הציונות, אך גרעין זה לא יכול היה לבוא לידי ביטוי. לא נמצא מי שיבטא זאת עבורו. כלי הביטוי וההזדהות החיצונית השטחית והמהירה נותרו בידיים שגם גרעין פנימי זה כבר חסר להם. הישראלי הממוצע קיבל את תהליך השלום והתנצל כלפי עצמו: "אין ברירה, מוכרחים להתקדם."

ל"ט. אני מתנצל מראש בפני היוצרים הרואים עצמם נפגעים. וודאי יש בעלי שאר רוח בקרב הכיפות הסרוגות, ביניהם גם בעלי מקצוע מעולים, אלא שהשפעתם הכללית על חיי הרוח במדינת ישראל הייתה תמיד זניחה ביחס להשפעה הפוסט-ציונית.

מ. ראה ד"ר יורם חזני, "מאה שנה ל'מדינת היהודים'" תכלת, גיליון 2, הוצאת מכון שלם, אביב 1997.

מהו אותו פגם בציונות הקלאסית, שאפשר את התפתחותה המהירה של הפוסט-ציונות? היכן אותה פרצה שדרכה חדרה הרוח המהופכת לרעיון הציוני, עד שהשתלטה על ליבו וראשו?

תיאור טקס השפלתו של דרייפוס, הקצין היהודי הצרפתי שדרגותיו נתלשו וחרבו שוברת בידי הרצל מגלם את שורש בעיה. המסקנה שהסיק מהאירוע העיתונאי היהודי המתבולל הייתה שאין פתרון לבעיית היהודים אלא במדינה משלהם.

אך האם באמת הוקמה מדינת היהודים בזכות דרגותיו הקרועות וחרבו המנותצת של דרייפוס?

ומה היה קורה אילו זכו היהודים ביחס הוגן בגלות? מדינת ישראל מן הסתם לא הייתה קמה, אך האם נכון היה שכך יהיה?

הציונות באה לפתור את בעיית היהודים כשהקימה עבורם את מדינת היהודים. בהקמת המדינה היהודית לא באה הציונות להגשים את הייעוד היהודי. מאה שנות ציונות של קיום וחמישים שנות מדינה שתכליתן שמירת הקיום הגיעו לסיומן.

זהות הלאומית שאיחדה את הישראלים סביב מדינתם הצעירה התבססה על הרצון להישרד. הצורך הקיומי – סכנת החיים שחייבה את הקמת המדינה – כל אלה תפסו תמיד מקום מרכזי בהסברת הצורך והצדק שבמדינה עצמאית ליהודים.

שואת יהודי אירופה נוצלה למטרה זו עד תום. פליטי השואה – שרידי זוועות הגרמנים שנחתו במדינה שזה עתה הוקמה – זכו לייחס מזלול מצד הצברים הוותיקים. היהודי החדש, הניצב בשתי רגליו על אדמת מולדתו ונוטל את גורלו בידו בז "סבונים, שהלכו כצאן לטבח." אילו הוא היה שם ודאי היה מביס בגבורה את הצבא הגרמני – הצבא המשוכלל ביותר שקם בהיסטוריה האנושית – ואת סיעניו הרבים. פליטי שואה בושו בעברם, ורבים ניסו להסתירו. אך למרבה הציוניות – כשבאה הציונות להצדיק את קיומה (ולתבוע פיצויים מגרמניה), היא לא בחלה בשימוש נרחב בזיכרון השואה.

כל ילד ישראלי שעובר מול התמונות ב"יד ושם" לומד כמה חיוני

שתהיה לנו מדינה (אחרת הם יעשו לנו את זה שוב), וכל מדינאי המגיע לביקור בישראל מועבר מיד בין תמונות הזוועה, במעין התנצלות: "מה לעשות – אנחנו פשוט מוכרחים מדינה."

"תראה," אומרת מדינת ישראל למדינאי המסכן החולף אל מול ראות הזוועה, "הקמנו מדינה, ולא העזנו אף פעם להתמודד עם השאלה מדוע הקמנו אותה. למען האמת, אנחנו חוששים לענות על השאלה. היא מובילה בהכרח לכל מיני דברים פרימיטיביים שאנו מתביישים בהם ומתרחקים מהם ככל יכולתנו. דברים כמו חזון הנביאים, למשל, או ביטויים משיחיים כמו 'אור לגויים', אבל בינינו, "ממשיכה המדינה באוזני הדיפלומט המסכן, "למה לנו להסתבך בכל זה? תראה כמה אנחנו מסכנים, תראה מה עשיתם לנו בעבר, האם תעז עכשיו לערער על זכות קיומנו? חוץ מזה, לנוכח התמונות האלה, אתה חייב להסכים שפשוט אין לנו ברירה! אז הקמנו מדינה, ובבקשה אל תפריע יותר מדי." מ"א

אלא שמשענת הצורך הקיומי האישי כבר אינה מחזיקה מעמד לנוכח המציאות המשתנה. מדינת היהודים, שאמורה הייתה להיות המקום הבטוח ביותר ליהודים, הפכה בפועל למקום המסוכן ביותר. מספר היהודים המשלמים בדמם על שייכותם הלאומית גדול בישראל פי כמה מבכל מדינה אחרת, כולל המדינות העוינות ביותר. הציונות לא הצליחה להעניק ביטחון ליהודים באמצעות מדינה משלהם, ויצרה למעשה את המקום המסוכן ביותר ליהודים לגור בו.

בניגוד גמור למצב הביטחון האישי, המדינה עצמה אינה נתפשת בעיני תושביה בת השמדה. שנות דור חלפו מאז מלחמת יום כיפור וחשש ההשמדה. 'תופי השלום' המכים מכל עבר מטשטשים את כוונתם האמיתית של עמי האזור והביטחון הלאומי כבר אינו ערך עליון, אלא עוד אחד מצרכיה של מדינה מערבית רגילה. כך נשמטה גם תחושת החרב שעל צווארנו, והצידוק המובן מאליו שגולם בה.

מ"א. מובן שאין כוונת שורות אלה לערער על הצורך בהנחלת זכר השואה. להפך, יש להרבות בכך מעל ומעבר לנעשה היום, אך יש למקד את המאמץ בבית פנימה. לאומות העולם עדיף להציג התנ"ך ולתת להציץ בצה"ל.

הישראלים נותרו ללא בסיס מוצק להצדקת קיומם במדינה ריבונית. הפרצה שבעדה חדרה הפוסט-ציונות הייתה ערך הקיום שעליו ביססה הציונות את הווייתה. קיום במקום ייעוד. את מקומם של ערכי הציונות הישנים ניסו להחליף בערכי המצוינות וההגשמה האישית. המימוש העצמי הועמד לפני כל ערך לאומי.

קריירה מוצלחת הפכה חזות הכול, בדיוק על פי הדפוס המערבי שהשתקף בסדרות מיובאות. בית ספר תיכון עירוני ברעננה שינה שמו ל"מטרו-ווסט". מעניין כיצד מלמדים את תולדות הציונות ומסבירים את הצורך בקיומנו הלאומי בתיכון העירוני "מטרו ווסט".

הלכידות הלאומית סביב הרעיון הציוני נעלמה, והציונות נכנסה לשלבים מתקדמים של התפוררות וריסוק ומיתת נשיקה ללא כל איום חיצוני. מן העבר השני פרחו ועלתה הלאומיות הערבית. הפוסט-ציונות השלטת אינה יכולה להתמודד מול כוח לאומי עולה זה. היא גם אינה מעוניינת בכך. הלאומיות הערבית המתפתחת מצדיקה למעשה את הנחות היסוד הפוסט-ציוניות שמקדמת-דגן.

הגיעו הדברים עד כדי כך שההמנון הלאומי, הדגל הלאומי ורעיון מדינת כל אזרחיה – סינגפור של המזרח התיכון – החלו קורמים עור וגידים.

מי שענינו בראשו חש היטב את התהליכים ואת הסכנות שתוארו כאן. רוב האוכלוסייה הישראלית לא הפנים את הפוסט-ציונות, ועלייתה של זו הניבה תגובת נגד הכרחית. מעגלים הולכים ומתרחבים של חוזרים בתשובה הפכו לתופעה בקנה מידה לאומי. החוזר בתשובה הקלאסי של שנות השבעים, האומן והבדרן הקופץ מקצה לקצה, ונעשה באחת לרב חרדי חמור סבר, התחלף עכשיו במעגלים חברתיים שלמים שאינם ממהרים לשנות את לבושם ואורח חייהם החיצוני, אלא מעדיפים לפנות אל היהדות בכלים ביקורתיים יותר המתאימים לאורח החיים המודרני.

התופעה הזאת תלך מן הסתם ותתעצם בשנים הבאות. היא נותנת מענה לייעוד האישי ולזהותו היהודית של הפרט, אך אינה פותרת את

הבעיה במישור הלאומי ואינה משלימה את החסר הציוני. ההשפעות החרדיות הבלדניות גדולות מדי בחוגים אלו, ואפשר בהחלט להבין אנשים העוברים מהפך באורח חייהם האישי אך אינם מעוניינים להשקיע את מרצם בהתמודדות עם בעיות הלאום.^{מ"ג} חזות הכול, אליבא דחוזרים בתשובה, היא קיום שולחן ערוך בידי כמה שיותר אנשים, והשאר כבר יבוא לבד. כך חשבו החרדים לפני השואה ואחריה, וכך חשבו המתנחלים בקיימם את מצוות יישוב הארץ. הבעיה היא ששום דבר לא בא לבד. יש פיתוי גדול לראות באי שמירת מצוות חזות כל הבעיות ואת תהליך החזרה בתשובה כהשלמת החסר בשיבת ציון. "אצלנו, הדתיים נמצאת האמת, אצלכם החילוניים – השקר. כל שעליכם לעשות הוא לעבור לצד שלנו – והכול יבוא על מקומו בשלום."

גישה זו, לבד מהיותה יהירה, נגועה גם ברדידות מחשבתית. תורת ישראל היא תורת חיים לאומה היהודית במדינתה הריבונית בארץ ישראל. הנחת יסוד זו חייבת להביא את המנהיגות האורתודוקסית להתמודדות אמיתית עם שאלות התקופה. לא רק בעיית התולעים בחסה אלא גם שאלת מדיניות הריבית, הביטחון ונגע הסמים. עולם ההלכה אינו מתמודד ברצינות עם אתגרי המדינה היהודית המודרנית. ההלכה היהודית, במתכונתה הנוכחית, נבנתה סביב עם בגלות ממושכת, ונועדה לשמור את רוחו חיה גם בהיעדר גוף לאומי ואחריות לאומית. חכמי ישראל הצליחו במשימתם ועם ישראל שרד באופן פלאי עד שהחל לשוב לארצו. אך מאז הפעם האחרונה שבה מומשה תורת ישראל כתורת חיים באומה עצמאית החיה במולדתה חלפו אלפי שנים. העם השב לארצו נשא עמו הלכה המותאמת לתנאי הגלות. תורת ארץ ישראל המיישמת את עקרונות הנצח עבור עם המתחדש במדינתו המודרנית – תורה זו נותרה עלומה.

נוצרה למעשה חלוקת עבודה נוחה לשני הצדדים. ניהול המדינה המודרנית הופקד בידי החילוניות. הוסכם עלינו, ה'דתיים', שתורתנו

מ"ב. החוזר בתשובה ינסה תמיד להשפיע על סביבתו ללכת בעקבותיו, אך תמיד יישאר במישור האישי ולעולם לא במישור הלאומי.

אינה רלוונטית למדינה דמוקרטית מודרנית, וברור לנו שהממסד הרבני הוותיק לא ינסה לקום ולחצוב מתוך מקורות היהדות את הלבנים שיאפשרו הקמת משטר יהודי חדשני כזה. נשאר אפוא לכם, החילוניים, את ניהול העניינים המעשיים, ונשמור על עמדת שומרי הגחלת – זו שהחזקנו בה באלפיים השנים האחרונות.

ואילו אנו, 'החילונים', יודעים שבאמת איננו יכולים לגבש זהות יהודית אמיתית למדינת היהודים – ולכן נוותר מראש על התפקיד הזה, ונותר את שורשינו בידיהם האמונות של הדתיים.

הן המפלגות הדתיות והן החילוניות מילאו את תפקידן במסגרת נוסחה זו. המיעוט האנטי דתי והמיעוט החרדי האנטי ציוני – עשו אמנם הון פוליטי מניגוח הדדי, אך בסופו של דבר גם הם שיחקו על פי כללים אלו. לישראלי הממוצע לא אכפת כלל לנסוע בשבת דקה וחצי נוספות כדי לעקוף את רחוב בר-אילן, אך יהודה משי זהב מנטורי קרתא וארנן יקותיאלי ממר"צ מתפרנסים היטב זה מזה ומהשנאה שהם מלבים. הדתיים קיבלו, אם כן, מונופול על היהדות, ונותרו חסרי רלוונטיות למציאות הקיימת; החילוניים זכו במונופול על חיי המעשה והתנתקו מכל סממן של זהות יהודית. ישראל נותרה קירחת מכאן ומכאן. בחלל הזה חוגגת הפוסט-ציונות את ניצחונה הגדול. הרחוב הישראלי איבד לחלוטין את צביונו היהודי. ערי ישראל, שבעשורים הראשונים למדינה נחו מרצון ובאופן טבעי ביום השבת, שוקקים פעילות דווקא ביום זה. ערכי המצוינות והיעילות מחייבים פתיחה בשבת, ולמי יש זמן לחשוב על עתידה היהודי של המדינה כשהילד רוצה לצאת לקניון עם החברים?

מה זה פה? כפייה דתית!?

החילוניים ניצחו, שהרי יש מקדונלד'ס בכל פינה והשבת הפכה ליום הקניות הלאומי; החרדים ניצחו כי כביש בר אילן סגור. וישראל – היא הפסידה את יהדותה.

המפלגות והממסדים הדתיים מצד אחד, והזרם הפוסט-ציוני על מפלגותיו מצד שני, זרעו פירוד ושנאה בין 'דתיים' ל'חילוניים'. שני

הצדדים 'ניצחו' וקיבלו את חלקם בעוגת ההוויה הישראלית. הפירוד הגיע לשיאו בזמן ממשלת רבין. שרת החינוך בממשלתו, שולמית אלוני, אחת ממנהיגותיו האותנטיות של הזרם הפוסט-ציוני – יצקה במודע שמן למדורת השנאה.

ממבט חטוף בתקשורת וברשות הרבים הישראלית היה נדמה כאילו רובו המוחלט של הציבור היהודי בארץ אימץ את תפישת עולמה של אלוני, אולם מחקר מקיף ויסודי שנערך במכון גוטמן²⁷ בשנת 1993 הציג תוצאות שהדהימו את החוקרים. התברר כי האוכלוסייה היהודית בישראל מודעת ומחוברת לשורשיה היהודיים הרבה יותר מכפי שהיה נדמה לצופה מהצד. המחקר, התנהל לאורך חודשים רבים וכלל מדגם מייצג של אלפי מרואיינים (וזאת אחרי גל העלייה הגדול מברית המועצות לשעבר – גל שאמור היה להפחית את אחוז המאמינים) העלה ממצאים מפתיעים דוגמת אלה:

- 55 עד 60 אחוז מהישראלים מאמינים שיש כוח עליון המכוון את העולם ושהתורה ניתנה למשה בסיני!
- למעלה משליש הישראלים בארץ מאמינים בעולם הבא ובביאת המשיח.
- למעלה מ-80 אחוז מהישראלים מעוניינים שטקסי מחזור החיים – מילה, בר המצווה, נישואים וקבורה יישאו אופי יהודי-דתי.
- ל-79 אחוז מהגברים הישראלים יש תפילין. כמחציתם מניחים אותם בתדירות זו או אחרת.
- 56 אחוז מהישראלים מדליקים תמיד נרות שבת, וכמחציתם מקדשים תמיד על היין. 77 אחוז מהם רואים בשבת עיקרון מנחה חשוב, וסבורים שליל שבת צריך להישאר ערב שקט וביתי.
- 56 אחוז אוכלים בבתם אוכל כשר, ו-80 אחוז מצהירים כי הם עושים זאת "בדרך כלל".
- כמעט 80 אחוז מהישראלים משתתפים תמיד בליל הסדר,

מ"ג. המחקר הוזמן על ידי קרן אביחי והוצג ביום עיון במכון ון ליר. אני מודה לחגי בן-ארצי שהפנה את תשומת ליבי לנתונים אלה.

ו-65 אחוז נמנעים מלאכול חמץ בחג.

○ 71 אחוז צמים תמיד ביום הכיפורים, ורובם משתתפים בתפילה (בתשנ"ח, 1997, הראו הסקרים שאחוז הצמים עלה ל-77 אחוז).

מסקנתו הסופית של המחקר היא כי 21 אחוז בלבד מכלל האוכלוסייה בארץ מוגדרים כמי שאינם שומרים כלל על המסורת היהודית (הדתית). שאר 79 האחוזים נכללים בהגדרות: מקפידים לשמור, שומרים במידה רבה או שומרים במקצת. מחברי הדו"ח אף מוסיפים כי שליש השיבו שהיו רוצים לשמור קצת יותר, או הרבה יותר, על המסורת הדתית.

הפער בין הישראלי האמיתי לזה הנשקף ממשחקי המזל בערוצי הטלוויזיה ומסעדות מאכלי הים התל אביביות גדול מאוד. הישראלי המודאג מ'כפייה דתית', כי על זה מדברת שלי יחימוביץ' כל הזמן, הוא אותו ישראלי המקפיד להדליק נרות בערב שבת. הישראלי ה'נחנק' מסגירת רחוב בשכונה חרדית שמעולם לא נסע בה (כשפתחו במקביל עשרה קניונים חדשים בשבת), הוא אותו ישראלי שצם ביום כיפור. והישראלי השומר בקנאות על זכותם של ההומואים והלסביות להקים משפחה, הוא אחד מאותם 80 אחוז המקפידים על טקסי מחזור החיים היהודיים.

מסתבר ש"ההשתלבות במרחב" והפיכתנו ל"מדינת כל אזרחיה", מדינה מערבית מודרנית קטנה ומצליחנית המנותקת מיהדותה המעיקה השפיעו על הישראלים ברובד החיצוני בלבד. בעומק הלבבות נותרו 80 אחוז מהישראלים מחוברים היטב לזהותם היהודית ומחויבים לה ברמה זו או אחרת. אלא שמעצבי דעת הקהל ובעלי עמדות המפתח באליטות השולטות במדינה – חוגי המשפט והאקדמיה, התרבות והחינוך, הכלכלה, התעשייה, ביטחון הפנים והחוץ, וכמובן התקשורת – מאוישים ונשלטים באופן מוחלט על ידי הגישה הפוסט-ציונית. משאל מהיר בין כתבים, עורכים ומקבלי החלטות ברשות השידור הראה כי למעלה מ-90 אחוז מהם אינם צמים ביום כיפור. השוואה בין נתון זה לנתוני כלל האוכלוסייה אומרת בעצם הכול על הפער שבין העם היושב בציון לבין מעצבי הציבוריות הישראלית.

השתלטות הפוסט-ציונות על כל צמתי הכוח והשליטה במדינת היהודים הביאה לכך שישראל צועדת למעשה בכיוון הפוך לנטייתם הטבעית של תושביה. הפוסט-ציונים אמנם השלו את עצמם כי המהפך כבר חדר ללבבות ברמה עמוקה יותר ודימו לניצחון קל אחר רצח רבין. אך מתברר ש-56 אחוז מהאוכלוסייה היהודית, אשר הביאו לנתניהו את הניצחון בבחירות 1996, לא הצביעו בעד מדיניות "ביטחון ושלום" (סיסמת הליכוד) וגם לא נגד "שלום וביטחון" (סיסמת העבודה). הם חשו איום פוסט-ציוני על זהותם היהודית, ובצר להם, הצביעו עבור המועמד המתחרה.

56 אחוז הוא בדיוק אחוז המאמינים בתורה מסיני על פי מחקר גוטמן. נתניהו יכול היה מן הסתם לוותר על כל הסקרים היקרים שערך לפני הבחירות. הסקר האמיתי שהבטיח את ניצחונו נערך שלוש שנים קודם לכן.^{מ"ד}

אחת ההתארגנויות המעניינות שבאו להתמודד עם זהותה היהודית של המדינה, הייתה חי"ל, שהתגבש סביב קבוצת אינטלקטואלים חילוניים שקראו לציבור להצביע עבור המפד"ל. הקבוצה הכירה היטב בסכנה האורבת לקיומה של מדינת היהודים – סכנה שאין לה ולא כלום עם האיום החיצוני. אנשי חי"ל דימו למצוא במפד"ל את יצירתו של ישראלי חדש הנטוע במקורותיו, שואב מהם את לכידותו הלאומית ומשלבם בכלים ביקורתיים ותרבותיים מודרניים לפיתוח המדינה העברית.

אך לאנשי חי"ל נכונה אכזבה קשה. אילו העמיקו בהבנת מהותה של מפלגת הפועל המזרחי היו מבינים שאין היא מסוגלת באמת להקים

מ"ד. מעניינת במיוחד הייתה ההתגייסות החרדית לטובת נתניהו. נתניהו, הנואף הציוני, שיקף לכאורה את כל המאוס והדחוי בעיני ציבור זה. אלא שהחרדים הבינו היטב ש'פוסט-ציונות' ו'פוסט-יהדות' חד הם. הם לעולם לא יודו בכך, אך הציונות ש"דבר אין לה עם הדת", היא התפתחות טבעית שצמחה מתוך היהדות. הענף שגדל משורשי היהדות העמוקים ביותר, נשא אמנם בחובו תופעות לוואי בלתי רצויות, אך היה חלק בלתי נפרד מהעץ, לא הגרזן שבא להכריתו, כפי שטענה ההשקפה החרדית הקלאסית.

קומה חדשה מעל יסודות הציונות הקורסים, אלא לכל היותר להצטרף אליהם. המזרחי תמכה בתוכנית אוגנדה של הרצל, חששה משחרור ירושלים ב-1967, ונגררה אחרי מפעל ההתנחלות ביש"ע – לא יזמה אותו.

המפד"ל לא יכלה להציב חלופה אמיתית, ולא הייתה מעוניינת בכך. היא נמנעה מלשלב ברשימתה חברים שאינם חובשי כיפה והחמיצה הזדמנות פז לפתח בארץ תרבות יהודית אותנטית חדשה.

אנשי חי"ל חיפשו הנהגה יהודית בערוגה שבה דימו כי תצמח. הרי הנהגת המדינה צמחה בעבר בקיבוצים. כל מנהיגי הציונות הבולטים צמחו בתנועה הקיבוצית שמעולם לא היוותה יותר משלושה אחוזים מאוכלוסיית המדינה. לאיש זה לא הפריע במיוחד משום שברור היה לישראלים אז שתנועה מובילה בכל תחומי ההגשמה הציונית, תנועה הנחלצת ראשונה להתיישב בקצות הארץ, תנועה שבניה ראשונים לשרת ביחידות המובחרות ובשדה הקרב, תנועה המראה נחישות אידאולוגית ונכונות הקרבה – מתוכה תצא שכבת ההנהגה, ולא משנה מה חלקה היחסי באוכלוסייה.

את כל הפונקציות שתוארו לעיל ממלאות כיום הכיפות הסרוגות, והם מונים הרבה יותר משלושה אחוז.^מ באופן טבעי, מתבקשת, אם כן שכבת הנהגה מציבור זה, אך זו אינה ממהרת לקום. הסגירות המסורתית מעמדת השפעה חיצונית בלבד באה שלובת זרוע עם הכיפה, שחורה וסרוגה כאחת.

עובדי הניקיון אספו באדישות את הנייר, השלטים ושאר אביזרי התעמולה שקדמו למערכת הבחירות. תמונותיהם המשופצות של פרס, נתניהו וסיסמאותיהם הנבובות התאחדו בעגלות האשפה. החיים שבו למסלולם כמו גם תהליכי היסוד בחברה הישראלית. הסערה שעל פני המים לא השפיעה כהוא זה על הזרם הקבוע

מ"ה. "איפה אתם בבתי הקברות הצבאיים?" שאל בן גוריון את הדתיים בימי בראשית של המדינה. גם המחיר הנורא הזה כבר שולם והושלש.

שתחתם. כפי שהיה בעבר בימי שלטון הליכוד התברר גם הפעם עד מהרה שהליכוד מסוגל אמנם לנצח בבחירות – אך השלטון האמיתי יישאר תמיד בידי השמאל, האוחז באידאולוגיה השלטת ובכל עמדות הכוח וההשפעה. המצביעים ל'ימין' האמינו שלרשותם עומד הקלפי ושם יישמע קולם. הם טעו.

נתניהו, חף מכל אידאולוגיה חלופית, ועקב כך חסר יכולת ביסוס מוקדי השפעה חלופיים לאליטות הקיימות, נאחז בכל כוחו בקרנות השלטון שנפל לכאורה לידיו ב-1996. בתחילה אמנם ניסה נתניהו לדחות את רוע הגזרה, ואף 'העז' לאפשר לתיירים לסייר במנהרות הכותל המערבי, אך ברגע שנראה היה שעמידה על עקרונות לאומיים תסכן את שלטונו, מיהר נתניהו להמשיך את תהליך אוסלו – תהליך פירוק הציונות. כדור השלג הידרדר במהירות, כך שאפילו יזם פרטי בעל רישיונות בנייה בשטח פרטי שבבעלותו בירושלים (ד"ר ארוין מוסקוביץ') לא הורשה לבנות שם. נתניהו מימש לחלוטין את סיסמת הבחירות שלו, שהזהירה – "פרס יחלק את ירושלים".

נתניהו, שדימה כי האליטות הפוסט-ציוניות ייטו לו חסד כשיפנה עורף לכוחות שהעלוהו לשלטון, מצא עצמו במהרה קירח מכאן ומכאן. כשחיילי צה"ל נטבחו על ידי "שוטרים פלסטינים" מצוידים בנשק "רביני", הוטלה האשמה על נתניהו. וכשנפגש עם ערפאת ואימצו בחום אל ליבו זמן קצר אחר כך, זכה נתניהו למקלחת של צוננין מצש של אותן אליטות, על "המחיר ששילמנו כדי שה'טמבל' הזה יתפכח". השמאל לא היה יכול למחול לנתניהו על התבוסה בבחירות ורדף אותו כפי שלא נרדף אף ראש ממשלה לפניו. כל סירחון שהיה לחם חוקם של ראשי ממשלות השמאל הפך במקרה של נתניהו לחקירה משטרתית ולדיון בבג"צ. נתניהו מצא את עצמו תחת אש צולבת מכל האליטות המעצבות את סדר היום הלאומי. פרשייה רדפה פרשייה, ותדמיתו הציבורית ירדה חיש קל לשפל. התקשורת יצאה במהירות מהלם התבוסה ופנתה להמשך האצת התהליכים הפוסט-ציוניים.

כשחיילי צה"ל נסוגו מעיר האבות הופנתה אליי ואל כל מי שבלט בהתנגדותו לפעולותיה של הממשלה הקודמת שאלה קנטרנית: איפה אתם? למה עכשיו אתם לא ברחובות, לא מפגינים, לא חוסמים

כבישים?

היה קשה לענות לשאלה זו, שהייתה מוצדקת לכאורה. כל הדברים האיומים שנגדם הפגנו, מחינו, חטפהו מכות, נעצרנו, הושפלנו ושבתנו רעב המשיכו להתקיים תחת ממשלת נתניהו, ולהוציא קומץ קטן ובלתי מורגש, נותר הציבור שגדש את הרחובות ספון בביתו.

השאלה הזאת, שהייתה חביבה כל כך על אמצעי התקשורת, הבליעה בעצם התרסה שאמרה בערך כך: אתם בעצם לא אידאולוגים כל כך גדולים. המאבק שלכם לא היה על עקרונות, וכל הקשקושים שלכם על ארץ האבות, על ציונות, על ביטחון – כל זה היה רק כיסוי. מה שהפריע לכם באמת זה שהשמאל היה בשלטון ואתם גייסתם את כל הסיסמאות היפות בשביל מאבק פוליטי פשוט. הכנסתם את כל המדינה למערבולת של הפגנות וחסימות כבישים כי רציתם מועמד פוליטי מהמחנה שלכם, ולא היה אכפת לכם מהנוק שאתם גורמים.

התשובה לשאלה למה אני לא מוציא שוב את האנשים לרחובות הייתה פשוטה: ההמונים לא יצאו. אמנם הגיעה לביבי בדיוק אותה מנת מחאה ציבורית שזכה לה רבין, ואפילו גדולה יותר, אבל חבל היה על המאמץ, הם לא יצאו.

אז אולי צדקו העיתונאים, וכל מה שהפריע לציבור האמוני זה הפרצוף של רבין?

הם לא צדקו. אבל את התשובה אי אפשר להסביר להם. הם אינם בנויים לתשובות עמוקות מגובה המדרכה ולמשפטים שאי אפשר לתמצת באופן עיתונאי קליט בארבע מילים. ההמונים לא יצאו סתם כך מתוך שנאה אישית נגד רבין, שאי אפשר היה שלא לחבב אותו בתחילת הדרך. החספוס הצברי, החיוך המבוזש, ההילה הצבאית שדבקה בו (ללא שמץ הצדקה), כל אלה הפכו את רבין לחביב ההמונים. גם אני חיבבתי אותו, עד שלמדתי על בשרי.

ההמונים יצאו לרחובות כי הפוסט-ציונות הפכה לדת הרשמית של מדינת היהודים. ישראל הפכה למכשיר בהגשמת של דת זו. לא חברון ושכם היו הסיבה השורשית להפגנות הגדולות, גם לא הסכנה הביטחונית, ואפילו פיגועי הטרור תורצו תמיד באופן שיכול היה להשאיר את המפגינים בבית. כל אלו היו תסמין בלבד לאיום חמור

בהרבה שדחק בהמונים לצאת מבתיהם: האיום על זהותם היהודית. האנשים חשו כי מדינת היהודים נלחמת במהותם הבסיסית ביותר. לא בכדי היו הדתיים דומיננטיים בהרבה מהחילוניים בהפגנות האלו. האם הדתיים אינם רוצים שלום? האם אין להם מספיק ילדים לדאוג לעתידם? האם דתיים מעוניינים במלחמה? שטויות. אצל הדתיים הזהות היהודית מגובשת יותר והחילונים שהצטרפו או תמכו מרחוק במחאה היו אלה שזהותם היהודית יקרה להם. זה היה שורש המאבק – המאבק על הזהות היהודית. ביבי לא נתפס כאיום על הזהות היהודית, אלא כמי שסתם נגרר אחר התהליכים הפוסט-ציוניים, ולכן הציבור הרחב לא יצא נגדו. הוא חרק שן, אבל איפשר לו להמשיך את מסירת ארץ ישראל. לך תסביר את כל זה בפופוליטיקה.

זו ארצנו הפכה עכשיו בלתי רלוונטית. היא קמה בסערה כתנועת מחאה עממית והתבססה בין לילה בתודעת הציבור כתנועה תוססת, דינמית, קיצונית ולוחמנית. היא רכשה את אמונם של נאמני הארץ, ואלפים חיכו למוצא פיה. יכולתי לתרגם את נכסיה הציבוריים של התנועה לנכסים פוליטיים או ממסדיים. יכולתי למסד את התנועה ולהופכה למשהו דוגמת שלום עכשיו או דור שלם של הימין. הציבור ציפה לך, אך אילו עשיתי זאת – הייתי עושה שקר בנפשי. הכלי היה הופך למטרה.

חשתי שהתשובה שישראל מצפה לה היום אינה יכולה לבוא מתנועה שנתפשה כתנועת מחאה בלבד, תנועה של הפגנות, ולא תנועה של בניין ושל יצירת אלטרנטיבה.

זו ארצנו לא נעלה את שעריה. היא נשמרה היטב במודעות הציבור שיצא לרחובות תחת דגלה. בכל פעם שבה נתקלתי באזרח מן השורה (לא פעיל) שהזכיר לי באופן טבעי לחלוטין את זו ארצנו – התפעלתי מחדש מהחריש העמוק בתודעה הישראלית שעשינו בזמן כה קצר. ייתכן בהחלט שעוד יגיע הרגע שבו יהיה נכון (ויהיה אפשרי) לשוב ולהרים את דגלה של זו ארצנו, אך אני סירבתי להפוך אותה לתנועה

ממסדית המגייסת כספים וצוברת כוח סתם כך כדי לקיים את עצמה ואת זכויות היתר של חבריה.

תחת זאת, שילבתי זרועות עם מוטי קרפל וכמה פרופסורים ואינטלקטואלים חובשי כיפה וכאלה שאינם, כדי לסייע בהקמת תנועה כלל ישראלית שתקדם את רעיון "מנהיגות יהודית".

האמנו שכדי לשרוד כמדינה יהודית שתהיה מסוגלת להתמודד עם אתגרי העתיד, חייבת מדינת ישראל להתגבש סביב זהותה היהודית ולא סביב בעיות הביטחון, השלום והכלכלה. השאיפה להתקדם בנושאים אלו היא שאיפה מתמדת, אך לא לזו קיומנו כאומה בארץ זו. ישראל צריכה לרכוש לעצמה נקודות אחיזה והזדהות יהודיים לכלל האוכלוסייה – לבנות כאן תרבות יהודית אותנטית ותוססת. לא האמנו במושגים הישנים, דתיים וחילוניים כאחד.

קראנו לכל מי שזהותו היהודית כיחיד וכלאום חשובה לו להצטרף אלינו, בלי לעסוק באופן שבו הוא מנהל את חייו הפרטיים. התשובה הלאומית למשמעותה היהודית של המדינה נמצאת אצל כל המזדהים עם יהדותם ומבקשים לבסס זהות זו. בהחלט לא רק אצל דתיים.

כינינו את הציבור הזה הציבור האמוני. כל פרט בציבור הזה אצר בליבו פיסת תצרף מתמונת המדינה היהודית המודרנית, המתחדשת סוף סוף במולדתה העתיקה. היינו חייבים להתחיל במלאכת ההרכבה.¹⁷ האמנו שאת התהליכים האלו חייבת להוביל הנהגה לאומית המחויבת בראש ובראשונה לזהותה היהודית של המדינה.

שמנו לעצמנו מטרה להביא לידי כך שמול מועמדי הפוסט-ציונות לראשות הממשלה (מימין, משמאל, ומה זה בעצם משנה?) יוצב אתגר אידאולוגי חדש: מועמד אמוני. התחלנו להוציא כתב-עת קבוע בשם לכתחילה בו הועלו רעיונות ונידונה השאלה כיצד תיראה מדינה כזאת, כיצד תשמור על אופייה הדמוקרטי, כיצד תתפקד במציאות החיים

מ"ו. גם למיעוט יש תפקיד חשוב. הפוסט-ציונות היא כשאור המחמיץ את העיסה. היא עומדת בשער ותמיד תזעק ראשונה ובקולי קולות על הזיופים שבקרבתנו. בלעדיה התהליך בלתי אפשרי ועלינו לשמור על זכויותיה הדמוקרטיות מכל משמר. גם לה חלק חשוב בפאזל.

המודרנית. כתב העת נחטף ממש, ועד מהרה הגענו לתפוצה של 50,000 עותקים. התברר לנו שהציבור צמא למסרים החדשים. הרעיונות המקוריים שהופיעו חיממו את הלב.

אם אנו מדינה יהודית – מדוע שלא יצביעו כול היהודים לכנסת, בין אם הם תושבי ישראל ובין אם הם לצערנו עודם בגלות? אם אנו מדינה יהודית, מדוע אין אנו משתמשים בתאריך העברי כפי שרצו ראשוני הציונות?

אם אנו מדינת היהודים, מדוע אין הביטוח הלאומי גובה מס אחיד, שיאפשר לכל אזרח המעוניין בכך לצאת בשנת השמיטה לשבתון, שנת השתלמות בכל נושא יהודי שייראה לו, מהיסטוריה יהודית ועד הוויות אביי ורבא. הישיבות והאוניברסיטאות תיפתחנה לכול, ומההפריה ההדדית תצמח הזהות המיוחדת.

אם אנו מדינת היהודים, מדוע אנו מתנצלים כל הזמן בפני כל העולם, במקום להישען על שורשיו ותרבותו של העם העתיק בעולם? מדוע ראש הממשלה אוהב להיות גם שר הביטחון? מדוע לא יאמץ את משרד החינוך ויפגין את שינוי סדר העדיפויות הלאומי? ומה עם ערכי המשפחה? כיצד ראשי השלטון (משני עברי המתרס הפוליטי) בוגדים בנשותיהם וממשיכים ליהנות ממלוא הלגיטימציה הציבורית? האם איננו ראויים לדוגמא אישית ממנהיגי המדינה בתחום הבסיסי הזה?

מפתיעה במיוחד הייתה התגובה של אינטלקטואלים חילוניים. רבים מהם חששו תחילה מעוד הטפות מסיונריות לחזרה בתשובה, אך כשהבינו במה מדובר, הייתה ההתלהבות שבה התקבל המסר בקרב חוגים אלה גדולה יותר אפילו מזו שבה התקבל בהתנחלויות. מצאתי את עצמי חוזר לביתי בשלוש לפנות בוקר מחוג בית לכמה עשרות אינטלקטואלים חיפאים, שהחל בחששות רבים בשמונה בערב – ותם באחת וחצי בלילה במחיאות כפיים ובהתלהבות רבה.

איש מהם לא ידע שתדלקתי את המכונת בפרוטותיי האחרונות.

משפחתי סבלה מפעילותי הציבורית. כמו אחרי מבצע 'מכפיל', גם התעוררותה השנייה של זו ארצנו והמשך הפעילות הציבורית גבתה

מחיר יקר. מטה לחמה של המשפחה נגדע וחלק מהפעילות מומן ישירות ממקורות עצמיים. כשנוספו לאלו מעצרים ומשפטים אין סוף ברור שהיה קשה לקיים אורח חיים של משפחה רגילה. לא היו זמן וסבלנות ראויים לילדים וגם – לך תסביר לילד בכיתה א' מדוע השוטר הטוב מחטט לו בין הצעצועים.

אחרי הבחירות הנמכתי פרופיל תקשורתי והשתדלתי למעט בהופעותיי בטלוויזיה. אט אט שבתי וזכיתי באלמוניות היקרה. סוף סוף יכולתי שוב לרדת עם ציפי סתם כך לטייל או לצפות בסרט קולנוע, בלי שכל הראשים יסתובבו לעברנו כשנדלקים האורות. ציפי נכנסה לעבודה מאומצת בשתי משרות כדי לנסות ולפרנס את המשפחה, ואני – בית המשפט גזר עליי 18 חודשי מאסר, מתוכם שישה בפועל – גזר דין קל מאוד ביחס לדרישת הפרקליטות.

לפעמים מתחשק לי מאוד לסגור מאחוריי שער ברזל ולפתוח מחדש את מסכת חיי כאדם פרטי לגמרי. ואז אני שומע צחוק מלגלג קטן מקצה מסדרון תת המודע.

פרק י"ג

ירון

ישנו עם אחד...

– פנייתו של המן הרשע לאחשוורוש בניסיון לשכנעו לכלות את היהודים, מגילת אסתר ג, ח

אמר ליה (המן לאחשוורוש) **תא ניכלינהו** (בוא נכלה אותם)! **אמר ליה** (אחשוורוש להמן) **מיסתפינא מאלוהיו** (אני מפחד מאלוהיהם) **אמר ליה** (המן לאחשוורוש) **ישנו מן המצוות** (כלומר הם כבר לא מקיימים מצוות, ואין לך מה לדאוג מאלוהיהם. כך דורשת הגמרא את המילה "ישנו" שבפסוק), **אמר ליה** (אחשוורוש להמן) **אית בהו רבנן** (יש אצלם "רבנים" – ובזכותם יגן עליהם אלוהיהם), **אמר ליה** (המן לאחשוורוש) – **עם אחד הן...** (וגורל אחד לכולם).

– תלמוד בבלי, מסכת מגילה יג, ב

נמל התעופה של פריז ידע ימים יפים מאלה. קווי המתאר של האדריכלות המודרניסטית-אופטימית של ראשית שנות השבעים הטשטשו תחת שכבות פיה שכיסו את התקרות הסגלגלים, קצוות מרוטים של שטיחים מרופטים וזרם אנושי בלתי פוסק. כל המינים והגזעים, כל הגילים והגדלים, אך אף לא פרצוף אחד. סתם זרימה מתמדת מכל מקום לכל מקום, דרך שום-מקום.

ירון בחן בסמכותיות את חלונות הראווה, את שעונו, וחוזר חלילה. נותרו לו עוד שעתיים עד לעלייה לטיסת אל-על חזרה ארצה. ניכר בו שהוא רגיל להיות אדון לזמנו ומתקשה להשתרע על ספסל פנוי, לעלעל בכתב עת מטופש כאחד האדם, להיכנע לכללי בית החרושת. רגיל היה לשלוט בעניינים, או לפחות לעשות רושם כזה. אפילו כ"בשר טרי" – כך כינו הוותיקים את הטיירוניס החדשים שהגיעו

לבסיס – הצליח ירון לשמור על תדמיתו. בראותם את האיש בעל המבנה המלא והרחב, הפנים המרובעות וההליכה הסמכותית, מיהרו החיילים הצעירים לתפוס מחסה. מי צריך צרות עם איזה 'גנרל' שהחליט להסתובב בין אוהלי הטירונים ולחפש קורבנות.

חבריו למחלקה לא חיבבוהו במיוחד. רחוק היה מלהיות טירון רגיל. כשאנו ניצלנו דקה פנויה לכתובת מכתב לחברה, היה ירון מנסה את כוחו במשימה בלתי אפשרית – ניקוי מושלם של ווסת הגזים במא"ג, המקלע המחלקתי. והוא הצליח.

כשניסינו לגנוב רגע לשינה חטופה, היה ירון עסוק בביצוע שיפורים בנשקו האישי. וכשהתעורר לעיתים ויכוח סביב נושא אקטואלי (כ'דתי' של המחלקה, נשאבתי בדרך הטבע לעין הסערה של הדיונים הללו), הוא פשוט לא היה שם.

נהניתי לצפות בו מן הצד, קצת משועשע. קורטוב ההתנשאות שלו לא הפריע לי – ומתוך שצפיתי, למדתי לאהוב.

מכונת ההכשרה השבלונית והשטחית של צה"ל דחקה בנו מקורס מפקדים אחד למשנהו, וחיש קל פלטה את שנינו אל קורס קצינים. מן השורות האחוריות של מסדר הסיום צפיתי בהנאה בירון נקרא לקבל את אות החניך המצטיין. מאז לא ראיתיו. הוא המשיך קצת בצבא והתקדם מהר, אך כשצה"ל פיגר אחרי הסטנדרטים שלו, פרש כנפיו לאזרחות – השלים את לימודיו, והפך איש עסקים מצליח. זה עתה סגר עסקה מעניינת עם הצרפתים ועשה את דרכו חזרה ארצה.

הכרטיס המזול שלי חייב חניית ביניים והחלפת מטוסים בפריז. כך מצאתי את עצמי משוטט במסדרונות שדה התעופה, כשלפתע קלטה עיני מרחוק את צודדית 'הגנרל'. אמנם בחליפה, אך אותה צודדית. גם הוא קלט אותי. חיוכו הרחב לימד שמהו התרכך בו בחמש עשרה השנים שעברו מאז התראינו.

שמחנו מאוד איש לקראת רעהו, ומן הסתם חיזקה הבדידות שמסביב את תחושת הקרבה. התיישבנו על כוס קפה תפל באחת נקודות ההאכלה וניסינו להשלים זה לזה פרטי ביוגרפיה חסרים.

ירון שמע עליי כמובן מאמצעי התקשורת, וידע באופן כללי מה אני מעולל בימים אלו. אני לא ידעתי עליו דבר. פטפטנו להנאתנו. הזמן

שקודם ניסינו להרוג הפך פתאום לידיד, אלא שעתה מיהר לחלוף. ארגנו לעצמנו מושבים צמודים בטיסה, פילסנו דרכנו אל הנקיקים שהוקצו לנו על ידי המוביל הלאומי, והמשכנו בשיחה הערה גם באוויר, מתעלמים לחלוטין מהסובב אותנו.

ירון כעס עליי על שאיני הולך לפוליטיקה. "אתה רוצה לשנות? בבקשה! יש דרכים מקובלות."

מאוד התאימה ל'גנרל' שלי העמדה הזאת. בהמשך עלו בשיחתנו נושאי השיחה הרגילים של ביטחון, דת ומדינה, עד שהגענו כרגיל לשירות בחורי הישיבות בצה"ל. לא חשבתי שנדון הרבה בנושא הזה, שכן דעתי היא שעל כולם לשרת, ובוודאי לא ציפיתי לשמוע מאדם חילוני (מאוד) כמו ירון עמדה אחרת.

אלא שאז הפתיע אותי ירון במשפט שלא אשכח. "אתה יודע, אמר, אני דווקא בעד שהחרדים לא יעשו צבא."

??

"כן. אני אגיד לך למה. תראה, אני מכיר קצת את ההיסטוריה – היא בדרך כלל חוזרת על עצמה. אני יודע שתהליך השלום לא יחזיק מעמד, אני גם יודע בדיוק כמוך מה כוחו האמיתי של צה"ל. אף אחד לא מבטיח לנו שתמיד ננצח – סביר להניח שפעם אחת ניכשל."

ירון שקע לרגע בהרהור. אוזני היושבים מסביב הזדקרו.

"אם יבואו אליי צלבנים, הפליג לתקופות אחרות, ויאמרו לי: או שאתה ומשפחתך מתנצרים או שאנו מעלים אתכם על המוקד – אני מתנצר מיד. אבל אם הם ידרשו זאת מהחרדים, הם יעלו על המוקד ולא יתנצרו. אז ת'ודע מה, סיים ירון, "יותר טוב שלא יעשו צבא."

היה שקט כבד. ירון השאיר את כל המאזינים מסביב במבוכה.

שקעתי בהרהורים. "תשכח לרגע מי אני, אמרתי לו פתאום.

"מה זאת אומרת?"

"אתה לא מכיר אותי! אני לא עשיתי איתך צבא! אני לבוש שחורים

מכף רגל עד ראש, חרדי מארץ החרדים!"

"נו, בסדר, ו...?"

"ועכשיו תקשיב טוב, מה שאני אומר לך!"

??

"גם אני מתנצר."

עכשיו הגיע תורו של ירון לחטוף שוק: "מה זאת אומרת הרי אתה...???"

"מה אתה חושב שאני ה'פראייר' שלך?" קטעתי אותו בכעס מדומה, "אתה תחיה לך בכיף ואני אשרף על המוקד? שכח מזה! גם אני מתנצר." ירון נאלם דום.

"תראה," חזרתי לעצמי, "אתה רוצה בעצם להשליך עליי את בעיית הזהות היהודית של המדינה.

"אתה לא רוצה להתמודד איתה בעצמך. וטוב לך שאני אטפל בה עבורך. אתה מוכן אפילו לשחרר אותי משירות צבאי בשביל זה. ובכן, תשכח מזה. אני לא מוכן לכללים הללו. זאת המדינה שלי בדיוק כפי שהיא שלך, ואני לא מוכן לשמש בה מין תמונה מוויאוגנית שמשמרת איזה פולקלור נשכח.

"רוצה זהות יהודית למדינה? זה חשוב לך? בוא נעשה את זה ביחד. בוא נבין שיש פה אינטרס משותף אינטרס קיומי! לא קונפליקט!" "אני לא רוצה מפלגות דתיות. יהדותה של המדינה היא עניין רציני מדי לקונוקטורה אינטרסנטית. אני רוצה שזה ייפול על ראשך, כי זאת הבעיה שלך, לפחות כמו שלי."

"זהו," סיימתי, "השאירו לנו פה משימה לא פשוטה. עד היום כל צד זרק מעליו את האחריות, ונשאר עם מה שנוח לו. כך קרטעה לה העגלה – הולכת ומתפרקת, הולכת ונפרדת. אנו נצטרך לבנות ביחד הכל מחדש, או שנישאר בלי כלום."

ירון נבהל קצת מהמשימה שהפלתי פתאום על כתפיו. מרחוק החל מסתמן קו החוף של ארץ ישראל. זה תמיד מעלה אצלי דמעות – שאני מצליח לחסום בכוח אי שם מאחור, בין האף לגרון.

"מצאת לך, נסוג ירון, אני בטח לא האיש לדברים האלה." "השתדל," עניתי – מהופנט מקו החוף שהלך והתברר בחלון, "השתדל."

"מה זתו'מרת השתדל???"

"להיות איש... השתדל להיות איש."

שער שני

קץ הנורמליות

יולי 2018 – ד"ש מצומת גן הוורדים

פוחחים עכשיו שולחן בראשון לציון, לפרלמנט שאחרי פעילות שישי של מפלגת זהות.

פתאום ניגש אלי חסיד עם זקן לבן וארוך מדוכן הנחת התפילין של חב"ד. משהו בעיניו נראה מוכר אבל אני לא מזהה. הוא לוחץ את ידי בחום ומספר:

לפני 23 שנה נראיתי אחרת. יצאנו אחריו עם זו ארצנו לחסום את צומת גן הוורדים נגד הסכמי אוסלו. בערב ריכזו עצורים מכל הארץ במשטרת ראשון. ואז אתה נתת נאום – אמרת לנו לשמור את טופס המעצר, אמרת לנו שבועוד 20 שנה כשהנכדים ישאלו אתכם מה אתם עשיתם כדי לשמור על הארץ שלנו, אתם תראו להם את אישור המשטרה מהמעצר הזה. "אז תשמע" – ממשיך החסיד – "שמרתי, ובשבוע שעבר הנכד שלי שאל אותי בדיוק את השאלה הזו והראיתי לו את הפתק."

נובמבר 2000 – טלפון אנונימי

הקול מעברו השני של הקו הביתי נשמע מבוגר, מחושב – אחראי מאוד. "שלום לך, אתה לא מכיר אותי. שמי אינג' יוסף דוראל". מאז פרצתי בסערה אל הציבוריות הישראלית הפכו טלפונים כאלה לדבר שבשגרה.

"אני ממקימי התעשייה האווירית, ממייסדי הליכוד, כתבתי כמה וכמה ספרים, ואני מבקש להיפגש אתך". לא חשתי שמהו משמעותי יכול לצאת מפגישה כזו, אבל משהו בקולו של יוסף גרם לי להיעתר מיד. בדיעבד הייתה זו פגישה שסללה את דרכי הפוליטית בשנים הבאות.

איך יוצרים מנהיגות חדשה?

כשנתיים חלפו מאז הפגנות זו ארצנו, ולצד ניהול משפט ההמרדה נגדנו התלבטנו כל העת כיצד להמשיך את דרכנו הציבורית. המנהיגות שיצרנו יצרה ציפייה ציבורית וסוג של מחויבות להמשיך ולהניע את הציבור לפעולות מחאה. אבל ההפגנות האין סופיות היו לי לזרא. מותר להפגין בישראל, אך אין נגד מי: כולם אומרים אותו דבר.

מאז הסכמי אוסלו והחיבוק שחייבך נתניהו את ערפאת הפכה ישראל לרודנות רעיונית. אין זה משנה במי תבחר, תמיד תקבל אותו פתרון שתי המדינות, אותה הכלכלה למקורבים, את טשטוש הזהות, את שלטון הבג"צ והאליטות. המיחזור האינסופי הזה עטוף תמיד באותן סיסמאות שדופות על כך שתמיד תישאר ירושלים מאוחדת לנצח ושצה"ל ידע להסתדר בכל מצב.

בעת כתיבת שורות אלה, מתמודד צה"ל עם ירי מרגמות מעזה באמצעות טילים מתוחכמים הפוגעים בפגז במעופו... זו לא יבין זאת, טילים מונחים נגד פגזי מרגמה?! מדוע צה"ל אינו כובש ומחסל את אתרי השיגור? אך לאזרחי ישראל נראה הדבר טבעי. כשלחצו רבין, פרס וגם נתניהו את ידו של ראש הארגון לשחרור פלסטין (כולה) איבדה ישראל הרבה יותר משטח, ישראל איבדה את ההצדקה לקיומה הריבוני בארץ ישראל. באוסלו אבד לנו ממד הצדק. ההכרה בכך שהארץ שייכת לעם זו הפכה את ישראל למדינה קולוניאלית ואת משגרי הרקטות והקסאמים ללוחמי חופש. הערך היחיד שמאחוריו צה"ל עדיין יכול לפעול באופן לגיטימי הוא ערך ההגנה העצמית. שהרי זו ארצם... אתה עצמך הכרת בכך... הם אולי לא שמעו על אמנת ז'נבה, הם יורים על יישובים אזרחיים, אבל אחרי ככלות הכול, הישראלים הם אלו היושבים על אדמת ה"פלסטינים". אתה הוא זה הדורך לו על הבוהן ומסרב לרדת. אתה הגדול והחזק, ובכך כדי להוסיף ולהסתתר מאחורי ערך ההגנה העצמית עליך לעשות שימוש "מידתי" ביכולתך הטכנולוגית.

נוצר מצב מטורלל לחלוטין. ככל שיכולתה הטכנולוגית של ישראל גוברת, עובר החמאס לשימוש בנשק פרימיטיבי יותר שלטכנולוגיה

הישראלית אין לו מענה. תחילה הייתה הרקטה, ומשנמצא הפתרון הטכנולוגי הגאוני, עבר החמאס לשיגור פגזי מרגמה, מששודרגה המערכת המדהימה ליירוט פגזים, עבר החמאס לעפיפוני תבערה. לעפיפונים עוד לא נמצא פתרון משביע רצון אך אל דאגה – הראש היהודי כבר ימצא פתרון טכנולוגי גם לעפיפונים, לבלונים ולך תדע – ליונים המתפוצצות או לפרפרי הרעל.

הדיון שהחל בביתי ונקטע בליל הירצחו של ראש הממשלה, הפך לבירור ולחיפוש דרך עמוק ומתמשך. מה בעצם אנחנו רוצים? אם הליכוד והמפד"ל לא מסוגלים להציב חלופה לדרך אוסלו, מדוע אנו חושבים שלנו יש אלטרנטיבה כזו? ואם (כפי שהודה לבסוף אדריכל אוסלו, ד"ר רון פונדק) מה שהביא עלינו את הסכמי אוסלו ושמיניע את התהליכים בישראל הוא שאלת זהותה של המדינה, האם יש לנו מה להציע בעניין זה? משהו שלא קיים בפוליטיקה הישראלית?

מפלגות דתיות כבר יש לנו די והותר. אנחנו לא רוצים מדינה דתית. אבל מה אנחנו כן רוצים? ואם אנחנו מבינים שהחזית רחבה הרבה יותר משמירת הארץ והביטחון בלבד, אם אנחנו מבינים שקו פרשת המים אינו עובר בין ימין לשמאל או בין דתיים לחילוניים, אלא יורד לעומק משמעותי יותר, אם אנחנו מבינים שנדרשת תשובה כוללת מתוך עולם מושגים חדש – אז אנחנו מדברים בעצם על הנהגה כוללת עם חזון חדש לדתיים ולחילוניים כאחד – לא פחות מזה! הנהגה שלאור החזון החדש תציע פתרונות לקיום הישראלי המודרני בכל התחומים – בכלכלה, בחינוך, בדיור, בזכויות האזרח, ולא רק בענייני ימין-שמאל קלאסיים כמו ביטחון, ערבים וכדומה.

בניגוד לכל חוקי הטבע הפוליטיים, קיפלתי את אט את דגלי תנועת זו ארצנו המוצלחת והססגונית, ובמקום למהר ולפרוט את האשראי הציבורי למעות הון פוליטי באחת ממפלגות הימין ששיחרו לפתחי הקמתי יחד עם מוטי קרפל וחברים נוספים את תנועת מנהיגות יהודית.

מוטי החל לערוך ולהפיץ את עלון התנועה לכתחילה. בראש כל

עמוד נכתבה המטרה:

למנהיגות יהודית – למועמד אמוני לראשות הממשלה

אט אט החלו התחושות להתגבש לכלל משנה סדורה. התהליך המרתק הזה לא היה יכול להתחולל ביום אחד – נדרשו לכך למעלה מעשרים שנה. הבישול האיטי הזה לא היה יכול לנבוע מן האקדמיה או מעולם הישיבות – הוא היה חייב להתחולל מתוך חיכוך במציאות הפוליטית, תחילה כתנועה רעיונית המתגבשת ומפלסת את דרכה – תנועת מנהיגות יהודית – ובהמשך מתוך התחככות ודיאלקטיקה פנימית במפלגת השלטון. כשנבחרתי לכנסת, נחשף הציבור באחת לתפיסה קוהרנטית חדשה ומפתיעה שהתבשלה מאחורי הקלעים במשך שנים ארוכות. אבל רק כשפרשנו מן הליכוד והתייצבנו כמפלגה עצמאית, מפלגת זהות, מול הציבור הרחב, בשל התהליך לניסוח שיתופי של מצע וחזון רחב יריעה. חזון מדינת החירות היהודית בתקופתנו המודרנית קרם עור וגידים וירד לקרקע המציאות הפוליטית.

כבר מתחילת הדרך היה לנו ברור שהאתגר העומד לפתחנו הוא אתגר משולב, אינטלקטואלי ומנהיגותי. ידענו שגם אם נבנה את המצע המושלם ביותר, התודעה הימנית או הדתית הקלאסית לא תהיה מסוגלת לאמץ וליישם אותו. חשוב היה לנו לייצר תודעת הנהגה אמונית, כלומר הנהגה שאינה נובעת מתוך הציר הידוע של מחלוקת הימין והשמאל, גם לא הנהגה הנובעת מתוך הדתיות לבדה, אלא הנהגה המגיעה מתוך תודעה לאומית יהודית כוללת, רלוונטית ורחבת היקף. היינו צריכים לבנות גם אידאולוגיה חדשה וגם מנהיגות חדשה – לבנות מנהיגות יהודית.

מהלך פוליטי ראשון

חוק הבחירה הישירה שנכנס לתוקפו בבחירות 1996 נראה לנו כהזדמנות פז לקדם את הרעיון. החוק הפריד בין הבחירה למפלגה לבחירה לראשות הממשלה. הנה, יכולים אנו להריץ מועמד לראשות הממשלה (כל שנדרש הוא לגייס למענו 50,000 חתימות) גם אם אינו

עומד בראש מפלגה כל שהיא. ממש חוק התפור על פי מידותינו ופוטרו אותנו מכל הביצה הפוליטית הטובענית.

התחלנו לחזור במרץ אחר דמויות מפתח שהאמנו כי הן מייצגות את השילוב הנדרש בין האמונה והזהות היהודית ליכולת נטילת האחריות הכוללת להנהגת ישראל. קיוונו שנמצא את המנהיגים שיואילו ויעמיסו על שכמם את כובד האחריות ויציגו את מועמדותם לראשות הממשלה – ואנו כבר נעשה עבורם את כל העבודה.

ביקשנו מחנן פורת ז"ל ומנועם ארנון יבל"א, ביקשנו מהרב מוטי אלון (שאו שמו עוד הלך לפניו) מיוסף מנדלביץ' ומאישים נוספים – סולתה ושמנה של הציונות הדתית התייחסה אלינו בחביבות רבה אך כולם דחו את הרעיון בחיך.

לא הבנו אז עד כמה רחוקים רסיסי האידיאולוגיה הסרוגה מן היכולת להתחבר אל המציאות, עד כמה חסר הציבור הזה תודעת הנהגה בסיסית הקיימת בשמאל ובליכוד – עד כמה מתייחס הוא אל דגליו שלו בחוסר אמון. אין די בנאמנות לארץ ישראל כדי להנהיג מדינה, נדרשים עקרונות שמהם נגזרים קווי מדיניות לכל תחומי החיים – בכלכלה, בחינוך, בביטחון. בהמשך הדרך נמצאו לנו יסודות אלה עם פיתוח עקרון החירות הנובע מתוך זהותנו היהודית ויישומו בכל מרחבי הקיום הלאומי. למבקשים את כל התורה כולה על רגל אחת אני אומר כיום, "אנחנו רוצים את כל הארץ (והזהות) – אבל כמה שפחות מדינה." 20 שנה נדרשו להבשלת המשפט הזה. החיבור הקוהרנטי שבין זהות לאומית מוצקה וברורה לחירות אישית מלאה וחסרת פשרות – הוא בשורתה של מפלגת זהות.

הדמויות המכובדות שבתמימותנו דימינו לחשוב שהן מצוידות באידאולוגיה רלוונטית ובתודעת הנהגה חשו אז כי זו, אינה בנמצא וסירבו בנימוס לכל תחנונינו.

היינו על סף ייאוש. לחזור ולהפגין כל הזמן 'נגד' – לא היה טעם, לקפוץ אל הפוליטיקה חסרת הכוון הקיימת – גם כן לא; ולרעיונותינו לא נמצאו מנהיגים פוליטיים.

בתמימות ילדותית ממש שכנענו את עצמנו שאין לנו מנהיגים כי המנהיגים לא חשים שיש ציבור מאחוריהם. זה היה די טיפשי בעצם,

שהרי מבחנו של מנהיג אמיתי הוא ביכולתו להתעלם בדיוק מהשיקול הזה. אבל כל כך רצינו להאמין שהמנהיגות שאותה אנו מחפשים נמצאת ותופיע אם רק נייצר לה את התנאים המתאימים, את הציבור המלוכד הממתין לפקודתה. החלטנו לבצע מהלך שאותו כינינו "מפקד הציבור האמוני".

פתחנו במבצע התפקדות שבו כל מתפקד יוכל להצביע בפריימריז עבור מועמד הציבור האמוני לתפקיד ראש הממשלה. ודאי נמצא איזה מנהיג צנוע שרק ממתין לראות כי אכן יש ציבור מאחוריו – כשנפקוד אלפים כבר יימצאו המועמדים.

כ-20,000 איש התפקדו במסגרת המבצע ושילמו דמי התפקדות בגובה 20 שקל (שבקושי כיסו את הוצאות המהלך). ואולם למרות כל המאמצים לא נמצא מנהיג אמוני לרוץ לתפקיד ראש הממשלה. או אז הבנו שאיש לא יעשה את העבודה במקומנו. כל הדיבורים על מנהיגות אמונית שווים כקליפת השום אם הם נשארים במישור התיאורטי בלבד. או שאחד מאיתנו יקבל על עצמו את התפקיד או שסיימנו את תפקידנו הציבורי.

כפי שמבצע 'מכפיל' יצא לדרך רק כשהבנו שאין לנו מנהיגים אחרים מלבדנו, כך עכשיו ברור היה שאם ברצוננו לייצר מנהיגות אלטרנטיבית לעם ישראל עלינו להעמידה בכוחות עצמנו.

בוא, תנהיג את הליכוד...

נפגשנו בנמל התעופה – מקום מושלם בין קרני שומרון לתל אביב. אל יוסף דוריאל נלווה מייסד וותיק נוסף בליכוד, אלחנן לבנוני. ניסיתי לתהות על קנקנם. שניהם נראו ערכיים מאוד, חריפים וממוקדים. לשניהם עבר מפואר מאז הקמת המדינה – אך האם יש להם משהו לחדש לי?

לעיתים מתקשר אליי אדם זקן המבקש לחדש באמצעותי את ימיו כקדם, האם זהו סיפורם של שני הג'נטלמנים הדורי הפנים שלפניי? אלא שהשניים לא ביקשו דבר לעצמם. "הוכחת כי ביכולתך להנהיג ציבור, פתח דוריאל ואמר, "אם אתה

מסוגל להוציא מאה אלף איש לרחובות, מדוע שלא תפקוד אותם לליכוד, תיבחר לראשות התנועה ותנהיג את המדינה?" ההצעה נחתה עליו כרעם ביום בהיר. הימים היו ימי ממשלתו קצרת הימים של אהוד ברק (1999) נתניהו פנה לעשות לביתו, שרון התיישב על כיסאו כמחליף זמני בראשות הליכוד והתנועה נתפשה כאנייה ללא קברניט.

בעיניי היה הליכוד מפלגה רופסת וחסרת עמוד שדרה. כזכור, כבר הוצעה לי מיד לאחר ההפגנות הגדולות הצעה מפתה (שכללה תקציב נכבד) לחבור לליכוד ודחיתי אותה על הסף. המפלגה שהחריבה ומסרה חלקי מולדת יותר מכל מפלגה אחרת לא ממש שיקפה את עמדותיי. בשלוש שנות שלטון נתניהו אימצה המפלגה את ערפאת והסכמי אוסלו לחיקה – מה לי ולרעיונותיי במפלגה מעין זו?

דוריאל ולבנוני חשו מיאוס דומה. "הליכוד הוא מפלגת שלטון לאומית", טענו, "יסודות התנועה חיוביים, אפשר לשנותה ולהנהיג באמצעותה את מדינת ישראל לכיוון שאותו אתה מבקש". משהו בתוכי התקשה לקבל זאת; ובכל זאת, לאחר כשלוש שנים של חיפוש נתיב התקדמות, חשתי כאילו הושלך אליי חבל מלמעלה. "אתייעץ עם חבריי ואשיבכם דבר", עניתי לשניים, "אבל דבר אחד חייב להיות ברור כבר מעתה, לעולם לא אשנה דבר מעקרונותיי." "לכן אנו פונים אליך", ענו השניים בחיוך. נפרדנו בלחיצת יד.

המפקד הגדול

כשכינסתי את חבריי הקרובים, הגרעין שעמו הקמתי את זו ארצנו – ניצה כהנא, רונית שרקי, שמואל סקט, מיכאל פואה, מוטי קרפל וחברים נוספים – התפלאתי כמה מובן מאליו היה המהלך בעיניהם. התקשיתי להאמין שאנשי זו ארצנו יאותו להתפקד לליכוד ולא לאחת ממפלגות הימין הקטנות. החלטנו לערוך ניסוי. הסברנו את הכוונה לכמה עשרות פעילים ובתוך ימים ספורים כולם התפקדו. כך החל הרומן שלי עם הליכוד.

בתוך זמן קצר התפקדו כאלפיים מאנשי זו ארצנו לליכוד במטרה

מוצהרת להפוך אותי לראש התנועה. כל שהיינו צריכים לעשות הוא לספר על כך בעלון לכתחילה, לשלוח טפסי התפקדות ומעטפות החזר ולאסוף מתיבת הדואר שלי את טפסי ההתפקדות המלאים.

כאלף מתפקדים נוספים פקדנו בזמן קצר בהרצאות ובחוגי בית והיה נראה שאם קצב ההתפקדות יימשך, בתוך זמן לא רב רוב חברי הליכוד יהיו מתפקדי זו ארצנו/מנהיגות יהודית.

בדרך הטבע המהלך עורר התנגדות רבה גם במפד"ל וגם בליכוד. במפד"ל, בשל החשש לאובדן ציבור החברים הטבעי שלהם, ובליכוד, בשל החשש לאובדן המנהיגות הטבעית שלהם.

אבל אנו המשכנו בדרכנו, ומשהחלטנו על הדרך, לא סטינו ממנה. כשהגעתי מפעם לפעם למצודת זאב כדי להפקיד טפסים, גיליתי פעילים שונים מאוד ממייסדי התנועה שפנו אליי לראשונה. מבטי העסקנים ננעצו בתדהמה בשקיות הטפסים התפוחות במין שילוב של השתאות, כעס והערצה: מה פתאום מפקד עכשיו? יש בחירות? אלא שאז פסק לפתע זרם המתפקדים והפך לטפטוף. התברר שהגרעין הקשה הקטן של זו ארצנו נוצק מחומרים אחרים ואינו סובל מסינדרום חרדת ההנהגה, אך לא כן שאר מעגלי הציונות הדתית. בלית ברירה נכנסתי אל הטנדר הישן ובכל ערב נסעתי ליישוב אחר ביש"ע כדי לשכנע את הציבור להתפקד.

המשימה הפכה קשה יותר ויותר. הדרכים הליליות היו מסוכנות מאוד; באחת הפעמים הגעתי ליישוב בדרום הר חברון כשאני מתמרן ומדלג בין צמיגים בוערים למחסומי אבנים. כשהגעתי למועדון היישוב, איש לא המתין לי: מי שאמור היה לארגן את המפגש, פשוט שכח. כשהמפגשים התקיימו בכל זאת, חזרו שוב ושוב אותן שאלות: למה ליכוד? למה לא מפד"ל? רבני המפד"ל הערימו טענות סרק, מוסריות כביכול, אבל אט אט שכנעתי ציבור שלם כי המגרש של הליכוד הוא מגרש ראוי ומספר המתפקדים הוסיף לגדול.

זו לא הייתה התפקדות רגילה של ציבור מקורבים לפוליטיקאי המבקש לקדם עצמו במפלגת השלטון. זו הייתה התפקדות לקידום רעיון אידאולוגי. התפקדות מצד ציבור שגם אצלו צריך היה לחול מהפך באופן שבו הוא תופש את עצמו – ממפגין נצחי למי שלוקח

אחריות ומציע את מנהיגותו.

הצורך הזה, לקדם את האידאולוגיה האמונית בעולם הפוליטי ובמקביל לייצר תודעת הנהגה בקרב הציבור האמוני שאותו העליתי למגרש הנהגה הלאומי חייב אותי להתמודד מיד להנהגת התנועה. אילולא האידאולוגיה המוצהרת הייתי יכול לפעול אחרת. הייתי יכול להיפגש עם ראש התנועה, לשכנעו (כמקובל) בנאמנותי אליו, להעמיד לרשותו את הכוח הפוליטי הרענן שהצטרף למפלגה ולהתקדם חיש קל בשיתוף פעולה עם מנגנון התנועה לעמדות מפתח מרכזיות. אך לי לא הייתה הפריווילגיה להתקדם ככל פוליטיקאי, להיאחז בשולי גלימתו של מנהיג התנועה, לרכוש את אמונו ולהמתין לשעת כושר כדי לרשת אותו. חשתי (ובדיעבד לא הבנתי עד כמה צדקתי) שאם לא אתמודד על ראשות הליכוד בכל הזדמנות, תישכח במהרה סיבת ההתפקדות והציבור האמוני שהצטרף לליכוד יהפוך לעוד מגזר בתנועה. במקום לאוונגרד המבקש להנהיג את הליכוד והמדינה, יעשו המתפקדים החדשים למעין מפד"ל פנימית בתוך התנועה, בדיוק כפי שהורגלו וחונכו מימים ימימה. ניסיתי לשנות את הדנ"א של התודעה הסרוגה – אך נכשלתי.¹⁷

שיבת המרכז הראשונה – מאי 2002

אני שונא סיגריות, אבל כבר במבואה להיכל התרבות בתל אביב הבנתי שאצטרך להתרגל. המרכז החדש טרם נבחר כך שלמעשה הכניסה

מ"ז. לאורך שנות חברותי בליכוד פקדתי במסגרת חטיבת מנהיגות יהודית בליכוד למעלה מ-20,000 חברים! כוח כזה היה יכול להצמיח בקלות יו"ר למפלגת השלטון. בסקר שערך הליכוד ודווח בעיתון הארץ התברר כי אחוזי ההצבעה לליכוד לא היו משתנים אילו עמדתי בראשו במקום בנימין נתניהו. המשמעות הייתה שבמאמץ אדיר הגשנו לציבור הסרוג את הנהגת המדינה על מגש של כסף, אך לא היו לו כלים תודעתיים מתאימים לקבל את האחריות ולהיעשות ממפגין למנהיג.

לכאן הייתה אסורה עליי, אך הנושא שעל הפרק – התנגדות הליכוד להקמת מדינה פלסטינית – היה חשוב מכדי שארשה לעצמי להישאר בחוץ. נתן אנגלסמן, חבר מרכז ותיק מהיישוב שילה, פגש אותי בפניה צדדית, העביר אליי מעבר לגדר את כרטיס חבר המרכז שלו ואני התגנבתי לבניין בזהות שאולה.

פילסתי את דרכי בענני העשן, משכנע את כל מי שהיה מוכן להקשיב בסכנה שבמדינה "פלסטינית" לגורל המדינה והתנועה. לקראת הדיון וההצבעה עליתי אל קומת היציע עם מצלמה קטנה ומצאתי עצמי בודד, משקיף מלמעלה על הדיון.

עיקר המאבק התנהל בין נתניהו לשרון. שרון ביקש למנוע את קבלת ההחלטה – וטעמיו עמו. נתניהו צידד בהחלטה וראה בנושא מקפצה לבניית מנהיגותו המתחדשת בליכוד.

בנאום חוצב להבות הסביר נתניהו מדוע המרכז חייב לקבל החלטה השוללת מכל וכל הקמתה של מדינה פלסטינית.²² את הליכודניקים לא צריך לשכנע הרבה. בדרך כלל דעותיהם ימניות, ומשנמצאה להם מנהיגות ללכת אחריה, הם יושוו להביא את דעתם לידי ביטוי.

"מי בעד ההחלטה האומרת כי הליכוד שולל מכול וכול הקמת מדינה פלסטינית, נא להרים יד" – הרעים יו"ר המרכז בקולו. באותו רגע חשתי את משק כנפי ההיסטוריה הקרב אליי. הנה הגוף הסוכרני של מפלגת השלטון עומד לקבל החלטה המחייבת את המפלגה להתנגד לכל ריבונות זרה בארצנו. דומה היה שכל הוויכוחים שהיו לי עם נאמני הארץ, אנשי מפלגות הימין הקטנות והדתיים, יוכרעו עכשיו לנצח – האם ניתן בכלל להשוות החלטה המתקבלת במקום הזה להחלטה המתקבלת במרכז המפד"ל? או האיחוד הלאומי?

מ"ח. למותר לציין שזמן לא רב קודם לכן, בעת כהונתו כראש ממשלה, הכיר נתניהו בהסכמי אוסלו ולמעשה סלל את הדרך להקמתה של מדינה שכזו. בהמשך דרכו, בנאום בר-אילן (יוני 2009), הכיר נתניהו רשמית בקיומו של עם פלסטיני, בזכותו על לב הארץ ובהקמת מדינה משלו בלב ארץ ישראל. בעת כתיבת שורות אלו (מאי 2018) אישר שוב מקורבו צחי הנגבי את מחויבותו של נתניהו לנאום הזה.

הרמתי את המצלמה והתכוננתי – אלפי חברי מרכז הרימו את ידם בהצבעה נלהבת פה אחד – למעט אחד: אריאל שרון.
 "אני מכבד את ההחלטה", אמר שרון, "אבל אני אעשה מה שטוב למדינה", וירד מהבימה.
 יצאתי מהאולם בהתרוממות רוח. סירחון הסיגריות היה לי כבוש משכר. לא הבנתי אז עד כמה מתעתע היה המחזה שבו צפיתי. שלוש שנים אחר כך הודיע שרון על תוכנית ההתנתקות. לא רק מרכז המפלגה התנגד לחורבן אלא כל מתפקדי המפלגה. ובמשאל שנעשה על דעתו של שרון, הצביעו נגדה.

"פייגלין יהיה שר ואתה שגריר בושינגטון"

לקראת הבחירות לכנסת השש עשרה (ינואר 2003) נחתה על מפתני הצעה פוליטית מדהימה. הימים היו ימי הפריימריז לראשות הליכוד וזו הייתה ההתמודדות הראשונה שלי לראשות התנועה. על תפקיד יושב הראש התמודדו בנימין נתניהו – שחזר לצורך כך מגלותו לאחר כישלונו בבחירות 99', אריאל שרון – שישב על כס ראש התנועה כממלא מקום זמני, ואני. שמואל סקט, שהה אז בארה"ב, גייס כספים לקראת התמודדותי והיה מעורה מאוד בקרב הקהילה הימנית/אורתודוקסית בניו-יורק, שהייתה מקורבת מאוד לנתניהו.
 עד לפריימריז, נחשב אריאל שרון לממלא מקום, מחליף זמני של "הדבר האמיתי" – כלומר של בנימין נתניהו, שיתפנה מעסקיו, ישוב אלינו מאמריקה וישיב לליכוד את שלטונו. איש לא נתן לשרון סיכוי. ואז, באופן שלא הצלחתי למצוא לו הסבר, החל הגלגל להתהפך. לפתע התחלתי לראות ליכודניקים עם דבקיות 'שרון' על דש בגדיהם.^{מ"ט} אט אט החלו הסקרים נוטים חסד לשרון, והסבא הזקן,

מ"ט. השינוי הזה העסיק אותנו עוד זמן רב אחר כך. הייתה זו הפעם הראשונה שבה ראיתי בעיניי כיצד יוצאת הרוח ממפרשיו של מנהיג אחד ומנפחת את מפרשיו של מנהיג אחר. מאוד עניין אותי מאוד להבין מדוע התרחש הדבר. פרשנים ניסו לתלות זאת בכך ששרון תמך בהקמת מדינה

שרק חימם את הכיסא לצעיר המבריק, שב והיה ללוחם האגדי ולמנהיג הנחוש.

"אני יודע בדיוק מה תהיה התשובה שלך," נשמע קולו של שמואל מעבר לקו הבין-יבשתי, "אבל אני חייב להעביר לך את המסר הזה." יכולתי לשמוע את אי הנוחות בקולו של שמואל מהדברים שהוא עמד להשמיע לי.

"התקשר אליי האיש מס' אחד של ביבי בניו-יורק, אתה מכיר אותו, קוראים לו...."

"כן," אמרתי.

"הוא התקשר עם מסר מביבי."

"אוקי..."

"ביבי אמר לו להעביר לך, שאם אתה מוריד עכשיו את המועמדות וקורא לאנשים שלך לתמוך בו, תקבל תפקיד של שר בממשלה ואני אקבל תפקיד של שגריר בווישינגטון." שמואל שתק ואז המשיך, "אני יודע בדיוק מה תהיה התשובה שלך, אבל תדע שזה מה שהוא אמר." שאלתי את שמואל אם נראה לו שהאיש דיבר אמת או בדה דברים מליבו. שמואל היה משוכנע בכנותו. מדובר היה באדם בעל תואר דוקטור, דמות ציבורית מוכרת וידועה, אדם שאכן ידוע בקשריו ההדוקים עם נתניהו.

מובן שסירבתי. לקחת את כל האנרגיות הטרויות שפקדתי לתנועה

"פלסטינית," אך הטיעון היה מופרך; הליכודניקים אמורים היו להעניש את שרון על כך שצפצף על החלטת המרכז ששללה הקמת מדינה כזו. לבסוף הגעתי למסקנה, שבה אני ממשיך ואוחז עד היום, שהגורם המרכזי בעלייתם ובירידתם של מנהיגים מעל בימת ההיסטוריה הוא בורא עולם לבדו. יועצים אסטרטגיים, כספים גדולים, פעילים מסורים וכדומה, כולם חשובים וכבודם במקומם מונח. אבל "ממליך מלכים ולו המלוכה." בכל הנוגע לגורלו של הציבור — וכמובן גם בבחירת מנהיגיו — מרחב הבחירה החופשית מצומצם הרבה יותר מבחירתו החופשית של היחיד.

לצורך המהפכה האמונית ולהעמידן לרשות האיש שהתחבק עם ערפאת היה גזר דין מוות למהפכה שאותה בישרנו. אולם בדיעבד התברר שגם אם הייתי מסכים, הדבר לא היה עוזר לנתניהו משום ששרון גבר עליו בפער גדול מאוד.

"תשכנע אותי שמבחינה מוסרית זה בסדר להתפקד למפלגה שהחריבה יותר יישובים וגירשה יותר יהודים ומסרה יותר חלקי מולדת מכל מפלגה אחרת," אמר לי משתתף באחד מאין-ספור חוגי הבית שאליהם הייתי רץ בכל לילה כדי לפקוד אנשים לליכוד.

"זה באמת לא מוסרי להצטרף למפלגה כזו ולתת לה את כוחך, עניתי, "הצידוק היחיד לעלות על הרכבת המסוכנת הזו ולקרוא לאנשים נוספים לעשות זאת הוא כדי להגיע במהירות האפשרית אל הגאי הקטר ולשנות את כיוונה. כל סיבה אחרת," הוספתי, "למשל, לסדר לנוסעים תנאים טובים יותר, היא באמת בלתי מוסרית, כי גם אם הרווחת משהו טקטי, אסטרטגית לא תשנה דבר ובכוחך הרכבת תמשיך לדהור ולהזיק.

"לכן, במקום להתמקד רק בהתמודדות לכנסת ככל מועמד אחר, אני מקפיד להתמודד מן הרגע הראשון גם לכנסת וגם לראשות התנועה, שתי התמודדויות שבדרך כלל סותרות זו את זו ומעכבות מאוד את התקדמותי הפוליטית. לא נכנסתי לליכוד כדי להשתמש בבעיה לצרכיי, ולמעשה להפוך לחלק ממנה. נכנסתי לליכוד כדי לתפוס בהגה ולהביא פתרון לבעיה."

מסלול ההתנגשות הזה מול ראשי הליכוד עלה במחיר פוליטי יקר. כל כלי התחבולה והרמייה האפשריים נשלפו מארגז הכלים, אך לי לא הייתה ברירה – הייתי צריך לעצב תודעת הנהגה בציבור האמוני ולא להפוך לעסקן מפד"לניקי רגיל בלב מפלגת השלטון.

עד מהרה גילה נתניהו שיש לו שותף אסטרטגי לניסיון למנוע את התקדמותי הפוליטית – בג"צ. באותם הימים נהנה בית המשפט העליון עדיין ממעמד של 'שומר סף'. גם בימין הבינו אז מעטים כי בית המשפט הוא אחד השחקנים במשחק הפוליטי ויעשה הכול כדי שהאיש שעצר את המדינה במאבק נגד הסכמי אוסלו לא ייכנס לכנסת. נתניהו הבין שכל טענה משפטית נגד התמודדותי, גם אם תידחה

בערכאות הראשונות, תתקבל לבסוף בבג"צ. כבר בהתמודדות הראשונה הניב שיתוף הפעולה האסטרטגי הזה פרי באושים. בהתמודדות הראשונה (2003) זכיתי ב-3.5 אחוז מהקולות בפריימריז לראשות התנועה, ובמקום ה-39 בפריימריז לרשימת הליכוד לכנסת.

השופט יעקב טירקל, ששימש אז יו"ר ועדת הבחירות, קבע כי בהרשעתי בהמרדה אין קלון, ולכן אני יכול להתמודד לכנסת למרות שטרם חלפו אז 7 שנים מתום ריצוי העונש על עבירת ההמרדה שבה הורשעתי, אך בית המשפט העליון פסל את מועמדותי בטיעון טכני לפיו הייתי חייב להודיע על הרשעתי ולבקש מראש את הכרעת בית המשפט בעניין זה.

במקרה אחר, לא טכני אלא מהותי, כשהגיע אל הכרעת הבג"צ עניינם של הח"כים והסיעות הערביות השוללות את זכות קיומה של ישראל כמדינה יהודית, בסתירה ברורה להוראת החוק האוסרת על מתמודדים כאלה לרוץ לכנסת, הפליג בית המשפט בחשיבות הזכות להתמודד, זכות הגוברת על כל שיקול אחר, ויצא מגדרו כדי לאפשר אותה על אף החוק המפורש שאסר את התמודדותם.

נשיקה מפנינה

המחזה שנגלה לעיניי ביום הפריימריז בגני התערוכה בדצמבר 2005 היה כשל קרקס אינסופי. עשרות מועמדים הקימו דוכנים ועטו על חברי המרכז שהגיעו למקום כדי להשתתף בהצבעה. כל אמצעי החנופה והשכנוע היו כשרים. תחפושות, בלונים, מסכי ענק, חלוקת מזכרות, פותחני בקבוקים וספרוני תהילים, רמקולים רועשים, מסכים מרצדים, מתנפחים שונים ומשונים – רעש והמולה והמוני מלחכי פנכה האוחזים בשולי בגדו ומלווים את ממליך המלכים, חבר המרכז, בדרכו לחרוץ את גורל המועמדים.

רבים מחברי המרכז מיהרו לחלוף על פני הקרקס אל שערי הקלפיות, שם נבדקה זהותם בדרכם פנימה אל אולם הקלפיות. בשלב הבדיקה נוצר תור והדוחק היה רב. בדיוק שם, בנקודה שאי אפשר היה לחמוק ממנה, התייצבה בחינניות מועמדת ססגונית – דוגמנית הצמרת

פנינה רוזנבלום – והדביקה ברוחב לב נשיקה מצלצלת על לחיו של כל חבר מרכז שנכנס להצביע. כיאה לתנועה מסורתית המכבדת את הדת, חסכה פנינה את נשיקתה מחברי מרכז בעלי חזות דתית. חבר המרכז שמואל סקט, שממדיו לא הצטמצמו מאז ימי זו ארצנו העליזים, התקדם אט אט בתור הדחוק אל הקלפיות. כשראתה המועמדת רוזנבלום את זקנו ופאותיו, מיהרה ברוב טקט להפנות את נשיקתה אל חבר המרכז שאחריו בתור.

“מה איתי?” פנה שמואל לפנינה בקול רועם ונעלב.

“חשבתי שאתה דתי, נבוכה רוזנבלום.

”נו, אז מה? בגלל שאני דתי לא מגיע לי?”

פנינה התעשתה במהירות, הדביקה לשמואל נשיקה הגונה ודרישתו של חבר המרכז סקט באה על סיפוקה.

התנתקות

שר החקלאות, ישראל כ”ץ קיבל את מיכאל פואה ואותי במאור פנים. קשריו עם קבוצת מנהיגות יהודית בליכוד היו מבסיסי הכוח המרכזיים שלו.

במשאל מתפקדי הליכוד שאותו יזמנו, העביר שרון את ההחלטה האם להחריב את גוש קטיף להכרעת כלל מתפקדי הליכוד. שרון נחל תבוסה מוחצת, ולרגע נדמה היה שהצלחנו להציל את גוש קטיף. השדרן הפופולרי יאיר לפיד הזמין אותי לריאיון בתוכניתו השבועית. “איך אתה מרגיש כאיש שניצח את שרון?” שאל. לא חשבתי כמנצח ובאמת, כחלוף זמן קצר צפצף שרון, בגיבוי מערכת המשפט, על ההליך הדמוקרטי והמשיך במלוא הקיטור בהכנות לחורבן ולנסיגה.

“אתה חייב להצביע נגד ההתנתקות בממשלה, אמרתי לשר כ”ץ, אין מצב שהשר שאנחנו תומכים בו יצביע בעד הפשע הזה.”

“תראו, הסביר ישראל, אם אני מצביע נגד, אני חייב להתפטר מהממשלה [שרון איים ככל הנראה על שריו שמי שיתנגד לתוכנית ההתנתקות יפוטרו, כפי שאכן נהג בהמשך עם השרים רחבעם זאבי הי”ד ובני אלון ז”ל]. מהלך כזה יכול לעבוד רק אם נתניהו יוביל אותו,

כי אז יש מנהיגות אלטרנטיבית לשרון – אבל נתניהו יצביע בעד. אם אני מצביע לבד נגד ומתפטר, "המשיך, "ההתנתקות בכל מקרה תעבור, אבל לכם לא יהיה יותר אותי בממשלה כדי להמשיך ולעשות דברים טובים בשביל ההתיישבות."

במועקה גוברת והולכת נמשכה השיחה. מיכאל לא הרפה, הוא המשיך להעלות טיעונים נוספים – גם הוא וגם ישראל אינם מוותרים בקלות, כמו שני מתאבקים הם ניסו למצוא את הפרצה בהגנת היריב. "אתה יודע מה, "אמרתי לבסוף, "אתה כנראה צודק. להצבעה שלך 'נגד' לא תהיה השפעה מעשית והוא יעביר את ההתנתקות בממשלה בכל מקרה. אבל יש שלב שבו נגמר המרחב הפוליטי ומתחיל מרחב הלגיטימציה. אנחנו כבר נמצאים במקום הזה. אם תצביע נגד ותתפטר, אתה תערער את חומת הלגיטימיות של המהלך הנפשע והמזיק הזה. אתה תפיה עוד קצת רוח במפרשי ההתנגדות. הרי אם אתה נשאר בממשלה, אתה נושא באחריות משותפת לפשע הזה! אבל אם אתה מתפטר אתה צובע אותו בצבעים של קלון."

כ"ץ הצביע בעד ונשאר בממשלה.

שוב התברר כי הכוח הפוליטי הרב שצברנו טוב לקידום מהלכים טקטיים בלבד: לתאורת גדר במקום נצרך, לכביש עוקף, לגן ילדים – דברים חשובים שגם ממשלות השמאל ידעו לספק. כדי להביא לשינוי אסטרטגי אי אפשר להסתפק במושב בקרבת ההגה – צריך לאחוז בו. כשמיצינו את יכולותינו במגרש הפוליטי, שברנו את הראש איך לפעול נגד ההתנתקות בכלים חוץ-פרלמנטריים. הקמת זו ארצנו מחדש וקריאה למרי אזרחי משמעותם הייתה להגיש את ראשי במתנה למערכת המשפט ולבג"צ, שהיה שש להכניסני לסבב נוסף של האשמות בהמרדה, לעונש מאסר ולשבע שנות קלון עם סיומו, שבהן אהיה מנוע מלהתמודד לכנסת – כלומר משמעותה של החלטה כזו הייתה ויתור סופי על החתירה להנהגת המדינה באמצעות המערכת הפוליטית, תמורת מאבק שספק רב אם יצליח.

החלטתי שבמקום מאבק חזיתי, אמשוך את הציבור לרדת אל גוש קטיף ולטעת אוהלים בחצרות הבתים הקיימים. קיוויתי להגיע למסה קריטית שתמנע בגופה את הגירוש. לתדהמתי גיליתי שתושבי הגוש

אינם מתלהבים מהרעיון. החורבן הקרב לא חלחל אל תודעתם והם לא התלהבו מכך שיקלקלו להם את הדשא.

בצר לי נטעתי את אוהלי בחולות היישוב הצעיר שירת הים, ממש על חוף הים. במשך זמן מה אכן הצטרפו אלי תומכים רבים אך עיקר מי שבאו לגוש כולו היו בני נוער חסרי כיוון והנהגה ברורים.

את מלאכת המאבק ברחבי הארץ קיבל על עצמו פעיל צעיר של מנהיגות יהודית בשם שי מלכה, יחד עם חברו אריאל וינגרובר. הם הקימו ארגון בשם הבית הלאומי וארגנו פעילות שנועדה לחסום כבישים ולייצר התנגדות אזרחית נוסח זו ארצנו. הנהגת המתנחלים יצאה חוצץ נגד הפעילות הזו, שי ואריאל נעצרו לחודשים ארוכים, ומועצת יש"ע הובילה בכחש ציבור רחב מאוד למחאה חסרת פשר שהסתיימה בריכוז רבבות מפגינים בכפר מימון, מחוץ לגוש קטיף, והובלתם סחור סחור בתוך גדרותיו.

בדיוק כפי שקרה בסיני ובחבל ימית – גם בחבל עזה, גוש קטיף ובצפון השומרון פגע החורבן בזכות ממשלת הימין.

הציונות הדתית נכנסה למשבר עמוק. זעקות השבר והתפילות קורעות הלב של הנוער שרוכו בבתי הכנסת היו על האידאולוגיה שקרסה, עוד יותר מאשר על הבתים שקרסו. אך כפי שנמנעו הסרוגים מלהסיק את המסקנות הנכונות מהחורבן שהמית עליהם מנחם בגין בסיני בגיבוי המפד"ל, כך נמנעו מלהסיק את המסקנות מחורבן אריאל שרון בגיבוי המפד"ל בגוש קטיף ובהמשך מחורבן בנימין נתניהו (חברון/ גבעת האולפנה/ עמונה/ נתיב האבות) בגיבוי הבית היהודי.

הגשנו לציבור הזה את הנהגת המדינה על מגש של כסף – אילו רצה להנהיג את הליכוד ואת המדינה היה יכול לעשות זאת בקלות. אך הוא לא רצה. הכעס על הנהגה שאכזבה, על האידאולוגיה שנתגלתה כבלתי מחוברת למציאות, שילח את נוער הציונות הדתית לכל הכיוונים. חלקו עזב את הדת, חלקו התחרד, חלקו רץ לגבעות והפך מין חלוץ חרדי מרדן – אך הרוב שבו ומצאו עצמם לבסוף במוסדות החינוך הוותיקים של הציונות הדתית ומן הסתם עתידים לחוות שוב את אותה 'חוויה' – כמאמר סַנְטִיאָנָה, "מי שלא לומד מן ההיסטוריה, עתיד לחוותה שנית."

ההתנתקות חשפה למעשה את העובדה הפשוטה שהציונות הדתית אינה קיימת כאידאולוגיה רלוונטית למציאות וכתנועה המסוגלת לשמר את עצמה, להרים דגל ולהוביל אחריה את החברה הישראלית. בחולות גוש קטיף, וליתר דיוק, בין גדרות כפר מימון שבו כלאו מנהיגי יש"ע ורבניהם את הציבור הענק שביקש לבוא ולהגן בגופו על הגוש, התפוצצה אשליית הציונות הדתית והפכה לאבק כוכבים זוהר ואיכותי המפרה את החברה הישראלית כולה. התנועה הקיבוצית רוויית האידאולוגיה וההיחלצות להגשמה הובילה את החברה הישראלית ולבסוף התפרקה ומוסדותיה נפלו על הציבור הישראלי לנטל. כמו אותה תנועה הממשיכה להפרות את החברה הישראלית באיכויותיה, קמה הציונות הדתית בסערה אידאולוגית, הובילה להתיישבות חדשה ואיכותית, אך התפוצצה בגוש קטיף ומפרה את כל החברה הישראלית באיכויותיה. ההבדל המשמעותי בין שתי התנועות – הראשונה קיבלה אחריות וביקשה להנהיג את המדינה והשנייה מעולם לא ניסתה לחבר בין דרכה לבין נטילת אחריות וחתימה להנהגה.

האם צדק השר כ"ץ כשנשאר בממשלה? איך יודעים היכן עובר הקו שבו נגמרת הפוליטיקה ומתחילה הלגיטימציה? והרי גם אנו, כעבור תקופת 'ברוגז' מסוימת, שבנו ורקמנו בתוך הליכוד יחסים קורקטיים ואף בריתות פוליטיות עם השר כ"ץ ועם גורמים נוספים שהצביעו בעד הגירוש – עם מירי רגב, שהייתה דוברת צה"ל ודבררה את הזוועה, ואפילו עם בנימין נתניהו שהצביע בעד ההתנתקות כשהיה יכול למנוע אותה. אם כן, מה ההבדל בינינו לשר כ"ץ? הרי גם אנו לא שברנו את הכלים, גם אנחנו נשארו בליכוד ונתנו בדיעבד לגיטימציה למעשה הנפשע שלרוב חברינו לסיעה היה בו חלק?

התשובה היא ש"טומאה הותרה בציבור." פשע ציבורי, הופך "טהור." וכי מה נעשה? נחרים את כל השמאלנים בגלל אוסלו? את כל הליכודניקים בגלל ההתנתקות? נחרים את צה"ל? נחרים את המדינה? קודם לחורבן היינו במציאות שבה הפשע עוד לא נעשה ומי שמצטרף אליו מוציא עצמו מן הבאים בקהל, אולם כשהקהל כולו כבר

הצטרף – המחירים אותו מחירים את עצמו והופך לבלתי רלוונטי.
 שוב צפה ועלתה תשובתי לאותו מתנחל באותו חוג בית נידח
 שביקש ממני לשכנע אותו להתפקד לליכוד. הצידוק היחיד לפעולה
 במסגרת המפלגה היה ונותר האפשרות לתפוס את הגה הספינה.

“אני רוצה לשאול אתכם שאלה לפני שאנחנו מתחילים בהרצאה.”
 הקהל מולי היה מבוגר: בני שישים לערך, ותיקי מפלגת העבודה
 שהתאחדו במסגרת חוג שהם כינו “חוג הרביעי בנובמבר”. הימים היו
 ימי מבצע צוק איתן. טילים נפלו מדי פעם על ערי המרכז וראשי החוג
 החביבים הזמינו שני ח”כים – את נחמן שי ממפלגתם ואותי – למקום
 המפגש הקבוע שלהם בפתח תקווה, לדיון על המצב.

“תיזהרו ממנו, “הקדים ח”כ שי, “הוא מבלבל.”

“אתם מתכוונים לבקש סליחה?” פתחתי בשאלה.

“על מה אנחנו צריכים לבקש סליחה?” הם שאלו.

“מה זאת אומרת על מה לבקש סליחה?” חזרתי, “אתם הרי חוג
 הרביעי בנובמבר. חוג לזכר יצחק רבין. כלומר אתם כולכם תמכתם בו.
 יש כאן מישהו שלא תמך בהסכם אוסלו? מישהו שהתנגד להתנתקות?
 שירים יד בבקשה.”

“נו? לא שמתם לב שמהמקומות שדחקתם את עם ישראל לצאת

מהם יורים עלינו עכשיו טילים? לא מגיעה לנו התנצלות קטנה?”

הפיות נפערו בתדהמה. מעולם לא הופנתה אליהם דרישה כזו.

“אמרת לכם שהוא מסוכן, “אמר נחמן שי.

התנצלות לא קיבלתי באותו ערב.

3.5, 12.4, 23.4 – חותרים להנהגה

“אני דורש להחזיר מיד את המשקיפים שלי לאתר ספירת הקולות,“
 דרש מיכאל מהשופט מנחם נאמן, יו”ר ועדת הבחירות שנחפז לפגישה
 עם נתניהו. היו אלה הפריימריז לקראת הבחירות לכנסת העשרים. היה
 ברור כשמש שפתקי ההצבעה שלי אינם נספרים באמת כשהמשקיפים

אינם במקום. אולם הלחץ מכיוון נתניהו פעל את פעולתו ו'ספירת' הקולות הסתיימה ללא משקיפים.

מראשית דרכי חברו כל מנגנוני התנועה כדי למנוע את התקדמותי. בחדר המחשב הערימו קשיים בקליטת טופסי ההתפקדות, ראשי הסניפים – בהוראת נתניהו – מנעו ממני להופיע ולדבר עם חברי התנועה הוותיקים, בעת הבחירות הפנימיות נמנע ממני להציב משקיפים בקלפיות ומשעתרתי לבית הדין בשל זיופים אינסופיים – זכיתי לעיתים נדירות לסעד משפטי משופט יוצא דופן בהגנותו. ובכל זאת, ההתעקשות נתנה את פירותיה. רוב חברי הליכוד התרגלו לעוף המוזר שהצטרף אליהם. חלקם אף חלקו עמי בריתות פוליטיות. כולם לטשו עיניים לדיל עם קבוצת מנהיגות יהודית הגדולה והאמינה. כולם הגזימו בתיאור כוחם ורובם ביום הבחירות רימו כמקובל.

כותרת ראשית במעריב, כ' בכסלו תשס"ו, 21.12.2005

אט אט פילסתי את דרכי אל קדמת הנהגת הליכוד. בדצמבר 2005 התמודדתי לראשונה על תפקיד יו"ר הליכוד והגעתי למקום השלישי עם 12.4 אחוז מקולות המצביעים (אחרי בנימין נתניהו וסילבן שלום). על אף הכרעת השופט טירקל שאין קלון בהרשעתי בהמרדה, נערך נתניהו באמצעות מקורביו למאבק משפטי

כדי למנוע ממני התמודדות מקבילה בפריימריז לרשימת הליכוד לכנסת. היה ברור שאם העתירות נגדי יידחו יוגש ערעור על ידי שלוחיו של נתניהו והעתירות תגענה עד להכרעת בג"צ שכמובן יצטרף לנתניהו נגדי.

על אף ההחלטה השיפוטית הברורה שעמדה לצידי, החלטתי שלא להשליך יחסי על בית המשפט העליון. ויתרתי על התמודדות לכנסת השבע-עשרה ודחיתי את התמודדותי לכנסת הבאה, כששאלת הקלון לא תעמוד כלל על הפרק.

באוגוסט 2007 התמודדתי שנית על ראשות הליכוד (מול בנימין נתניהו ודני דנון). מקורבי נתניהו ניסו למנוע את התמודדותי בעתירות שונות ומשונות לבית הדין של התנועה אך העתירות נדחו. בסיום ההתמודדות הגעתי למקום השני עם 23.4 אחוז מקולות המתמודדים. בפריימריז לרשימת התנועה לכנסת השמונה עשרה (פברואר 2009) הצלחתי, למרות כל מאמצי נתניהו, להגיע למקום ה-20 ברשימת הליכוד, עם 25.3 אחוז מקולות המצביעים. נדמה היה כי מקומי בכנסת מובטח, תקופת הקלון (שלא היה) חלפה ואיננה, ודומה היה כי הפעם דרכי לכנסת סלולה. אך נתניהו לא אמר נואש.

הדלקת נרות חנוכה אצל דוד נתנאל בחיפה

"אתה לא מתעניין לדעת מה ההחלטה?", שאל הדוד נתנאל. זה עתה סיימנו את הדלקת נרות החנוכה בביתם של נתנאל ותהילה ואני לעסתי סופגניות בשקיקה.

במפגשים המשפחתיים אנחנו מתרחקים מפוליטיקה. דודי נתנאל וזוהר חלקו השקפת עולם חילונית ושמאלנית מאוד. אבא ברח ממחלוקות כמו מאש והשתדל שלא להכניס אל המפגשים הנדירים למדי את ענייני בנו שבחדשות. אבל הטלוויזיה הייתה פתוחה ברקע והשדרנית הודיעה שבית המשפט הגבוה לצדק יודיע בכל רגע על

החלטתו שתקבע אם פייגלין יכהן כחבר כנסת בכנסת הבאה.
נתנאל שמע בחצי אוזן את ההודעה, הביט בי בפליאה ולא הבין כיצד
איני מתעניין כלל במסך.
"החלטתם ידועה מראש," אמרתי מתוך הסופגניות.

מיד לאחר הפריימריז שלח נתניהו את עושה דברו אופיר אקוניס
להגיש (באמצעות עו"ד יעקב נאמן) עתירה לבית הדין של התנועה.
בלוליינות שלא תיאמן, ובלוליינות שלא תיאמן טען כי המקום שבו
זכיתי נועד לנציגי המחוזות (מה שהיה שקר מוחלט), ובשל כך יש
לדחוק אותי אל המקום ה-36.

מי שנכנס במקומי למקום ה-20 היה ח"כ תושב גוש עציון, שהצטרף
לקדימה (שהקים שרון בעקבות ההתנתקות), פרש ממנה והצטרף עתה
לליכוד. משום מה חפץ נתניהו מאוד ביקרו. שמו היה זאב אלקין.
אפילו הכתבים הפוליטיים, שמעולם לא אהדו אותי, דיווחו כי ברור
שאיילולא היה זה פייגלין, לא היו העתירה וההחלטה המוזרה באות
לעולם. זעם רב כוון אל נתניהו מכל קצות הקשת הפוליטית, ודומה
היה כי ההחלטה תפגע בכוחו של הליכוד בבחירות הכלליות. לכולם
היה ברור שאערער על ההחלטה בבג"צ. עוד באותו ערב הוזמנתי
לשבת לצד ינון מגל, שפתח בידיעה זאת את מהדורת מבט באותו ערב.
"אין לי שום כוונה לפנות לבג"צ," הודעתי לצופים המופתעים,
"בג"צ הוא חלק מהבעיה לא חלק מהפתרון, אני רוצה להיות ח"כ
מכוחו של הציבור לא מכוחו של בג"צ."

זו לא הייתה החלטה פשוטה. לכאורה היה מדובר בתיק משפטי
בטוח. פעילים רבים התחננו כי אתגמש ואכנס כבר לבית המחוקקים.
ובאמת, כיצד אני יכול להוסיף ולשכנע תורמים ולהפעיל בהתנדבות
מלאה ציבור גדול וברגע האמת לשלול מהם את פרי עמלם בשל
עיקרון מופשט?

למזלי הוציא עבורי את הערמונים מהאש מתמודד אחר, מיכי רצון.
ההחלטה לדרדר אותי לתחתית הרשימה משכה לשם גם אותו וגם את
אהוד יתום, שהגיעו אחריי.

מיכי לא היה מוכן לוותר על המקום הריאלי שקיבל. הוא פנה לבג"צ, כשטיעונו נשענים כולם על הסיבה האמיתית להפרה הבוטה של כללי הבחירות – הפרה שכל כולה נעוצה הייתה כמובן ברצונו של נתניהו למנוע את כניסתי לבית המחוקקים. כך הגיע ענייני לפתחו של בית המשפט העליון למרות שכלל לא פניתי אליו. התקשורת כמעט ולא הזכירה את מיכי, לכולם היה ברור שבית המשפט דן בשאלה האם פייגלין בפנים או בחוץ.

כשהשמיעה השדרנית את החלטת בית המשפט שהשאירה על כנה את הצנחתי למקום ה-36, התקשה דוד נתנאל להאמין למתרחש. אבא לא היה יכול להסביר ואני לא כל כך רצייתי לקלקל בהסברים פוליטיים את אוירת החג.

מאוחר יותר נפטר נתנאל, אחריו נפטר אבא, ואחר כך נפטר איתי, בנו של נתנאל – על כולם אמרתי קדיש.

"קח את בנך את יחידך אשר אהבת"

האדם הוא סכום סריטותיו. יש לו לבורא עולם דרכים משלו כדי לעצב אותנו. "עיצוב" – "עצב". "שבטך ומשענתך המה ינחמוני", שורר מלכנו דוד. "ינחמוני" – "ינחוני". אותו מקל המשמש משענת, משמש כמקל חובלים, ובכל מקרה הוא מעצב אותנו ומנחה אותנו. בקיץ 2010 ספגנו – ציפי ואני – את מהלומת השבט.

דוד, בננו בן ה-16, עלם חמודות מלא חיים שכל העולם בכף ידו נפצע בתאונת דרכים בראשו באורח אנוש.

חודשים אחדים קודם לכן טיפס איתי דוד באופני השטח שלו את שבילי הגולן עד לפסגת החרמון ואילו עכשיו הוא מוטל לפניי חודשים ארוכים ללא הכרה. כל יום שעובר מפחית את הסיכוי. רוב הרופאים מנסים להכין אותנו לכך שזוהו זה. אפילו על תרומת איברים כבר רמזו לנו.

משהו מוזר התחולל סביבנו. כל העולם היהודי, ללא הבדל אמונה ושיוך פוליטי, התפלל לרפואתו של דוד. אפילו דוד זוהר אמר תהילים. לעיתים חשבתי שאני מדמיינן. שאולי אני מגזים. שככה זה עם כל איש

מפורסם. אבל לא, לא דמיינתי. פציעתו של דוד נגעה פתאום בכל ישראלי בארץ ובכל יהודי בעולם שנודע לו על התאונה. אני לא יודע להסביר את זה. שילוב של משהו מאוד מיוחד בנער הזה, אולי הסקרנות של הציבור כלפיי, הרצון להתקרב אליי מהמקום הרגשי ולא הפוליטי, אולי שילוב של השניים וגם מחלת פרקינסון שהתגלתה אצל ציפי שנים אחדות קודם לכן – כך או אחרת, הטרגדיה הזו שינתה משהו אצלי ושינתה משהו בציבור הרחב.

בראש השנה של שנת תשע"א (ספטמבר 2010) הלכתי בלב כבד להתפלל בבית הכנסת הקטן של בית החולים תל השומר. חודשיים וחצי חלפו מאז התאונה הנוראה, ודוד בני עודנו מחוסר הכרה. חמישה שבועות בטיפול נמרץ "שניידר", והצוות המסור שהציל את חייו העבירו להמשך הטיפול אצל האנשים הנפלאים בשיקום בתל השומר. עכשיו עוסקים כל העת בשמירת התפקוד הגופני.

שומרים על פתח הנשימה שנחצב בגרונו, על הזנה שוטפת, מניעים את האיברים, שומרים על העיניים – עושים הכול ואנו ממתנינים ומתפללים שיתעורר. הרופאים חלוקים בדעותיהם. חלקם מנסים להסביר לנו שבסוג פגיעה כזה הימים, השבועות, החודשים החולפים – כאילו נושכים בתקווה.

"תישאר עם הילדים בבית," אמרה ציפי. אבל אני רציתי להתפלל את תפילת יום הדין עם דוד. כלומר, לא ממש איתו, הוא הרי מונח כאבן שאין לה הופכין במיטתו, ולכל היותר מובל במסדרונות המחלקה במין כיסא התומך בראשו השמוט, עם כל הצנרת שנכנסת ויוצאת מגופו.

יום התפילות הראשון עבר ללא אירועים מיוחדים. הקדמתי לצעוד אל בית הכנסת, הצטנפתי אי שם בשורה האחורית, נחבא בטלית ומשתדל להתרכז במחזור התפילה הקטן. בשונה מבית כנסת רגיל, לבית כנסת של בית חולים אין קהילה. לשם לא מגיעים מתוך בחירה, ורוב המתפללים אינם מכירים זה את זה. ניהול התפילה, העליות לתורה, הכל התנהל "אי שם" בקדמת החדר הקטן. התור ל'עליות' היה ארוך. כולם ביקשו לברך את חוליהם. לא נראה היה שאקרא לעלות לתורה, וזה דווקא התאים לי.

בתוך הצפיפות האנונימית והמצוקה הכללית יכולתי להתבודד,

לשטוח תחינתי. איש לא שם לב אליי, לפחות כך רציתי לחשוב. למחרת צעדתי שוב באותה שעה ובאותו לב כבד ליום התפילות השני. שוב הקדמתי ותפסתי את מקומי בירכתי בית הכנסת הקטן, שוב התנהלה התפילה באותו אופן. אלא שלקראת התקיעה בשופר עבר איזה רחש במתפללים. הם פנו לאחור והפנו את תשומת ליבי לכיסא הגלגלים הגדול הנדחף ונדחק לכיוון הבימה ברגע הראשון לא הבנתי מה הם רוצים ממני, עד שקלטתי, שבכיסא יושב/שוכב דוד, ומי שדוחפת אותו זו ציפי, שהחליטה לעשות את המסע הקשה הזה עם הכיסא המסורבל, מצדו האחד של בית החולים לצדו השני – כדי שדוד ישמע את קול השופר בראש השנה

מיהרתי וניגשתי אליהם. פתאום הבנתי שכלל לא הייתי לבד. כולם ידעו והתפללו איתי. מצאתי את עצמי עומד עם דוד בקדמת החדר וכשהגיעה קריאת התורה נתבקשתי לעלות ולברך מן השמים נפל בחלקי לעלות לתורה בדיוק כשהקורא הגיע לפרשת עקדת יצחק, שאותה קוראים ביום השני של ראש השנה. בירכתי את ברכת התורה וקראתי בלחש מתוך ספר התורה יחד עם שליח הציבור שעמד צמוד אליי וקרא עמי בקול רם לציבור כולו: "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת," הלמו בי האותיות הקדושות הישר מן הקלף ובשרי נעשה חידודין חידודין – "וילכו שניהם יחדיו." באותו רגע הרגשתי כאילו אל האב והבן העומדים כאן מדברות האותיות, אני ובני הנמצא כאן לצדי – מובלים כעת אל העקדה. דמעות שנכבשו בבטן מאז התאונה פרצו עכשיו נוכח המתפללים והתגלגלו הישר אל ספר התורה. פחדתי לקלקל את הספר והרחקתי את מבטי. ציפי הייתה צריכה להחזיר את דוד להמשך הטיפולים קודם לסיום התפילה, ואני שבתי אל מקומי שמאחור לתפילת המוסף.

בסיום התפילה צעדתי בצעד קל בחזרה אל מחלקת השיקום. לבי כבר לא כבד עליי. חשתי שבתפילה הזו נכנסתי אל אותו מרחב, אל אותה נקודת קבלת הדין שאחריה כבר לא מפחדים – אולי כמו אברהם ויצחק. אפפו אותי כל התפילות והברכות והחסדים של עם ישראל, קטנים וגדולים, מקפידים ופחות מקפידים, שהציפו אותנו מאז התאונה. ההרגשה הייתה משהו כמו: זהו!

כולם התפללו. גם אני התפללתי הכי חזק שרק יכולתי. עכשיו זה בידיים שלך. מה שתחליט אקבל – וזו הייתה הקלה גדולה.

אמר רבי כרוספדאי בשם רבי יוחנן: שלושה ספרים נפתחים בראש השנה. אחד של צדיקים גמורים, ואחד של רשעים גמורים, ואחד של בינוניים. של צדיקים גמורים – נכתבים ונחתמים מיד לחיים. של רשעים גמורים – נכתבים ונחתמים מיד למיתה. ובינוניים תלויים ועומדים מראש השנה עד יום הכיפורים. זכו – כותבים אותם לחיים. לא זכו – כותבים אותם למיתה (תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה)

ראש השנה תשע"א הסתיים. עשרת ימי התשובה חלפו במהירות. שלושה חודשים כבר חלפו מאז התאונה ודוד עודו מחוסר הכרה. את יום הכיפורים עשיתי עם המשפחה שנותרה בבית. רגע לפני שקיעת החמה בערב היום הקדוש התקשרה ציפי מבית החולים. "דוד מדבר", היא אמרה כמעט בהיסטריה – "הנה, דבר איתו, תשמע בעצמך!" "שלום", שמעתי את קולו המוכר של בני, חלש אך ברור בסיום השיחה התעטפתי בטלית ונפניתי ללכת לתפילת כל נדרי.

פורסם ב-nrg בספטמבר 2011

"הפעם פייגלין"

"אתה, ג'וקר אתה", קראה לעברי חברת כנסת מלומדת מסיעת יש עתיד, שפגשה אותי בחניון המשכן, "כל אחד בבניין הזה חושב שאתה שלו". מאז שנבחרתי לכנסת ה-19 מצאתי עצמי מחבר בקלות עולמות שמעולם לא התחברו בעבר זה לזה. הפוליטיקה הישראלית מבוססת על שלילת האחר. מה שהופך אותי לימני הוא שאני לא שמאלני ולהיפך. כשיש לך זהות מוצקה אינך נאלץ לשלול את הצד השני כדי לבנותה, המתח נעלם ויכול להיווצר דיאלוג. לכן – למרות דעותי המוצקות (ולמעשה בגללן) – מצאתי עצמי קרוב אל חברים מכל סיעות הבית.

"אני רוצה לדבר אתך בארבע עיניים", אמר לי ח"כ ערבי מוכר, "לא יקרה לך שום דבר אם תשתה כוס קפה עם ערבי, הוסיף בקריצה.

התיישבנו בפינת הקפה שבירכתי המליאה.
"תגיד לי, שאל, "ארץ ישראל שאתה מדבר עליה כל הזמן, איפה הגבולות שלה?"
"ברווה שבין הנילוס והפרת, "עניתי.
בר שיחי נרתע לרגע ואז הוסיף ושאל, "מי אמר?"
"אלוהים, "עניתי והצבעתי על תקרת הכנסת.

פעילי זהות ושלום עכשיו

חשבתי שהח"כ הערבי ידחה את האמירה הזו, יתווכח איתה, יחפש מקורות הסותרים אותה. אולם לתדהמתי קרה דבר הפוך לחלוטין, הח"כ הערבי כמו ציפה בדיוק לתשובה הקצרה הזו והמשיך ללא היסוס: "אתה צודק! גם אצלנו בקוראן כתוב שארץ ישראל שייכת ליהודים! אתך אני אסתדר!"

הייתי המום. מעולם לא סיימתי ויכוח בצורה מהירה ומוחלטת כזו ועוד עם ח"כ אינטליגנטי מאוד, אחד שבוודאי קיימות אצלו כמה טענות נגד בארסנל. היכן העיתונאי עם הרשמקול שמסתתר מתחת לספה? שאלתי את עצמי. אך איש שיחי לא עצר כאן.

"אבל אתה שקרן," הוסיף ואמר.
 "אנחנו יושבים בפעם הראשונה, שותים קפה ביחד וזה מה שיש לך
 להגיד לי? שאני שקרן?," שאלתי.
 "כן!" הוא ענה.
 "למה?" שאלתי שוב.

"כי אתה לא ציוני! אצלנו הערבים אין דבר יותר מתועב מהציונות.
 הקללה הכי גרועה שאתה יכול לקלל ערבי זה 'סייאני' – ציוני."
 לא בדיוק הבנתי למה הוא התכוון, אבל הדיון הפך מאוד מעניין.
 "מה הקשר, ציוני לא ציוני?," שאלתי, "יש יסודות בציונות שאני
 מזדהה איתם לגמרי, עם אחרים פחות. אבל אני לא מבין אותך, כרגע
 אמרתי לך שארץ ישראל היא מהנילוס עד הפרת, ואמרת לי שאתי
 אתה תסתדר, הציונים – לעומת זאת – מציעים לך כל פעם מחצית
 מארצם ואתה מתעקש לנסות ולקחת גם את החצי השני... אם בן
 גוריון," הוספתי ואמרתי, "היה מכריז על מדינת ישראל רק בתוך
 גבולות מוזיאון תל אביב, אתה (וכאן נקבתי בשמו) היית לוקח גרון,
 פורץ לבניין ושוחט את כולם."
 "נכון!" הסכים מיד הח"כ הערבי.

"אז תסביר!" אמרתי, "למה איתי אתה תסתדר בלי כלום, ועם
 הציונים אינך יכול להתפשר על מילימטר."
 "אתה לא מבין," ענה לי הח"כ הערבי, "הוויכוח כאן הוא לא
 טריטוריאלי. הציונים הם לא באמת יהודים, הם בסך הכול
 קולוניאליסטים שבאו מאירופה אל המרחב שלנו ומנסים לשנות לנו
 את הזהות – בשבילם אנחנו שקופים. אבל אתה משהו אחר – אתך אני
 אסתדר."

דרכי לכנסת החלה בהתמודדותי השלישית לראשות הליכוד. בינואר
 2012 נפתח הליכוד לקראתי. בשונה מן הסיסמאות האידאולוגיות
 שהובילו את הקמפיינים הקודמים, בחרתי הפעם בסיסמה שפנתה אל
 הבטן הליכודית: הפעם פייגלין. משהו בתוכי אמר לי שהפעם הגעת,
 הליכודניקים נפתחים אליי, רק תן להם סיסמה שמתיישבת עם זה.

וכך היה. ביום הבחירות חשתי אהדה גדולה בכל קלפי שאליה הגעתי. גם נתניהו חש בזה ונלחץ מאוד. בצהרי היום דיווחה מזל מועלם (אז כתבת פוליטית במעריב) שנתניהו חושש מהפסד.

נתניהו החל לשדר לחץ לשטח והצליח לעצור במהירות את הסחף. שילוב של תרגילים רגילים של מנגנון התנועה עם לחצים פוליטיים אדירים שהופעלו על ראשי ערים וסניפים עשו את שלהם, והתוצאה הרשמית הצביעה על 23.2 אחוז מהקולות. לי היה ברור שהתוצאה האמיתית הייתה גבוהה הרבה יותר, אך נתניהו זכה בצדק. אם הייתי זוכה באותה התמודדות זה היה קורה רק משום שרבים מהמצביעים לי הניחו שנתניהו זוכה ממילא ורצו לחזק את כוחי בתנועה. הליכוד לא היה מוכן באמת לבשורת. אבל הם רצו אותי בכנסת.

בפריימריז לרשימה לכנסת התשע-עשרה (נובמבר 2012) הגעתי למקום ה-15. נתניהו תכנן למנוע שוב בטיעונים משפטיים את כניסתי למשכן, אך נכנע ללחצי פעילים וח"כים – וכך, 18 שנה אחרי הקמת זו ארצנו נכנסתי לכנסת ברשימת הליכוד-ביתנו.

כניסתי אל בית המחוקקים חשפה את הציבור הישראלי באחת לסוג חדש של פוליטיקה. פוליטיקה של רעיונות ולא רק פוליטיקה של אנשים. אם בעבר מעבר של פוליטיקאי ממפלגה אחת לאחרת היה מניע את אמות הסיפים, הרי שכיום, נדידת ח"כים בין מפלגות מתקבלת בשוויון נפש. איש כבר אינו מתייחס למפלגות כגוף הנושא רעיונות, אלא כגוף הנושא הזדמנות פוליטית לאנשים – בדיוק כמו מקום עבודה. כמה משלמים כאן וכמה משלמים שם. לפתע הופיעה במשכן משנה סדורה ומרעננת.²⁴

נ"א. נדידה ממפלגה למפלגה נחשבה בעבר מהלך בזוי ואף הוצמד לה ולחוק שבה לצמצם את התופעה כינוי הגנאי "כלנתריזם" – על שם חבר מועצת העיר ירושלים, רחמים כלנתר, שדילג בין סיעות בעירייה (אפילו לא בכנסת). יש שפע דוגמאות בולטות לנדידה צינית שכזו בימינו. שאול מופז, לדוגמה, שלח למתפקדים מכתב, לקראת הפריימריז בליכוד, והתחייב שלא לעזוב למפלגת קדימה שהקים שרון. מיד כשהתפרסם סקר ברשת ב' שהראה שאני עובר אותו, ועוד לפני שהמכתב הגיע לתיבות המתפקדים,

התקשורת החלה לגלות עניין רב בח"כ שהוא הכי ימני והכי שמאלני בעת ובעונה אחת. שומר מצוות (אך טוען שאינו דתי), איש ארץ ישראל השלמה (אך טוען שאינו ימני), מתנחל וגם ליברל, לא מוכן לומר את המילה "פלסטיני", אך קושר קשרי ידידות עם השמאל וגם עם חלק מהח"כים הערביים, מקים את השדולה הליברלית ואת השדולה לשמירת ערכי המשפחה והשדולה לצבא מקצועי-התנדבותי – בעת ובעונה אחת, פועל לחיזוק הריבונות בהר הבית ולשינוי תפישה בנושא הקנאביס ולא רואה סתירה בין הדברים, נלחם נגד קצייר האיברים בסין וגירוש מתנחלים, נלחם על כלכלה חופשית, על זכויות האדם ועל חירות הפרט, פטרויט ישראלי – שרוצה כמה שפחות מעורבות של המדינה, ועוד ועוד.

בתוך זמן קצר מצאתי עצמי מרואיין מבוקש מאוד. "אתה הח"כ היחיד בכנסת שאיני יודע מראש מה תהיה תשובתו לשאלתי," אמר לי כתב בכיר במשכן. התקשורת הבינה שכדי שיהיה מעניין, מקורי ומחדש – פשוט צריך להביא את דבריי. מעגלים הולכים ומתרחבים בציבור הרחב החלו להיחשף למשנתנו הסדורה. רבים שבו ואמרו – אם רק היית מקים מפלגה משלך היינו מצטרפים.

שנתי הראשונה בכנסת הייתה שנה של התרוממות הרוח. תפישת הזהות הבאה מתוך חירות, הרעיון שאנו נאמנים לכל הארץ (זהות) אבל רוצים כמה שפחות מדינה (חירות) משך תשומת לב רבה. חברי כנסת מכל קצוות הקשת הפוליטית מצאו לנכון לשאול לדעתי קודם שהחליטו לקדם נושא מסוים (בדרך כלל ללא הסכמה). הפכתי למעין כוכב צפון שלפיו מנווטים – גם אם המטרה להגיע לכיוון ההפוך.

באחד הדיונים השיב השר זאב אלקין לשאלתא מימין שקבלה על כך שחברת גוגל מכירה במדינה ה"פלסטינית". הנוכחים היחידים במליאה היו חברי הכנסת הערביים באגף האופוזיציה, ואני – בודד על

עבר מופז לקדימה. צחי הנגבי שעבר לקדימה וחזר לליכוד הוא דוגמה מצוינת נוספת. אך שיאנית הציניות הכלנתריסטית היא ללא ספק ציפי לבני, שהחלה בליכוד, המשיכה בקדימה, הקימה מפלגה משלה בשם התנועה ולבסוף חברה למפלגת העבודה.

ספסלי הליכוד. אלקין הרחיב בחומרת ההחלטה של גוגל, ואני לא הצלחתי להתאפק וקראתי אליו, "מה אתה רוצה מגוגל? הרי גם ממשלת ישראל מכירה בפועל במדינה 'פלסטינית'." גם אלקין וגם הח"כים הערבים הוכו בתדהמה. אני איתם? אני נגדם? הציניות האופפת את המליאה השאירה מקום רק לעמדות המקדמות אינטרסים, ואילו אצלי, כדי לדעת מה אענה לעיתונאי, צריך להכיר את השקפת העולם הרחבה והקוהרנטית שפיתחנו. עיתונאים אינם מורגלים בשיעורי בית כאלה. אותם ח"כים ערבים שלא הצליחו להבין מדוע אני פתאום תומך בהם גם לא ציפו שבדיון אחר שאותו ניהלתי (בעת מבצע צוק איתן) אשליך אותם בזה אחר זה מן המליאה (בניגוד לכל הכללים) ברגע שהחלו לכנות את חיילי צה"ל "נאצים".

ראשי < כל החדשות < מדיניות ופוליטיקה < סקר: הליכוד בראשות

סקר: הליכוד בראשות פייגלין שומר על כוח

בליכוד ערכו סקר בניסיון לברר מה יקרה אם אחד משני המועמדים האחרים, משה פייגלין או דני דנון, יזכו בפריימריז. התוצאות מפתיעות.

זקי ברך, ט"ו בכסלו תשע"ה 12:19 07/12/14

תוצאות סקר לקראת התמודדות על ראשות הליכוד, 7.12.2014

"אם תמשיך כך," אמר לי במסדרון ח"כ באסל גטאס (שנכלא מאוחר יותר בשל הברחת טלפונים למחבלים), "אנחנו פשוט נעזוב את הכנסת."

"ומדוע אתה חושב שזה אכפת לי?" עניתי לו.

גטאס הפנים לרגע את דבריי, הוא ידע שהדברים לא נאמרו בהתרסה אלא בצורה כנה לחלוטין. בתוך שניות הסתובב גטאס ונעלם. הוא היה רגיל שהישראלי זקוק לערבי כדי לשכוח שהוא יהודי. גטאס וחבריו הבינו שכדי להמציא לעצמו זהות חדשה, הצינוי חייב לשתף (בעל כורחו) גם אותו – הערבי – בזהות הישראלית החדשה שבאה להחליף את הזהות היהודית במקום להיבנות מתוכה. כנסת על טהרת היהודים משיבה את הצינונות אל נקודת המוצא שממנה ניסתה לברוח. טיבי, גטאס, זחלקה וזועבי הבינו שהם מחזיקים במפתח זהב לזהות החדשה שהישראלים ניסו לברוא לעצמם, מפתח המהווה תעודת ביטוח בפני כל חוצפה וגחמה (למעט עבירה ביטחונית של ממש). בית המשפט לעולם לא יאשר מניעה של התמודדותם. יכולתי לראות איך מסתובבים גלגלי השיניים בראשו של הח"כ המתוחכם. הוא הבין מיד שטעה. הוא הבין שהעומד לפניו שונה מהפוליטיקה המוכרת ובאמת לא זקוק לו כדי לשמר את זהותו. גטאס מיהר לנתק מגע, להסתובב ולשוב אל הסביבה הבטוחה, שאינה מחברת בין הזהות היהודית למציאות הישראלית, אלא מנציחה את הניתוק – ולכן תלויה בו.

יהדות = חירות

אם אנחנו לא רוצים מדינה דתית, מה אנחנו כן רוצים? שאלות היסוד ששאלנו את עצמנו לפני עשרים שנה החלו להתברר. אנחנו רוצים שהתורה שלנו תהפוך מדת לתרבות. כמו מצוות המילה, כמו ליל הסדר, כמו המזווה בפתח ושבירת הכוס בחופה. אנו מקיימים את המצוות הללו כתרבות ולא כדת, מקיימים אותן כתרבות ישראלית בדיוק כמו העמידה בצפירה לזכר הנופלים ומצב-הרוח של תשעה באב שאופף אותנו ביום השואה. אנו חותרים למפגש התורה והמסורת עם החיים המודרניים מתוך דיאלקטיקה חופשית ותרבות שלמה שהולכת

ונוצרת ללא כפייה. כיום מתחולל תהליך מדהים של התפתחות כל התרבויות, השפות, האמונה והכפירה שהפגישה כאן הציונות – בעיקר באמצעות חקיקה – כלומר באמצעות כפייה.

לכן התהליך הזה בעיקר תקוע. הדתיים נצמדים לדת הגלות ומסרבים לתת גם לתורה "לעשות עלייה" ולשוב ולהיות תורת ארץ ישראל. החילונים נצמדים לדת הכפירה. שני הצדדים חשים מאוימים זה מזה במקום להיות נטרמים זה מזה – והמדינה היהודית המדהימה שעוד תצמח כאן תקועה בדרך.

כמו בשיר "טרמינל לומינלנט" של מאיר אריאל הדלתות מנחשות אותי ונפתחות לי מעצמן ולא מפריעות לאף אחד. כי דתיים ממילא לא מגיעים לשדה התעופה בשבת, כך שהדלתות יכולות להמשיך לנחש את הבאים ללא הפרעה. אבל אל בית החולים איש אינו יודע מתי יזומן, בלי שום טקס, וגם דתיים מגיעים לשם בשבת.

כך מצאתי עצמי עומד בבגדי השבת שלי מול אותן דלתות חרוצות הנפתחות ונסגרות ללא ליאות ומשרתות באמונה את עם ישראל בשעתו הקשה. אלא שבשבת יש לדתיים בעיה. לעבור בדלת משמעו בימינו חילול שבת. האמת, לא כל כך ברור לי למה, אבל נעזוב את זה כרגע – ככה החליטו מי שבידם הסמכות, ואני מקבל את סמכותם גם אם איני מבין. אז מה עושים? הרי צריך להיכנס לבית החולים. לשם כך בדיוק קם בישראל המכון הטכנולוגי "צומת", הפותר באמצעות טכנולוגיה מתקדמת את בעיות הדת. מהנדסיו החרוצים של המכון הזדרזו והתקינו על משקוף הדלתות המנחשות רמזור מיוחד לדתיים. על הרצפה מסומן קו שאם לא תעבור אותו, יכול אתה להיות סמוך ובטוח שהדלת לא תנחש אותך. בעודך עומד לפני הקו, אתה נושא את עינך אל הרמזור וממתין לאור הירוק. בכל שלוש דקות האור הירוק נדלק ומסמן בזאת שהדלת הפתוחה לרווחה נחה לכמה שניות את מנוחת השבת שלה, וגם אם באותו רגע יעבור פיל על מפתנה היא לא תנחש אותו. וכמו עם ישראל שחצו את הים ביבשה, כך הדתיים שהמתינו בסבלנות עוברים עתה בבטחה את שערי בית החולים.

החולין להם חומה מימינם ומשמאלם, ואילו הם נדחקים בגיל בסדק הצר של שבת קודש, אשר נפער לרגע טרם ישובו מי החולין וישטפו הכול. ובכן, אני עומד כך בלבושי השבתי ומרגיש מגוחך למדי למען האמת, כשכל האנשים הנורמליים פשוט צועדים להם אל תוך בית החולים ומביטים באיש המוזר הנטוע על עומדו מול הדלת, כמו במשחק הילדים – אחת, שתיים שלוש, דג מלוח.

לפתע מגיע איש נמוך קומה, גלוח ראש ומגודל שרירים, בכפכפים, במכנסיים קצרים ובגופייה – אני מניח שאת הסיגריה הוא זרק קודם לכן. הוא לא הבחין בי כי ניהל שיחה ערה בטלפון הנייד הצמוד לאוזנו. הוא צעד הישר אל הדלת המנחשת וזו אכן צייתה בנאמנות לתפקידה ונפתחה לרווחה – אלא שבדיוק אז, העביר הבחור את הסלולרי מימינו לשמאלו וכיסה בו את ראשו. איני יודע אם איש שיחו הבין שהוא משמש עכשיו ככיפה זמנית. ידו הימנית של האיש התרוממה בתנועה שאי אפשר לטעות בה. רגליו צעדו לרוחב הדלת המנחשת והביאוהו היישר אל המזווה. הדלת גילתה סימני עצבנות אך המתינה בסבלנות עד שהאיש נישק את המזווה. או אז חזר הנייד מקודקודו הבוהק אל אוזנו לתפקידו המקורי. רגליו של האיש נשאוהו הלאה משם ואף הדלת הבינה שתם הטקס וחזרה לשגרת יומה.

איני יודע מי היה מוזר יותר במחזה הזה – אני או הוא. יש לי הרגשה שבשני המקרים לא לכך התכוון המשורר. אין לי שום טענות אל אותם פוסקים שעם המצאת החשמל החליטו לאסור את השימוש בו בשבת. ספק אם חשבו אז על דלתות מנחשות. חוץ מזה, בין אם חשבו על כך ובין אם לאו, אם תמורת העובדה שבשבת הם שחררו אותי מהסלולרי ומהאינטרנט ומהרדיו – אני צריך לשלם בעמידה מול הדלת המנחשת, אז אני משלם את המחיר הזה בשמחה. אבל זה באמת לא העניין. העניין הוא שאפעס, יש לנו לפעמים הרגשה שההלכה, איך נאמר, לא בדיוק מסונכרנת עם המציאות, והרגשה עוד יותר מתסכלת שהיא גם לא בדיוק מסונכרנת עם כוונת התורה. שני הצדדים, גם הדתיים וגם החילוניים, ניתקו למעשה בין המציאות לבין אלוהים.

בסיפור של הדלת – אני הבאתי את דבר האלוהים אל מקום שנראה בלתי מציאותי בעליל, ואילו הבחור עם הכפכפים הביא את המציאות

אל האלוהים בניגוד בוטה לאופן שבו מוסרי התורה פירשוה – וצריך להבין, התורה היא מה שחכמי ישראל אומרים שהיא, בין אם זה מוצא חן בעיניי ובין אם לאו. כל מי שניסה לאורך הדורות לפרש את התורה בדרכים אחרות, פשוט נעלם מעם ישראל. אבל במדינה היהודית היהדות אמורה לחזור ולהיפתח מן הממד המכווץ של דת אל הממד הרחב של תרבות כוללת. התורה אמורה להיות התרבות שלנו – לא (רק) הדת שלנו. אנו אמורים לחבר שמים וארץ, לא לנתק ביניהם לא באמצעות הדת ולא באמצעות החילוניות.

אז איך תיראה הדלת המנחשת במדינה היהודית? יש שתי אפשרויות: האחת היא שבמדינה היהודית ייפתחו בשבת דלתות באמצעות ידיות – כמו פעם. אבל יש אפשרות שנייה, מהותית ואמיתית יותר. שתורת ישראל תשוב להיות תרבות חיים חיה ותוססת. תהיה זו תורת ארץ ישראל במלוא הדרה, תורה המחברת שמים וארץ גם במובן הישיר ביותר של בית מקדש בירושלים. כמו שדוד המלך לא היה דתי או חילוני, גם בעתיד לא יהיו יותר דתיים וחילוניים. התרבות הישראלית המקורית שתתפתח כאן תפרה את עולם כולו. סימנים לכך אפשר לראות כבר היום. כתפיהם של חכמי ישראל יתרחבו אז דיים כדי לחבר את התורה לחיים ולסמן מחדש את גבולות המותר והאסור. אני מאמין שהדלתות ייפתחו אז לכולם.

פורסם ב-nrg, אוגוסט 2010

”והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות,” אל תקרא חרות אלא חירות

לא בכדי שאבו לוחמי החירות שבכל הדורות את השראתם מן התנ”ך – מיציאת מצרים ומנביאי ישראל. החוקה האמריקאית, כתב החירות האנושי שהוא אולי המרשים והמצליח ביותר, נכתב כולו תחת הרושם הזה.

רוח החירות שפיעמה בקרבי בעת הפגנות זו ארצנו, ההבנה כי המדינה שייכת לאזרחיה ולא להפך, זכתה עתה לבמה ולמרחב המעשי.

מתוך עבודתי הפרלמנטרית התוודעה אט אט הפוליטיקה הישראלית לתפישה חדשה האומרת שחירות וזהות אינן סותרות זו את זו אלא להפך! רק מתוך הזהות שלנו אנו יכולים לזכות בחירות ולחיות חיים אישיים ולאומיים בעלי משמעות. אבל גם להפך: רק מתוך חירות אמיתית אפשר להתחבר לזהות וליצור כאן מדינה יהודית מודרנית.

כי הרי מדוע שבנו לכאן? למה לנו המדינה הזו? האם הביטחון לבדו הוא הסיבה? תאי הגזים? האם "יד ושם" יישאר לנצח 'בית המקדש' שלנו? אם מקלט בטוח חיפשנו, אזי מדינת ישראל היא כישלון תפישתי מוחלט. אין מקום בעולם שבו מסוכן יותר לחיות כיהודי מאשר מדינת ישראל. מאז השואה נהרגו כאן יותר יהודים בשל יהדותם מאשר בכל מקום אחר בעולם. ריכזנו כאן מחצית מעמנו כשבפקודה מטהרן ניתן להנחית עליו מטח של מאות אלפי טילים. מדינות חזקות מתכוננות ברצינות גמורה להשמדתנו – אם ביטחון חיפשנו, בחרנו בשכונה הלא נכונה.

חייבת להיות סיבה חיובית שתיתן טעם ותוקף לקיומנו הלאומי. הקמנו מדינה יהודית כדי להשיב את עם ישראל ואת בשורתו אל במת ההיסטוריה. בשבעים שנותיה הראשונות בנינו את גופה של המדינה – בנינו ציונות של קיום. שלב זה הולך ונשלם. ישראל היא מדינה מודרנית ומתפקדת, עם צבא חזק וכלכלה שנחשבת מוצלחת. יש הרבה מאוד מה לשפר, אבל ככל הנראה לעין, את שלב הקיום עברנו בהצלחה. אנו עוברים עכשיו לשלב הייעוד, שבלעדיו הקיום מאבד את משמעותו ומתפורר.

פרויקט המדינה היהודית רק החל עם הצהרת העצמאות. כדי להתקדם אליה צריכים לשחרר את האזרחים – לא לכפות עליהם. אחרי אלפיים שנות גלות, סבל וניסיון – נצרב בדנ"א של כל יהודי שהגיע עד הלום, חלק מאותה תמונת תצרף – פאזל – של המדינה היהודית העתידה. הרכבת הפאזל היא מטרת חיינו הלאומיים. אבל פאזל לא מרכיבים מתוך כפייה אלא מתוך דיאלוג – למי יש חתיכת שמים? יש למישהו פסגה של הר?

רק על אדני החירות תיבנה הזהות הלאומית החדשה – תיבנה המדינה היהודית!

חיבור המדינה לזהותה ולחזונה, לציפיות ולחלומות האנושות, הוא הביסוס האמיתי היחיד של צדקת קיומה והלגיטימיות הבינלאומית שלה.

יש נקודה טופוגרפית אחת שבה החיבור הזה מתרחש, מקום שבו נפגשים כל החלומות, נקודה המחברת את העבר והעתיד, את המציאות והחזון, את החומר ואת הרוח – מקום שהוא באר החיים שלנו, סוד נצחיותנו הלאומית: הר הבית.

אל הר הבית, מקום המקדש ששב לידינו במלחמת ששת הימים, התנקזו כל הגעגועים והמאוויים ההיסטוריים. שמרנו על זהותנו ושברנו אל הארץ והבית כי לא שכחנו את ההר והבית. הר הבית הוא הנקודה הפיזית הצופנת בחובה את בשורתו האוניברסלית של עם ישראל. בשורתנו, בשורת החירות העולמית, צפונה בשמנו ישראל – 'שרור האל'. לא עוד שיעבוד האדם לאדם – כולנו בניו של בורא עולם לבדו, ורק אותו נעבוד. ואכן בשורת המונותאיזם שממנה נולדו הדתות הגדולות נובעת כולה מהמסע הגדול של עם ישראל. בהר הבית טמונה בשורת השלמת תהליך שחרור האנושות מן השעבוד הפגאני ותקוות החירות והשלום העולמי שניבאו נביאי ישראל. אי אפשר להצדיק את קיומנו כאן ללא היתד בעבר והמנוף אל תקוות העתיד, הנטועים שניהם במקום הקדוש הזה. כמעט כל האנושות מאמינה בתנ"ך. ברמות שונות של תודעה, היא מצפה מעם הנצח, שבניגוד לכל חוקי הטבע שרד ושב לארצו בדיוק כפי שהתנבאו הנביאים, להמשיך ולבשר את בשורתו. כשאנו מתנכרים למקום, הופכת הציפייה לאכזבה, צפים יסודות אנטישמיים ואנו מאבדים את הלגיטימציה השורשית ביותר לקיומנו הלאומי בארץ כולה.

"השולט בהר שולט בארץ", הסביר המשורר אורי צבי גרינברג, ואכן אין ולא יכול להיות לנו לאורך זמן בית בלי ההר. אבל הר הבית מרתיע מאוד את מנהיגי ישראל. אין להם את הכלים להתמודד עם בשורתו. אולפנו לחשוב שחידוש הקשר היהודי להר ביא מלחמת עולם. ההפך הוא הנכון. צדק אצ"ג, הר הבית הוא כמו

הלב באיברים. בלעדיו זרם הדם המחיה את הגוף כולו מתדלדל ואנו הולכים ומאבדים אותם. אם ננתק עצמנו מלב הארץ, מהמקום המסמל יותר מכול את הקשר והייעוד שלנו בארץ הזו, תאבד לנו הלגיטימציה לקיומנו בתל אביב. החשש של מנהיגי ישראל מירושלים העתיקה וממקום המקדש הוא החשש מאתגר הזהות. לכן ירושלים נותרה מחולקת עד היום. זה לא הביטחון – זה אנחנו.

כבר במלחמת השחרור שוחררה העיר העתיקה בידי פלוגת פלמ"ח בפיקודו של דוד אלעזר (דדו). חגיגות הישועה של תושבי הרובע הנצור לא נמשכה זמן רב. פלוגת הפלמ"ח עזבה בפקודה את המקום והפקירה את תושבי הרובע ההמומים לשבי הירדני.

במלחמת ששת הימים עשתה ממשלת לוי אשכול מאמצים עילאיים כדי לשכנע את חוסיין מלך ירדן להרפות מן המלחמה ומשזו פרצה למרות הכול – מוקדו המאמצים בניסיון שלא לשחרר את ירושלים. כל שרי הממשלה (כולל השר שפירא מהמפד"ל) ובמיוחד משה דיין, התנגדו לשחרור העיר. רק שניים מהשרים דחקו לכבוש ולשחרר את העיר שבין החומות – יגאל אלון ומנחם בגין.

משנבחר דונאלד טראמפ לתפקיד נשיא ארה"ב הוא ביקש מיד לממש את הבטחתו ולהעביר את שגרירות ישראל לירושלים – ראש הממשלה נתניהו התאמץ להניאו מכך.²¹

כשנרצחו שני שוטרים בהר הבית ומשטרת ישראל הציבה שם מגנומטרים, איימו הערבים שלא לעלות להר עד שיוסרו. זו לא יבין את זאת, אבל האיום שההר יישאר עם יהודים בלבד פעל במהירות, ונתניהו הסיר את המגנומטרים.

המשותף לכל הדוגמאות הללו הוא רצונה של הציונות להרחיק מעליה את ירושלים – להעביר את מרכז הכובד מליבה הפועם סביב ההר אל מערב העיר כמעין תחליף. מעולם לא היו לציונות ולראשי ממשלות ישראל את הכלים להכיל ולהתמודד עם בשורתה של העיר. החלוקה בפועל, ששבה וחצתה את העיר "שחוברת לה יחדיו"

נ"ב. יו"ר הכנסת אדלשטיין דיבר על כך בגלוי ואני קיבלתי על כך הודעות חד משמעיות מהדרגים הגבוהים ביותר, הן בארץ והן בארה"ב.

במלחמת ששת הימים, נוצרה בשל הנתק התודעתי הזה. נתניהו לא המציא את הפחד מהעיר – הוא רק ניהל טוב יותר את מלחמת המאסף של הציונות – מירושלים.

לפעילותי בעד ריבונות ישראל בירושלים ובהר היה מחיר. איומים על חיי מצד גורמים אסלאמיים קיצונים החלו להופיע ברשת. ארגון החמאס צירף אותי לרשימת החיסול שלו ובהוראת יו"ר הכנסת – יולי אדלשטיין – הוצמדה שמירה צמודה קבועה לי ולביתי.

באחרונה חזר החמאס ופרסם את שמי כמועמד לחיסול, אולם בעת כתיבת שורות אלה איני משמש כח"כ ולכן לא זכאי לשמירה.

• • •

"אני עושה פרויקט, אמר לי העיתונאי, "אני מביא פוליטיקאים אל קיר גרפיטי ומבקש מהם לכתוב משוהו. כולם מתלבטים, חשבתי שלך בטח יהיה משוהו מעניין לכתוב."

”קואופוזיציה”

”אם תמצא עוד שניים שילכו אתך על זה, הוא לא ישחרר את המחבלים,“ אמרה לי בכירה בסיעת הליכוד.

קיץ 2013. עודני מסתגל למציאות חיי החדשה כח”כ מטעם הליכוד וכבר ניחתה עלי הידיעה הבאה: ראש הממשלה החליט לשחרר בארבע ‘פעיומות’ 104 מחבלים המעורבים במעשי רצח.⁷ הנשיא האמריקאי העוין – ברק חוסיין אובמה – הסכים לדרישת אבו-מאזן להקפאת הבנייה בהתנחלויות כתנאי לחידוש המשא ומתן המדיני. הוא לחץ על נתניהו ובתיאום עם הנהגת המתנחלים המיר את הפגיעה בהתנחלויות בשחרור מחבלים רוצחים – כולל מחבלים בעלי אזרחות ישראלית – מכלאם.

בעיניי זו הייתה הזניה גמורה של ערך ההתיישבות. הקרבה ודאית, חסרת פשר ומטרה, של חיי ישראלים בעתיד, על מזבח חידוש משא ומתן חסר משמעות ומזעור הנזקים הפוליטיים לנתניהו מצד גרעין המתנחלים התומך בו. באותה העת כבר היה גלוי וידוע כי שחרור מחבלים מוביל במישרין לרצח ישראלים נוספים – אם במישרין על ידי המחבלים המשוחררים ואם בעקיפין על ידי ארגון ועידוד המשך פעילויות הטרור. כך למשל, עיתון הארץ (10.8.2014) בישר מפי גורמי ביטחון כי מחמוד קווסמה, ששוחרר בעסקת שליט (נתניהו הקפיד להציב עצמו במרכז התמונה כששליט ירד מכבש המסוק), עמד מאחורי החטיפה והרצח של הנערים גלעד שער, נפתלי פרנקל ואייל יפרח הי”ד, שממנה התגלגל לבסוף מבצע צוק איתן על 76 הרוגיו.

שחרור המחבלים לא הובא להצבעה בכנסת, כך שלא הייתה לי אפשרות להצביע נגדו. אך מכיוון שברור היה שמדובר בגזר דין מוות ודאי על מספר בלתי ידוע של ישראלים, חשתי כי עליי לבצע מהלך קיצוני: הודעתי כי אם הממשלה תקבל את ההחלטה, אצביע נגד הצעת תקציב המדינה הקרבה.

נ”ג. ‘פעיומה’ היא שלב בנסיגה או הוויתור; חלק ממילון ‘שיחדש’ האורווליאני של ‘תהליך השלום’.

ימים ארוכים ניסיתי לשכנע את האגף הניצי בין חבריי לסיעה להצטרף אליי. במקביל פניתי לאידאולוגיים שבסיעת הבית היהודי, ואפילו לליברמן פניתי – איש לא הצטרף. הקו שממנו והלאה נגמרת הפוליטיקה ומתחילים חשבונות מסוג אחר לא היה ברור להם. לבסוף מצאתי את עצמי מצביע לבדי שוב ושוב נגד סעיפי תקציב המדינה הרבים. סילבן שלום פנה אליי בחביבות, "אתה יודע שהצבעה נגד התקציב כמוה כהצבעת אי אמון והיא חושפת אותך לסנקציות מאוד גדולות?" "אני יודע," אמרתי בתחושת אי-אונים.

היות ששמרתי לעצמי את הזכות להצביע במקרים מובהקים (ומעטים) על פי צו מצפוני, בזמנים כתיקונם הקפדתי לפעול בחריצות למען הקואליציה. אולם תמיד משהחלו העניינים להירגע הגיע ה"פיצוץ" הבא.

"אתה מבין שאנחנו מצביעים נגד?" אמר יריב לזין ששימש כיו"ר הקואליציה.

"מצביעים נגד החוק להגנה על ריבונות ישראל בירושלים?" שאלתי.

"ברור! ליצמן הרי עושה את זה רק כדי להביך אותנו!" הוא השיב לי. "נו, אז מה?" שאלתי.

"טוב, אז לפחות תימנע בהצבעה," הפטיר לעברי.

"בשום אופן!" אמרתי בנחרצות.

"אתה יודע מה! תעשה לי טובה, פשוט אל תהיה כאן. בטח יש לך משהו חשוב לעשות," אמר לי בזעם.

"אני אהיה כאן ואני אצביע בעד" אמרתי בפסקנות.

קמפיין שנאת החרדים שהביא לכניסתו המטאורית של יאיר לפיד (יש עתיד) לכנסת התשע-עשרה הותיר לפי דרישתו את המפלגות החרדיות באופוזיציה.

בדצמבר 2014 נודע לח"כ ליצמן כי שרת המשפטים והממונה על

המשא ומתן בממשלת נתניהו – ח"כ ציפי לבני – מנהלת משא ומתן לחלוקת ירושלים. ליצמן החליט להביך את ממשלת הימין והגיש הצעת חוק שלפיה אסור יהיה לנהל משא ומתן על ירושלים ללא אישור מוקדם של 80 חברי כנסת.

השרה לבני, שעלתה לדוכן כדי להגיב להצעה, אישרה למעשה כי אכן מתנהל משא ומתן על ירושלים.

"אני בטוח שחברי הבית היהודי כולם יצביעו בעד," השיב בציניות ליצמן לדבריה.

בפני מפלגות הימין – הליכוד, הבית היהודי וישראל ביתנו – הציב ליצמן אתגר מעצבן. נאמנות עקרונית לירושלים תוך סיכון הקואליציה, או להפך.

כמו כדי להגביר את מבוכת הימין, גייסה האופוזיציה את עשרים החתימות הנדרשות כדי שההצבעה תהיה הצבעה שמית. כל ח"כ נקרא בשמו ומתבקש לומר האם הוא בעד או נגד.

פעילות קדחתנית החלה להתרחש סביבי. עסקנים מעסקנים שונים ניסו להניא אותי מלהצביע בעד.

בוה אחר זה יצאו מן המליאה כל חברי הכנסת של מפלגות הימין. העוזרים הפרלמנטריים שלהם מיהרו אל המזנון ודחקו בח"כים הערביים (!) ובחברי ובנציגי מפלגות השמאל להיכנס ולהצביע, שלא יעבור בטעות חלילה החוק לעיגון ריבונות ישראל בירושלים.

"קרין אלהרר," החלה מזכירת הכנסת לקרוא לפי סדר האל"ף ב"ת.

"נגד," הכריזה חברת הכנסת מיש עתיד.

"זאב אלקין," "זאב אלקין?" "זאב אלקין אינו נוכח."

"אופיר אקוניס – אינו נוכח."

"גלעד ארדן – אינו נוכח."

"אורי אריאל – אינו נוכח."

"יעקב אשר – אינו נוכח."

"מיכל בירן – נגד."

"בנימין בן אליעזר – אינו נוכח."

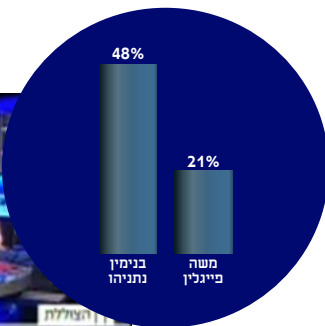
"נפתלי בנט – אינו נוכח."

"אלי בן דהאן – אינו נוכח."

“משה זלמן פייגלין, הגיע לבסוף תורי, “בעד” אמרתי בתחושה ריקנית. שוב עלו הדי הוויכוח ההוא עם ישראל כ”ץ. לא יכולתי לחצות את גבולות מתן הלגיטימציה לחלוקת ירושלים, אך בקרבי קיננה שוב אותה תחושה. הנה שוב מותרת ה”טומאה” הזו בציבור – ושוב, באמצעות הליכוד והסרוגים.

“it sucks life out of you” (זה שואב את לשד חיך)

“תעשה את מה שהלב שלך אומר, אמרה ציפי. המכונית טיפסה במעלה שער הגיא לירושלים. כשיצאנו לדרך, ידעתי שבמהלך הנסיעה אטלטל שוב את חייה. דחיתי את הרגע, ורק כשהחלה המכונית לטפס אל הבירה אורתי אומץ ואמרתי, “אני מתכוון להתמודד הפעם רק על ראשות הליכוד, לא על מקום ברשימה לכנסת.”

ציפי הסכימה מיד.

“את מבינה את המשמעות? אני לא אהיה בכנסת הבאה. בלי משכורת, בלי פנסיה, הוספת. “אני מבינה ובגלל זה אני אתך.”

ציפי הייתה עדה לתסכול ולמתח הרב שבו הייתי נתון בשנה האחרונה בכלל ובחודש האחרון בפרט. לכאורה הצלחתי בגדול. הליכוד למד לחיות עם 'משוגותיי', ואפילו ראש הממשלה החל לקרב אותי אל חוג מקורביו. התקשורת המשיכה לגלות עניין רב בדעותיי ובציבור הרחב נתפשתי כאחד ממנהיגי הימין הבולטים. סקר שערך ערוץ הכנסת במאי 2014 מיקם אותי בפועל (אחרי ח"כים שעזבו את הסיעה) כמנהיג הימין אחרי נתניהו.

ואולם בתוך-תוכי חשתי כארי בסוגר. כתוכי חביב בכלוב על סיפון רכבת הדוהרת לכיוון הלא נכון. התרגלו אליי, למדו ליהנות מן האיכויות שהבאתי, להכיל אותי – ולהתעלם ממני.

זמן קצר קודם למבצע צוק איתן צורפתי אל ועדת החוץ והביטחון והייתי עד מקרוב לאזיקי הפלדה שהניחה תודעת הסכמי אוסלו, לא רק על ידי (וראשי) הפוליטיקאים, אלא גם על הידיים והמחשבה של הפיקוד הבכיר.³⁷ כמעט חודשיים ספגה ישראל ירי טילים מחבל עזה הנטוש. כל ערי הדרום ותל אביב חיו תחת טרור הטילים. במלחמת ששת הימים נדרשה לישראל חטיבה ממוכנת אחת כדי לכבוש את כל רצועת עזה מידי הצבא המצרי הסדיר והמודרני. ואילו עתה, כשתל אביב מופגזת שבועות ארוכים, הגיעו שוב ושוב משלחות הפיקוד הבכיר כדי לקבל אישור לגיוס נוסף מול אויב חלש בהרבה. לשאלות הבסיסיות ביותר ששאלתי, כיצד בכוונת הצבא לחסל את איום הטילים, לא קיבלתי תשובה ברורה.

"שני גורמים מרכזיים חסרים במבצע הזה," הסברתי בוועדה, "מטרה ברורה ומעטפת מוסרית שמלווה את החייל והוא יודע בדיוק מה מותר ומה אסור. אם לא יתבררו שתי הנקודות הללו, סופו של המבצע להסתיים במוות מיותר בדיוק כמו במלחמת לבנון השנייה, ולכן עד שאקבל תשובה ברורה אני מתנגד לכל כניסה קרקעית שתסכן לחינם את חיילנו בעזה."

לא קיבלתי תשובה, כוחות רגליים נכנסו לעזה ונתקלו ברשת

נ"ד. מדיוני ועדת החוץ והביטחון מובאים להלן רק דבריי שלי, שנאמרו גם מחוץ לכותלי הוועדה.

מנהרות חפורות ומוכנות היטב לקראתם. חיילים רבים נהרגו באופן יום-יומי. פתאום החל להישמע יעד חדש למבצע, "טיפול באיום המנהרות." חיילים הוסיפו להיהרג בכל יום, סוף המלחמה לא נראה באופק, ולי היה ברור שצה"ל מפחד מהפלת שלטון חמאס (ועמו הסכמי אוסלו) יותר משהוא מפחד מנפילת טילים על תל אביב. "אדוני סגן הרמטכ"ל, פניתי אל סגן הרמטכ"ל גדי איזנקוט לאחר שסיים דיווח ארוך ומייגע שבו פירט כמה מנהרות חוסלו וכמה לדעתו נותרו, "האם תוכל לענות לי על שאלה פשוטה?"

??

"אחריי שום מנהרה עוד לא רדפה... האם תוכל בבקשה לומר לי מי האויב?"

ארשת בהלה נכרה בפניו של סגן הרמטכ"ל הנבון.

במפח נפש עזבתי את הישיבות חסרות התכלית והתוחלת והתנדבתי להתרוצץ בארץ ולנחם את משפחות הנופלים. זה היה קשה בצורה בלתי רגילה. הגעתי אל משפחות וחיפשתי מילות תנחומים כשאני בולע את הידיעה כי הקריבו זה עתה את יקיריהן למולך תעשיית השלום של אוסלו.

נפלתי למשכב. ימים ושבועות לא הייתי מסוגל להרים את ראשי מהכרית. מעולם לא חליתי כך.

"it sucks life out of you", - הכנסת מוצצת ממך את לשד חיך, אמרה לי ציפי.

אט אט התאוששתי ושבתי לעבודתי בכנסת.

נחפזתי להיכנס אל בית מורשת בגין. פעיל הר הבית, הרב יהודה גליק הזמין אותי לבוא ולשאת דברים בכנס תמיכה בזכות התפילה של יהודים במקום. בחור נמוך עמד במרכז המבואה של בית מורשת בגין ונעץ בי מבט חודר. לא ייחסתי לכך חשיבות, תמיד מלווים אותי מבטים, אך במבטו של זה היה משהו שונה.

באי הכנס כבר שמעו כמה הרצאות קודם בואי. סדר יומי היה עמוס. באתי לחלוק כבוד לנוכחים, לשאת נאום קצר ולהישאר רק לנאום

הסיכום הקצר של יהודה. אולם הדברים התגלגלו אחרת. דקות אחדות לאחר שיצאתי, התקשר אליי עוזרי שי מלכה, שעוד נותר מאחור, "תחזור מהר, ירו ביהודה!"

שי, שכנו הקרוב של יהודה ביישוב עתניאל, שוחח עמו בעת ניסיון הרצח, יהודה ממש נפל אל ידיו.

חזרתי במהירות למקום ושמעתי משי את הפרטים הראשונים. הנחתי שליחיה, שנורה מטווח אפס בכמה כדורים הישר אל חזהו, אין שום סיכוי. לבי נחמץ כשליויתי במבטי את האמבולנס המתרחק ונפרדתי ממנו לשלום.

לפתע החלו הודעות מחברי כנסת לרצד על מסך הטלפון שלי. קשריי הטובים עם כל חברי סיעות הבית הפילו מחיצות. גם ח"כים מהשמאל הקיצוני ביותר חשו צורך להתקשר אליי ולהביע זעזוע. נפל דבר בישראל. נכחתי במקום שבו התבצע רצח על רקע פוליטי, רצח שזעזע את המדינה. המאבק על ריבונות ישראל בהר הבית קיבל פתאום משמעות חדשה לגמרי. אבל ידעתי בדיוק מה תהיה תגובת ראש הממשלה. היה לי ברור כשמש שהרוצח יקבל פרס מנתניהו בדמות סגירת ההר ליהודים. החלטתי לקרוא לכל חברי הכנסת, הנהנים מחסינות ועל פי חוק אי אפשר למנוע את כניסתם, לעלות למחרת להר הבית.

עיתונאים רבים זרמו למקום ומצאתי עצמי במעין מסיבת עיתונאים מאולתרת במרכז הכביש. "המאבק על ריבונות ישראל בהר הבית חצה הלילה את הגבולות האיידאולוגיים," אמרתי בהתרגשות, "זה כבר לא משנה אם אתה בעד או נגד תפילת יהודים בהר. השאלה עכשיו היא האם אתה מקבל שהוויכוח יוכרע בכדורי אקדח! ישראל ידעה תמיד איך להגיב לרצחנות כזו. כפי שגבעת השלושה ומעלה החמישה הוקמו במקום שבו ניסו כדורי מרצחים להניס אותנו, כך אני קורא מכאן לחברי הכנסת מכל הסיעות לעלות מחר בבוקר להר הבית ולהוכיח כי בכדורי אקדח איש לא יבריא אותנו משום מקום בארץ הזו."

למחרת בבוקר התייצבתי בשערי ההר ונכנסתי. שתי חברות כנסת נענו לקריאתי: שולי מועלם מהבית היהודי וציפי חוטובלי מהליכוד. למחרת נסגר כצפוי ההר ליהודים ובאורח פלא אסר ראש הממשלה

על חברי הכנסת את הכניסה להר מאז ועד כתיבת שורות אלה, משל הוא הריבון והמחוקק ולא הכנסת.

מאחורי הקלעים החל ראש הממשלה להוביל מסע דה-לגיטימציה נמרץ מאוד נגדי. דרכי אל מחוץ לכנסת החלה באותו לילה. רק כעבור כמה ימים, אחרי שחוסל המתנקש ביהודה ונדע כי עבד במקום, הבנתי שהוא היה הצעיר שנעץ בי את מבטיו כשחלפתי על פניו בדרך לשאת את נאומי. במוחו ריצדה מן הסתם האפשרות לשנות את המטרה לדג שמן יותר – ח"כ – שנפל עתה לידיו. למזלי אקדחו נשאר בחוץ, באופנועו, כדי שלא יתגלה בגלאי המתכות שבכניסה. המתנקש נאלץ לדבוק בתוכניתו המקורית ולירות ביהודה כשיצא מהבניין.

באורה נס שקשה להעלות על הדעת חלפו הכדורים בסמוך לכל האיברים שהנפש תלויה בהם, ויהודה, שנפצע קשה, החלים לבסוף ואף נבחר לכנסת.

"נתניהו רוצה להיפגש אתך, " הגיע ההודעה ללשכתי.
 "הוא הסביר באיזה עניין?" שאלתי.
 "לא, " נענית.

פגישותיי האישיות עם נתניהו היו מועטות. ניסיונות ליזום שיחות איכותיות עמו הסתיימו בדרך כלל ללא הצלחה. הבנתי שהאיש חושש. מתחמק. היה ברור שהוא מעריך אותי. למסיבת יום ההולדת שלו הוזמנו ח"כים בודדים בלבד – ואני ביניהם. שרה הייתה מאוד חביבה אליי. אבל מנגד, הוא פחד לאתגר את עולמו בסיעור מוחות של ממש. הוא רצה לחבק אותי ולסכור את פי בו זמנית – לתעל אותי למסלול הפוליטי המקובל שבו בעיות ואתגרי האומה נועדו קודם כול לשמש קרדום עבור הפוליטיקאי, ורק אחר כך (לעתים נדירות) גם לפתרון למען העם.

פעמים רבות שמעתי 'ביבילוגים' כמו בן כספית או דניאל סימון מנסים להבין מה המטרה של נתניהו. ספרים שלמים נכתבו בנושא. בדרך כלל הניחו כולם כי נתניהו הוא איש ימין קשוח שמתוך נאמנות

עמוקה לארץ ישראל מנהל מדיניות השהיה מתוחכמת להפליא של כל תהליך מדיני.⁹¹ ככל הנראה, נתניהו, ששורשיו נטועים בתנועה הז'בוטינסקאית, אינו שש למסור חלקי מולדת וגם אינו רוחש אמון מיוחד לתהליכים מדיניים המבוססים על ויתורים כאלה. אולם טועים החושבים כי מאחורי ההתנהלות של נתניהו עומדת אידאולוגיה. המקסימום שהצלחתי לשמוע ממנו באחת מפגישותינו הספורות היא סיפור משפחתו. נתניהו מאמין שהוא בכיוון הנכון בגלל שהוא הבן של אבא שלו. כל ניסיון לדבר עמו במונחי צדק, זכות וייעוד – יוסט מיד אל מרחב הביטחון והקיום. אלא שגם במרחב הזה אין ולא יכולה להיות לנתניהו אסטרטגיה של ממש. אין קיום ללא ייעוד ולא יכולה להיות אסטרטגיה של קיום בלי תשתית של ייעוד.

שנים ניסיתי לשכנע את ראש הממשלה וגם את שר הביטחון דאז משה יעלון כי האסטרטגיה של ישראל נוכח איום הגרעין האיראני (למשל) היא אסון שיוביל בהכרח את איראן (ובהמשך את המזרח התיכון כולו) אל הפצצה. בגין (וגם אולמרט) פעלו נוכח האיום הגרעיני ולא העבירו את האחריות לביטחונה של ישראל אל האמריקאים. בפעמים הספורות שנפגשתי עם ראש הממשלה בנושא לא הצלחתי לקבל שום תשובה משמעותית לטענותיי.

בלית ברירה ניצלתי את אחת מישיבות הסיעה המורחבת (הליכוד-ישראל ביתנו) ובנוכחות כל השרים וחברי הכנסת משתי הסיעות

נ"ה. קשה לאנשי השמאל לקבל את העובדה שגם ראשי ממשלות מטעמם או שעברו לצידם כמו שמעון פרס, אהוד ברק, אהוד אולמרט ואריאל שרון, לא התקדמו במילימטר אל ה'שלום' הנכסף, פשוט משום שהשלום מעולם לא היה מטרת התהליך (ראה דבריו של ד"ר רון פונדק בעמ' 9). מטרת הטרור הערבי מעולם לא הייתה מדינה עצמאית. "מטרת היהודים בארץ ישראל היא להקים מדינה יהודית בארץ ישראל; מטרת הערבים בארץ ישראל היא שהיהודים לא יקימו מדינה יהודית בארץ ישראל" (ארנסט בוון, שר החוץ הבריטי, מסביר את הסכסוך עם השבת המנדט על ארץ ישראל לאומות המאוחדות, פבר' 1947). אילו יכול היה נתניהו מוביל נסיגות משמעותיות כקודמיו, כפי שניסה לבצע ברמת הגולן.

שאלתי: "אדוני ראש הממשלה, מתי הייתה לישראל לגיטימציה גדולה יותר לתקיפת מתקני הגרעין באיראן: לפני שמונה שנים, כשאחמדיניג'אד רק החל לדבר על השמדתנו, או כיום?" נתניהו הביט בי ולא ידע מה לענות.

רחש עבר בין כל הנוכחים וברור היה שכולם מסכימים כי כיום הלגיטימיות לתקיפה קטנה בהרבה (והיה זה עוד לפני חתימת הסכם הגרעין שבין אובמה ומדינות אירופה לבין האיראנים).

"אז אם היום קשה לנו הרבה יותר לתקוף, גם מבצעית וגם פוליטית, המשכתי, "אז אולי אנחנו עושים משהו לא נכון? אולי האסטרטגיה שלנו לוקחת אותנו אחורה במקום קדימה? אולי אנחנו צריכים לחשב מסלול מחדש?"

נתניהו התעשת והחזיר תשובה חסרת פשר. גיבובי מילים חסרות פשר ומשמעות.

שר בכיר – איש בעל עבר ביטחוני עשיר מאוד – העביר לי פתק ובו דברי הערכה על מה שאמרת. שמחתי על התמיכה, אך חשתי מבוכה בשביל הנוכחים היודעים להילחם כאריות מלחמות פוליטיות קטנוניות, אך כשמדובר בקיום האומה מסתפקים בהעברת פתקים. כיום נראה כאילו נשיא ארה"ב דונאלד טרמפ מבין את חשיבות הטיפול באיום האיראני ונוטל לידי את האחריות מתוך מטרה לחסל את האיום ולא רק לדחותו. גם אם יתחולל הנס, והאמריקאים אכן יפרקו את איראן מיכולתה הגרעינית, תשלם על כך ישראל מחיר יקר, כפי ששילמה בוועידת מדריד (שסללה את הדרך לאוסלו) עבור השלכת יהבה על גורם זר כדי להגן עליה במלחמת המפרץ הראשונה. במזרח התיכון אין ארוחות חינם. אם אינך מסוגל להגן על עצמך בעצמך, תמיד יהיה לך מחיר.

חדרו של ראש הממשלה צנוע. נתניהו קיבל את פניי והתיישבנו בפינת האירוח הקטנה שבפאתי החדר. שני יועצים נכחו במקום. ראש הממשלה החל לפרט את המצב הפוליטי כשהוא מניח לי להבין שאנו הולכים לבחירות. התקשיתי לעקוב אחר הסבריו הנפתלים. הוא ביקש

לקבל את תמיכתי בהצעת החלטה להקדמת הפריימריז לראשות התנועה, שיביא למרכז הליכוד. "זה כדאי לך", אמר נתניהו, "דנון עוד לא מוכן ואתה תיקח בקלות את המקום השני."

הייתה לי הרגשה לא נוחה. תמיד רציתי לדבר איתו על מהות ופתאום מנהיג האומה צולל איתי אל הקנאות והשנאות הקטנוניות. חשתי שנתניהו מגלה טפח ומסתיר יותר מטפחיים. הבנתי שאני מתומרן למשחק שאיני מבין את פשרו. חשתי את החבל נכרך על צווארי אך לא ידעתי להסביר כיצד.

"אני מבקש לדבר אתך ביחידות", אמרתי.

מהבעת פניו של ראש הממשלה היה ניכר שהוא לא אוהב את הבקשה אבל הוא רמז ליועציו לצאת.

"אני לא כאן כדי להילחם בך", אמרתי, "את מלחמת המאסף של הציונות אף אחד לא יכול להילחם טוב ממך, כשתתחלף התודעה יגיע זמני."

האמת שבדבריי צרבה בפניו של נתניהו כאש. לא התכוונתי להעליבו, ממש לא, אבל התסכול הרב שבו הייתי נתון מאז מבצע צוק איתן התיר את חרצובות לשוני. לא חפצתי יותר בקרבתו וגם הוא חיבל תחבולות כדי להיפטר ממני. אני חושב שבתת-מודע ביקשתי לאלצו לעשות עבורי את מה שתכננתי אך כבר לא יכולתי לעשות בלי 'עזרתו' – לאלץ אותי לעזוב את הליכוד ולהקים מפלגה עצמאית כפי שתכננו כבר כשנה קודם לכן.

בדיעבד הסתבר כי קודם לפגישה נרקמה עסקה בינו לבין דני דנון, אויבו המר לכאורה, ושניהם יחדיו פעלו נגדי.

משנקבע תאריך הבחירות המקדימות חשתי לכוד. סביבתי הקרובה חשה ביטחון רב בניצחוני. שנתיים בבית המחוקקים קידמו מאוד את מעמדי במפלגה. הייתה לי קבוצת תומכים חזקה מאוד. כמה 'דילים' טובים עם קבוצות אחרות אמורים היו להבטיח לי כניסה קלה למקום גבוה ברשימת הליכוד לכנסת הבאה. אבל חשתי שהמטרה שבשלה נכנסתי לפוליטיקה התמסמסה. התמודדותי לראשות הליכוד הפכה

לאות מתה. כולם אהבו אותי כח"כ, אך למעט גרעין פנימי נאמן לרעיונות המקור – רעיון המנהיגות האמונית הוכל ועוכל וכבר לא 'הפריע' לאיש כי אפשר להצביע לפייגלין לכנסת ולנתניהו לראשות. הכלבים נובחים והשיירה עוברת. הליכודניקים, ברובם, נהנו מהאופן שבו ייצגתי אותם ורצו בהמשך כהונתי כח"כ, אך לא ראו בי חלופה להנהגת התנועה והמדינה. ההתמודדות הכפולה לראשות המפלגה ולכנסת אפשרה להם ליהנות משני העולמות: מפייגלין כח"כ ומנתניהו כראש התנועה. הבנתי שההתמודדות לכנסת מוחקת למעשה את המשמעות המקורית של כניסתנו לליכוד, שכדי לדבוק ברעיון המקורי אני חייב לוותר על חברותי בכנסת, להתמודד רק על ראשות הליכוד ולא לפתח את הבוחר לבחור באמת.

אחרי שדיברתי עם ציפי, זרקתי את הפצצה בישיבת הצוות שלנו. כינסתי שוב את הצוות המצומצם שלנו וניסיתי לשכנעם לרוץ הפעם רק לראשות הרשימה. חבריי לא השתכנעו. לא זו בלבד אלא שהציעו לפעול הפוך – לרוץ הפעם רק לכנסת (מתוך מחשבה שכך נוכל למקד כוחות ולהתברג בראש הרשימה) ולשוב ולהתמודד על ראשות התנועה בפעמים הבאות.

הסתמכתי על תחושות בטן בלבד ונכנעתי לנימוקי השכל של חבריי הטובים. זו הייתה טעות שהביאה לכך שאיבדתי אחיזה בחזון המנהיגות האמונית (ריצה לראשות המפלגה) וגם את מקומי בכנסת. בדיעבד אני יודע שאם הדברים לא היו מתגלגלים כפי שהתגלגלו, לא הייתי מסוגל לעזוב את הליכוד, בדיוק כפי שגוזל לא יפרח מהקן בלי דחיפה חיצונית. מנהיגות יהודית 'התבשלה' יתר על המידה בתוך התנועה הזו והאמצעי החליף אצל רוב חבריה את המטרה. חסד עשה עמי הבורא, אולם באותם ימים המציאות הייתה פשוטה: גם אכלתי את הדגים המסריחים וגם גורשתי מהעיר.

"לך עם הלב שלך", אמרה לי ציפי.

איפה יש עוד נשים כמו האישה הזו. לתת לבעלך לעזוב עסק בגיל 33 וללכת אל פעילות ציבורית לא ברורה בלי הכנסה מובטחת – זה דבר אחד, אבל כשככלות 20 שנות קיום 'באוויר', כשהתרגלנו למשכורת קבועה ולקראת קדנציה שנראתה מובטחת בכנסת הבאה,

לוותר על תלוש השכר הקבוע והפנסיה שסוף סוף נראית באופק?
הייתי צריך להקשיב לה.

“אין לך חיילים”

“יולי ומשה חברים טובים, פנה שי לעוזרו הפוליטי של יו”ר הכנסת, “משה כל הזמן עוזר לו. הם עובדים ביחד מצוין. יש בינינו אמון מלא. בוא ונעשה ‘דיל’. כמה חברים יש לכם בקבוצה? 2,000? אנחנו ניתן לכם 2,500.”

שיטת הפריימריז בליכוד חייבה עסקאות כאלה. בפתק הבחירה חייב הבוחר לסמן 11 שמות. פתק שמסומנים בו פחות שמות או יותר שמות – נפסל. משמעות הדבר היא שהמבקשים להיבחר למקום ריאלי חייבים לרקום עסקאות בין קבוצתם לבין קבוצות אחרות. גם קבוצת מנהיגות יהודית, שככל הנראה הייתה הגדולה ביותר, לא יכלה לבדה להביא את 15 אלף הקולות שנדרשו כדי להכניסני לכנסת. שי ניסה להבטיח את בחירתי בכמה דילים טובים עם חברים שאפשר לסמוך עליהם, כל קבוצה תיתן לחברתה מספר קולות זהה, וכך נתקדם יחדיו במעלה הרשימה בלי לפגוע אחד בשני.

“עם פייגלין אנחנו לא עושים דיל, ענה עוזרו של יולי לשי ההמום. “מדוע?” שאל שי בפליאה.

“יש אצלכם מישהו שאתם יכולים להגיד לו לא להצביע עבור יולי?” ענה עוזרו של יולי בכנות גמורה. “האנשים שלכם מצביעים עבור יולי ממילא, אנחנו צריכים את הקבוצה שלנו בשביל הסכמים שיביאו קולות שאין לנו, לא קולות שכבר מונחים בכיסנו.”

זה היה מיקום מוזר לשיבת הצוות הקרוב שלי. הימים ימי האופוריה של אמצע כהונתי המוצלחת, ואנו התכנסנו תחת ענפי העצים בחצר מכללת קריית אונו. הנושא שעל הפרק היה חשאי דיו כדי שנעדיף להיפגש מחוץ למשרד. האם עלינו לעזוב את הליכוד ולהקים מפלגה חדשה? הייתי אז בשיא כוחי במפלגה וכל דליפה של דיבור מסוג זה

הייתה משולה לירייה ברגל.

די הופתעתי מכך שלמרות הפופולריות הרבה שממנה נהניתי באותה העת הצוות האינטימי שעמו נהגתי להתייעץ הבין שאנו במבוי סתום. "יש בליכוד איזו תקרת זכוכית שכנראה לא נצליח לשובור אותה," אמר מיכאל פואה.

הדיון לא התארך יתר על המידה. החלטנו להתחיל לבדוק את האפשרויות להתארגן באופן חשאי וברגע המתאים לפרוש מן הליכוד ולצאת לדרך עצמאית.

החלטנו, אך בפועל זה היה דיון תיאורטי, החלטה בוסרית שלא קודמה. באותה העת כבר התבססו אנשי חטיבת מנהיגות יהודית בליכוד עמוק במנגנוני המפלגה. לא הבנו כמה עמוק, אך ככל הנראה ידענו שלהוציאם מהליכוד תהיה מלאכה מסובכת מאוד ולא רצינו להתמודד עמה. תחלוף עוד כשנה עד שהמציאות תעשה בעבורנו את מה שחששנו להקדים ולעשות בעצמנו.

לכל אורך שנותיי בליכוד הקפדתי לחזור ולהסביר בכל הזדמנות כי הליכוד כשלעצמו אינו המטרה אלא כלי ראוי להשגתה, שוב ושוב הסברתי כי מטרתנו אינה להשפיע על המערכת אלא להנהיג אותה. התמודדתי, הסברתי, כתבתי – אך רוב המתפקדים שפקדתי, אותם מתפקדים שבאו לאחר גל ההתפקדות הראשון של אנשי זו ארצנו, לא הצליחו להשתחרר מאותה תודעה מפד"לית.

עבורם 'פייגלין' היה בחור חביב ורהוט שפותח למגזר מרחב השפעה ושתדלנות בתוך מפלגת השלטון – הרעיונות הגדולים לא הצליחו לפעפע אל קדמת התודעה. בחלוף השנים הפכה נוכחותנו בליכוד עניין מוכר ונוח. משנבחרתי לכנסת נשתכחה אצל רוב המתפקדים הסיבה המקורית להיותנו שם, והליכוד הפך ממכשיר פוליטי לאידאולוגיה בפני עצמה. הכלי החליף את המטרה.

לפוליטיקת השתדלנות המפד"לית שנותרה טבועה בדמם של רוב המתפקדים שהבאתי הייתה לבסוף משמעות פוליטית קריטית עבורי. מבלי משים נוצר מצב שבו מצד אחד יש לי לכאורה את קבוצת המתפקדים הגדולה והחזקה בליכוד, אך למעשה, ה'חיילים' שלי נלחמים עבור כמה 'גנרלים' בו-זמנית, ובטופס ההצבעה בפריימריז,

המחייב לבחור 11 מועמדים, מסמנים אותי, אבל גם את מתחריי בעת ובעונה אחת.

שלא כשאר הקבוצות בליכוד, המבקשות להיבנות ממנהיגותו של העומד בראשן, ולכן דואגת לקדמו בכל מחיר למקום הגבוה ביותר – כלומר קבוצות המבקשות הנהגה – רוב המתפקדים ששכנעתי בעמל רב לחבור לליכוד לא ביקשו הנהגה אלא השפעה בלבד.

באופן פרדוקסלי, דווקא כניסתי לכנסת והצלחת כהונתי יצרו אצל רוב המתפקדים שפקדתי את ההרגשה שהמטרה הושגה. ברירת המחדל התודעתית שלהם הייתה השתדלנות המפד"לית, שתרגומה הפוליטי היה תמיכה רוחבית בח"כים ובשרים היותר ימניים ולא קידום מועמדם שלהם לעמדת הנהגה. דווקא משנבחרתי לכנסת הושגה כביכול המטרה, והמתפקדים חשו חופשיים לסייע לכל הח"כים שחפצו. כך נחסמה האפשרות להמשיך ולהתקדם אל המטרה שהצבנו לעצמנו דרך הליכוד.

אך התודעה המפד"לית הזו 'הצליחה' יותר משהתכוונה. אדלשטיין לא היה היחיד שזיהה שאין לי באמת חיילים – גם נתניהו זיהה זאת. התקשינו לזהות את הסערה ההולכת ומתרגשת עלינו. לא שיערנו שדווקא ליבת כוחנו, גרעין המתפקדים הסרוגים, הוא שיהפוך לנקודת התורפה שתותיר אותנו חשופים. ללא כוח עצמאי של ממש מול מאמציו של נתניהו להיפטר מאיתנו. כל שנדרש מנתניהו היה לפתוח במסע לחצים על כל ראשי הקבוצות האחרות בליכוד, שכמו קבוצת אדלשטיין מיהרו לנער ממני את חוצנן.

"אין לך חיילים", הודיע לי שי במר ליבו ערב הפריימריז. "הם הולכים לתת את הקולות שלך לכל הקבוצות האחרות ולהוריד אותך למטה ברשימה. השיטה של הליכוד, המחייבת להצביע ל-11 מועמדים, לא התאימה למחלה המפד"לית שפשתה בקבוצתי. בלית ברירה 'סגר' שי 'דילים' עם כמה ראשי ערים, דווקא הפחות אידאולוגיים, אלה שלא נהנו מתמיכה טבעית של אנשי מנהיגות יהודית ולא היו מקבלים את קולות הקבוצה בלי המלצתנו. אולם ראשי הערים הללו קיבלו במהירות טלפון אישי מנתניהו שבו הבהיר להם כי אם יהיה בעירם קול אחד עבור פייגלין, דלתו תהיה נעולה בפניהם

לאורך כל הקדנציה. כולם התייצבו אישית בפתח הקלפיות בעירם ווידאו לאורך היום כולו את ביצוע ההפך ממה שהתחייבו לו.

אפשר "להוציא את ישראל ממצרים", אבל "להוציא את מצרים מישראל" זה דבר קשה הרבה יותר.

כישלוני הגדול היה בהטמעת תודעת ההנהגה הלאומית בקרב הציבור היקר והאיכותי של נאמני הארץ. ראייתי את הציבור הזה כמקבילם של הקיבוצניקים עד שנות השבעים – כלומר, ראייתי את המתנחלים כאוונגארד קטן אך אידאולוגי, אליטה משרתת שטיטול מעתה על שכמה את משא הנהגת האומה – לקתה בשטחיות. אכן, הקיבוצים לא מנו יותר מאחוזים ספורים מתושבי המדינה, אך במחצית הראשונה של שנות קיומה יצאו מהם מנהיגים רבים. אך לאוונגרד הזה הייתה אידאולוגיה פשוטה וברורה למדי, וחשוב מכך – הייתה לו תודעת הנהגה.

ציבור המתנחלים – הציבור הראשון שאליו פניתי כדי ליצור את תהליך חילופי המשמרות והנעתי אותו להתפקד לליכוד, היה ציבור שספק אם ישראל יכלה לשרוד בלי האיכויות שהביא.¹⁷ ידועה מסירות הנפש וההקרבה עבור הכלל בציבור הזה. אך הציבור הזה נשען על אידאולוגיה בהתהוות. הוא בא עמוק מתוך המסורת וקיום המצוות – אולם אלה עדיין לא 'עלו' לארץ ישראל, טרם התחברה האמונה אל ההוויה היום-יומית המודרנית. היו למתנחלים עקרונות מופשטים יפהפיים של תורת הרב קוק – אך עם העקרונות הללו 'לא הולכים למכולת' של מציאות ימינו. לא נותר להם למתנחלים אלא לרוץ אל הגבעות, להצביע ימין ולקוות שחמורו התורן של משיח (כלומר ראשי הליכוד בתמיכת המפד"ל) יעשה עבורם את העבודה. זה תמיד נגמר

נ"ו. אילולא מפעל ההתנחלויות השטח שנכבש במלחמת ששת הימים היה נמסר מזמן לאויבינו, והמציאות שאנו חווים היום בגבול רצועת עזה הייתה נחלתם היומיומית של טבריה, כפר סבא, חדרה, נתניה, ירושלים המערבית, נתב"ג ותל אביב.

(ותמיד ייגמר) בזעקות שבר.

כבר בראשית הדרך הבנו שעלינו להתחבר למעגלים רחבים הרבה יותר, כאלה שתודעת ההנהגה טבעית להם. הבנו שעלינו למחוק את עולם המושגים דתי/חילוני, שאנו חייבים לפתח אידאולוגיה המורידה את רעיון החירות היהודי אל קרקע המציאות. אך כל עוד הייתי בליכוד נוצרה סביבי חומה סמויה שמנעה זאת.

עכשיו, בצורה הכואבת ביותר, נוצרה ההזדמנות לפנות עצמאית ישירות אל הציבור הרחב ולפרוץ קדימה.

אם היוודע תוצאות הבחירות הפנימיות, הוכו חבריי בהלם, אך אני לא הופתעתי. היה ברור שרימו אותנו. ההתערבות הבוטה של נתניהו בהליך הספירה, הוצאת המשקיפים ושלל אי-סדרים שנועדו להעלים את הקולות שקיבלתי פגעו גם במתמודדים אחרים. בשל המאבק בי, מצאו את עצמם מחוץ לרשימה ובאופן תמוה גם ציפי חוטובלי ואבי דיכטר. אך הם בחרו להיאבק בבתי המשפט והוחזרו אליה. ייתכן שמצבי המשפטי היה חזק משלהם, וחברים רבים לחצו עליי לנהוג כמותם – אך בשלב ההוא הלכתי אחרי נטיית הלב שלי.

זהות

”שים לב למה שקורה כאן,“ אמר לי משה בסוס.

צהרי יום שישי, זה עתה סיימנו פעילות בדוכן מפלגת זהות במרכז הכרמל. משה נהג במורד רחוב פרויד בדרכנו חזרה לתל אביב.

”כמעט כל האנשים שפגשנו היום הם אנשים חדשים! למעט פעיל ותיק אחד, כל האנשים שהגיעו לדוכן הם פעילים שלא הכרנו, לא צבועים בצבע מגורי, לא היית פוגש אותם היום אם כל המתפקדים הוותיקים שלך היו באים אתך מהליכוד. אנחנו נאלצנו לפנות בעצמנו לציבור הרחב ותראה מה שקורה כאן!“

פתאום נפל לי האסימון – מה שנראה היה כסטירת לחי מצד מתפקדים רבים שהעדיפו להישאר בליכוד ולא לבוא אחריי למפלגה

החדשה שהקמתי התברר לפתע כברכה.
"וואו," ענית למשה, " זה באמת קורה מתחת לעיניים שלנו ואנחנו
לא שמים לב."

"סתם התקשרתי לשאול איך אתה מרגיש" אמר אורי אורבך.
הערכתי מאוד את הטלפון הזה, כרוב חברי הכנסת, גם עם אורי היו
לי שיחות מעניינות, ומאז פרוץ מחלתו נוצרו בינינו יחסי קרבה.
"אני מרגיש כמו קרפדה בשיעור ביולוגיה," צחקתי, "העיתונאים
מתחרים ביניהם על הזכות לנתח אותי."
"טוב, אם אתה צוחק, אז הכול בסדר," אמר אורי.
אולי ידע שימיו ספורים ובמקום לרחם על עצמו גילה רגישות
לזולתו.

אבל הייתה זו מצדי העמדת פנים, אורי זיהה נכון את מצבי הקשה.
ליציאה למדבר הפוליטי נדרשו כל תעצומות הנפש שיכולתי לגייס.
לכאורה עמדתי נוכח ערימת החורבות של הקריירה הציבורית שבניתני.
עפתי מהכנסת ורוב המתפקדים שלי נשארו בליכוד. נדמה היה שכל
האשראי הציבורי שרכשתי מאז ימי זו ארצנו ועד פעילותי המוערכת
בכנסת קרס והיה לאבק. כפי שעליתי בן ליל לפני עשרים שנה,
מאנונימיות גמורה אל מרכז הזירה הציבורית כשחסמתי את הכבישים,
כך צנחתי עתה בבת אחת, כמו מגדלי התאומים, והייתי לאבק.
עמדו בפני שתי אפשרויות: האחת, ללקק את הפצעים, ללמוד את
הלקח ולהתחיל סוף סוף להתנהג כפוליטיקאי רגיל בישראל – כלומר:
להשתמש בבעיה כדי לשרת אותי, במקום להתמודד עם הבעיה
כדי לשרת את הציבור.

יכולתי לקבל החלטה פנימית להפסיק להתייחס ברצינות לבשורתני
(החוסמת את התקדמותי), ללקק את הפצעים, לשקם את מעמדני
בליכוד ולעשות לביתי באמצעות כוחי הפוליטי. עדיין עמד לרשותני
מאגר מתפקדים גדול ומעמד ציבורי פוליטי שנקנה בעמל רב בתוך
התנועה ומחוצה לה.
אבל הרגשתי שאם אבחר בדרך הזו אעשה את מלאכתי רמייה.

עכשיו התברר סופית שמכאן ואילך הליכוד לא מקרב אותנו יותר אל המטרה שלשמה יצאנו לדרך אלא להפך – מרחיק אותנו ממנה. רוב המתפקדים שפקדתי והשתלבו היטב בליכוד אינם מסוגלים להבין זאת ובכל רגע נוסף שאני נשאר שם ומוסיף לדבר על מנהיגות אמונית לישראל אני משתמש בבעיה עבורי ומוליכם שולל כאילו דרכנו מובילה אל הגשמת החזון.

האפשרות השנייה (והמפתה) הייתה לפרוש מן החיים הציבוריים ולעשות לביתי. הציעו לי להשתלב בתחום הקנאביס הרפואי שקידמתי רבות והיה על סף פריצת דרך משמעותית. השקעות בינלאומיות גדולות מתדפקות על דלתו של מכרה הזהב הזה. קסמו לי יותר הצעות להשתלב בעבודה אינטלקטואלית באחד ממכוני המחקר של 'הימין', בעבודה תקשורתית וכדומה.²¹

בין מנתחי 'הקרפדה' חזרה שוב ושוב האמירה, "פייגלין לא פוליטיקאי. הוא צריך לכתוב ספרים, לא לעסוק בפוליטיקה, בפוליטיקה צריך לדעת להתפשר."

האם הם צודקים? האם הבעיה חוסר יכולתי להתפשר? בתוכי ידעתי שלא בזה העניין. איני 'צדיק' גדול ואין לי שום בעיה לעשות פוליטיקה, להסתפק בהישגים חלקיים ולהתקדם. אני מתרחק מדבר שקר, אבל מבין שלא תמיד נכון לשים בפני כל אחד את כל האמת. בקיצור, יש בי יכולת לעשות פוליטיקה. לא בזה העניין. 'הבעיה' שלי היא אחרת – אני רואה את היער, כל הזמן רואה את התמונה כולה – לא רק את העצים. אני רואה את האויב בכליותו, לא את המנהרה או העפיון. אני פועל בתוך אסטרטגיה לא רק בתוך טקטיקה. אני עושה פוליטיקה, אבל רק בתוך המרחב האסטרטגי שאני

נ"ז. מקרה משעשע הוא השתלבותי כמראיין אורח בתוכניתו של רזי ברקאי בגלי צה"ל. כשהגעתי לאולפן, נתתי לו לעיין בספר המצע של זהות. "לא ידעתי שהקמת מפלגה," אמר לי רזי. "אתה ראינת אותי על זה," עניתי. "יש עם זה בעיה, אתה לא תוכל להמשיך בתוכנית." כך התברר לי שאין זה משנה כמה אסביר, אל מאה אחוז מתודעת קיומי הפוליטי העצמאי אגיע רק לאחר שאתמודד לכנסת.

מאמין בו – כלומר פוליטיקה שמשרתת חזון ולא חזון שמשרתת פוליטיקה.

זו לא פוליטיקה של "נגיע ל-12 בלילה ומחר נראה", אלא פוליטיקה שיודעת בדיוק איך היא רוצה שהמדינה תיראה בעוד 20 שנה, וכל פעולה שהיא מקדמת או נלחמת למענה היום מתבצעת לאור אותה מטרה. זאת פוליטיקה קשה לביצוע. אבל זו הפוליטיקה היחידה שגם מניבה הישגים של ממש. קוראים לה – מנהיגות.

בשני העשורים שחלפו מאז תום ימי זו ארצנו, השפעתנו על הפוליטיקה הישראלית ועל החברה הישראלית הייתה עצומה, כשרוב הזמן כלל לא היינו בכנסת. אי אפשר להשוות את הליכוד שאליו נכנסנו לליכוד שהותרנו אחרינו. מפלגת הבית היהודי כולה נוצרה מתוך דיאלקטיקה של ציבור הסרוגים עם חטיבת מנהיגות יהודית בליכוד.¹² רעיונותינו הלכו ונספגו בציבור הרחב.

בעת כתיבת שורות אלה מתקיים ויכוח ציבורי רחב על פסקת 'ההתגברות' – כלומר על הצורך להשיב לבית המחוקקים את מעמדו הריבוני כנציג העם. בימי זו ארצנו הייתי מן הבודדים שהעזו להתריע מפני ה"משפטוקרטיה" שיצרה ההפיכה השיפוטית של אהרון ברק. כיום רוב הציבור בישראל מבין את הבעיה. מובילי המאבק כיום הם תוצר של פעילותנו ומדברים בשפתנו. הם אמנם משתמשים בבעיה כדי לשרת את עצמם במקום להתמודד איתה באמת כדי לשרת את הציבור, אך השיח משתנה, התודעה משתנה, הציבור הרחב כבר מבין את הבעיה שבשלטון אוליגרכיית בג"צ, ומכאן סלולה הדרך לפתרון ממשי, שיגיע כשמפלגת זהות תעלה בע"ה על מגרש ההנהגה.

"כשאתה מחזיק ברעיון הנכון ומתקדם", אמר לי פעם חברי אוהד קמין, "כל עוד אינך מפסיק אתה מנצח".

לא בחרתי באף אחת משתי האפשרויות האלו: לא אימצתי פוליטיקה שמשרתת אותי וגם לא פרשתי לעשות לביתי. בחרתי

נ"ח. עלייתם של נפתלי בנט ואיילת שקד התאפשרה רק בשל המעבר לשיטת פריימריז במפלגה, שיטה שבאה לעולם בשל המראה שהציבה חטיבת מנהיגות יהודית בליכוד.

באפשרות השלישית: החלטתי לפנות ישירות אל הציבור הרחב עם מכלול רעיונות החירות והזהות שפיתחנו. החלטתי להציע את רעיון הזהות הלאומית והחירות האישית ממכלול שלם לכל אזרח בישראל. כך קמה מפלגת זהות.

כעוף החול

"כדי להקים מפלגה אנחנו צריכים מאה מייסדים שיחתמו אצל רשם המפלגות," אמר שי, "ולשלם 50 אלף שקל אגרה." הבטנו זה על זה "אין לנו לא את זה ולא את זה," אמרתי. "אוקיי, נפרסם בדף הפייסבוק שלי שאנחנו צריכים מאה מייסדים, ושכל אחד יביא חמש מאות שקל."

בליבי חשבתי שאולי עשרה פעילים ותיקים ונמרצים ייענו בחיוב לקריאה. את השאר אאלץ לשכנע בעצמי. מי המשוגע שיטרח לעבור חקירת שתי וערב, לחתום על מסמכים בפני נוטריון ולהצטרף כמייסד למפלגה חדשה, בלי סלבריטאים נוצצים, בלי רוח גבית תקשורתית, בלי מגזר תומך, בלי כסף?

אבל מה שקרה הדהים את כולנו. כחמש מאות איש ביקשו להימנות על המייסדים. מתנדבת צעירה, עו"ד דפנה ליאל, נסעה בין מקומות מפגש שקבענו בכל רחבי הארץ, ומייסדי זהות עמדו בתור על המדרכה כדי למלא פרטים על מכסה המנוע, לשלם חמש מאות שקל ולהירשם כמייסדי המפלגה.

לא פחות מכמות האנשים הפתיע אותנו הגיוון האנושי. לא היה זה החתך האנושי האחיד שבו הורגלנו, היו אלו הישראלים והישראליות שאתה פוגש באוטובוס בהרצליה, בתור לקולנוע בבאר שבע, בבית הכנסת בפתח תקווה, בכניסה לאוניברסיטה בתל אביב, באולם הישיבה – היה זה האות מבשר הטובות הראשון לאחר תקופה קשה מאוד. האמונה שהבשורה שלנו מדברת לכלל הציבור החלה להתברר כנכונה, אך הדרך שיהיה עלינו לעבור התבררה כקשה וכואבת.

המכות שניחתו עלינו בתחילת הדרך היו צורבות. רוב המתפקדים שפקדנו סירבו לעזוב את הליכוד לטובת המפלגה החדשה. העיתונות המגזרית, זו שבתקופת זו ארצנו ראתה בי סוג של 'נסיך' המגזר, תקפה אותי עכשיו בכל דרך. רבים מהתורמים הקבועים שליוו אותנו לאורך השנים התייאשו וביטלו את הוראות הקבע שלהם.

כנס זהות בהאנגר 11

התקדמנו עם קומץ חברים מצומצם, עם אותו צוות שליווה אותי מאז ימי זו ארצנו: מיכאל פואה, רונית שרקי, הרב דודי שפיץ וניצה כהנא, וכן עם חברים צעירים שנוספו ברבות השנים – ראש לשכתי בכנסת שי מלכה ושני צעירים נמרצים, משה בסוס ובוועז ברניגר. ללא משכורות וללא אמצעים, בתוך הערפל גיששנו את דרכנו, נותנים לחזון לבדו לנווט את דרכנו אל עבר העתיד.

"ואני אומר, אני מופתע לחלוטין, ראיתי בשבוע האחרון שני סקרי עומק של שתי מפלגות גדולות וראיתי שיש לך מספרים לא פרופורציונאליים. אתה תהיה הפתעת הבחירות?" (יעקב ברדוגו גל"צ)

"מפלגה מעניינת מאוד, מצע סופר מעניין, לאחר ניצחוננו של טראמפ יהיה זה מגוחך לנסות להתנבא על תוצאות פוליטיות." (עמית סגל)

"פייגלין לא עובר את אחוז החסימה" (עמית סגל)

"אני עושה כנסים לכל המפלגות", אמר אחד ממפיקי הוועידה – לליכוד, לעבודה, ליש עתיד. אני אומר לכם דוגרי: שום מפלגה בישראל לא מסוגלת להרים אירוע כזה... טכנית אני מדבר... וכזאת כמות של אנשים. מה שעשיתם פה הערב זה עשר קומות מעל כל מה שאי פעם היה פה בפוליטיקה בישראל."

"כמעט כל ערב אני באיזה כנס", אמר קבלן אחר, "זאת הפעם הראשונה שאני מוצא את עצמי מקשיב לנאום של פוליטיקאי, ועוד נאום ארוך, מהתחלה ועד הסוף."

"אני צופה בנאום של משה בכנס של זהות ולא מפסיקה לבכות" (תגובה בפייסבוק).

עליתי אל הבמה העגולה והבטתי אל הקהל המריע. אל ציפי ודוד שישבו שם.

"אתה יודע איך נראה כינוס של מרכז הליכוד?" אמרתי למפיק בשלב התכנון, "שולחן מכובדים ארוך שכל מי שהוא חושב שהוא משהו נדחק לשבת לאורכו, תמונות של הרצל וז'בוטינסקי משני הצדדים, סל דגלי הלאום וכו'."

"אהה", הנהן הלה בראשו.

"אז כל מה שקורה בליכוד, אני רוצה שתעשה להפך."

במה עגולה במרכז, אין שולחן נשיאות, הקהל 360 מעלות מסביב, בלי גדרות, הקהל הוא חלק מהאירוע.

וגם המקום – זה צריך להיות המקום שהכי מנוגד לגני התערוכה. צעיר, כיפי – האנגר 11 בנמל תל אביב."

אני לא אוהב שמריעים לי. הערצה יוצרת אצלי רתיעה. התגובה האינסטינקטיבית שלי היא להסות את המריעים. אני צריך להתגבר על זה. יש איזו סינרגיה בין מנהיג לקהל שצריך לתת לה להתרחש, אבל אסור בשום אופן להתמכר לה.

מאז שהקמנו את זהות אנחנו חשים פער מתסכל בין הפוטנציאל האדיר שאנו חשים בשטח להתעלמות המוחלטת של התקשורת. מה קורה איתם? הרי יש כאן סיפור תקשורתי בלתי רגיל, 'קאמבק' מרתק, מפלגה עממית אמיתית, אנטי-ממסדית, פריימריז פתוחים לראשונה בישראל, מצע מפורט, קוהרנטי ומרתק, שמתוך יסודות ברורים ועקרונות שאינם משתנים נותן פתרונות יסוד לכל תחומי החיים בישראל. סוף סוף פוליטיקה אחרת באמת. איפה הם? למה מחרימים אותנו?

וגם הסקרים. פער כל כך קיצוני בין התוצאות, כשבכל המקרים מדובר בחברות סקר רציניות, אצל ברדוגו שדיבר עלינו כעל הפתעת הבחירות הבאות נרמז לתוצאה דו-ספרתית וגם אנחנו ראינו תוצאות כאלה בסקר שעשינו. אבל גם עמית סגל נשען על חברה רצינית. מה קורה פה? אנחנו קיימים או שרק נדמה לנו? מדוע רזי ברקאי שמראיין אותי על הקמת זהות שוכח למחרת מקיומה? למה צעירים תל אביביים עוצרים אותי בהתרגשות ברחוב ומבטיחים להצביע זהות, אבל טרמפיסט נרגש שעולה לרכבי בקרני שומרון, שואל אותי, "מה נשמע בליכוד?"

הבטתי בקהל.

הנה התשובה. איזו מפלגה מסוגלת להביא לנמל תל אביב, כך באמצע שבוע העבודה, בלי שום בחירות באופק, בלי הסעות מאורגנות, קרוב לאלפיים תומכים? אבל בלב, צביטה. אף לא אחד מאמצעי התקשורת הגיע. כאילו סגרו אותך בבקבוק.

אני לא חושב שהתקשורת מחרימה אותנו בכוונה. אני גם לא חושב שהסקרים צודקים או משקרים. יש משהו במפלגת זהות שבאמת נמצא גם בשמים וגם בארץ. גם במציאות וגם מחוצה לה. הפוטנציאל

הוא פנטסטי, בזה אין ספק. גם בסקרים שבהם אנחנו מקבלים תוצאות נמוכות אומרים עשרות אחוזים שישקלו להצביע זהות. אנחנו פשוט מוצר חדש על המדף. לא עוד מאותו הדבר. לעתים בא לציבור לנסות ולעיתים לא. במודל של סקר מסוים נותנים לו להבין דבר מה על המפלגה החדשה קודם ששואלים אותו ובמודל אחר לא. וחוץ מזה אנחנו באמת לפעמים למעלה ולפעמים למטה. תעלומה.

הקהל שהגיע לוועידה היה מגוון מאוד, ורבים הקשיבו לשידור הישיר בבית. קודם לנאומי עלו לבמה בזה אחר זה נציגים ליברלים, חרדים, נציג דרוזי ומתנחל, חב"דניק ועורכת דין – כולם הסבירו מה מביא אותם לזהות. איך אני אורז את כל המסר של זהות בתוך נאום שמחבר את כל הקצוות? את כל הרעיונות? את כל הקהלים? איך אני מחבר חירות וזהות, ביטחון, כלכלה ודיוור, חינוך וירושלים – בנאום אחד מתומצת?

חברות וחברים יקרים, ישראליות וישראלים יקרים ואהובים, יהודיות ויהודים חופשיים – בני חורין: ערב טוב ונפלא לכולכם.

אנחנו נמצאים עכשיו באירוע היסטורי. אנחנו עומדים כרגע במקום הפיזי ובנקודה בזמן שבה אנחנו מתחילים להחזיר את המדינה לעם. מה זאת אומרת "להיות יהודי חופשי"?

תראו חברים, צפינו עכשיו בחברי זהות, ישראלים מכל המגזרים והגוונים שנותנים את נקודת החיבור של כל אחד ואחת מהם לזהות.

הרצון להיות יהודי חופשי הוא המכנה המשותף לכולם!

עם זהות! אפשר להיות יהודי חופשי בחינוך.

עם זהות! אפשר להיות יהודי חופשי בכלכלה.

עם זהות! אפשר להיות יהודי חופשי בדיוור, בבריאות, ביוקר

המחיה.

כן חברות וחברים: זהות תביא לא רק לכך שישראל תהיה מהעשירות שבמדינות, אלא שגם אזרחיה יהיו מהמבוססים שבאזרחים!

זהות תדאג לכך שהשפע הגדול שמשפיע עלינו אבינו שבשמים לא

ייספג וייעלם לו במנגנונים, בפרוטקציות, במעגלי מקורבים ובשחיתויות אלא יישאר בכיסי האזרחים. יישאר בכלכלה האמיתית. לא רק המדינה תהיה עשירה אלא גם אזרחיה!

אז מה?

זאת הבשורה שלנו? כסף?

איפה האידאולוגיה?

כן, חברות וחברים. השפע הכלכלי הוא חלק מהותי מאותה בשורת חופש וחירות.

כי כשאנחנו נכשלים בבניית מדינת השפע אז לרופא יהודי בצרפת אין סיכוי למצוא כאן עבודה והוא מהגר לקנדה. שם יש לו פרנסה מאוד מכובדת. אבל הילדים שלו כבר לא יהיו יהודים.

אתם מבינים?

אם גלי ההגירה הגדולים מגיעים לכאן רק ממדינות מצוקה, זה אומר שהכלכלה שלנו נכשלה ומחיר הכישלון הזה הוא דור שלם שיכול היה כבר מזמן להיות כאן, אבל הוא לא מגיע: לא מאירופה, לא מצפון אמריקה, לא מאוסטרליה. הוא לא מגיע ובניו אובדים לעם היהודי לנצח.

לכן עלינו להפוך ממדינת סעד למדינת שפע!

אסור לנו להמשיך ולהיות: מדינה מבוססת עם אזרחים נאנקים. אסור לנו להיות אומה של היי-טק ופרסי נובל אבל שתלמידיה נמצאים במקומות האחרונים במבחני הקריאה והמתמטיקה. אסור שהאזרחים שלנו: יעבדו הכי הרבה במערב, ירוויחו הכי פחות וישלמו הכי ביוקר!

וזה לא רק בכלכלה, בחינוך, בבריאות. זה גם בביטחון! אנחנו לא מוכנים יותר שהמנהיגים שלנו יגלגלו את האחריות לביטחוננו לארה"ב מצד אחד, וליועצים המשפטיים ולבג"צ מצד שני. לא אובמה אחראי שיהיה להם גרעין. אחראי לכך מי שגלגל אליו את האחריות. לא היועצים המשפטיים אחראים לכך שלא מגרשים משפחות מחבלים. אחראי לכך מי שמגלגל אליהם את האחריות לביטחון אזרחי ישראל.

לא הקמנו מדינה כדי לאסור על הילדים שלנו לצאת מהבית בערים

המעורבות ובדרום תל אביב.

לא הקמנו מדינה כדי לפחד כל העת מהסכין או מהדריסה.
לא הקמנו מדינה כדי לשלוח כל שנתיים את הילדים שלנו למלחמות
חסרות תכלית שמכונות "סבבים".
יש לנו תשובות לכל האתגרים האלה. הן כתובות במצע המפורט
ביותר שנכתב אי פעם בפוליטיקה הישראלית ושמוגש הערב לציבור
בישראל.

כאן המקום לשוב ולהודות לוועדת המצע של המפלגה, לאלי,
לתומר, לאורי ולכל המתפקדים ששלחו אלפי הערות ובנו במשותף עם
מיטב המומחים בתהליך שהוא פשוט מדהים את המסמך ההיסטורי
הזה, שהוא הרבה יותר מסתם מצע. הוא המניפסט של המדינה
היהודית.

הנה התוכנית! הנה הכיוון! הנה הדרך! והנה אתם!
האנשים והמכשיר הפוליטי שיהפכו את ישראל למדינה עשירה
ובריאה!

מדינה שופעת ידע, חינוך, ביטחון עצמי וחיוניות!
וגם, מדינה צודקת, מנצחת, בטוחה ומרתיעה!
ומתוך כך, ורק מתוך כך – מדינת שלום.
חברות וחברים, כפי שכבר הבנתם, אנחנו לא משאירים יותר את
הטיפול בקיום היום-יומי לאף אחד.
אנחנו נוטלים על שכמנו את האחריות לכל מעגלי החיים במדינת
ישראל.

אבל בזהות גם מבינים, שאין קיום ללא ייעוד – שבאין חזון,
ייפרע עם. זה לא משנה כמה עשירים וחזקים נהיה. מדינה יהודית לא
תוכל להתקיים ללא זהות, ללא משמעות. ללא בשורה וחזון היא תאבד
את טעם קיומה ותקרוס אל תוך עצמה.

תמיד המספריים בידה של ילדה משכם ינצחו את טייס האף-35 או
את מפקד הצוללת של עם שאינו מבין מה הוא בעצם עושה כאן ולמה
ולאן בעצם אנחנו אמורים להתקדם.

לפני מאה שנה, בהצהרת בלפור והחלטת חבר העמים, החליטה
האנושות כי יש להשיב את עם ישראל לארצו משני עברי הירדן.

על רקע זוועות המלחמה העולמית הראשונה ציפתה האימפריה הבריטית כי מציון תצא בשורה חדשה לאנושות. ובתחילת הדרך התגייסה אנגליה בהתלהבות לביצוע המשימה.

שמונים שנה אחר כך הסבירו אינטלקטואלים בריטיים לפרופ' זאב צחור ז"ל את הסיבה לאובדן זכות קיומה של ישראל בעיניהם.

"הקמנו לכם מדינה," כך הם הסבירו, "כי חלמנו על מקום שבו ספר הספרים החדש ייכתב לקראת גאולת העולם, כי אתם הרי עם סגולה. היו לעולם ציפיות, וראו מה עשיתם."

אתם מבינים, חברות וחברים? לא משנה כמה דמוקרטיים או טכנולוגיים נהיה, כמה הומאניים ומתקדמים. העולם תמיד יהיה נגדנו כשאנו נוסף ונאכזב אותו ונוסיף להתעלם מבשורתנו.

חברות וחברים, מפלגת זהות מציבה סוף סוף חזון ברור למדינת ישראל. חזון שעונה לא רק לשאלה 'איך' – איך נחיה כאן – אלא עונה גם לשאלות: 'למה' ו'לאן'? יש סיבת עומק לקיומנו כאן. יש לנו ייעוד שעליו נשען הקיום. אנחנו לא עם שפשוט קיים וזהו, עד שנעלם כמו כולם. אנחנו לא מדינה שפשוט קיימת וזהו, עד שנעלמת כמו כולן. אנחנו עם שיש לו חזון ובשורה. שמחיים אותו בניגוד לכל חוקי הטבע, כמעט 4000 שנה!

אנחנו עם הנצח!

אנחנו עם של מתקני עולם.

בראש כל המהפכות והאידיאולוגיות – שם תמצא את היהודים.

אנחנו מתקנים עולם במלכות הסוציאליזם.

אנחנו מתקנים עולם במלכות הקפיטליזם.

אנחנו מתקנים עולם במלכות ההיי-טק.

אבל לפני הכול ואחרי הכול – אנחנו העם שמבשר לעולם את בשורת חירות האדם תחת כנפי האל האחד ואת מלחמת החורמה בשעבוד הפגאני. וכפי שאמרנו שלוש פעמים ביום בשלושת אלפים השנים האחרונות, משימתנו היא: "לתקן עולם במלכות ש-די."

האם הושלמה משימתנו?

האם תוקן עולמנו ודרכו המוסרית סלולה וברורה?

האם אין יותר צורך בחברת מופת הנושאת את דגל חירות האמת

לפני האנושות?

הרי אנו העם שמעיד בעצם קיומו הנצחי על קיום האל. לא משנה כמה ננסה לברוח מבשורתנו – היא תרדוף אחרינו. היא לא תניח לנו.

אנחנו בזהות, לא בורחים מבשורתנו!

אנחנו מחויבים למדינה החזקה, העשירה, החירותית והחופשייה ביותר. אנחנו הולכים ליצור כאן מדינה וחברה צודקת שיש בה שפע פרנסה ובריאות לכל יהודי שחי בה ושיזדרז לעלות אליה.

אנחנו נדליק את זיק האתגר בעיני הצעירים שיגדלו כאן מתוך גאווה גדולה בעמם ובמדינתם. מדינה הנותנת תוכן ומשמעות אדירה לחייהם.

אין לנו יותר תירוצים, חברים.

זה בידינו!

בואו ונעשה את זה!